

❧ พจนกลางไฟ ❧

พลังชีวิต พลังใจ ห้าสิบเสียงจากผู้หญิงชายแดนใต้

กุลธิดา สามะพุทธิ
ติชิตา พุทธสาระพันธ์
สุพัตรา ศรีปัจฉิม
จิตต์ปกัสสร บัตรประโคน
งามศุภร์ รัตนเสถียร
วันดี สันติวุฒิมณี

ฝนกลางไฟ : พลังชีวิต พลังใจ ห้าสิบเสียงจากผู้หญิงชายแดนใต้

ISBN 978-616-90238-1-4

ตีพิมพ์ครั้งแรก สิงหาคม 2552

จำนวนพิมพ์ 2,500 เล่ม

	คณะกรรมการทางสังคม สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เครือข่ายผู้หญิงเพื่อความก้าวหน้าและสันติภาพ มูลนิธิผู้หญิง มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท (Friedrich Ebert Stiftung)
ที่ปรึกษา	สนธิสุดา เอกชัย
หัวหน้าโครงการ	ราณี หัสสรังสี
บรรณาธิการ	วันดี สันติวุฒิมณี
นักเขียน	กุลธิดา สามะพุทธิ สุพัทธรา ศรีปัจฉิม ดิชิลลา พุทธสาระพันธ์ จิตต์ปภัสสร บัตรประโคน งามศุภร์ รัตนเสถียร วันดี สันติวุฒิมณี
ออกแบบรูปเล่ม	ประวีณา บังทอง
ออกแบบปก	ปัตพงษ์ สืบอ้าย
พิมพ์	दानสุภากรพิมพ์ โทร. 02-966-1600-6, แฟกซ์ 02-539-2512
วางเผยแพร่	ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ติดต่อ	คณะกรรมการทางสังคม สถาบันวิจัยสังคม อาคารวิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท ปทุมวัน กรุงเทพ 10330 โทร. 02-218-7392
ลิขสิทธิ์ในการจัดพิมพ์	คณะกรรมการทางสังคม สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท (Friedrich Ebert Stiftung)

สารบัญ

	หน้า
คำนิยม	(7)
คำนำจากคณะทำงานวาระทางสังคม	(10)
คำนำจากมูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท	(13)
บทนำ	(17)
ลำดับเหตุการณ์สำคัญ :	
สถานการณ์ความไม่สงบในภาคใต้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547-2552	(19)
เมตตา ภูนิง : งานเยียวยามิตีใหม่ต้องใช้ข้อมูลนำทาง	2
จินตวดี พิทยเมธากุล : นักสู้สี่เขียวในพื้นที่สีแดง	7
ชิดชนก ราธิมมุลลา : บทบาทชีวิตที่หลากหลายของนักวิชาการสายความมั่นคง	12
นิมิตศุรา แว : สร้างพยาบาลเพื่อสร้างสันติสุข	18
ปาตีเมาะ ยูโซ๊ะ : ผู้นำความสดใสของเด็กๆ กลับคืนมา	23
แพทย์หญิงภัททิรา ทางรัตนสุวรรณ : สายบุรีคือบ้าน โรงพยาบาลคือหัวใจ	28
ชญาณิชรุ พูลยรัตน์ : ช่วยดับไฟได้ ด้วยการมองจากมุมอื่น	33
อรรถพร นิมิตกุลพร : ดับไฟได้ ด้วยไฟฝันของนักกิจกรรมรุ่นใหม่	38
รุชดา สะเต็ง : แปรเปลี่ยนความเจ็บปวดของพี่น้องมุสลิมให้เป็นพลัง	44
อำไพ บุญศรี : มือประสานความช่วยเหลือสู่ชุมชน	48
จันทร์จิรา เพชรริน : เสี่ยงเพรียกแห่งชีวิตของครูชายแดนใต้	54
ศิริพร ลอแมอามิง : ในห้วงความฝัน...ฉันกอดเธอ	59
วิลาวัลย์ ต่วนเพ็ง : ความเสมอภาคนำทางสู่สันติสุข	62
ลาตีฟาร์ มนุกุล : เสี่ยงกระชิบจากเจ้าตัวเล็ก	67
จารุณี เจิดาโอะ : โลกสีหม่น บนไฟใต้	71
ใจทิพย์ เจ๊ะแหว : ชีวิตที่เลือกฝังร่างในดินแดนแห่งศรัทธา	76
รหะนี สาละ : ขวานทองร้าวท่ามกลางสังคมต่างสี	81
นัชฎาภรณ์ พรหมสุข : ชีวิตที่แขวนบนเส้นด้าย	86

สุทิดา โรจน์รุ่ง :	นางฟ้าชุดขาวในมรสุมไฟใต้	91
แวเชื้อะ รอมือลี :	พลังแห่งศรัทธาสร้างสันติสุขในแผ่นดินใต้	96
เพ็ญจันทร์ จันทร์สุขกระ :	ชีวิตใหม่ของหญิงชาวไร่ได้ร่วมพระบารมี	101
วาสือเมาะ :	ก้านั้นหญิงแกร่งแห่งตำบลสะก่า	105
วรรณ อาลีตระกูล :	บ้านฉันยังปลอดภัย	108
วัชรี พรหมพิจิตร :	ภารกิจสร้างปัญญาในพื้นที่ความขัดแย้ง	112
สุไวยะ เจ๊ะมะ :	พลังคนรุ่นใหม่ร่วมพิทักษ์ทะเลปัตตานี	116
สุวิมล พิริยธนาลัย :	แรงใจของชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานี	120
อาดีละห์ ปาทาน :	เส้นทางสายป่าของเอกองค์อัลเลาะห์	125
เลขา เกลี้ยงเกลา :	พิราบขาวในดินแดนปลายด้ามขวาน	129
พรพิชญ์ พัฒนกุลเลิศ :	สส. หญิงหนึ่งเดียวในพื้นที่ความขัดแย้ง	134
ครูอำกร ทองบัว :	มือที่ต้องจับปืนของเรือจ้าง	139
ณัฐกานต์ เต๊ะละ :	แม่ของ (หนู) บ้าน	144
จันทิมา สุขอ้อม :	เมื่อแผ่นดินสั่งลาฟ้า คนมองไม่เห็นหน้ากัน	149
เจะฮาฟเซาะ เจะอาแว :	นิทานดีสร้างเด็กดี	154
วน แก้วมณี :	ชีวิตอยู่กับใจ	159
มารินี สแลแม :	มะลิกกลางไฟใต้	164
รอมือละห์ แซะเยะ :	ใจอาสาที่หยุดไม่ได้	169
มณฑิรา มลิวรรณ :	นักข่าวพลเมืองผู้ขอยื่นเคียงข้างชาวบ้าน	175
ไชรยา จามจุรี :	สื่อให้จดจำ สารที่ย่ำลึ้ม	180
นุรียัลัน บิลทะยืออาบูบากา :	แม่ (ครู) ผู้วางรากฐานความรู้คู่คุณธรรม	185
ลม้าย มานะการ :	อาสาสมัครเยียวยาหัวใจ	190
อลิสา ทะสาเมาะ :	ในอ้อมกอดพ่อ	196
กัลยา จันทร์ศรี :	ใจเกลี้ยง เลี้ยงใจกัน	202
บัทมา ทิมมิทนี :	เสียงเพรียกหาแสงหิ่งห้อย	207
จามรี อนุรัตน์ :	สื่อสารเพื่อมิตรภาพ	212

รชิตะห์ ปู่ชู : นักข่าวสายเอ็นจีโอ	218
อัจฉรา เล่าเลิศ : หญิงแกร่งแห่งบ้านเกาะสะท้อน	223
กาญจนา เต็นอุดม : หอมขึ้น แม่ครูผู้ปูทางความรู้ควบคู่ศรัทธา	228
การิมะห์ สาริงะ : เปลี่ยนความกลัว เป็นความเห็นใจ	233
นารี เจริญผลพิริยะ : ผู้ยับยั้งความรุนแรงด้วยสันติวิธี	239
รชะนิง สาละ : จากผู้สูญเสียสู่ผู้เสียสละ	245
อภิธานศัพท์	250

คำนิยม

“ฝนกลางไฟ” เป็นเรื่องเล่าชีวิตของผู้หญิง 50 คน และเป็นผู้หญิงในจังหวัดชายแดนใต้เกือบทั้งหมด

ความสำคัญของเรื่องนี้อยู่ที่เป็นชีวิตจริงของ “คนข้างล่าง” ในสถานการณ์จริง และความเป็นผู้หญิง

ปัญหาหลักของสังคมไทยคือการไม่ให้ความสำคัญกับคนข้างล่าง และคนข้างบนก็ไม่เข้าใจคนข้างล่าง ฉะนั้นต่อไปพัฒนาเท่าใดก็แก้ปัญหาไม่ได้ กลับวิกฤตเพิ่มมากขึ้น “ข้างล่าง” คือฐานของประเทศ ถ้าฐานของประเทศไม่มั่นคง ประเทศทั้งหมดก็ไม่มั่นคง ศีลธรรมพื้นฐานของสังคมคือการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคน อย่างเท่าเทียมกัน ศีลธรรมพื้นฐานนี้เป็นรากฐานของสิ่งดีงามทั้งปวง เช่น ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค ความเป็นธรรม สังคมไทยเป็นสังคมชนชั้น คนข้างล่างไม่มีเกียรติ ไม่มีศักดิ์ศรี ไม่มีสิทธิ มีอคติต่อเพื่อนมนุษย์ เพราะเศรษฐกิจฐานล่าง เพราะชาติตระกูลบ้าง เพราะเชื้อชาติบ้าง เพราะศาสนาบ้าง การขาดศีลธรรมพื้นฐานทำให้ขาดความเป็นธรรม การขาดความเป็นธรรมทำให้ขัดแย้งและรุนแรง

ในขณะที่ข้างล่างเป็นเรื่องความจริงของชีวิตในสถานการณ์จริงทางสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมข้างบนเป็นเรื่องของอำนาจ เงิน มายาคติ รูปแบบและความฉ้อฉล ฉะนั้นจึงไม่มีทางที่ข้างบนจะไปแก้ปัญหาให้ข้างล่าง จะทำให้ซ้ำร้ายหนักเข้า เพราะจะเข้าไปด้วยความไม่รู้ อำนาจ รูปแบบ และมายาคติ แม้บางคนข้างบนจะมีเจตนาดีก็ทำไม่สำเร็จ เพราะข้อจำกัดของข้างบนดังกล่าว

ทางออกจากวิกฤตการณ์จึงอยู่ที่การเคารพคุณค่าและศักดิ์ศรีของคนข้างล่าง และหนูนอบบาทของคนข้างล่าง กล่าวคือ “เจริญขึ้น” (มาจากข้างล่าง) ไม่ใช่ “เจริญลง” (ไปจากข้างบน)

การเคารพใครๆ นั้น เริ่มต้นด้วยการฟัง ถ้าเราฟังใครแปลว่าเราเคารพเขา ถ้าแพทย์ไม่เคารพคนไข้ก็จะไม่ฟังคนไข้ หรือฟังก็ไม่ได้ยิน การที่แพทย์เคารพและฟังคนไข้เป็นปฐมของการเยียวยาฉันใด เรื่องทางสังคมก็เช่นเดียวกัน ถ้าสังคมเคารพและฟังเสียงคนข้างล่างก็จะเป็นปฐมของการเยียวยาทางสังคม

นี่คือความสำคัญของหนังสือเล่มนี้ที่เป็นท่าลิบเสียงจากคนข้างล่างที่ชายแดนใต้ เป็นเสียงที่มาจากอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของคนในพื้นที่ที่แผ่นดินเดือด ผู้หญิง 50 คนนี้เป็นชาวบ้าน เป็นครู เป็นพยาบาล เป็นหมอ เป็นนักธุรกิจ ฯลฯ ต่างๆ นานา แต่ลึกที่สุดคือเขาเป็นคน

เราอาจจะไม่คุ้นเคยกับวิถีคิดและการพูดจาของพวกเขาทั้งหลาย เพราะระบบการศึกษาของเราทำให้เราห่างจากชาวบ้านมากกว่า 100 ปีแล้ว เราต้องจำไว้เสมอว่าเราต้องไม่เอารอบและมาตรฐานของเรา ซึ่งที่แท้คืออคติเข้าไปตัดสิน อย่าลืมว่าศีลธรรมพื้นฐานทางสังคมคือการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะของคนข้างล่าง ด้วยศีลธรรมพื้นฐานเท่านั้น เราจึงจะหลุดออกจากวิกฤตการณ์ใหญ่ทางประวัติศาสตร์ไปได้

โดยธรรมชาติของฮอว์โมนทำให้หญิงชายคิดต่างกัน ฮอว์โมนเพศชายทำให้ผู้ชายคิดแบบบุกตะลุยและรุนแรง ฮอว์โมนเพศหญิงเตรียมมาสำหรับความเป็นแม่ ความเป็นแม่คือปกป้องคุ้มครอง ลองนึกภาพแม่ไก่ที่กางปีกปกป้องลูกจากเหยี่ยวที่บินโฉบจะขย้ำลูกไปกิน สมัยนี้ภัยอันตรายต่อมนุษย์รุนแรงยิ่งเป็นเหตุให้สตรีต้องมีบทบาทด้วยสัญชาตญาณ ความเป็นแม่มากขึ้น เราจะต้องฟังเสียงสตรีและสนับสนุนบทบาทของเพศแม่มากขึ้น

นั่นเป็นการบอกว่าทำไม 50 เสียงของคนที่เป็นทั้งคนข้างล่างและเป็นผู้หญิงจึงมีความสำคัญเป็นพิเศษ

ผมในฐานะราษฎรคนหนึ่งที่ยอยากเห็นสันติสุข ต้องขอขอบคุณ คุณสนิทัสดา เอกชัย ที่ปรึกษา คุณราณี หัสสรังสี หัวหน้าโครงการ คุณวันดี สันติวุฒิเมธี บรรณาธิการ และสื่อมวลชนสารคดี อันประกอบด้วย คุณติชิตา พุทธสาระพันธ์ คุณกุลธิดา สามะพุทธิ คุณจิตต์ปภัสร์ บัตรประโคน คุณสุพัตรา ศรีปัจฉิม และ คุณงามศุภร์ รัตนเสถียร ที่มีฉันทะวิริยะในการรวบรวมเรียบเรียง “ฝนกลางไฟ: พลังชีวิต

พลังใจ ห้าสิบเสียงจากผู้หญิงขายแดนใต้” เพื่อให้เพื่อนคนไทยได้รับรู้เสียงของคนข้างล่าง
ซึ่งอยู่ในสถานการณ์จริง

ที่จริงมีเรื่องราวชีวิตของคนข้างล่างอีกมากมายเต็มแผ่นดิน อยากเห็นประเทศไทย
มีนักเขียนเยอะๆ ที่สามารถเขียนเรื่องราวชีวิตของคนข้างล่าง ขอฝากเรื่องนี้ไปทุกวงการ
และสมาคมนักเขียนด้วยว่า ถ้ามีการเขียนและการอ่านเรื่องของคนข้างล่างกันมากๆ จะ
เป็นจุดเปลี่ยนประเทศไทย

ประเวศ วะสี

18 กรกฎาคม 2552

คำนำจากคณะกรรมการทางสังคม

“แม้จะอยู่ประเทศเดียวกัน แต่ทำไมจึงเหมือนเราอยู่คนละโลก” พี่น้องที่เผชิญความทุกข์ยากและเดือดร้อนมักจะรำพึงกับตนเองอย่างนี้ ทำนองเดียวกันคนที่ไม่รู้สึกรู้สีกว้างขวางไม่รู้สึกรู้สาอะไรต่อคนไขคร้ายเหล่านั้น ความรู้สึกไม่ข้องเกี่ยวและความรู้สึกตัวใครตัวมันเช่นนี้เป็นปรากฏการณ์ที่แพร่และขยายตัวรวดเร็ว เหมือนโรคระบาดในสมัยปัจจุบัน แต่น่าสงสัยว่าความไม่รู้สึกรู้สานี้เป็นคุณหรือเป็นโทษต่อความเป็นคนของเรากันแน่ หนังสือเล่มนี้น่าจะให้คำตอบในแง่ปฏิเสธที่ว่า คนที่ไม่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้น่าจะเสียดาย เพราะเขาไม่มีโอกาสสัมผัสคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่นับวันจะค้นหาค้นคว้าและไม่มีโอกาสจะเข้าถึงได้ หนังสือฝนกลางไฟ: พลังชีวิต พลังใจ ทำสิบเสียงผู้หญิงชายแดนใต้เล่มนี้ เป็นรูปธรรมของโอกาสที่เราจะได้สัมผัสความเป็นมนุษย์ที่ยิ่งใหญ่ของผู้หญิงผู้เผชิญความทุกข์ยากอย่างร้ายแรง แต่ก็มีพลังแห่งชีวิตที่โดดเด่นยิ่ง

ด้วยความตระหนักถึงผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้นกับผู้หญิง เด็ก และเยาวชน คณะกรรมการทางสังคม ได้ร่วมทำงานกับสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นอกจากเครือข่ายวิชาการแล้ว ยังทำงานร่วมกับเครือข่ายผู้หญิงตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา เริ่มจากการเปิดพื้นที่การพบปะระหว่างกลุ่มผู้หญิงและเยาวชนผู้สูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ทั้งในส่วนเจ้าหน้าที่รัฐและในส่วนชาวบ้านได้ร่วมแลกเปลี่ยนปัญหาความทุกข์ยาก ความหวัง ความฝันของผู้คนในพื้นที่ และการช่วยเหลือให้ผู้หญิงและเยาวชนได้เข้าถึงกลไกความช่วยเหลือและกระบวนการยุติธรรม ซึ่งต่อมาได้เน้นกระบวนการทำงานเพื่อเสริมศักยภาพของผู้หญิงการสร้างโอกาสให้ผู้หญิง เด็ก และเยาวชนจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้มีส่วนร่วมนำเสนอความคิดเห็นของตนที่มีต่อปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่เพื่อให้สาธารณชน

นอกพื้นที่ได้รับรู้ มองเห็นความยากลำบาก ความซับซ้อนของปัญหาที่เกิดขึ้นกับพี่น้อง
ทั้งชาวไทยพุทธและมุสลิมในพื้นที่

แม้การทำงานที่ผ่านมาจะเป็นจุดเริ่มต้นเล็กๆ แต่ก็นับเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญ
ของเครือข่าย เราได้ประจักษ์ถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนคนธรรมดา
สามัญ โดยเฉพาะผู้หญิงและเยาวชนในการสร้างสันติภาพและแสวงหาแนวทางการแก้ไข
ความขัดแย้งโดยสันติวิธี การเรียนรู้จากการได้สัมผัสความทุกข์ยากเหล่านี้ ทำให้เรา
ตระหนักว่าสันติภาพที่ยั่งยืนมิใช่เป็นเพียงการยุติเสียงปืนและเสียงระเบิด แต่จะเกิดขึ้นได้
เมื่อสังคมไทยสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปได้อย่างสันติ ไม่ว่าจะเป็น
ปัญหาปากท้อง ปัญหาสังคม ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบ หรือความอยุติธรรมในสังคม

คณะทำงานวาระทางสังคมขอขอบคุณ คุณสนธิสุดา เอกชัย ที่ปรึกษาคณะนักเขียน
ซึ่งได้ถ่ายทอดแนวคิด ประสบการณ์ และเทคนิคในการนำเสนอชีวิตจากมุมมองของผู้หญิง
อย่างลุ่มลึก คุณวันดี สันติวุฒิเมธี บรรณาธิการที่ทำงานด้วยความเข้มแข็งอย่างไม่รู้จัก
เหน็ดเหนื่อย คุณกุลธิดา สามะพุทธิ คุณติชลา พุทธสาระพันธ์ คุณสุพัตรา ศรีปัจฉิม
คุณจิตต์ปภัสสร บัตรประโคน คุณงามศุภร์ รัตนเสถียร นักเขียนที่เต็มเปี่ยมด้วยไฟศรัทธา
ในวิถีผู้คน ขอขอบคุณเครือข่ายกัลยาณมิตรในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งกรุณาให้
คำปรึกษาและแนะนำผู้หญิงทั้งห้าสิบคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งขอขอบคุณผู้หญิงทั้งห้าสิบคน
ที่ได้แบ่งปันประสบการณ์และเล่าเรื่องราวของตน ตลอดจนความใฝ่ฝันอย่างเปี่ยมด้วย
พลังแห่งชีวิตแก่พวกเราทั้งหลาย

การจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ยังเป็นส่วนหนึ่งของวาระครบรอบ 35 ปีของการก่อตั้ง
สถาบันวิจัยสังคม สถาบันฯ ได้ดำเนินงานวิจัยเชิงวิชาการ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในการวิจัย
ปฏิบัติการกับภาคีภาคประชาสังคมและภาคประชาชน นับตั้งแต่การร่วมก่อตั้งโครงการ
อาสาสมัครเพื่อสังคม (คอส.) จนเติบโตมาเป็นมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคมในช่วง
ทศวรรษ 2520 และการร่วมก่อตั้งคณะทำงานวาระทางสังคมในช่วงทศวรรษ 2540
ดังนั้นการร่วมก้าวเดินไปเพื่อเสริมสร้างพลังทางสังคมเพื่อความเป็นธรรมจึงเป็นปณิธาน
ที่สำคัญของสถาบันฯ มาอย่างต่อเนื่อง

ขอขอบคุณ คุณราณี หัสสร้างสี อดีตอาสาสมัคร (คอส.) เป็นผู้ประสานงาน

ของคณะทำงานวาระทางสังคม ผู้ที่มุ่งมั่นและเข้มแข็งในการเป็นสะพานเชื่อมโยงให้เรา
ทั้งหลายสามารถเรียนรู้จากการร่วมทุกข์ร่วมสุขกับผู้คนในสังคมอย่างตลอดมา

ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี ที่ให้ความเมตตา
อย่างยิ่งในการอนุญาตให้เขียนคำนิยมแก่หนังสือเล่มนี้แม้ภายในเวลาที่ค่อนข้างจำกัด

เชื่อมั่นอย่างยิ่งว่าหนังสือ “ฝนกลางไฟ: พลังชีวิต พลังใจ ห้าสิบเสียงผู้หญิง
ชายแดนใต้” เล่มนี้จะช่วยขับเคลื่อนพลังแห่งการเรียนรู้เพื่อร่วมทุกข์ในสังคมไทยและ
เป็นส่วนหนึ่งแห่งจินตนาการและแรงบันดาลใจให้กับทุกคนเพื่อจะได้ร่วมกันสร้างสรรค์
สันติภาพที่ยั่งยืนให้เกิดขึ้นในพื้นที่ชายแดนใต้ สังคมไทย และภูมิภาคโดยรวมต่อไป

รองศาสตราจารย์ สุริชัย หวันแก้ว

ประธานคณะทำงานวาระทางสังคม

และผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนำจากมูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท

ในยุคปัจจุบัน ความขัดแย้งและความรุนแรงส่วนใหญ่เกิดขึ้นภายในอาณาเขตของรัฐเดียวกันมากกว่าระหว่างรัฐ บทบาทในการจัดการความขัดแย้งและความรุนแรง รวมทั้งการสร้างเสริมสันติภาพ จึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของผู้นำทางการเมืองและการทหารเพียงฝ่ายเดียวเหมือนเช่นในอดีต แต่มีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากภาคพลเมืองด้วย ทั้งในระดับผู้นำสังคมและระดับชุมชนท้องถิ่น แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการและกระบวนการประชาธิปไตย เช่น ความเสมอภาค นิติธรรม พหุนิยมและการประนีประนอม การมีส่วนร่วมของประชาชน ฯลฯ ทำให้ได้รับการยอมรับและความสนใจศึกษาพัฒนาวิธีการที่เหมาะสมกันอย่างกว้างขวาง เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้จัดการความขัดแย้งได้

การให้ความสำคัญกับการใช้สันติวิธีและวิถีประชาธิปไตยดังกล่าว เชื่อมโยงกับการวิเคราะห์ว่าสาเหตุความขัดแย้งและความรุนแรงภายในสังคมต่างๆ สืบเนื่องมาจากความสัมพันธ์ภายในโครงสร้างอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งในเชิงสังคม เศรษฐกิจและการเมือง โดยเฉพาะในสังคมที่มีความหลากหลายทางอัตลักษณ์ และข้อเสนอแนะต่อการจัดการกับปัญหานี้ คือ การปรับโครงสร้างดังกล่าวให้มีความเท่าเทียมกันมากขึ้น อย่างไรก็ตาม มิติหนึ่งที่ถูกมองข้าม คือมิติว่าด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แตกต่างระหว่างหญิงชาย ทั้งที่ปรากฏข้อเท็จจริงให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนในแทบทุกสังคมที่มีความรุนแรง ดังนั้น ในสถานการณ์จริงของความขัดแย้งและความรุนแรง แม้ว่าผู้หญิงได้รับผลกระทบและมีความต้องการการจัดการหรือความช่วยเหลือที่แตกต่าง แต่ประเด็นเหล่านี้มักไม่ได้รับความสำคัญ

สภาพดังกล่าวนี้อาจเกิดขึ้นในหลายสังคมคล้ายคลึงกัน ทำให้มีความเคลื่อนไหวใน

ชุมชนระหว่างประเทศ จนทำให้สภาความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (United Nations Security Council) ให้การรับรองมติที่ 1325 ว่าด้วยผู้หญิง สันติภาพและความมั่นคง เมื่อปี พ.ศ. 2543 โดยกล่าวถึงผลกระทบของความขัดแย้งต่อผู้หญิงว่ามีลักษณะเฉพาะ ยอมรับว่าที่ผ่านมาได้ประเมินคุณค่าและใช้ศักยภาพของผู้หญิงน้อยเกินไปในการป้องกัน ความขัดแย้ง รักษาสันติภาพ แก้ไขความขัดแย้ง และสร้างสันติภาพ และเน้นความสำคัญ ที่จะให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมในเรื่องสันติภาพและความมั่นคง

สถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตลอดช่วงกว่าห้าปีที่ผ่านมา ผู้หญิงในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งและความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ผู้หญิงจำนวนมากเป็นกำลังสำคัญในกลไกของทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมในพื้นที่ ที่มีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขความขัดแย้งโดยตรง หรือทางอ้อม เช่น การพัฒนาชุมชน สุขภาพอนามัย การศึกษา การช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ การรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ฯลฯ

ในขณะที่อีกส่วนหนึ่ง คือ ผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบ ก็ได้พัฒนาบทบาทของตนเอง จากการเป็นเหยื่อมาเป็นผู้นำครอบครัว และเป็นผู้นำกลุ่ม ซึ่งนอกจากจะทำหน้าที่ช่วยเหลือ เยียวยาเพื่อนสมาชิกในกลุ่มแล้ว ยังเป็นพลังสำคัญในการที่จะฟื้นฟูสังคมไปสู่การให้อภัย และการสมานฉันท์ พลังผู้หญิงจึงมีความสำคัญในกระบวนการสร้างสันติสุขของภาคใต้

อย่างไรก็ตาม แม้จะเต็มไปด้วยศักยภาพมากแค่ไหน ก็ยากยิ่งที่ผู้หญิงในพื้นที่จะ สร้างสันติภาพขึ้นมาได้โดยลำพัง การสนับสนุนทั้งจากภายในและภายนอกพื้นที่จึงมีความสำคัญยิ่ง เพื่อที่จะช่วยให้ผู้หญิงนำศักยภาพที่มีมาใช้ได้อย่างเต็มที่ เช่น การสนับสนุนการรวมกลุ่มของผู้หญิง การพัฒนาทักษะความรู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการส่งเสริม ให้เข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นและอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกับความขัดแย้ง และความรุนแรง

หนังสือ “ฝนกลางไฟ: พลังชีวิต พลังใจ ห้าสิบเสียงจากผู้หญิงชายแดนใต้” เป็นความพยายามของผู้หญิงกลุ่มหนึ่งที่ตระหนักถึงความสามารถของผู้หญิงในการ สร้างสรรค์ความสงบสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และต้องการสื่อสารให้สังคมรับรู้และ เข้าใจ ด้วยความหวังว่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์

ต่อไป จึงได้ร่วมกันรวบรวมเรื่องเล่าจากประสบการณ์ มุมมองต่อชีวิต และความไฝ่ฝันของผู้หญิงทำสิบคนจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ มาเรียบเรียงเป็นหนังสือเล่มนี้ เจ้าของเสียงเหล่านี้มีความหลากหลาย มีทั้งที่เป็นนักกิจกรรม ข้าราชการด้านต่าง ๆ ครู ผู้นำกลุ่มสตรี เยาวชน อาจารย์ ประชาชนธรรมดา นักการเมืองท้องถิ่น ผู้ได้รับความสูญเสียจากความรุนแรง ฯลฯ ส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ไม่มากนักน้อย แต่ทุกคนล้วนยังมีความหวังและกำลังใจที่จะทำหน้าที่ของตนต่อไปด้วยพลังที่มุ่งมั่น

มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท เป็นมูลนิธิทางการเมืองที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศเยอรมนี ทำงานโดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการศึกษาทางสังคมและการเมือง รวมทั้งความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ ทั้งนี้โดยยึดถือตามคุณค่าพื้นฐานของแนวคิดสังคมประชาธิปไตย อันได้แก่ การส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยและสันติภาพ และการให้ความสำคัญกับมิติทางสังคมในการพัฒนา ในการทำงานทุกประเด็น มูลนิธิให้ความสำคัญกับมิติหญิงชาย เนื่องจากตระหนักว่าผู้หญิงเป็นประชากรครึ่งหนึ่งของทุกสังคม การส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตย สันติภาพ และสิทธิทางสังคมต่างๆ จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้จริงถ้ายังไม่สามารถส่งเสริมให้ประชากรครึ่งหนึ่งได้เข้ามามีส่วนร่วมและได้รับสิทธิประโยชน์ต่างๆ อย่างเท่าเทียม

งานที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท ได้ร่วมกับหลายองค์กรจัดกิจกรรมที่หลากหลาย โดยมีเป้าหมายประการหนึ่ง คือเพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้หญิงให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ความสงบสุข ทั้งในระดับชุมชนและสังคม ผลจากการจัดกิจกรรมและการรวบรวมศึกษาข้อมูลที่ผ่านมาทำให้ได้ข้อสังเกตหลายประการ เช่น ความสำคัญของข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ รวมทั้งการจัดการข้อมูลดังกล่าว เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมความเข้าใจของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งของสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางการทำงานหรือทิศทางของสังคมต่อสถานการณ์ร่วมกันต่อไป มูลนิธิฯ จึงหวังว่า หนังสือ “ฝนกลางไฟ: พลังชีวิต พลังใจ ทำสิบเสียงจากผู้หญิงชายแดนใต้” เล่มนี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำหน้าที่เป็นข้อมูลองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มที่เกี่ยวข้องดังกล่าว

มูลนิธิฯ ขอขอบคุณ คณะทำงานวาระทางสังคม สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัยที่เป็นกำลังสำคัญในการประสานงานการจัดทำหนังสือเล่มนี้ ขอขอบคุณ
ที่ปรึกษา บรรณาธิการ และผู้เขียนทุกท่านที่ร่วมกันทำงานนี้จนแล้วเสร็จด้วยหัวใจอัน
เปี่ยมด้วยความมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์ความรู้ความเข้าใจของสังคมไทยต่อผู้หญิงในจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ และขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งต่อผู้หญิงที่เป็นเจ้าของเรื่องเล่าในหนังสือ
ทั้งห้าสิบท่านที่ยินดีแบ่งปันแง่มุมสำคัญในชีวิต ซึ่งได้ร้อยเรียงและถ่ายทอดให้เห็นพลังของผู้
หญิงในสถานการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรง

มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท

(Friedrich-Ebert-Stiftung)

สำนักงานประเทศไทย

กรกฎาคม 2552

บทนำ

เกิดอะไรขึ้นที่สามจังหวัดภาคใต้ ทำไมห้าปีผ่านไปแล้วยังไม่รู้ว่าเป็นตัววงจร แล้วเขาต้องการอะไรกันแน่

เราขอถามคำถามนี้กันนัก โดยคิดว่าถ้าเรารู้ว่าใครเป็นตัวการ เราก็จะได้ “จัดการ” ให้หมดสิ้นไปได้ หากไม่ว่าความคิดที่มุงทำลาย มุ่งกำจัดสิ่งที่เราคิดว่าเป็น ปัญหาที่แหละที่ยิ่งทำให้ปัญหาลูกกลาม ถ้าฝ่ายหนึ่งตาย อีกฝ่ายต้องตายมากกว่า ตาต่อตา ฟันต่อฟัน กลายเป็นวงจรความแค้นความเกลียดชังที่ราวลึกยากที่จะเยียวยา

ร้อนเป็นไฟขนาดนี้ แล้วคนที่นี่เขาอยู่กันอย่างไร

เขาคิดจะแก้ปัญหาของเขากันอย่างไร

มีใครสนใจไหมว่าไฟใต้หนนี้กระทบผู้หญิงขนาดไหน

แม้ในยามบ้านเมืองสงบ ผู้หญิงก็ต้องกลักรลื่นผื่นทนต่อสู้กับสงครามอดีตทางเพศ มากมายอยู่แล้ว ทั้งในบ้านนอกบ้าน นี่ต้องมาเผชิญความรุนแรง ต้องขาดความปลอดภัย ในชีวิตอย่างสิ้นเชิง ซึ่งเป็นผลมาจากการปะทะกันระหว่างเพลิงแค้นของคนพื้นถิ่นกับการ ใช้ความรุนแรงปราบปรามของฝ่ายรัฐ—ซึ่งก็เป็นเกมส์อำนาจของผู้ชายทั้งนั้น—ชีวิตของผู้หญิงที่นั่นจะยิ่งลำบากขึ้นขนาดไหน

แต่ผู้หญิงเป็นได้แค่เหยื่อของความรุนแรงหรือ ผู้หญิงในสามจังหวัดภาคใต้ไม่ได้ทำอะไรช่วยบ้านของตนเองเลยหรือ

เวลาใครอยากรู้ว่าจะแก้ปัญหสามจังหวัดภาคใต้อย่างไรก็มักจะไปถามผู้รู้ ซึ่ง เกือบร้อยทั้งร้อยเป็นผู้ชายทั้งนั้น มีใครไปถามผู้หญิงบ้างว่าคิดอย่างไร ต้องการอะไร อยากให้บ้านเมืองเป็นอย่างไร

ปัญหาในภาคใต้ทุกวันนี้ หมดหวังแล้วใช่ไหม

คำถามเหล่านี้เป็นคำถามที่ผุดขึ้นมาเกือบทุกครั้งทีอ่านข่าวเกี่ยวกับสถานการณ์ภาคใต้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข่าวฆ่ากันตายรายวันจนคนที่อยู่ห่างพื้นที่เห็นแต่ภาพภาคใต้ ลุกเป็นไฟ

ตนเองนั้นถึงจะเป็นนักข่าวที่เคยลงพื้นที่มาบ้าง ได้เคยเห็นความเข้มแข็งของชาวบ้านในการดำรงชีวิตอยู่ให้ได้ไม่ว่าสถานการณ์จะรุนแรงขนาดไหน แต่ก็ยังอดหวาดหวั่นไม่ได้ว่าเราหมดหวังที่จะเห็นความสงบแล้วหรืออย่างไร

จึงต้องขอขอบคุณนักเขียนหญิงทั้งหลายคน ขอชื่นชมในความกล้าหาญชาญชัยในการลงพื้นที่ที่มีแต่คนหวาดกลัวเพื่อเสาะหาเรื่องราวของผู้หญิงที่น่าประทับใจทั้งห้าสิบคน มาเล่าให้เราฟัง ทั้งหมดเป็นเรื่องที่จำเป็นจะต้องมีการบอกเล่า เป็นเรื่องที่เราจำเป็นต้องได้ฟัง ไม่ใช่แค่เพียงเพื่อร่วมรับรู้ความเจ็บปวดในฐานะแม่ เมีย ลูก จากการสูญเสียทั้งสองฝ่าย สำคัญกว่านั้นคือเพื่อเราจะได้เห็นพลังและหัวใจอันยิ่งใหญ่ของเธอเหล่านั้น ทุกคนที่คิดแต่เพียงว่าจะทำงานในบทบาทหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุดเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น อุทิศแรงกายแรงใจทั้งหมดเพื่อช่วยพยุลงสถานการณ์ไว้ไม่ให้แตกหัก ให้พออยู่กันได้ และเพื่อที่จะได้มีเวลาหล่อเลี้ยงความเชื่อใจกันขึ้นมาใหม่

ผู้หญิง “ธรรมดา” ที่ “ไม่ธรรมดา” ทั้งห้าสิบคนนี้เป็นตัวแทนของผู้หญิงอีกจำนวนมากที่ทำหน้าที่ของตนเองอยู่เงียบๆ อย่างมุ่งมั่น แต่ละคนเปรียบเหมือนเม็ดฝน แต่ละเม็ดที่นำความเย็นมาสู่พื้นดินที่กำลังร้อนเป็นไฟ

ในยามที่เปลวเพลิงร้อนแรง เม็ดฝนเหล่านี้ทำได้แค่ประทังไฟไม่ให้ลุกลาม และให้ความเย็นชื่นใจได้บ้าง แต่เมื่อความร้อนลดองศาลง เม็ดฝนเหล่านี้แหละจะช่วยย่ำให้ดินที่แห้งกร้านได้กลับมาชุ่มชื้น เต็มพลังชีวิตใหม่ให้ต้นไม้ใบหญ้ากลับมาเขียวขจี อุดมสมบูรณ์และร่มเย็นดังเดิม

ด้วยพลังของผู้หญิงเล็กๆ เหล่านี้ ความสงบในภาคใต้คงไม่ใช่แค่ความฝันแน่นอน

สนิทสุดา เอกชัย

ลำดับเหตุการณ์สำคัญ

สถานการณ์ความไม่สงบในภาคใต้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547-2552

4 มกราคม พ.ศ. 2547

ค่ายทหารกองพันพัฒนาที่ 4 อำเภอเจาะไอร้อง จ. นราธิวาส ถูกปล้นปืนเป็นจำนวน 300 กระบอก นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ในขณะนั้นออกมาตำหนิเหล่าทหารที่เสียชีวิตว่า “สมควรตายแล้ว ถ้าปกป้องค่ายทหารไม่ได้ก็ยกดินแดนให้พวกมันเลย” หลังจากนั้นมีการอุ้มประชาชนในพื้นที่จำนวนมากแต่มีข้อมูลที่แน่ชัด 23 คน

12 มีนาคม พ.ศ. 2547

นายสมชาย นีละไพจิตร ทนายความมุสลิมด้านสิทธิมนุษยชนถูกอุ้มหายไปจากกลางเมืองหลวงแห่งประเทศไทย ทำให้พี่น้องมุสลิมในประเทศไทยจำนวนมากเริ่มไม่พอใจ

28 เมษายน พ.ศ. 2547

เกิดเหตุการณ์ปะทะกันหลายจุดในพื้นที่ จุดที่ใหญ่ที่สุดก็คือมัสยิดกรือเซะ จ. ปัตตานี ทำให้มีผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์นี้ทั้งหมด 106 คนความไม่พอใจขององค์กรมุสลิมทั้งในและต่างประเทศเริ่มขยายตัว

25 ตุลาคม พ.ศ. 2547

เกิดเหตุการณ์ชุมนุมเพื่อเรียกร้องให้ปล่อยตัวผู้ตรวจความปลอดภัยในหมู่บ้านที่หน้า สกอ. ตากใบ จ. นราธิวาส การชุมนุมจบลงด้วยการสลายผู้ชุมนุมของเจ้าหน้าที่รัฐ มีผู้เสียชีวิตจากการสลายชุมนุมจำนวน 58 คน ส่งผลกระทบต่อความไว้วางใจเจ้าหน้าที่รัฐเป็นอย่างมาก

14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547

ตัวแทนอาจารย์มหาวิทยาลัยจำนวน 22 คนเข้าหารือกับนายกฯ ทักษิณ ซึ่งเห็นชอบให้ตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์

กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548

จัดตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ โดยมีอดีตนายกรัฐมนตรี นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นประธาน

กรกฎาคม พ.ศ. 2548

เกิดเหตุการณ์ไม่สงบเกิดขึ้นในจังหวัดยะลาหลายจุดพร้อมๆ กัน ทำให้รัฐบาลประกาศพระราชกำหนดสถานการณ์บริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีกำหนดระยะเวลา 3 เดือน

สิงหาคม พ.ศ. 2548

อิหม่ามของบ้านละหานเหนือ ต.ปะลูลู อ.สุโหงโปาดี จ.นราธิวาส ถูกทำร้ายจนเสียชีวิต เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้ชาวบ้านจำนวน 131 คนหลบหนีเข้าเมืองมาเลเซียแบบผิดกฎหมายเพื่อลี้ภัยทางการเมือง อันเนื่องจากรู้สึกไม่ปลอดภัยที่จะอยู่ในประเทศไทยต่อไป

กันยายน พ.ศ. 2548

เกิดเหตุการณ์ชุมนุมยิงร้านน้ำชา ที่บ้านตันหยงลิมอ ทำให้ชาวบ้านจับตัวนาวิกโยธินสองคนได้และเรียกร้องให้สื่อมาเลเซียเข้ามาในพื้นที่ สุดท้ายนาวิกโยธินเสียชีวิต

15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548

คนร้ายบุกยิงครอบครัว “อาแวบือซา” ชาวบ้านกะทอง ระแงะ จ.นราธิวาส เสียชีวิตทั้งครอบครัวรวม 9 ศพ รวมเด็กวัย 8 เดือน ชาวบ้านเชื่อเป็นฝีมือเจ้าหน้าที่ ขณะที่ทางการเชื่อว่าเป็นการตัดตอนภายในขบวนการบีอาร์เอ็นหรือแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติ มาลายูปัตตานี

9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549

ชาวบ้านเจาะเกราะ เจาะไอร้อง จ.นราธิวาสกว่า 300 คน รวมตัวกันควบคุมตัวครูในโรงเรียนบ้านเจาะเกราะเพื่อต่อรองให้เจ้าหน้าที่ปล่อยตัวโต๊ะอิหม่ามที่ถูกตำรวจจับกุมตัวไปก่อนหน้านี้

19 พฤษภาคม พ.ศ. 2549

ชาวบ้านกุยจิงลือปะกักตัว น.ส. จูหลิง ปงกันมูล และ น.ส. ศิรินาถ ถาวรสุข ครูโรงเรียนบ้านกุยจิงลือปะไว้เป็นตัวประกันเพื่อแลกกับชาวบ้านที่เป็นผู้ต้องหา ภายหลังครูทั้งสองคนถูกทำร้ายบาดเจ็บสาหัส

24 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

เหตุสังหารนายประสาน มากู ครูโรงเรียนบ้านบือแรง อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส ระหว่างสอนหนังสือต่อหน้านักเรียนในห้อง

31 สิงหาคม พ.ศ. 2549

เกิดเหตุลอบวางระเบิดธนาคารในเขตจังหวัดยะลา 22 จุด

16 กันยายน พ.ศ. 2549

เจ้าหน้าที่และชาวบ้านรวมตัวชุมนุมที่มีสยิดกลางยะลาตามโครงการสันติจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อประกาศตัวว่าต้องการแก้ไขปัญหาด้วยหนทางสันติ มีการมอบประวัติบุคคลที่ต้องการแก้ปัญหา 3 พันชุดต่อ พล.อ. วิจิต ยาทิพย์ รอง ผบ.ทบ. ผู้เป็นประธานในพิธี

ในวันเดียวกันเกิดระเบิดย่านชุมชนและย่านนักท่องเที่ยว 7 จุดกลางเมืองหาดใหญ่ เสียชีวิต 5 ราย บาดเจ็บกว่า 60 ราย

19 ก.ย. พ.ศ. 2549

คณะปฏิรูปการปกครอง (คปค.) เข้ายึดอำนาจจากรัฐบาลทักษิณ หนึ่งในข้ออ้างคือความล้มเหลวในการแก้ปัญหาชายแดนใต้ เกิดการเปลี่ยนแปลงศูนย์อำนาจบริหารของ

รัฐไทย เพิกถอนรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 มีการประกาศกฎอัยการศึกทั่วประเทศ เฉพาะใน 3 จังหวัดและ 4 อำเภอมีการใช้กฎหมายซ้อนกับประกาศภาวะฉุกเฉินด้วย

ตุลาคม พ.ศ. 2549

รัฐบาลใหม่ นำโดย พล.อ. สุรยุทธ์ จุลานนท์ มีคำสั่งจัดตั้งศูนย์อำนวยการบริหาร จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) และกองบัญชาการผสม พลเรือน ตำรวจ ทหาร (พตท.) ซึ่งเป็นโครงสร้างเก่าก่อนหน้ารัฐบาลไทยรักไทย ทั้งสององค์กรขึ้นตรงต่อ กอ.รมน. ทหารเข้ากุมสภาพการแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างเบ็ดเสร็จ

2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549

นายกฯ ลงพื้นที่และกล่าว “ขอโทษ” แทนรัฐบาลชุดก่อนหน้าต่อที่ประชุมผู้นำ ศาสนาและผู้นำชุมชน พร้อมทั้งประกาศให้หน่วยงานต่างๆ ทำลายบัญชีดำที่หมายหัว ผู้ต้องสงสัยทั้งหมด

5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549

ชาวบ้านและเด็กกว่า 200 คน ชุมนุมเรียกร้องให้ตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) ที่ตั้งฐานในโรงเรียนบ้านบาเจาะ อ.บันนังสตา จ.ยะลา ถอนทหาร โดยเชื่อว่ามีส่วนสังหารชาวบ้านก่อนหน้านี้

10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549

ชาวบ้านไทยพุทธจากบ้านสันติ 2 อ.บันนังสตา เคลื่อนย้ายออกจากหมู่บ้านของตัวเองเพื่อมาพำนักที่วัดนิโรธสังคาราม หลังจากเกิดเหตุสังหารและเผาสองพ่อลูกอย่างโหดเหี้ยม กระแสความพอใจในกลุ่มชาวพุทธเริ่มขยายตัวไปทั่วประเทศ

23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549

รัฐบาลกำหนดให้พื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ

31 ธันวาคม พ.ศ. 2549

เกิดเหตุระเบิดป่วนกรุง 8 จุด ในช่วงเวลาการเฉลิมฉลองส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่

ในขณะนั้นเจ้าหน้าที่เชื่อว่าน่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มที่ปฏิบัติการในชายแดนใต้

8 มกราคม พ.ศ. 2550

ครูจุหลิง ปงกันมูล ครูสาวจากเชียงรายที่มาทำงานใน จ. นราธิวาสได้เสียชีวิตลงหลังจากที่ประสบเหตุถูกทำร้ายและรักษาตัวนานเกือบปี การเสียชีวิตของครูจุหลิงตอกย้ำความเจ็บแค้นของคนไทยส่วนใหญ่ต่อกลุ่มที่ปฏิบัติความรุนแรง

14 มีนาคม พ.ศ. 2550

เกิดเหตุสังหารหมู่ผู้โดยสารรถตู้เสียชีวิตยกคัน เว้นพนักงานขับรถซึ่งเป็นมุสลิมที่พูดภาษามลายูได้ เหตุการณ์นี้สร้างความสะเทือนขวัญต่อประชาชน เนื่องจากเป็นเหตุการณ์สังหารที่ไม่เลือกหน้าในบริการสาธารณะ อีกทั้งยังได้ตอกย้ำความแตกต่างพุทธ-มุสลิมอีกคำรบหนึ่ง

20 มีนาคม พ.ศ. 2550

ศาล จ. ปัตตานี มีคำสั่งให้ญาติผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ตากใบได้รับเงินสินไหมทดแทนกว่า 42 ล้านบาท

26 มีนาคม พ.ศ. 2550

ชาวไทยพุทธใน อ. สะบ้าย้อยยับยั้งชุมนุมเรียกร้องไม่ให้ถอนกำลังทหารพรานออกนอกพื้นที่หลังจากเกิดเหตุล่อล่อบ่นาเนาะบ้านควนหรัน ก่อนหน้านั้นชาวบ้านมุสลิมเชื่อว่าทหารพรานเป็นผู้ก่อเหตุ

31 พฤษภาคม-4 มิถุนายน พ.ศ. 2550

นักศึกษานำโดยเครือข่ายนักศึกษาเพื่อพิทักษ์ประชาชนชุมนุมใหญ่ยึดมัสยิดกลางปัตตานีเป็นเวลา 4 วัน ยื่นข้อเรียกร้องต่อทางการ 10 ข้อ อาทิ ถอนทหารออกทั้งหมด ยกเลิกกฎอัยการศึก ฯลฯ

20 มิถุนายน พ.ศ. 2550

เกิดเหตุวางระเบิดรถยนต์ของนายอำเภอไม้แก่น จ. ปัตตานี ส่งผลให้นายอำเภอ

เสียชีวิต ถือเป็นความสูญเสียข้าราชการระดับสูง หลังจากก่อนหน้านี้ทางการได้เสียผู้บัญชาการหน่วยเฉพาะกิจที่ 1, ผู้พิพากษาศาลปัตตานี, รองผู้ว่า จ. ปัตตานี ไปในระหว่างสถานการณ์ความไม่สงบ

21 มกราคม พ.ศ. 2551

เกิดเหตุซ้อมทรมานนักศึกษาจาก มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาและวิทยาลัยพลศึกษา จำนวน 7 คน

15 มีนาคม พ.ศ. 2551

เกิดเหตุวางระเบิด “คาร์บอมบ์” ณ โรงแรมซีเอสปัตตานี ซึ่งถือได้ว่าเป็นสถานที่กลางสำหรับการจัดสัมมนาและการพูดคุยหารือของกลุ่มต่างๆ

21 มีนาคม พ.ศ. 2551

ยะผา กาเซ็ง อดีตโต๊ะอิหม่ามใน อ. รือเสาะ เสียชีวิตจากการถูกซ้อมทรมานในระหว่างการควบคุมตัวโดยเจ้าหน้าที่ทหาร จก. 39 เหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลสะท้อนต่อความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่รัฐอย่างรุนแรง

17 กรกฎาคม พ.ศ. 2551

“กลุ่มใต้ดินรวมภาคใต้ของประเทศไทย” แฉลงข่าวหยุดยิงเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลออกอากาศทางโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ซึ่งเป็นการปลุกปั่นโดย พล.อ. เขษรฐานะจาโร อดีต ผบ.ทบ. และหัวหน้าพรรครวมใจไทยชาติพัฒนา กรณีดังกล่าวถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากว่ากลุ่มที่มาแฉลง “ไม่ใช่ตัวจริง” แต่เป็นการจัดฉากเพื่อมุ่งหวังผลประโยชน์ทางการเมืองของผู้ปลุกปั่นเสียมากกว่า

1 สิงหาคม พ.ศ. 2551

การปิดล้อมตรวจค้น “ปอเนาะดาลอ” หรือปอเนาะสมบูรณศาสนา อ. ยะหริ่ง จ. ปัตตานี ซึ่งเกิดเหตุปะทะและจับกุมตัวนักเรียนปอเนาะไปสอบจำนวนมาก เนื่องจากเป็นสถาบันที่โด่งดังและได้รับความนับถือในพื้นที่มาก กรณีดังกล่าวจึงมีการวิพากษ์วิจารณ์ว่า สิ่งที่เจ้าหน้าที่ทำอาจกลายเป็นเรื่องน่าฉงนหดหู่

4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551

เกิดเหตุระเบิดคาร์บอมบ์ 2 ครั้ง ใกล้ที่ว่าการอำเภอสุคริพ จ. นครราชสีมา ระหว่างการประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านประจำเดือน บาดเจ็บ 71 ราย

17 ธันวาคม พ.ศ. 2551

โปรดเกล้าฯ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรี

23 ธันวาคม พ.ศ. 2551

นายกฯ อภิสิทธิ์แถลงถึงแนวคิดจัดตั้งสำนักงานบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สบ.ชต.) เพื่อทำหน้าที่แทนศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.)

13 มกราคม พ.ศ. 2552

ครม. มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการรัฐมนตรีพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนใต้ จำนวน 18 คน ระหว่างรอการจัดตั้ง สบ.ชต.

ครม. มีมติต่ออายุการใช้ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ ตั้งแต่ 20 มกราคม-19 เมษายน

16 มกราคม พ.ศ. 2552

นายอับดุลอาซี คงเถียร ชายพิการถูกวิสามัญฆาตกรรมที่ ต. เมะมาวี อ. ยะรัง จ. ปัตตานี ท่ามกลางความคลางแคลงใจของชาวบ้าน

30 มกราคม พ.ศ. 2552

นายอับดุลการิม ยูโซ๊ะ อิหม่ามมัสยิดกาหยี อ. สายบุรี จ. ปัตตานี ถูกยิงสังหารที่บริเวณหน้ามัสยิด

8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552

หน่วยเฉพาะกิจที่ 23 จ. ปัตตานี นำกำลังเข้าบุกค้นสำนักงานของคณะทำงานเพื่อสันติภาพที่ตัวเมือง จ. ปัตตานี

17 มีนาคม พ.ศ. 2552

กรม. มีมติอนุมัติตามที่กระทรวงยุติธรรมเสนอ ร่างแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2552-2555 และร่างแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการยุติธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2553-2557

26 มีนาคม พ.ศ. 2552

นายภูวนาถ ยีจิ ผู้อำนวยการโรงเรียนมุฮัมมาดียะห์ถูกยิงสังหารระหว่างประชุมอยู่ที่ห้องประชุมโรงเรียน ขณะที่นายชอราฮุดดิน หะยีแวจิ ผู้จัดการโรงเรียนบาดเจิบ

31 มีนาคม พ.ศ. 2552

นายอันวาร์ อิบรอฮิม หัวหน้าพรรคเกออดิลันของมาเลเซียเดินทางมาปาฐกถาพิเศษเกี่ยวกับวิกฤตเศรษฐกิจที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพร้อมระบุหากได้เป็นรัฐบาลพร้อมเป็นตัวกลางเจรจาต่อไปได้

30 พฤษภาคม พ.ศ. 2552

ศาลจังหวัดสงขลามีคำสั่งในคดีไต่สวนการตายจากเหตุการณ์สลายการชุมนุมที่บริเวณหน้า สกอ. ตากใบ จ. นราธิวาส เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2547 ซึ่งทำให้มีผู้เสียชีวิตรวม 78 ศพ โดยคำสั่งศาลระบุว่าผู้เสียชีวิตทั้งหมดเสียชีวิตจากการขาดอากาศหายใจ ไม่พบเหตุร้ายอย่างอื่นที่ทำให้ตาย และเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติการในวันเกิดเหตุเป็นการปฏิบัติราชการตามหน้าที่ การไต่สวนความจริงครั้งนี้ได้สร้างความไม่พอใจให้แก่คนในพื้นที่จำนวนมาก

8 มิถุนายน พ.ศ. 2552

เกิดเหตุการณ์คนร้ายใช้อาวุธสงครามกราดยิงมัสยิดอัลกุรอนที่บ้านไอบาแย ต. จวบ อ. เจาะไอร้อง จ. นราธิวาส ขณะชาวบ้านกำลังทำพิธีละหมาด เมื่อเวลาประมาณ 20.30 น. ของวันที่ 8 มิถุนายน 2552 เป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บจำนวนมาก

12 มิถุนายน พ.ศ. 2552

คนร้ายใช้อาวุธปืนอาแก๊ และ 9 ม.ม. ยิงพระภิกษุขณะออกบิณฑบาตเมื่อช่วงเช้าตรู่ของวันที่ 12 มิถุนายน 2552 ถึงขั้นมรณภาพ 1 รูป และบาดเจ็บสาหัสอีก 1 รูป ในเขต อ.เมือง จ.ยะลา

4 กรกฎาคม พ.ศ. 2552

นายมุฮัมหมัดยาลาลุดดิน มะมิง และ นายอับลูอาซิ หะยีเจ๊ะมิง สองอุstad (ครูสอนศาสนา) จาก จ.ยะลา ซึ่งถูกจับกุมดำเนินคดีในข้อหาก่อการร้ายในประเทศกัมพูชา และถูกศาลกัมพูชาพิพากษาลงโทษจำคุกตลอดชีวิตได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำเขมรหลังถูกจองจำนานถึง 6 ปี ตามข้อตกลงแลกเปลี่ยนนักโทษระหว่างไทยกับกัมพูชา

15 กรกฎาคม พ.ศ. 2552

นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี เผยออกหมายจับ "มือยิงในมัสยิด" คดีมัสยิดไอบาแย

พจนกลางไฟ

พลังชีวิต พลังใจ ห้าสิบเสียงจากผู้หญิงชายแดนใต้

*** เมตตา ภูนิง ***

งานเฝ้ายามมิติใหม่ต้องใช้ข้อมูลนำทาง

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : กุลธิดา สามะพุทธิ

“

เมื่อเรามีข้อมูลที่เชื่อถือได้และเป็นระบบ การเฝ้ายามผู้ได้รับผลกระทบ
ก็จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น นั่นเป็นเพราะเรามีข้อมูลเป็นเข็มทิศคอย
ชี้ทางในการทำงาน ให้ข้อมูลนำพาเราไป

”

เมื่อเอ่ยถึง “ศวขต.” หรือ ศูนย์ประสานงานวิชาการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุความไม่สงบจังหวัดชายแดนใต้ อาจารย์เมตตา ภูนิง เป็นชื่อแรกๆ ที่คนทำงานภาคใต้จะต้องนึกถึง

อาจารย์เมตตาปลุกปล้ำกับข้อมูลเหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้มาตั้งแต่ ศวขต. ก่อตั้งขึ้นเมื่อเดือนมิถุนายน 2549 เธออ่านข่าวเป็นพันๆ ชิ้น แบ่งมันออกเป็นหมวดหมู่ ตรวจสอบความถูกต้อง ทำให้ข้อมูลเหล่านั้น “สะอาดและเชื่อถือได้” ก่อนจะบันทึกลงในฐานข้อมูลของเธอและทีมงานออกแบบขึ้นเป็นพิเศษเพื่อให้ข้อมูลเหล่านี้เป็นเข็มทิศที่นำไปสู่แนวทางการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงอย่างมีประสิทธิภาพ

“เมื่อก่อนเคยตั้งคำถามกับตัวเองว่า คนที่เรียนจบคณิตศาสตร์มาอย่างเราจะช่วยสังคมได้อย่างไร ครูสอนคณิตศาสตร์ในมหาวิทยาลัยดูเหมือนจะห่างไกลกับการให้บริการทางวิชาการและการช่วยเหลือชุมชนท้องถิ่นมาก แต่เมื่อมาทำงานกับ ศวขต. ก็ได้รู้ว่าเรากำลังใช้วิชาความรู้ที่เรียนมาช่วยเหลือสังคมจริงๆ” อาจารย์เมตตากล่าว

นักวิชาการวัย 46 ปี เกิดในครอบครัวข้าราชการในจังหวัดพิษณุโลก จบปริญญาตรีด้านคณิตศาสตร์จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่เธอได้พบกับสามีซึ่งเป็นชาวปัตตานี หลังจากย้ายมาอยู่ที่ปัตตานี เธอศึกษาต่อปริญญาโทด้านวิทยาการวิจัยที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (มอ. ปัตตานี) และปริญญาเอกด้านระบาดวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ (มอ. หาดใหญ่)

ปัจจุบันอาจารย์เมตตาเป็นหัวหน้าภาควิชาคณิตศาสตร์และวิทยาการคอมพิวเตอร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มอ. ปัตตานี และเป็นกำลังสำคัญของ ศวขต. ซึ่งเป็นหน่วยสนับสนุนข้อมูลด้านการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบให้กับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

“ศวขต. ไม่ได้สนใจว่าเหตุการณ์เกิดกับใคร อย่างไร เพราะอะไร เราไม่ได้สนใจถึงสาเหตุของความรุนแรง แต่เราสนใจว่าครอบครัวของคนที่เป็นบาดเจ็บและเสียชีวิตเขามีสภาพความเป็นอยู่อย่างไร สุขภาพกายและใจเป็นอย่างไร เราเริ่มต้นจากหาข้อมูลเกี่ยวกับคนที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่โดยรวบรวมข้อมูลจากข่าวตั้งแต่ปี 2544 เป็นต้นมา

ซึ่งรวบรวมได้ 4,000 กว่าเหตุการณ์ ทีมงานสี่คนแบ่งกันไปวิเคราะห์และจัดหมวดหมู่คนละ 1,000 เหตุการณ์ ภายในเวลาหนึ่งเดือนเราก็สร้างฐานข้อมูลเบื้องต้นได้สำเร็จ

“จริงๆ แล้วข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ความไม่สงบและผู้ได้รับผลกระทบมีอยู่เยอะมาก แต่ขาดการบูรณาการ ทำให้การช่วยเหลือและการเยียวยายังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทุกอย่างจะดีกว่านี้ถ้ามีการเชื่อมโยงข้อมูลด้านการช่วยเหลือของหน่วยงานต่างๆ เข้าด้วยกัน

“สองปีที่เราทำงานมา ตอนนี้ระบบฐานข้อมูลลงตัวแล้ว คือเรามีข้อมูลว่าแต่ละเดือนมีผู้ได้รับผลกระทบกี่ราย อยู่ที่ไหนบ้าง นอกจากนี้เรายังมีเจ้าหน้าที่ภาคสนามที่สุ่มข้อมูลจากฐานข้อมูลแล้วลงพื้นที่ไปพบผู้ได้รับผลกระทบเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและเก็บข้อมูลเพิ่มเติมด้านคุณภาพชีวิตและความต้องการของผู้ได้รับผลกระทบ โดยเราเน้นที่กลุ่มหญิงหม้ายก่อนเพราะผู้หญิงกลุ่มนี้ต้องรับภาระหนักมากหลังจากสามีเสียชีวิต คือต้องเปลี่ยนบทบาทเป็นพ่อบ้านด้วยในทันที

“เราสร้างความเข้มแข็งทั้งกายและใจให้กลุ่มหญิงหม้ายโดยจัดกิจกรรมให้พวกเขาได้มาพบปะพูดคุยกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์และปลอบใจซึ่งกันและกัน การรวมกลุ่มเช่นนี้เป็นเรื่องสำคัญ เพราะไม่มีใครเข้าใจความรู้สึกและความทุกข์ได้ดีเท่ากับผู้หญิงที่เผชิญเหตุการณ์มาเหมือนกัน คนนอกอย่างเรา ถึงแม้จะคลุกคลีอยู่กับข้อมูลแต่ก็ไม่สามารถเข้าถึงความรู้สึกของผู้ได้รับผลกระทบได้ ที่สำคัญคือ เราเองก็ยังไม่เข้มแข็งพอที่จะปลอบใจพวกเธอได้ บ่อยครั้งที่เราทำอะไรไม่ถูกเมื่อเห็นผู้หญิงร้องไห้จนตัวสั่นอยู่ตรงหน้า เพราะคิดถึงสามีที่เสียชีวิตไป

“ผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์เหล่านี้น่าประทับใจมากตรงที่พวกเธอไม่ได้มีความโกรธแค้น เราสัมผัสได้เลยว่าเธอให้อภัยและเข้าใจกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น สิ่งที่เราพยายามบอกผู้หญิงเหล่านี้ก็คือ ต้องไม่ดูถูกตัวเอง ต้องเชื่อว่าตัวเองมีศักยภาพ ไม่ว่าผู้หญิงภาคใต้หรือภาคไหนต้องมีความเคารพตัวเอง

“หลังจากเริ่มทำงานกับกลุ่มหญิงหม้ายแล้ว ตอนนี้เรากำลังมีแนวคิดจะให้ความช่วยเหลือเด็กๆ ด้วย เพราะข้อมูลของ ศวชต. มันฟ้องว่า เด็กที่ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบมีจำนวนมากขึ้นในช่วงปี 2550-2551 เช่น เด็กที่อยู่ในเหตุการณ์ตอนที่พ่อ

แม่ถูกทำร้าย พบเห็นเหตุการณ์ความรุนแรงบนท้องถนน หรือต้องกลายเป็นเด็กกำพร้า เด็กบางคนรอดชีวิตอย่างหวุดหวิด แต่จิตใจจะทรมานทุกข์จากการเห็นพ่อแม่ถูกทำร้าย เด็กกลุ่มนี้มีประมาณ 600 กว่าคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

“ครอบครัวของคนที่ได้รับบาดเจ็บ พิการ เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ต้องได้รับความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน เพราะข้อมูลบอกเราว่า คนเจ็บมีมากกว่าคนตาย และการรักษาก็ไม่จบสิ้นง่ายๆ หลายรายไม่ได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง ภรรยาของคนเจ็บเหล่านี้ก็ต้องรับภาระในการดูแลครอบครัวหนักมากเช่นกัน บางครอบครัว ลูกต้องออกจากโรงเรียนเพื่อมาช่วยแม่ดูแลพ่อ บางทีผู้ที่ได้รับบาดเจ็บนี้ทรมานกว่าตายเสียอีก เพราะมันไม่จบ

“เมื่อเรามีข้อมูลที่เชื่อถือได้และเป็นระบบ การเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบก็จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น นั่นเป็นเพราะเรามีข้อมูลเป็นเข็มทิศคอยชี้ทางในการทำงาน ให้ข้อมูลนำพาเราไป”

สองปีเต็มที่อาจารย์เมตตาทุ่มเทกับการสร้างฐานข้อมูลผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรง หลายคืนที่เธอนั่งวิเคราะห์ข้อมูลจนฟ้าสว่างคาตา ในขณะที่ต้องรับผิดชอบงานสอนและงานบริหารในฐานะหัวหน้าภาควิชาคณิตศาสตร์ไปพร้อมกันด้วย เวลาที่เหนื่อยมากๆ หรือพบปัญหาในการทำงานเธอมักจะบอกตัวเองว่า “เราตั้งใจจะช่วยเหลือคนไม่ใช่หรือ ถ้าเราทำฐานข้อมูลไม่ดี ก็จะไปเสียวันนี้ คนที่บาดเจ็บ ครอบครัวผู้เสียชีวิตจะได้รับความช่วยเหลือได้อย่างไร”

“เรารู้สึกเหมือนทำงานอยู่ทุกลมหายใจเลย ระหว่างเดินทางก็คิดว่ายังขาดข้อมูลอะไรอีก ต้องประสานงานกับใคร เราฝันอยากเห็นการบูรณาการข้อมูลภาคใต้ ถ้าหน่วยงานต่างๆ ใช้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ในการทำงาน ความโปร่งใสจะตามมา ถ้าทุกฝ่ายคุยกันบนพื้นฐานของข้อมูลที่เป็นจริง ความเข้าใจจะเกิดขึ้น ความขัดแย้งจะบรรเทาเบาบางลงไป ถ้ามีฐานข้อมูลที่ดี งบประมาณการเยียวยา ก็จะกระจายอย่างทั่วถึง

“ศวชต. เป็นงานที่ทำทนายและสนุกเพราะมีอะไรใหม่ๆ ให้เรียนรู้ทุกนาที แต่ก็มีความท้อบ้างเพราะเราต้องสอนหนังสือด้วย เวลาที่งานมาชนกันมากๆ ก็คิดเหมือนกันว่าทำไมต้องทำอะไรมาขนาดนี้ แต่เราก็จะทำต่อไปเพราะคิดว่าสิ่งที่กำลังทำอยู่นี้ให้ประโยชน์กับคนในพื้นที่ และในทางกลับกันเรารู้สึกว่าตัวเองได้ใช้ชีวิตที่มีประโยชน์มากขึ้นด้วย

“เมื่อก่อนเราไม่คิดว่าชีวิตเรามีคุณค่ากับใคร แต่พอมาทำตรงนี้ รู้สึกว่าชีวิตเรามีประโยชน์ และที่สำคัญคือ การที่ได้คลุกคลีกับผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ทำให้เรามีความเข้มแข็งและอดทนขึ้น”

วันที่ลงมาปัตตานีครั้งแรกเมื่อยี่สิบกว่าปีก่อน เพื่อนๆ บอกเธอว่า “เอาชีวิตกลับมาให้รอด” จนถึงวันนี้เธอยังอยู่ที่ปัตตานีกับสามีซึ่งรับราชการอยู่ที่สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานปัตตานีและลูกชายวัย 12 ปีเช่นเดิม

แม้ว่าเธอจะมีความหวาดหวั่นกับเหตุการณ์ความไม่สงบบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความปลอดภัยของลูก แต่เธอก็มีความสุขกับงานสอนและงานข้อมูลที่เธอรัก

“เข้าวันหนึ่งตกใจตื่นขึ้นเพราะเสียงระเบิดข้างบ้าน เห็นหินทรายกระจายฟุ้งขึ้นมาเต็มไปหมด เราตกใจมากเพราะลูกไม่อยู่ในห้อง วิ่งตามหาทั่วบ้าน พอเจอเขาก็โผล่ออกคงไม่ต่างจากแม่คนอื่น ๆ เวลาได้ยินข่าวเหตุการณ์ความรุนแรงที่โน่นที่นี้ ในใจก็จะนึกหวังลูกตลอดว่าปลอดภัยไหม แต่ถึงตอนนี้ก็ยังคงคิดว่าภาคใต้เป็นชุมชนที่น่าอยู่มาก”

*** จินตวดี พิทยเมธากุล ***
นักสู้สี่เขี้ยวในพื้นที่สีแดง

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : กุลธิดา สามะพุทธิ

“

เจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด
ปลอดภัยมาถึงทุกวันนี้เพราะเรามีมวลชนเป็นเกราะให้ มวลชนที่รู้ว่า
เราทำงานด้วยความซื่อสัตย์และมุ่งแก้ไขปัญหาสีเขียวในพื้นที่
ตราบใดที่มวลชนอยู่ข้างเรา เราก็อยู่ได้

”

ปณที่หน่วยงานความมั่นคงมุ่งจัดการกับปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยการทุ่มงบประมาณหลายหมื่นล้านบาทเพื่อซื้ออาวุธ ตั้งด่านตรวจ และเพิ่มขนาดกองกำลังเพื่อต่อสู้กับ “โจรใต้” จินตวดี พิทยเมธากุล หัวหน้าสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดปัตตานี (ทสจ.) ใช้งบประมาณที่ได้เพียงปีละ 1.9 ล้านบาทเพื่อสร้างสันติสุขในพื้นที่ด้วยการนำความอุดมสมบูรณ์กลับคืนสู่อ่าวปัตตานี เพราะเธอเชื่อว่า “ถ้าสิ่งแวดล้อมดี ทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ ชุมชนก็จะเข้มแข็ง เมื่อชุมชนเข้มแข็ง ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ก็จะลดน้อยลง”

เมื่อมีการตั้ง ทสจ. ขึ้นภายใต้การปฏิรูประบบราชการเมื่อปี 2545 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้จินตวดีเลือกที่จะมาเป็น ทสจ. จังหวัดพัทลุง สตูล หรือ ปัตตานี เธอเลือกจังหวัดปัตตานี เพราะเป็นบ้านเกิดของสามีและใกล้กับจังหวัดสงขลาซึ่งเธอทำงานเป็นนักวิชาการสุขาภิบาล สังกัดกรมอนามัยอยู่ยาวนานถึง 22 ปี

“พอทราบว่าเราเลือกมาอยู่ปัตตานี ปลัดกระทรวงฯ (ในขณะนั้น) ถามว่า ‘บ้าหรือเปล่า’ แต่เราก็ตายืนยันการตัดสินใจเพราะคุ้นเคยกับปัตตานี

“งานแรกที่เราคือ แก้ปัญหาเรื่องร้องเรียนเรื่องน้ำเสียในอ่าวปัตตานี ทั้งที่เราไม่เคยรู้เลยว่าอ่าวปัตตานีมีหน้าตาเป็นยังไง มีปัญหาอะไร ก็รับหาข้อมูลให้มากที่สุด ลงไปคุยกับชาวบ้าน ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมรอบๆ อ่าว ไปจนถึงข้าราชการจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตอนนั้นเรียกได้ว่าคลังความรู้เรื่องอ่าวปัตตานีอยู่ที่เราหมดแล้ว แต่ยอมรับว่าปัญหายังมีอยู่ เพราะการแก้ไขปัญหาล้างสิ่งแวดล้อมหรือความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่วิกฤตแบบนี้ ไม่ได้ทำได้ง่ายๆ

“อ่าวปัตตานีเหมือนคนป่วยที่ถูกปล่อยทิ้งไว้ ไม่ได้รับการรักษามานาน จับตรงไหนก็เป็นปัญหาทั้งนั้น ทั้งๆ ที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับโลก (Ramsar site) แต่อ่าวปัตตานีกำลังเสื่อมโทรมลง มีค่าแบคทีเรียอีโคโลยีที่สูงกว่าค่าปกติถึง 60 เท่า นอกจากนี้ยังพบว่าทรัพยากรสัตว์น้ำลดลงอย่างมาก ชาวประมงบอกว่าเมื่อก่อนออกเรือสามชั่วโมงหาปลาขายได้เงินพอเลี้ยงคนทั้งครอบครัว เดียวนี้ออกเรือไปหนึ่งวันยังได้ปลาไม่พอดำน้ำมันเลย ปัญหามันรุนแรงขึ้นถึงขนาดมีชาวประมงฆ่ากันตายเพราะแย่งพื้นที่หาปลากัน นอกจากนี้ยังมีความขัดแย้งระหว่างคนเลี้ยงหอยแมลงภู่ที่ครอบครอง

พื้นที่ส่วนหนึ่งของอ่าวกับชาวประมงเพิ่มขึ้นมาอีกด้วย

“ปัญหาการบุกรุกป่าไม่มีอยู่บ้างแต่ไม่รุนแรงนัก เพราะพื้นที่ป่าปัตตานีมีอยู่น้อยมาก ปัญหาที่คาราคาซังมานานและขณะนี้ยังอยู่ในชั้นศาลคือ การพิสูจน์สิทธิ สด. 1 ในเขตอุทยานแห่งชาติท่าทรายขาว พื้นที่ตรงนี้เป็นป่าต้นน้ำ เป็นป่าบกผืนสุดท้ายของปัตตานี ดูจากสภาพพื้นที่ก็รู้ว่าไม่สามารถออกเอกสารสิทธิได้เลย

“เคยมีคนเตือนเหมือนกันว่าหัวหน้าตายแน่ๆ ถ้ายังเดินหน้าฟ้องร้องเพิกถอนสิทธิ แต่เราก็คิดว่า ถ้าต้องตายจากการทำงาน แล้วยังรักษาป่าผืนนี้ไว้ได้เราก็ออม”

จินตวดี อายุ 52 ปี เป็นคนกรุงเทพฯ โดยกำเนิด หลังจากจบปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เธอสมัครมาทำงานที่จังหวัดสงขลาเพื่ออยู่ใกล้สามีซึ่งรับราชการครูอยู่ที่นั่น แต่ความเป็น “คนนอกพื้นที่” พูดภาษาได้และภาษายาวีไม่ได้ ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคในการทำงานของเธอเลย แม้ว่าบทบาทหน้าที่หลักของ ทสจ. หรือ ที่ใครๆ เรียกกันว่า “หัวหน้า” คือ การประสานงานรอบทิศทั้งกับหน่วยงานราชการ เอกชน และยังต้องลงไปพูดคุยทำความเข้าใจกับชาวบ้านอีกด้วย

“ถ้าเราทำดีกับเขา ให้ใจเขา เขาก็ให้ใจเรา ในพื้นที่ที่มีเหตุการณ์ความไม่สงบอย่างนี้ ทุกฝ่ายต่างก็ตึงเครียดกันมากพออยู่แล้ว เพราะฉะนั้นเราจึงต้องประนีประนอมให้มาก จะบังคับใช้กฎหมายเพื่อลงโทษอย่างเดียวไม่ได้

“เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ส่งผลกระทบกับการทำงานของเรามากพอสมควร คือเรามีเวลาทำงานน้อยลง ถ้าเป็นที่อื่นเราจะออกพื้นที่ตั้งแต่ 7 โมงเช้า ตระเวนคุยกับชาวบ้านอยู่ถึงหนึ่งทุ่มก็ได้ แต่ที่ปัตตานี เราต้องหลีกเลี่ยงเวลาที่เสี่ยง เช่น ช่วงเช้าก็ต้องรอให้ครูเข้าโรงเรียนเรียบร้อยก่อน เพราะช่วงที่ครูเดินทางเป็นช่วงที่มีปฏิบัติการบ่อย ตอนบ่ายก็ต้องรีบกลับ เพราะถ้าออกจากหมู่บ้านมืดเกินไปจะไม่ปลอดภัย การทำกิจกรรมต่างๆ เช่น เวทีชาวบ้านก็ทำได้ไม่สะดวก ชาวบ้านมีปัญหาเรื่องการเดินทาง ถูกเจ้าหน้าที่กักตัวไว้ที่ด่านบ้าง หรือประชุมกันอยู่ก็มีโทรศัพท์มาว่าญาติถูกยิงบ้าง เรื่องแบบนี้มันทำลายขวัญทั้งข้าราชการ ผู้นำชุมชนและชาวบ้านที่จะมาหาทางออกร่วมกัน เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

แม้ว่าอุปสรรคจะมาก แต่จินตวดีก็มีแรงใจจะทำงานกับชุมชนที่นี่ トラバไตที่

ชาวบ้านยัง “มีใจ” กับเธอ

“ผู้หญิงในชุมชนที่เราพบล้วนแต่เป็นคนเก่งและเข้มแข็ง แต่มักจะไม่ค่อยได้แสดงศักยภาพออกมา อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของเราหลายคนเป็นหญิงหม้าย ที่สามีเสียชีวิตในเหตุการณ์ความไม่สงบ แต่ก็ยังสละเวลามาทำงานกับเรา”

จากเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ที่กระทบกับการทำงานของข้าราชการในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงไม่แปลกเลยที่ ทสจ. จะมีอัตราการโยกย้ายสูง หัวหน้า ทสจ. นราธิวาสย้ายออกไปแล้วสามคน ขณะที่ยะลาขอย้ายออกแล้วสี่คน ปัจจุบันยังหาผู้มาดำรงตำแหน่งแทนไม่ได้ ทำให้จินตวิต้องรับตำแหน่งรักษาการณ์ ทสจ. ยะลาด้วย

จินตวิเป็น ทสจ. บัตตานีคนแรกและคนเดียว เธอทำหน้าที่นี้มาแล้ว 7 ปี โดยบัตตานีเป็นหนึ่งในสองจังหวัดทั่วประเทศที่มี ทสจ. เป็นผู้หญิง (อีกจังหวัดหนึ่ง คือ สระแก้ว) สำนักงานของเธอเป็นอาคารสองชั้นสีขาวหลังเล็ก ๆ ตั้งอยู่ที่ถนนปากน้ำ ต. รุสะมิแล ไม่ไกลจาก มอ. บัตตานีนัก กระดานไวท์บอร์ดในห้องทำงานอัดแน่นไปด้วยนัดหมายประชุม—ประชุมกับ ศอ.บต. เรื่องน้ำเสียในอ่าวบัตตานี, ประชาพิจารณ์ชุดเจาะน้ำมันในอ่าวบัตตานี, ประชุมความหลากหลายทางชีวภาพที่กรุงเทพฯ

“ทำงานที่นี่ก็กลัวเหมือนกัน ก็เลยตัดสินใจพกปืนเพื่อป้องกันตัวเอง แต่ยังไม่เคยได้ใช้หรอก แค่ควักออกมาครั้งหนึ่งเพราะมีผู้ขายสองคนทำทางนำสงสัย ชีโมเตอร์ไซด์ตาม พอคนที่ซ่อนเอามือล้วงกระเป๋า เราก็เลยจอดรถและหยิบปืนมาถือไว้ แต่สุดท้ายก็ไม่ได้เกิดอะไรขึ้น หลังจากเหตุการณ์ครั้งนั้น เราก็มานั่งทบทวนตัวเองเหมือนกันว่าเรากังวลมากไปหรือเปล่า

“นายทหารชั้นผู้ใหญ่เคยขอจัดทหารไปช่วยคุ้มกันเวลาเราลงพื้นที่ดูสภาพปัญหา แต่เราปฏิเสธไป เพราะชาวบ้านจะรู้สึกไม่สบายใจเวลาที่มียทหารไปด้วย ทั้งยังอาจทำให้กลุ่มผู้ไม่หวังดีมองว่าเรามีสายสัมพันธ์กับทหาร เพราะฉะนั้นพวกเราจึงเลือกที่จะลงพื้นที่กันเองมากกว่า

“ทุกเช้าจะสวดมนต์ อธิษฐานว่าออกจากบ้านไปแล้วขอให้เจอแต่คนดี แต่เล็กๆ แล้วเรารู้สึกว่าแม้จะอยู่ท่ามกลางความรุนแรง แต่ก็ยังมีคนที่ห่วงใยและหวังดีกับเราอยู่ เคยได้รับโทรศัพท์เตือนจากคนที่ไม่เปิดเผยตัวอยู่สองสามครั้ง เขาบอกให้เรารีบกลับ

เข้าบ้าน อย่าไปตรงจุดนี้ๆ ซึ่งหลังจากนั้นก็เกิดเหตุการณ์จริง ๆ

“ดิฉันเชื่อว่าที่เจ้าหน้าที่ ทสจ. ปลอดภัยมาถึงทุกวันนี้เพราะเรามีมวลชนเป็นเกราะให้ มวลชนที่รู้ว่าเราทำงานด้วยความซื่อสัตย์และมุ่งแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ตราบใดที่มวลชนอยู่ข้างเรา เราก็อยู่ได้

“เราทำงานเต็มทีภายใต้ข้อจำกัดต่างๆ ทั้งความปลอดภัยและงบประมาณที่จำกัด ทสจ. บัตตานีได้รับอนุมัติงบประมาณเพียง 1.9 ล้านบาทต่อปีจากที่ขอไปประมาณ 4 ล้านบาท ทั้งๆ ที่เวลาไปประชุมในกรุงเทพฯ เราต้องเสียค่าเดินทางมากกว่าจังหวัดอื่น การตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำก็ต้องเสียเงินจ้าง มอ. บัตตานี เพราะสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค ซึ่งปกติจะเป็นหน่วยงานที่ดำเนินการด้านนี้ไม่ค่อยส่งเจ้าหน้าที่มาเก็บตัวอย่างไปวิเคราะห์เพราะกลัวอันตราย

“ดิฉันมีความสุขกับการทำงานที่นี่ ไม่เคยนึกท้อแท้เลย ผลงานที่ภูมิใจที่สุดคือ แผนบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ ทสจ. บัตตานีได้รับเลือกจากกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติว่าเป็นแผนฯ ที่ดีที่สุดจากแผนฯ ของทั้ง 76 จังหวัดในปี 2550

“ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ต้องแก้ไขอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าเหตุการณ์จะสงบหรือไม่สงบก็ต้องแก้ปัญหาสีเขียวซึ่งถือว่าเป็นปัญหาเฉพาะหน้าและกระทบกับปากท้องประชาชน ถ้าสิ่งแวดล้อมดี สังคมก็จะเริ่มเข้มแข็ง เมื่อใดที่สิ่งแวดล้อมเลว ทรัพยากรเสื่อมโทรมเมื่อนั้นจะเกิดความรุนแรงขึ้น

“สิ่งที่บั่นทอนกำลังใจเราที่มีอยู่บ้าง เช่น การปฏิบัติตัวของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หลายคนที่ไม่ทู่แท้ให้กับพื้นที่นี้เท่าที่ควร บางคนหลีกเลี่ยงการลงพื้นที่สามจังหวัด แล้วเรียกเราไปพบที่สงขลาแทนที่จะเดินทางมาที่นี่ด้วยตัวเอง บางคนเดินทางด้วยรถตู้เกราะ”

จินตวดีบอกว่า เธอก็เหมือนกับใครหลายๆ คนที่อยากให้สามจังหวัดภาคใต้สงบสุข แต่ในเมื่อความรุนแรงยังคงดำเนินต่อไป เธอก็คงทำอะไรไม่ได้มากไปกว่าทำหน้าที่ของตัวเองให้ดีที่สุดภายใต้ข้อจำกัดที่มีอยู่เพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ชาวบัตตานีได้ใช้ต่อไปอย่างยั่งยืน

❧ ชิดชนก ราธิมมูลา ❧
บทบาทชีวิตที่หลากหลายของนักวิชาการสายความมั่นคง

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : กุลธิดา สามะพุทธิ

“

เมื่อมองย้อนกลับไปจากวันที่ลงมาทำงานที่ปัตตานีวันแรก เราได้ข้อสรุปว่า ชีวิตที่มีคุณค่ามันเกิดขึ้นได้แม้อยู่ในพื้นที่ห่างไกล เราทำชีวิตให้มีคุณค่าได้ไม่แพ้กับอยู่ที่อื่น จริงๆ ถ้าอยู่ในกรุงเทพฯ อาจจะไม่สามารถประสบความสำเร็จในทางวิชาการอย่างทุกวันนี้ก็ได้เพราะมีคนเก่งๆ อยู่มากแล้ว

”

ความใฝ่ฝันแรกของอาจารย์ชิตชนก ราฮิมมูลา หลังจากเรียนจบปริญญาตรีจาก คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง คือ เป็นเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานของ องค์การระหว่างประเทศอย่างธนาคารโลก หรือสถาบันการเงินใหญ่ๆ อย่างไจก้า (Japan International Cooperation Agency—JICA) หลังจากทำงานเป็นเลขานุการของผู้เชี่ยวชาญญี่ปุ่นที่สำนักงานไจก้า ประเทศไทยได้สักพักเธอจึงตัดสินใจไปศึกษาต่อด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาที่ประเทศอังกฤษ

ด้วยความที่ไม่ได้เป็นนักเรียนทุนรัฐบาลเหมือนนักเรียนไทยคนอื่นๆ เธอจึงต้องทำงานเป็นลูกจ้างในร้านอาหารที่อังกฤษไปด้วยระหว่างเรียน การทำงานทำให้เธอรู้จัก และใช้ชีวิตอยู่กับเพื่อนๆ ที่เป็นผู้ลี้ภัยจากความขัดแย้งทางการเมืองจากหลายประเทศ เธอจึงได้เรียนรู้เรื่องราวความขัดแย้งทางการเมืองและชาติพันธุ์จากเพื่อนๆ เหล่านี้ รวมทั้งเป็นแรงบันดาลใจให้เธอเขียนบทความเรื่องผู้อพยพเข้าประจวบจนได้รางวัลมาเป็นทุนการศึกษาจำนวนหนึ่ง ต่อมาเธอได้รับทุนไปดูงานที่ Head Supreme Command ของจากองค์การนาโต้ (NATO) ที่ประเทศเบลเยียม และนั่นเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เธอสนใจด้านความมั่นคง การต่อสู้ทางทหาร การสงคราม และอาวุธยุทโธปกรณ์

ก่อนจะกลับมาเมืองไทย เธอได้พบกับอาจารย์พิริยศ ราฮิมมูลา (ปัจจุบันเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์) ซึ่งกำลังทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกในหัวข้อการวินิจฉัยกฎหมายอิสลามในจังหวัดปัตตานี อาจารย์พิริยศซึ่งเป็นคนนราธิวาสได้เล่าเรื่องราวมากมายเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งประวัติศาสตร์รัฐปัตตานีให้เธอฟังระหว่างที่ช่วยเขาทำวิทยานิพนธ์ ชิตชนกจึงได้รู้เรื่องกฎหมายอิสลามอย่างละเอียด

ต่อมาทั้งสองก็แต่งงานกัน เธอเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามและกลับมาเมืองไทยในปี 2533

สิ่งที่ได้เรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนที่อังกฤษ รวมทั้งการพบรักกับอาจารย์พิริยศ ซึ่งขณะนั้นเป็นนักวิชาการอยู่ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (มอ.ปัตตานี) ทำให้เธอตัดสินใจหันหลังให้กับสำนักงานอันโอชะขององค์การระหว่างประเทศ อันทรอทธิพลที่เคยใฝ่ฝันเมื่อครั้งเป็นเด็ก มานั่งหลังโต๊ะทำงานเล็กๆ ในห้องพักอาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มอ. ปัตตานี

ปัจจุบันอาจารย์ชนิดชนก เป็นรองคณบดีฝ่ายบริหารของคณะรัฐศาสตร์ เป็นภรรยาของนักการเมือง เป็นแม่ของลูกหญิง-ชายสองคน และเป็นนักวิชาการสายความมั่นคง เพียงไม่กี่คนที่ให้ข้อมูลและความเห็นเกี่ยวกับนโยบายความมั่นคงและเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างแหลมคม ตรงไปตรงมาและตั้งอยู่บนพื้นฐานข้อมูลข้อเท็จจริงในพื้นที่อย่างแท้จริง

“เมื่อก่อนนี้รู้เรื่องภาคใต้จากการอ่านหนังสือนอกเวลาสำหรับเด็กมัธยมปลายเรื่องปูลากง ซึ่งมีมุสลิมเป็นโจร พระเอกเป็นตำรวจ และนางเอกเป็นพยาบาลเท่านั้น ครั้งแรกที่เดินทางมาภาคใต้ นั่งรถไฟมาลงหาดใหญ่แล้วต่อรถไปเจ๊ะไคร้งซึ่งเป็นบ้านของสามี มีแต่ฝุ่นสีแดงทั้งนั้น ข้ามเขาเป็นลูกๆ ชีวิตดูห่างไกลมาก เราคิดไม่ถึงเลยว่าจะมีคนอยู่ในดินแดนที่ไกลขนาดนี้ เพราะเราเกิดที่กรุงเทพฯ อยู่กับย่า แม่ และพี่น้องอีกสามคน เป็นผู้หญิงทั้งบ้าน ไม่เคยไปต่างจังหวัดเลย

“เริ่มแรกที่มาสอนที่ มอ. ปัตตานี ยังไม่มีความคิดอะไรเกี่ยวกับเหตุการณ์ความไม่สงบเลย และไม่คิดว่าจะมีโอกาสได้ทำงานเรื่องนี้ เพราะตอนที่ลงมาครั้งแรกรู้สึกที่เราเป็นสิ่งที่แปลกแยก เนื่องจากไม่ใช่คนมลายูและพุทธมลายูไม่ได้ ถึงเป็นมุสลิมแต่ไม่พูดมลายู เขาก็มองว่าเป็นคนอื่นอยู่ดี

“แต่เมื่อทำงานนานขึ้น รู้จักคนมากขึ้น ความรู้สึกแปลกแยกจากสังคมที่นี่ก็ลดน้อยลง ได้รับการยอมรับจากคนท้องถิ่นมากขึ้นแม้ว่าเราจะพูดภาษามลายูไม่ได้ก็ตาม เมื่อเราสัมพันธ์กันบนพื้นฐานความดีที่มีต่อกัน ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่จำเป็นต้องละลายอัตลักษณ์ของตนเองเพื่อที่จะอยู่ร่วมกันได้

“งานแรกที่ทำเกี่ยวกับเหตุการณ์ความไม่สงบคือ โครงการเปลี่ยนนโยบายด้านความมั่นคงเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นภาษามลายูของสภาความมั่นคงแห่งชาติซึ่งติดต่อให้ทางมหาวิทยาลัยทำ หลังจากนั้นก็เป็นผู้จัดการโครงการเผยแพร่รัฐธรรมนูญเป็นภาษามลายูของกองทัพบก เป็นคนนำทีมวิทยากรทั้งทหารและอาจารย์ที่พูดภาษามลายูได้ไปพบปะกับชุมชนในพื้นที่สีแดง โครงการนี้ทำอยู่สามปี เป็นช่วงที่ได้ลงพื้นที่เห็นสภาพของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จริงๆ ว่าประชาชนอยู่อย่างไร มีปัญหาอะไร หลังจากนั้นก็ทำงานภาคใต้มาตลอด

“ในระยะแรกๆ ถูกตั้งคำถามเรื่องความน่าเชื่อถืออยู่บ้าง เพราะเราเป็นผู้หญิงแต่มาพูดเรื่องความมั่นคง แต่เมื่อทำงานไปนานๆ และมีคนเห็นผลงานก็รู้สึกว่าจะได้รับการยอมรับมากขึ้น นี่เป็นเครื่องพิสูจน์ว่าคนที่มีความตั้งใจจริง มุ่งมั่น ทุ่มเทกับงาน และมีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่ว่าผู้หญิงหรือผู้ชายก็จะได้รับการยอมรับ จริงๆ แล้วงานด้านความมั่นคงบางอย่างผู้ชายยังไม่มีบทบาทหาญพอที่จะทำได้ด้วยซ้ำ เพราะติดขัดเรื่องผลประโยชน์ ยศ ตำแหน่ง และความมีส่วนได้ส่วนเสีย ในทางกลับกันถ้ามีผู้หญิงเข้ามาอยู่ในส่วนการกำหนดนโยบาย แต่ถ้าเธอไม่มีความรู้ ไม่ได้ทำอะไรเลยก็ไม่ต่างอะไรจากการได้ผู้ชายมานั่งตำแหน่งนั้น

“สิ่งหนึ่งที่เราได้เรียนรู้จากการทำงานกับหน่วยงานรัฐในเรื่องความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็คือ ภาครัฐยังขาดข้อมูลเชิงลึกในพื้นที่อย่างมาก เพราะหน่วยงานในพื้นที่ไม่ได้พูดความจริงทั้งหมดทำให้ส่วนกลางไม่รู้สถานการณ์ที่แท้จริง ตัวอย่างเช่น เวลาหน่วยทหารรายงานผลการปฏิบัติงานในพื้นที่ไปยังกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) ที่ส่วนกลาง ก็มักจะรายงานเฉพาะผลเชิงบวกไม่ค่อยพูดถึงอุปสรรค และประเมินสถานการณ์หยาบมาก ทำให้ส่วนกลางมองภาพที่ผิดพลาด เกิดการใช้งบประมาณอย่างละลายแม่น้ำ ไม่เกิดประโยชน์”

แม้ว่างานที่เกี่ยวกับความไม่สงบในสามจังหวัดภาคใต้จะหนักและมีปริมาณมากขึ้นเรื่อยๆ แต่ก็ไม่กระทบกับงานสอนที่คณะฯ ทั้งยังช่วยหนุนเสริมด้วยซ้ำ

“การทำงานกับหน่วยงานด้านความมั่นคงและการลงพื้นที่มีส่วนช่วยงานสอนของเราเป็นอย่างมาก เพราะที่คณะฯ มีวิชาสัมมนาปัญหา นโยบาย จังหวัดชายแดนใต้และวิชาการเมืองการปกครองและการจัดการความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย สองวิชานี้ไม่มีตำราสอน แต่ผู้สอนต้องสร้างขึ้นจากองค์ความรู้จริงๆ ในพื้นที่ ดิฉันเป็นหนึ่งในอาจารย์ไม่กี่คนที่สอนวิชานี้ได้เพราะเรามีประสบการณ์การทำงานจริงๆ มาแลกเปลี่ยนกับนักศึกษา

“เมื่อมองย้อนกลับไปจากวันที่ลงมาทำงานที่ปัตตานีวันแรก เราได้ข้อสรุปว่า ชีวิตที่มีคุณค่ามันเกิดขึ้นได้แม้อยู่ในพื้นที่ห่างไกล เราทำชีวิตให้มีคุณค่าได้ไม่แพ้กับอยู่ที่อื่นจริงๆ ถ้าอยู่ในกรุงเทพฯ อาจจะไม่ประสบความสำเร็จในทางวิชาการอย่างทุกวันนี้ก็ได้

เพราะมีคนเก่งๆ อยู่มากแล้ว การอยู่ในพื้นที่แบบนี้เราทำอะไรได้เยอะมาก แต่ก็มีข้อเสียเหมือนกัน คือเรามักจะถูกวิจารณ์จากทั้งสองฝ่าย เช่น เมื่อให้สัมภาษณ์โจมตีการทำงานของรัฐกิจโดนเจ้าหน้าที่ต่อว่า พอเราทำงานร่วมกับหน่วยงานรัฐก็ถูกคุกคามเพราะชาวบ้านคิดว่าเราทำงานให้ภาครัฐ”

ท่าทางลุๆ ลีลาการพูดที่เด็ดเดี่ยว และความสนใจในเรื่องการศึกษาศงคราม อาวุธ ยุทธโศภรณ์ อาจทำให้หลายคนคิดว่านักวิชาการผู้นี้เป็นหญิงแกร่ง แต่ความจริงแล้วเธอก็ไม่ต่างจากคนอื่นๆ ในพื้นที่ภาคใต้ที่แบกเอาระทางจิตใจและความเศร้าสะเทือนใจเอาไว้

“การอยู่ในพื้นที่ทำให้เราต้องรับรู้เรื่องราวความสูญเสียมาก เช่น ครอบครัวของเพื่อนลูกถูกยิงตายหน้าบ้าน พ่อของลูกศิษย์หลายคนถูกทำร้าย นักศึกษาคนหนึ่งรอดตายอย่างหวุดหวิดตอนที่บ้านถูกระดมยิง เรื่องเหล่านี้พอรับรู้มากก็รู้สึกหดหู่ บางครั้งถามตัวเองว่าเราต่อสู้เพื่ออะไร

“เราคิดว่าสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดยุติได้ถ้ามันเป็นความขัดแย้งทางอุดมการณ์ ซึ่งมักจบลงได้ด้วยวิถีทางทางการเมือง แต่ถ้าเป็นความขัดแย้งที่มีผลประโยชน์อยู่เบื้องหลัง ซึ่งเราไม่รู้ว่ามีผลประโยชน์เกี่ยวกับอะไร มันยากมาก ๆ ที่จะหาจุดจบได้

“แต่เราก็มีความหวังว่าทุกอย่างจะดีขึ้น เพราะปัจจุบันนี้เยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดมีโอกาสเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยมากขึ้น เนื่องจากเหตุการณ์ความไม่สงบทำให้เด็กจากนอกพื้นที่ที่สมัครมาเรียนที่มอ.ปัตตานีลดลงอย่างมาก ปัจจุบัน 90 เปอร์เซ็นต์ของนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์เป็นเด็กในพื้นที่ เมื่อคนรุ่นใหม่ได้รับการศึกษา การต่อสู้ตามแนวทางชาตินิยมมลายูหรือเพื่อรักษาสีหิทางการเมืองของพวกเขาจะเป็นการต่อสู้ในวิถีทางที่เป็นประชาธิปไตยและไม่ใช้ความรุนแรงมากขึ้น เพราะการศึกษาได้กล่อมเกลาคให้คนเรามีทางเลือกในการต่อสู้

“ช่วงห้าปีที่ผ่านมามีเยาวชนปัตตานีที่จบจากมหาวิทยาลัยแล้วกลับไปทำงานพัฒนาชุมชนที่บ้านเกิดของเขาจำนวนมาก เด็กพวกนี้กลับไปทำงานที่บ้านเพราะอยากแก้ไขในสิ่งที่เขาเห็นว่าบกพร่อง โดยเฉพาะเรื่องการศึกษา เราเชื่อว่าสิ่งนี้จะนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

“ผู้หญิงในชุมชนก็มีบทบาทสำคัญในการสร้างสันติสุขในพื้นที่ ถ้าผู้หญิงมีความรู้ และมุมมองที่ดีเธอก็จะสามารถอบรมลูกให้มีทัศนคติ พื้นฐานความคิดที่ถูกต้อง เพราะแม่คือครูคนแรกของลูก เพราะฉะนั้นกิจกรรมที่ช่วยเพิ่มพูนความรู้ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในกลุ่มผู้หญิงภาคใต้จะมีประโยชน์มาก แต่ต้องเข้าใจว่าผู้หญิงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทำงานหนักมาก นอกจากจะดูแลบ้าน เลี้ยงลูก หุงหาอาหารแล้ว ยังต้องทำมาหากินด้วย เพราะฉะนั้นเวลาที่เธอจะพูดคุยดูแลพฤติกรรมของลูกจึงมีน้อย ดังนั้นผู้ชายควรจะช่วยแบ่งเบาภาระของผู้หญิง และช่วยดูแลอบรมลูกหลานให้มากกว่านี้”

*** นิมิตฺตฺรา แว ***
สร้างพยาบาลเพื่อสร้างสันติสุข

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : กุลธิดา สามะพุทธิ

“

เราอาจจะไม่ได้ทำหน้าที่สร้างคนในฐานะที่เป็นแม่คนตามหลักศาสนา
อิสลาม แต่ก็ภูมิใจและรู้สึกที่ตัวเองมีคุณค่าที่มีโอกาสได้เป็นครู ทำ
หน้าที่สร้างเยาวชนให้เป็นพยาบาลที่มีคุณภาพเพื่อทำงานรับใช้สังคม

”

ล

งที่ นิมิตฺตฺรา แว อยากเห็นที่สุด และเชื่อว่าสิ่งนี้เป็นหนทางที่จะนำสันติสุขกลับคืนสู่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็คือ การที่แต่ละคนรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตัวเองอย่างดีที่สุด และใช้ความสามารถที่มีอยู่เพื่อช่วยเหลือสังคม คุณผู้อ่านเฝ้าที่จะทำได้

เธอเป็นพยาบาลและครูสอนพยาบาล มันอาจเป็นงานที่ไม่ได้ยิ่งใหญ่หรือสำคัญอะไรนักหนา แต่นิมิตฺตฺราก็มั่นใจว่าการที่เธอทำหน้าที่พยาบาลอย่างดีที่สุด เต็มความสามารถที่สุด ย่อมมีส่วนไม่มากนักที่จะทำให้สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะจังหวัดปัตตานีบ้านเกิด และจังหวัดยะลาที่เธอใช้ชีวิตทำงานตลอดระยะเวลาห้าปีที่ผ่านมา กลับมาสงบสุขน่าอยู่เหมือนเดิม

นิมิตฺตฺรา เกิดในครอบครัวมุสลิม หลังจากเรียนจบคณะพยาบาลศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ เธอก็จากบ้านไปทำงานที่จังหวัดพะเยา แต่แล้วเหตุการณ์เปลี่ยนไปเมื่อปี 2547 และโทรศัพท์จากหลานตัวน้อยที่เล่าให้เธอฟังสั้นๆ ว่า “บ้านเรามีระเบิด” ทำให้เธอตัดสินใจขอย้ายมาทำงานที่ยะลา ซึ่งขณะนั้นมีตำแหน่งว่างอยู่ที่วิทยาลัยพยาบาลและผดุงครรภ์ยะลา

ปัจจุบันเธอดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนียะลา และช่วยงานศูนย์ประสานงานวิชาการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุความไม่สงบจังหวัดชายแดนใต้ (ศวชต.) ด้านการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ

“เราไฝฝั้นจะเป็นพยาบาลมาตั้งแต่เด็กเพราะเป็นอาชีพที่ได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ตอนที่ย้ายมายะลาต้องมาเป็นครูพยาบาลก็ทำใจอยู่ระยะหนึ่งเพราะยังรักการเป็นพยาบาล แต่ก็คิดได้ว่าถ้าเราเป็นพยาบาล เราดูแลคนไข้ได้ครั้งละ 40 คนเป็นอย่างมาก แต่ถ้าเป็นอาจารย์พยาบาลเราสามารถถ่ายทอดความรู้ คุณธรรม จริยธรรม ให้ลูกศิษย์ได้ครั้งละ 60-70 คน ประเทศไทยจะมีพยาบาลที่ดูแลคนไข้เพิ่มขึ้นอีกเยอะ

“พอเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบก็รู้สึกไม่สบายใจ และอยากกลับบ้าน สามจังหวัดภาคใต้เป็นบ้านของเรา พอกลับมาพบว่าวิถีชีวิตเปลี่ยนไปมาก มีดเค็มเคยขับรดไปมาดึกๆ ก็ยังเที่ยวเล่น เดินตลาดได้รูงกัน แต่ตอนนี้ต้องรีบกลับบ้าน จะไปไหนก็ต้องระมัดระวังมาก เราไม่รู้สาเหตุของความไม่สงบที่เกิดขึ้น แต่ใจอยากให้มันสงบ อยากให้ทุกอย่างเหมือนเดิม ในเมื่อบ้านเรามีปัญหาอย่างนี้ สิ่งที่เราทำได้ก็คือ ใช้ความรู้ความ

สามารถที่มีอยู่ของเราช่วยแก้ปัญหา และทำงานให้ดีที่สุดภายใต้ข้อจำกัดที่มี

“วิทยาลัยพยาบาลมีอยู่ทั้งหมด 25 แห่งทั่วประเทศ งานบริหารและหลักสูตรการศึกษาเหมือนกันทุกแห่ง แต่การบริหารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนียะลาอาจยากกว่าที่อื่นตรงที่ต้องจัดการศึกษาท่ามกลางภาวะความไม่สงบ เราต้องดูแลความปลอดภัยของนักศึกษาพยาบาล 300-500 คน ที่พักอยู่ในหอพักของวิทยาลัย เวลาเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงขึ้น ทั้งอาจารย์และนักศึกษาซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงก็เสียชีวิต ขาดกำลังใจ เราต้องทำทุกทางให้วิทยาลัยดำเนินต่อไปได้ ต้องปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนไปตามสถานการณ์

“โชคดีที่วิทยาลัยของเรายังไม่เคยตกเป็นเป้าถูกโจมตี แต่ก็มีลูกศิษย์และคนในครอบครัวของลูกศิษย์ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบอยู่บ้าง คนหนึ่งถูกยิงระหว่างซ้อนท้ายมอเตอร์ไซด์ของพ่อกลับจากวิทยาลัย พ่อตาย ส่วนนักศึกษาโดนกระสุนปืนที่เส้นเลือดใหญ่ คี้นั้นต้องให้เลือดถึง 29 ถุง เขารอดมาได้แล้วก็เรียนต่อจนจบ อีกรายเป็นลูกศิษย์ที่เพิ่งเรียนจบ ถูกยิงเสียชีวิต เจ้าหน้าที่เอาศพมาส่งที่ รพ. ยะลา พวกพยาบาลก็ตกใจเพราะจำหน้าได้ว่าเป็นนักศึกษาพยาบาลที่เคยมาฝึกงานที่นี่

“ยังมีคนได้รับบาดเจ็บ เสียชีวิตมาก เรายังต้องคิดว่าเราจะช่วยเหลืออะไรได้บ้าง ตอนนี้เรากำลังเร่งผลิตพยาบาลเพิ่ม 3,000 คน ในวิทยาลัยพยาบาลทั่วประเทศ เพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนพยาบาลโดยเฉพาะในสามจังหวัดภาคใต้ แต่ก็ยังไม่รู้ว่าพยาบาลที่กำลังจะจบใหม่เหล่านี้จะมาทำงานที่นี่สักกี่คน

“การสอนนักศึกษาพยาบาล เรามุ่งเน้นการปลูกฝังเรื่องของจิตอาสาให้เด็ก เพราะเห็นว่าคนในสังคมขาดเรื่องจิตอาสากันมาก ไม่เพียงเฉพาะในแวดวงพยาบาล แต่ในทุกวงการ คนจำนวนมากนึกถึงประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม”

นับจากเริ่มวิชาชีพเป็นครูสอนพยาบาล มีนักเรียนพยาบาลที่ “ผ่านมือ” อาจารย์นิมิตดูราไปแล้วกว่าสองพันคน ความรักและมุ่งมั่นในการเป็นครูพยาบาลทำให้เธอได้รับรางวัลผู้บริหารการพยาบาลดีเด่น สาขาบริหารการศึกษา ประจำปี 2550 จากสมาคมบริหารการพยาบาล

ส่วนหนึ่งของคำประกาศเกียรติคุณระบุไว้ว่า “อาจารย์นิมิตดูราเป็นผู้มีความ

ประเพณีและปฏิบัติงานด้วยความขยันหมั่นเพียรและมีความรับผิดชอบสูง บริหารองค์กรภายในสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างลุล่วงด้วยความอดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรค มีความซื่อสัตย์สุจริต เมตตากรุณาและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ต่อนักศึกษาและผู้อื่นเสมอ”

แต่ถึงอย่างนั้นอาจารย์นิมิตศุรา ปัจจุบันอายุ 50 ปีก็ยังรู้สึกว่ “ไม่ได้มีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาความไม่สงบอย่างเต็มที่” เมื่อปลายปี 2551 เธอจึงเริ่มต้นทำงานกับ ศวชต. ซึ่งกำลังขยายงานด้านการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากจังหวัดปัตตานีมาที่ยะลา และนราธิวาส

“เราทำหน้าที่ประสานงาน และส่งข้อมูลผู้ได้รับผลกระทบให้ ศวชต. รวมทั้งลงพื้นที่ไปพบผู้ได้รับผลกระทบที่อยู่ในฐานข้อมูลของ ศวชต. ซึ่งมีทั้งชาวพุทธและมุสลิม หรือถ้าได้รับข้อมูลจากโรงพยาบาลในพื้นที่ว่ามีผู้เสียชีวิตก็จะไปเยี่ยมครอบครัวของเขา นั่งคุยถามไถ่ว่าต้องการความช่วยเหลือด้านไหน แล้วเราก็อประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น พัฒนาสังคมจังหวัดเพื่อให้ความช่วยเหลือ บางกรณีที่เราไปเยี่ยมแล้วพบว่ายังไม่ได้รับเงินช่วยเหลือก็ช่วยติดตามดูว่าติดขัดในขั้นตอนไหน เราเหมือนหน่วยที่ช่วยเติมเต็มในส่วนที่ภาครัฐละเลยหรือเข้าไม่ถึง

“ระยะแรกเราเน้นที่กลุ่มหญิงหม้าย ซึ่งต้องปรับตัวมากหลังจากสามีเสียชีวิต จากการศึกษาเราพบว่าผู้หญิงกลุ่มนี้ต้องใช้เวลาประมาณ 6-12 เดือนที่จะทำใจ จากนั้นจึงเริ่มเปลี่ยนบทบาทตัวเองจากผู้ตามมาเป็นผู้นำครอบครัว จากที่เคยดูแลลูกอย่างเดียวก็ต้องหางานทำ เท่าที่คุยพบว่าหญิงหม้ายอยากได้อาชีพ เพราะการมีอาชีพเท่ากับการดูแลตัวเองและครอบครัวได้อย่างยั่งยืน การเยียวยาที่สำคัญที่สุด คือการทำให้เขาพึ่งตนเองได้

“บางคนที่เราไปเจอ บอกว่าตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ไม่เคยมีใครไปเยี่ยมเขาเลย ซึ่งเราก็ดีใจว่าอย่างน้อยก็มีเราคนหนึ่งจะไปคุยกับเขา ช่วยดูแลอาการบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยได้บ้างเพราะเราเป็นพยาบาล อะไรที่ช่วยไม่ได้ก็ทำหน้าที่ประสานความช่วยเหลือให้

ด้วยความที่นับถืออิสลามและพูดภาษามลายูได้ ประกอบกับความโอบอ้อมอารีที่ผู้คนยอมสัมผัสได้จากแววตาและถ้อยคำอันอ่อนโยนของเธอ นิมิตศุราจึงสามารถเข้าถึง

และเข้าใจความรู้สึกของผู้ได้รับผลกระทบได้อย่างดี

“ถ้าพบครอบครัวผู้สูญเสียที่เป็นมุสลิม เราก็จะปลอบใจเขาว่า ถึงเวลาที่พระเจ้ากำหนดแล้ว ต้องคืนสู่พระเจ้า ถึงไม่โดนในสถานการณ์ความรุนแรงก็ต้องเสียชีวิตด้วยอย่างอื่น คนที่ยังมีความแค้นเราก็จะบอกให้เขาให้อภัย เพราะเราทำผิดพระเจ้ายังให้อภัย เวลาคนอื่นทำผิดเราก็ต้องให้อภัย เรื่องนี้ศาสนาพุทธก็มีสอน

“หลักคำสอนในศาสนาอิสลามทำให้เราไม่กลัวความตายด้วยเช่นกัน เพราะฉะนั้นเวลาลงพื้นที่ หรือเมื่อเกิดเหตุการณ์รุนแรง เราจะบอกตัวเองว่าถึงเวลาตายคงหนีไม่พ้นทั้งพี่สาวและน้องชายก็รับราชการอยู่ที่ปัตตานี อยู่ในจุดที่เสี่ยงทั้งนั้น เราจึงคิดว่าถ้าถึงเวลาที่พระเจ้ากำหนดให้เราหยุดหายใจ ไม่ว่าจะด้วยเหตุอะไร เราก็ต้องตาย ดังนั้นในเมื่อยังมีชีวิตอยู่ ขอให้เราได้ใช้ชีวิตที่เป็นประโยชน์ตามความสามารถของตัวเอง จะขอให้ชีวิตที่มีคุณค่า เพราะจริงๆ แล้วพระเจ้าให้โอกาสมากกว่าคนอื่น ตรงที่เรามีความรู้ ได้เป็นพยาบาล ได้เป็นครู เราจึงต้องทำหน้าที่ให้ดีที่สุด เราควรจะไม่เสียใจถ้ามีชีวิตอยู่แล้วไม่ทำหน้าที่ของตัวเองให้ดี

“ปัญหาภาคใต้แก้ไขไม่ได้ด้วยคนใดคนหนึ่ง อาชีพไดอาชีพหนึ่ง เชื่อว่าถ้าทุกคนทำหน้าที่ของตัวเองต่อไปอย่างนี้ ประสานงานกันไปอย่างนี้อีกสักระยะ สถานการณ์จะดีขึ้นส่วนไหนบกพร่อง คนที่มีความรู้ความสามารถด้านนั้นๆ ก็เข้าไปเสริม อุดรู้ร่วมกันไปเรื่อยๆ

“เราเองยังมีอะไรอีกเยอะแยะที่อยากทำเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบ ซึ่งเป็นงานที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องจนกว่าเขาจะยืนได้ด้วยขาตัวเอง เราก็หวังว่าองค์กรต่างๆ ที่เข้ามาทำงานด้านการเยียวยา จะดูแลคนที่นี้อย่างต่อเนื่องเช่นกัน”

ปัจจุบันนี้อาจารย์นิมัตตุราอยู่บ้านในตัวเมืองยะลา กับคุณแม่วัย 76 ปี

“เนื่องจากพี่ไม่ได้แต่งงาน เวลาส่วนใหญ่จึงหมดไปกับการทำงานและดูแลคุณแม่ เราอาจจะไม่ได้ทำหน้าที่สร้างคนในฐานะที่เป็นแม่คนตามหลักศาสนาอิสลาม แต่ก็ภูมิใจและรู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่าที่มีโอกาสได้เป็นครู ทำหน้าที่สร้างเยาวชนให้เป็นพยาบาลที่มีคุณภาพเพื่อทำงานรับใช้สังคม”

❧ ปาตีเมาะ ยูโซ๊ะ ❧
ผู้นำความสดใสของเด็กๆ กลับคืนมา

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : กุลธิดา สามะพุทธิ

“

สิ่งที่อยากเห็นมากที่สุดคือ มีคดีเข้ามาน้อยหรือไม่มีเลย จำนวนคดีที่
น้อยลงเป็นเครื่องวัดความสำเร็จในการทำงานของเรา แต่สถิติคดีเพิ่ม
ขึ้นตลอด เราอยากให้บรรยากาศที่ดีเก่าๆ กลับคืนมาสู่สามจังหวัด
อยากเห็นเด็กๆ มีแววตาสดใสเหมือนเดิม

”

ทันทีที่ ปาตีเมาะ ยูโซ๊ะ พนักงานคุมประพฤติก้าวเข้าไปในบริเวณพื้นที่กักกัน ภายในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดปัตตานี เด็กและวัยรุ่นที่อยู่ในเสื้อสีฟ้า (ศาลตัดสินแล้ว) และเสื้อสีแดง (คดีอยู่ระหว่างการพิจารณา) ต่างพากันเดินมาที่เธอ บางคนร่างกายผ่ายผอม แววดาเลี่ยนลอยอันเป็นผลมาจากการติดยาเสพติด

พวกเขาพากันถามถึงความคืบหน้าของคดี ถามว่าเมื่อไหร่จะได้กลับบ้าน ทำไมศาลถึงเลื่อนการพิจารณา ฯลฯ หญิงมุสลิมร่างเล็กวัย 36 ปี ตอบคำถามพวกเขาเป็นภาษามลายูอย่างใจเย็น เธอยังให้เด็กชายแล้วพูดพลบโยนสลับกับอบรมสั่งสอนว่าอย่าทำผิดอีก จะได้ไม่ต้องกลับเข้ามาอยู่ในนี้

ปาตีเมาะนึกถึงชีวิตการเป็นครูที่โรงเรียนปอเนาะแห่งหนึ่งจังหวัดยะลาเมื่อ 10 กว่าปีก่อน ที่นั่น แม้จะต้องเดินทางไป-กลับจากบ้านที่ปัตตานีเป็นเวลาหลายชั่วโมงทุกวัน แต่ก็มีความชื่นใจที่เห็นเด็กๆ มาเรียนศาสนา ลูกศิษย์ที่จบไปได้เรียนต่อที่โรงเรียนในเมือง หรือประกอบอาชีพที่ดี แต่ที่สถานพินิจฯ ซึ่งเธอเข้ามาทำงานเป็นพนักงานคุมประพฤติได้ 7 ปีแล้ว เธอพบแต่เยาวชนที่มีปัญหา ก่ออาชญากรรม ติดยาเสพติด เมื่อพ้นโทษไปแล้วก็ไปทำผิดอีก แล้วก็ถูกส่งกลับมาที่นี่ซ้ำแล้วซ้ำเล่า

แต่ถึงอย่างนั้นเธอก็ไม่คิดจะทิ้งเยาวชนหญิงชายที่นี้ไป และเฝ้าคิดว่าจะพัฒนากิจกรรมในสถานพินิจฯ อย่างไรให้เยาวชนที่ออกจากที่นี่ไปกลับตัวเป็นคนดี ไม่ทำผิดซ้ำอีก

“ตอนเด็กๆ ฝันว่าอยากทำงานเป็นเจ้าหน้าที่อนามัยในชุมชน แต่พอเรียนจบ (ปริญญาตรีและโทที่คณะสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี) เพื่อนชวนไปเป็นครูสอนที่โรงเรียนสอนศาสนาที่ยะลา พอไปเป็นครูแล้วก็รู้สึกรักเด็ก ภูมิใจที่ได้เห็นพัฒนาการของเขา แต่ขณะเดียวกันเราก็เห็นปัญหาของเด็กในภาคได้ด้วย คือ พื้นฐานการศึกษาไม่ดี อ่านหนังสือไม่ออก เริ่มติดยาเสพติด ทำงานที่นั่นอยู่หกปีก็รู้สึกว่าอึดอัด จึงมาสอบเป็นพนักงานคุมประพฤติที่สถานพินิจฯ ปัตตานี

ปาตีเมาะมีหน้าที่ทำงานด้านคดี ซึ่งมีทั้งคดีอาญา คดีครอบครัว คดีกักกับการปกครอง เมื่อมีเด็กถูกส่งเข้ามา เธอจะเริ่มต้นจากการเรียกผู้ปกครองมาสอบถามปากคำ แล้วจึงออกพื้นที่ไปหาข้อมูลเกี่ยวกับเด็กที่ถูกดำเนินคดี ดูสภาพความเป็นอยู่ สอบถามถึงพฤติกรรมจากคนรอบข้าง หาสาเหตุที่ทำให้เขากระทำความผิด จากนั้นก็หาแนวทาง

ในการแก้ปัญหา แล้วนำไปให้ข้อมูลกับศาลพร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ปัญหาของเด็กให้ศาลพิจารณา

“ช่วงเวลาทำงานที่สนุกมากที่สุด คือ การได้ออกพื้นที่ไปสัมผัสชีวิตของเด็ก แต่พอเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ การลงพื้นที่ไปดูสภาพความเป็นอยู่ของเด็กก็ทำได้ยาก เพราะไม่ปลอดภัย บางครั้งผู้ปกครองมาขึ้นศาลไม่ได้เพราะกลัวอันตรายระหว่างทาง อย่างกรณีล่าสุด เราพยายามจะช่วยเหลือเด็กที่โดนคดีมีกัญชาในครอบครอง เด็กมาจากครอบครัวที่ลำบากมาก คือ ไม่มีพ่อ แม่ตาบอด แล้วก็มีน้องเล็ก ทางสถานพินิจฯ เสนออัยการสั่งไม่ฟ้องเพราะเห็นว่าเป็นคดีเล็กน้อย แต่ข้อมูลเราไม่เพียงพอและไม่สามารถให้การสงเคราะห์ได้ เพราะบ้านของเขาอยู่ในพื้นที่สีแดง ซึ่งทางเจ้าหน้าที่ได้รับคำเตือนว่ายังไม่ควรลงไปเพราะอันตรายมาก ช่วงนี้ก็เลยยังช่วยเด็กไม่ได้ ถ้าไม่มีปัญหาเรื่องความรุนแรง เราคงได้ลงพื้นที่ไปดูสภาพบ้าน แล้วช่วยเหลือให้คดีจบไปแล้ว

“ปัจจุบันมีเด็กอยู่ที่สถานพินิจฯ 40 คน เป็นผู้ขายเกือบทั้งหมด 95 เปอร์เซ็นต์ เป็นเด็กมุสลิม คดีเด็กและเยาวชนที่ปัตตานีมีเฉลี่ยเดือนละประมาณ 10 คดี ซึ่งนับว่ายังไม่เยอะเมื่อเทียบกับจังหวัดใหญ่อย่างเชียงใหม่ กรุงเทพฯ สงขลา ส่วนใหญ่เป็นคดียาเสพติด รองลงมาคือ ลักทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย

“เด็กที่เข้ามาที่นี่มีสารพัดโรค ทั้งคิดไม่เป็น วางแผนไม่เป็น ไม่มีเป้าหมายในชีวิต ขาดทักษะการปฏิเสธสิ่งที่ไม่ดี ไม่เห็นคุณค่าและความสามารถในตัวเอง พฤติกรรมของเด็กเปลี่ยนไปในทางที่แย่ลงกว่าเดิม ลักษณะการกระทำผิดรุนแรงขึ้น ในขณะที่การศึกษาของเด็กในพื้นที่ไม่สามารถเตรียมตัวเด็กให้พร้อมที่จะรับมือกับวัตถุนิยมที่ถาโถมเข้ามาในชุมชนได้ เดียวนี้โทรศัพท์มือถือและมอเตอร์ไซด์กลายเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ของเด็กที่นี่

“ที่น่าเป็นห่วงมากคือ เด็กที่นี้กำลังจะถูกทำลายด้วยน้ำกระท่อม ซึ่งเป็นยาเสพติดที่แพร่หลายมาก หาซื้อได้ทั่วไป บางบ้านต้มกันเองเลยก็มี นอกจากนี้ก็มีไซแลม—ยาเสพติดประเภท 4 ซึ่งเมื่อกินเข้าไปแล้วจะถูกยุยงให้ออกอาชญากรรมได้ง่าย ตราบใดที่เยาวชนยังถูกชักจูงหรือตกเป็นเครื่องมือของผู้ก่อความไม่สงบ ปัญหาภาคใต้ก็ไม่จบ

“ปัญหาเด็กและเยาวชนในสามจังหวัดภาคใต้ ส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาครอบครัว ตามหลักศาสนาอิสลามผู้หญิงมีหน้าที่เลี้ยงลูกอย่างเดียว แต่ผู้หญิงที่นี่ต้องทำงานเกินบทบาทหน้าที่จนไม่มีเวลาดูแลลูกเท่าที่ควร ผู้หญิงต้องทำงานหาเลี้ยงชีพ กรีดขย

งานบ้าน ทำอาหาร พ่อจะค่อนข้างห่างเหินกับลูก บางทีก็ยังพูดกันเล่นๆ ว่า ผู้ชายที่นี่มีเวลาคุยกับนก (นกกรงหัวจุกที่นิยมเลี้ยงกันในภาคใต้) แต่ไม่มีเวลาคุยกับลูก ง่ายขึ้นๆ เวลาเด็กถูกจับ แม้จะเป็นคนมาหาลูก มาประกันตัวหรือเยี่ยมลูก ส่วนพ่อจะโกรธและไม่ค่อยสนใจ”

แม้ว่าจะทุ่มเทและตั้งใจทำงานมากเพียงใด แต่ปาตีเมาะยอมรับว่าผลที่ออกมายังไม่น่าพอใจเท่าที่ควร เพราะติดขัดกับระเบียบและหลักสูตรการเยียวยาเด็กที่ถูกกำหนดโดยส่วนกลาง

“พื้นที่ตรงนี้เป็นพื้นที่พิเศษ แต่การทำงานด้านการเยียวยาและบำบัดของสถานพินิจฯ ต้องทำตามที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกำหนด ซึ่งเป็นวิธีการที่เหมือนกันหมดทั้งประเทศ แต่เราพบว่ามันไม่เข้ากับสภาพพื้นที่และปัญหาของเยาวชนที่สามจังหวัดภาคใต้ กิจกรรมการบำบัดของที่นี่น่าจะถูกออกแบบเป็นพิเศษเพื่อให้เหมาะสมกับสังคมและสภาพปัญหาแตกต่าง

“ถ้าเปลี่ยนหลักสูตรได้ก็อยากเปลี่ยนทั้งหมด เพราะที่ใช้อยู่ตอนนี้มันไม่สอดคล้องกับพื้นฐานของเด็ก เราอยากริเริ่มให้มีศาสนบำบัด คือใช้หลักคำสอนทางศาสนา มาช่วยขัดเกลาพฤติกรรมของเยาวชน คนภายนอกอาจจะมองว่าคนสามจังหวัดเป็นคนเคร่งศาสนา แต่ความจริงไม่ใช่อย่างนั้น เด็กที่เรียนโรงเรียนปอเนาะมากก็มีความรู้ทางศาสนาเพียงผิวเผิน แถมยังขาดความรู้สายสามัญด้วย

“เด็กกลุ่มหนึ่งเป็นพวกที่ถูกชักจูงให้ร่วมกับผู้ก่อความไม่สงบ เรารู้ได้จากวิธีคิดและสัญลักษณ์บางอย่าง ซึ่งเราต้องคุยกับเขาเป็นพิเศษและคุยอย่างใจเย็น เราจะไม่ตัดสินหรือสั่งสอนเขา แต่จะพยายามเปลี่ยนความคิดเขาโดยไม่ให้เขารู้ตัว ซึ่งหลักสูตรของกรมฯ ไม่มีเรื่องนี้เลย เราต้องอาศัยประสบการณ์ตัวเองล้วนๆ ซึ่งถ้าให้หนึ่งคุยเป็นรายบุคคลจะได้ผลไม่ดีเท่าการทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม ถ้ามีศูนย์ฝึกอบรมเด็กสถานพินิจฯ ของสามจังหวัดโดยเฉพาะ และสามารถสร้างหลักสูตรเฉพาะพื้นที่สามจังหวัดได้ การแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนของเราจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น

“เรื่องออกแบบหลักสูตรเองนี้ เคยเสนอกับศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ไปแล้วว่า สถานพินิจฯ ปัตตานี ยะลา นราธิวาสควรมีหลักสูตรเฉพาะของตัวเอง แต่ดูเหมือนว่า ศอ.บต. ยังมองไม่เห็นปัญหา ถ้ามีศาสนบำบัดจะช่วยได้

เยอะมาก กิจกรรมทางศาสนาถือเป็นจิตวิทยายอย่างหนึ่ง เช่น การละหมาดขอพรให้ตัวเองเปลี่ยนแปลงและสำนึกผิดกับสิ่งที่ตัวเองกระทำ กิจกรรมที่ทำอยู่ทุกวันนี้ไม่รู้ว่าจะสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมเด็กได้หรือไม่ เพราะไม่มีการประเมินผล ถ้าไม่ได้ผล เราก็ต้องค้นหาแนวทางอื่น ต้องทดลองกิจกรรมใหม่

ปาตีเมาะยอมรับว่าการคลุกคลีอยู่กับเด็กที่ก่อคดีอาชญากรรม ทำงานอยู่กับคดีเด็กและเยาวชน ทำให้เธอรู้สึกหดหู่และเศร้าใจ ป่อยครั้งที่เธอร้องไห้ขณะสอบสวนเด็กและผู้ปกครองด้วยความสงสารในสภาพความเป็นอยู่และปัญหาที่รุมเร้าพวกเขา แต่ความภูมิใจในงานและความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะช่วยเหลือเด็กเหล่านี้ทำให้เธอไม่ท้อถอย

“ช่วงที่รู้สึกแย่ที่สุดคือหลังเหตุการณ์กรือเซะ เพราะมีลูกศิษย์เสียชีวิตถึงสามคน ในเหตุการณ์นั้น พอได้ยินข่าวก็วิ่งเข้าไปร้องไห้ในห้องน้ำเลย แล้วก็เริ่มรู้สึกว่าปัญหาของเยาวชนที่นี้เลวร้ายลงมาก และจะแย่ลงกว่าเดิม ต่อมาไม่นานก็มีลูกศิษย์ถูกยิงตายอีกหลายคน เด็กพวกนี้เราสัมผัสได้ว่าเป็นคนมีอุดมการณ์และอยากทำงานเพื่อสังคม

“งานของเราเครียดมาก แต่เราก็ต้องทำต่อไป เวลาเหนื่อยมาก ๆ จะคิดถึงพระเจ้า การทำงานเพื่อพระเจ้า ไม่ว่าจะเป็นงานที่เล็กน้อยแค่ไหน ขอแค่เราได้รับความโปรดปรานจากพระเจ้า เราก็มีพลังทุกเวลา แต่ถ้าทำงานเพื่อเห็นผลสำเร็จเราคงหมดแรงไปแล้ว เพราะปัญหามันมีมาเรื่อย ไม่ได้จบง่ายๆ บางทีเจอเรื่องหนักๆ ก็คิดเสียว่าพระเจ้าต้องการทดสอบความอดทนของเรา

“เราภูมิใจอยู่ทุกนาที่ที่ได้ทำหน้าที่นี้ แม้จะมีความหดหู่ แต่ก็มีบางเคลที่ทำให้เราภูมิใจ เช่น เด็กคนหนึ่งถูกส่งมาอยู่ที่นี้ด้วยคดียาเสพติด เมื่อกลับออกไป เขาไปเป็นอาสาสมัครของ ‘โครงการสะพานชีวิต’ ที่จังหวัดสงขลา เพื่อให้คำแนะนำกับเด็กคนอื่นๆ ที่มีปัญหาเหมือนกับเขา เมื่อไม่นานมานี้เขาได้รับการยกย่องเป็นเยาวชนดีเด่นระดับชาติ และเรียนจบปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

“สิ่งที่อยากเห็นมากที่สุดคือ มีคดีเข้านำน้อยหรือไม่มีเลย จำนวนคดีที่น้อยลงเป็นเครื่องวัดความสำเร็จในการทำงานของเรา แต่สถิติคดีเพิ่มขึ้นตลอด เราอยากให้บรรยากาศที่ดีเก่าๆ กลับคืนมาสู่สามจังหวัด อยากเห็นเด็กๆ มีแววตาสดใสเหมือนเดิม”

*** แพทย์หญิงภัททิรา ทางรัตนสุวรรณ ***
สายบุรีคือบ้าน โรงพยาบาลคือหัวใจ

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : กุลธิดา สามะพุทธิ

“

ผมมีความสุขที่ได้ทำงานในโรงพยาบาลชุมชน เพราะความสัมพันธ์
ระหว่างผมกับคนไข้เป็นไปอย่างอบอุ่น ซึ่งอาจจะต่างกับโรง
พยาบาลในเมืองใหญ่ๆ... สายบุรีเป็นอำเภอที่น่าอยู่ที่สุดอำเภอหนึ่ง
ในประเทศไทย เป็นเมืองเล็กๆ ผู้คนน่ารักและมีน้ำใจ อากาศดีและ
ธรรมชาติสวยงาม

”

บทบาทและแววตาที่สดใส เสียงพูดที่ดังกังวานเจือด้วยเสียงหัวเราะตลอดการสนทนา บอกให้รู้ว่าผู้หญิงคนนี้เป็นคนที่มีความสุข

มันอาจเป็นความสุขจากการที่เธอเพิ่งได้รับรางวัลแพทย์ดีเด่นในชนบทประจำปี 2551 ซึ่งเป็นผู้หญิงคนแรกในรอบ 35 ปีที่ได้รับรางวัลนี้ ความสุขจากการได้ทำงานที่เธอรัก หรือความสุขที่ได้เห็นโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชสายบุรี จ.ปัตตานี ที่เธอเป็นผู้อำนวยการอยู่เป็นที่พึงของผู้คนใน “พื้นที่สีแดง” อย่างแท้จริง

ไม่ว่าความสุขของแพทย์หญิงวัย 40 ปีคนนี้จะมาจากไหนก็ตาม มันเป็นชุมพลยิ่งใหญ่ที่ทำให้ ภัททรา ทางรัตนสุวรรณ ชาวสงขลาที่มาเติบโตในราธิวาส ยืนหยัดอยู่เคียงข้างชาวสายบุรี ไม่ว่าพื้นที่นี้จะเจอกับเหตุการณ์ความไม่สงบที่เลวร้าย รุนแรง ยึดเยื้อสักเพียงใด

ตอนที่เรียนจบแพทย์จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หมอภัททราก็เหมือนกับนักศึกษาแพทย์ส่วนใหญ่ที่อยากไปใช้ทุนที่โรงพยาบาลในเมืองใหญ่ แต่เมื่อพบว่าการแข่งขันสูง เธอจึงเลือกมาประจำที่รพ. สมเด็จพระยุพราชสายบุรี นับจากวันนั้นเธอไม่ได้จากปัตตานีไปไหนเลย ยกเว้นช่วงสามปีไปศึกษาต่อเฉพาะทางเท่านั้น

“หมอมีความสุขที่ได้ทำงานในโรงพยาบาลชุมชน เพราะความสัมพันธ์ระหว่างหมอกับคนไข้เป็นไปอย่างอบอุ่น ซึ่งอาจจะต่างกับโรงพยาบาลในเมืองใหญ่ๆ ที่คนไข้มาพบหมอเดียวแล้วแล้วก็กลับไป สายบุรีเป็นอำเภอที่น่าอยู่ที่สุดอำเภอหนึ่งในประเทศไทย เป็นเมืองเล็กๆ ผู้คนน่ารักและมีน้ำใจ อากาศดีและธรรมชาติสวยงาม ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นคนในพื้นที่ แต่หมอก็รักและผูกพันกับที่นี่ ตอนนี้ย้ายทะเบียนบ้านมาอยู่สายบุรีแล้ว”

เมื่อถามถึงความทุกข์ (ถ้ามี) ในการเป็นหมอในพื้นที่สามจังหวัด คุณหมอดตอบทันทีว่า “เหตุการณ์ความไม่สงบทำให้เราลงพื้นที่ไปพบชาวบ้านได้ยากขึ้น”

“เมื่อก่อนเราคิดจะลงพื้นที่ไหนก็ได้ ตอนไหนก็ได้ แต่ตอนนี้ต้องนัดชาวบ้านและหน่วยงานต่างๆ ล่วงหน้า แผนลงพื้นที่ก็ต้องทำอย่างกระชั้นชิด และต้องคอยปรับเปลี่ยนแผนงานไปตามสถานการณ์

“กังวลเรื่องความปลอดภัยบ้างเหมือนกันเวลาจะต้องลงพื้นที่ไปเยี่ยมผู้ป่วย แต่ส่วนใหญ่พอไปพบชาวบ้านแล้วจะลืมกลัวไปเลย เพราะต้องทำงาน มานึกได้อีกครั้งก็

กลับมาถึงโรงพยาบาลแล้ว บางครั้งไม่รู้ด้วยซ้ำว่าพื้นที่ที่ไปอันตรายแค่ไหน จนบางครั้งมีตำรวจตามไปคุ้มกันโดยไม่รู้ตัว โชคดีที่ยังไม่เคยเจอเหตุรุนแรงด้วยตัวเอง

“เหตุการณ์ความไม่สงบส่งผลกระทบต่อคนที่นี่มาก ผลกระทบทางร่างกายอาจมีแค่คนที่ถูกยิงหรือโดนระเบิด แต่ผลกระทบด้านจิตใจทุกคนได้รับเหมือนกันหมด แม้กระทั่งหมอก็รู้สึกหดหู่มาก บางครั้งก็ซึมไปเป็นวันเลย เพราะคนที่ถูกทำร้ายและส่งมาโรงพยาบาลล้วนแต่เป็นคนที่รู้จัก เวลาที่มีผู้บาดเจ็บจากเหตุการณ์หมอมองลงมาดูเองทุกราย อย่างน้อยจะได้เป็นกำลังใจให้ครอบครัวและญาติของเขา กรณีที่ตกใจมากที่สุดครั้งหนึ่งคือ ปลัดที่ย้ายมาใหม่ เพิ่งจัดงานเลี้ยงต้อนรับกันไปถูกยิงเสียชีวิต”

ในทางวิชาชีพ เรียกได้ว่าหมอกัทธิราเดิบโตอย่างรวดเร็ว เธอได้รับแต่งตั้งเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลยะหริ่งตั้งแต่อายุ 25 ปีเท่านั้น คุณหมอบอกว่าเหตุที่เธอถูกเลือกในตอนนั้นเพราะสาธารณสุขจังหวัดอยากได้ผู้หญิงมาทำงานนี้ เพราะต้องทำงานกับชุมชนเยอะ หลังจากไปเรียนต่อเฉพาะทางกลับมาไม่นาน เธอก็ได้เป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช ซึ่งเป็นโรงพยาบาลขนาด 60 เตียง

“สิ่งที่ยากในการบริหารงานโรงพยาบาลชุมชนในพื้นที่ที่มีเหตุการณ์ไม่สงบคือการสร้างขวัญกำลังใจให้เจ้าหน้าที่ ทำอย่างไรให้เขาอยู่ทำงานกับเรานานที่สุด โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่มีคุณภาพซึ่งเราต้องการมากในพื้นที่อย่างนี้ ซึ่งหมอพยายามทำโดยการสร้างความภาคภูมิใจในองค์กร ข้างนอกจะแตกแยกกันแค่ไหน แต่ในโรงพยาบาลของเราต้องสามัคคีกัน ซึ่งก็นับว่าประสบความสำเร็จพอสมควรเพราะมีคนขอย้ายออกนอกพื้นที่น้อยมาก

“หมอเป็นคนเชื่อมั่นในสิ่งที่ทำ ถ้าเราเชื่อมั่นว่าเราทำได้ เราก็จะทำได้ และมันเป็นอย่างนั้นจริงๆ คือ ถ้างานไหนที่ต้องทำอะไรสำเร็จทุกครั้ง ไม่ว่าจะยากหรือต้องเหนื่อยแค่ไหน แต่ข้อสำคัญคือต้องลงมือทำด้วย ไม่ใช่ นั่งคิดเฉยๆ

“นักศึกษาแพทย์ที่จบใหม่สมัยนี้แค่ได้ยินชื่อ ‘โรงพยาบาลชุมชน’ ก็กลัวแล้ว แต่อยากให้พวกเขาคิดว่าถ้าชุมชนไม่มีอะไรดี ทำไมแพทย์โรงพยาบาลชุมชนถึงทำงานกันได้นานๆ หลายท่านอยู่จนเกษียณอายุ”

ความเป็นผู้หญิงที่ทำงานในพื้นที่ห่างไกลอย่างนี้ก็มีปัญหาอยู่บ้าง คุณหมอยังจำได้ว่าครั้งหนึ่งเธอต้องจำใจยกเลิกการลงพื้นที่ไปพบชาวบ้านที่ อ. ยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เพราะว่าเธอเป็นหัวหน้าส่วนราชการที่เป็นผู้หญิงเพียงคนเดียว จึงไม่เหมาะที่ไปนอนค้างในหมู่บ้านกับทีมงานที่เป็นผู้ชายล้วน

เนื่องจากคุณหมอยังไม่มีครอบครัวและพักอยู่ในโรงพยาบาล งานของเธอจึงเริ่มตั้งแต่ก้าวแรกที่เดินออกจากบ้านพักแพทย์เลยทีเดียวได้ ทุกเช้าหมอจะเดินคุยกับยามคนสวนที่พบระหว่างเดินมาที่ห้องทำงาน แวะห้องซักฟอก โรงครัว แล้วจึงมาที่ห้องตรวจเพื่อตรวจคนไข้ที่มารอกันตั้งแต่ตีห้า ก่อนจะขึ้นไปทำงานบริหารบนชั้นสอง วันไหนที่หมอมีธุระที่อื่นหรือต้องขึ้นเครื่องบินไปกรุงเทพฯ หมอจะพยายามเดินแอบๆ คนไข้ “เพราะรู้สึกผิดที่ไม่ได้อยู่ตรวจคนไข้”

แม้จะเป็นชาวพุทธที่เติบโตมาในเมือง ความผูกพันกับสายบุญและการทำงานในโรงพยาบาลชุมชนมายาวนาน ทำให้หมอกัทธิราชมัชฌิมาสามารถสื่อสารพูดคุยกับคนไข้ได้

“เราอยู่ที่ไหนก็ควรเข้ากับคนที่นี่ได้ โดยการเรียนรู้ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นภาษาหรือวัฒนธรรม เพื่อให้รู้จักและเข้าใจชุมชนนั้นให้มากที่สุด การพูดภาษามลายูได้ช่วยให้การรักษาง่ายขึ้น เมื่อก่อนต้องใช้ล่าม แต่ตอนนี้เราสอบถามพูดคุยกับคนไข้ได้เลย

“ที่โรงพยาบาลพระยพราหมณ์ มีคนไข้ประมาณ 400 กว่าคนต่อวัน หมอตรวจเองได้วันละ 45 คนเป็นอย่างมาก อยากตรวจให้ได้มากกว่านี้แต่งานบริหารกินเวลาการพบคนไข้มากพอสมควร ถ้าเป็นตอนออกหน่วยฯ หมอตรวจได้ถึง 100-200 คนในเวลา 4-5 ชั่วโมง

“ตอนนี้โรงพยาบาลกำลังจะขยายจากขนาด 60 เตียง เป็น 120 เตียง และตั้งเป้าหมายไว้ว่าภายใน 5 ปี จะต้องมีแพทย์เฉพาะทางครบทุกสาขา และเป็นแม่ข่ายให้โรงพยาบาลข้างเคียง ความใฝ่ฝันของหมอคือ อยากเห็นโรงพยาบาลก้าวหน้าต่อไปนอกจากในเรื่องของจำนวนเตียงที่เพิ่มขึ้นและโรงพยาบาลใหญ่ขึ้นแล้ว คุณภาพก็ต้องเพิ่มขึ้นด้วย แล้วก็อยากเห็นคนในพื้นที่มีสุขภาพดี ป้องกันตัวเองจากโรคภัยไข้เจ็บได้ ถ้าชาวบ้านมีสุขภาพดี โรงพยาบาลก็ไม่ต้องรับภาระหนักด้วย”

สำหรับสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดภาคใต้ หมอภัททิราตอบอย่าง
คุณหม่อว่า “ปัญหาภาคใต้เป็นเหมือนโรคเรื้อรังที่ต้องใช้เวลาในการรักษา ไม่สามารถ
รักษาให้หายได้ในทันทีเหมือนโรคฉับพลันทั่วไป แต่คิดว่ารัฐบาลวินิจฉัยโรคได้ รู้ปัญหา
มานานแล้ว ถ้าทุกฝ่ายทำหน้าที่ของตัวเองให้ดีที่สุด อาการเจ็บป่วยเรื้อรังนี้ก็จะดีขึ้น
เรื่อยๆ”

*** ชาญนิษฐ์ พูลยรัตน์ ***
ช่วยดับไฟใต้ ด้วยการมองจากมุมอื่น

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : กุลธิดา สามะพุทธิ

“

ปัญหาคลาสสิกที่คนทำงานด้านความรุนแรงและสันติภาพต้องเผชิญ
ก็คือ ความรู้สึกที่เราลงพื้นที่ไปศึกษา วิจัย สังเกตการณ์ แล้วก็
กลับมากรุงเทพฯ แต่คนเจ็บคนตาย เป็นเรื่องจริง ชาวบ้านยังต้องอยู่
ท่ามกลางความไม่สงบ ข้อวิจารณ์ที่นักวิชาการมักจะโดน คือ อยู่บน
หอคอยงาช้าง...

”

❖ ...จุดอ่อนของการไม่ได้อยู่ในพื้นที่อาจเป็นจุดแข็งของเราก็ได้ คือทำให้เรามองสถานการณ์ในอีกมุมหนึ่ง...การที่เราไม่ต้องเผชิญกับความรู้สึกสูญเสียหรือหวาดหวั่นเหมือนคนในพื้นที่ ทำให้เรามีเวลาไปอ่านข้อมูลหรือแนวคิดต่างๆ เพื่อช่วยคิดค้นหาทางออก” ชาญนิษฐ์ พูลยรัตน์ อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พูดถึงบทบาทของ “นักวิชาการส่วนกลาง” อย่างเธอ

ก่อนหน้านี้คนในแวดวงวิชาการและคนที่ทำงานเกี่ยวกับปัญหาภาคใต้ส่วนมากรู้จักชาญนิษฐ์ หรือ “นิด” ในฐานะลูกศิษย์-ผู้ช่วยอาจารย์ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ซึ่งเป็นหนึ่งในกรรมการ 48 คนของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.)

แม้ว่าวันนี้ กอส. จะยุติบทบาทและเสียงวิพากษ์วิจารณ์รายงาน กอส. ทั้งในเชิงบวกและลบจะเงียบไปแล้ว แต่ความสนใจในเรื่องความรุนแรงและความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของทีมงาน กอส. อย่างชาญนิษฐ์ไม่ได้เลือนหาย

วันนี้เธอก้าวเข้ามาเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยอย่างเต็มตัว นอกจากงานสอนและงานบริหารที่คณะฯ แล้ว อาจารย์สาววัย 30 ปี กำลังเขียนบทความวิชาการและมีโครงการวิจัยเกี่ยวกับความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ล้นมือ ซึ่งเธอบอกว่าเป็นความสนใจที่ต่อเนื่องมาจากการทำงานกับ กอส. นั่นเอง

“เป็นคนจังหวัดสงขลา แต่ไม่ค่อยได้สนใจเรื่องความรุนแรงในสามจังหวัดเท่าไร ยังนึกเสียใจที่พูดภาษามลายูไม่ได้ ตอนที่ไปเรียนต่อด้าน Peace Studies ที่อเมริกา ก็ไม่ค่อยรู้เรื่องภาคใต้จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์กรือเซะเมื่อต้นปี 2547 เพื่อนๆ ทุกคนก็วิ่งมาถามเราซึ่งเป็นนักเรียนไทยคนเดียวในตอนนั้นว่าเกิดอะไรขึ้น แต่เราก็ตอบไม่ได้ ทั้งๆ ที่เหตุการณ์เกิดใกล้สงขลาบ้านเราแท้ๆ นี่เป็นจุดที่ทำให้เริ่มสนใจปัญหาภาคใต้ พอเรียนจบกลับมาก็ไปทำงานเป็นเอ็นจีโอที่ฟอรัมเอเชีย กลับมาสนใจเรื่องภาคใต้อย่างจริงจังก็ตอนที่มาทำงานกับ กอส.

“ไม่กล้าบอกว่าตัวเองช่วยเขียนรายงาน กอส. เพราะผู้เขียนหลักคือ อ. ชัยวัฒน์ เราเป็นเหมือนกองเสริม หน้าที่ของเราคืออ่านงานวิจัยทั้งหมด 11 ชิ้นที่ กอส. มอบหมายให้ทีมวิจัยทำ แล้วประมวลข้อมูลที่ได้ รายงาน กอส. ที่เรามีส่วนร่วมมากก็คือ ส่วนที่ว่าด้วยเรื่องของแนวทางสมานฉันท์ 9 ข้อ ยังจำบรรยากาศตอนนั้นระดมสมองถกเถียง

กันที่บ้าน อ. ชัยวัฒน์ได้อยู่เลย

“แม้ว่า กอส. จะทำงานแค่หนึ่งปี แต่ก็ในช่วงที่เราได้เรียนรู้อะไรหลายอย่างเพราะได้มีโอกาสนั่งฟังผู้ใหญ่คุยกันเรื่องภาคใต้ อีกทั้งได้ลงพื้นที่ ทั้งที่ไปกับกรรมการ กอส. แล้วก็ไปเองเพื่อประสานงาน”

หนึ่งปีที่ทุ่มเทกับงาน กอส. และอีกสองสามปีต่อมาที่ครุ่นคิด ศึกษา วิจัยเรื่องภาคใต้ ขบวนการรัฐมีทั้งข้อเสนอละคำถามที่ยังค้างคาใจอีกมากมาย

“คำถามหนึ่งที่เรายังหาคำตอบไม่ได้ คือ ทำไมกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบไม่บอกสักทีว่าอยากได้อะไร ความรุนแรงก็ดำเนินไปเรื่อยๆ ในหลายกรณีก็ความรุนแรงเกิดขึ้นอย่างยาวนานมากๆ จะถึงจุดหนึ่งที่ทางวิชาการเรียกว่า stalemate คือ ฉันทกั๊เบ๊บ เธอก็เบ๊บ ต่างฝ่ายต่างขาดแคลนทรัพยากร เงิน คน และแรง ก็จะคิดถึงการมาเจรจากัน การเจรจาสันติภาพจำนวนมากเกิดขึ้นเพราะแต่ละฝ่ายไม่มีอะไรจะสู้กันแล้วอย่างในศรีลังกา แต่ต่อให้กระบวนการเจรจาสันติภาพเป็นทางเลือกหนึ่ง ในกรณีภาคใต้ก็ทำได้ลำบาก เพราะรัฐบาลไม่รู้ว่าจะเจรจากับใคร ภาคใต้ไม่เหมือนกับที่อื่นที่เราศึกษามาตรงที่หาเจ้าภาพไม่เจอ โดยเฉพาะในมุมมองของผู้ก่อการ

“ปัญหาความไม่สงบในภาคใต้ ในแง่ของระดับความรุนแรงและระยะเวลาอาจเทียบไม่ได้กับความขัดแย้งในศรีลังกา อินโดนีเซีย หรือแคชเมียร์ แต่ปัญหาในพื้นที่เหล่านี้มีพล็อตเดียวกันคือ ความรุนแรงเกิดขึ้นเพราะนโยบายบังคับผสมกลมกลืน ทำให้คนที่แตกต่างกันมาทำอะไรเหมือนๆ กัน

“ในแง่ของความพยายามจัดการความขัดแย้งในพื้นที่เหล่านี้ ก็ได้ข้อสรุปที่คล้ายกันว่า มาตรการทางทหารไม่เคยทำให้สถานการณ์ดีขึ้นหรือยุติลงได้ ยิ่งรัฐบาลมีแนวโน้มจะใช้ความรุนแรงมากเท่าไร สถานการณ์ยิ่งแย่กว่าเดิม โดยเฉพาะในบางกรณีที่รัฐบาลสนับสนุนให้ชาวบ้านติดอาวุธกันเอง อันนี้น่ากลัวที่สุด เพราะมันจะทำให้ความขัดแย้งยืดเยื้อยาวนาน ซึ่งรัฐบาลไทยก็น่าจะถามตัวเองว่ามาตรการนี้ดีจริงหรือเปล่า การที่คุณเอาปืนไปใส่ในมือคนที่สูญเสียพ่อแม่ หรือลูกชาย จากเหตุการณ์ความไม่สงบนั้นเป็นการช่วยให้พวกเขาป้องกันตัวเองหรือจะยิ่งนำไปสู่ความรุนแรง

“ระยะหลังมีความพยายามเยียวยาผู้หญิงที่เป็นเหยื่อความรุนแรง ซึ่งเป็นเรื่องที่

จำเป็น แต่ถึงที่สุดแล้วผู้หญิงเหล่านี้ต้องเห็นตัวเองเป็นอย่างอื่นด้วยนอกจากเป็นเหยื่อ ซึ่งมีความหมายถึงการเป็นผู้ถูกระทำ การมองตัวเองเป็นเหยื่ออยู่ตลอดเวลาจะไม่มีพลัง ในตัวเอง สิ่งที่เรารับรู้เกี่ยวกับผู้หญิงภาคใต้บ่อยๆ คือ คนที่สูญเสียสามี พ่อ ลูกชาย แต่จริงๆ แล้วเรื่องราวของพวกเขาจริงมีมากกว่านั้น เราไม่ค่อยได้ยินมุมมองของผู้หญิงต่อ เหตุการณ์ที่เธอประสบ บางคนอาจจะยังมองตัวเองเป็นเหยื่ออยู่บ้าง แต่ก็ไม่ได้เห็นว่สิ่ง ที่เกิดขึ้นเป็นความชั่วร้ายเลวทรามของใคร แต่เป็นพระประสงค์ของพระเป็นเจ้า คือมี หลักศาสนามาช่วย มีหลายคนที่ไม่ได้ฟังว่า สามี หรือลูกเขาตายแต่เขาให้อภัย

“การสร้างสันติภาพจากมุมมองของผู้หญิงก็สำคัญ แต่ลำพังมุมมองอย่างเดียวไม่พอ สันติภาพจะยั่งยืนในภาคใต้ต้องเชื่อมโยงทุกกลุ่มทั้งหญิงและชาย คนชอบคิดว่าผู้หญิง รุนแรงน้อยกว่าผู้ชายซึ่งไม่แน่ว่าจะจริง คนที่ทำระเบิดพลีชีพในศรีลังกาหรือตะวันออกกลางเป็นผู้หญิงก็เยอะ เพราะความเป็นผู้หญิงทำให้ได้เปรียบเพราะทหารตรวจค้น ลำบาก จะเห็นได้ว่าผู้หญิงเป็นได้ทั้งเหยื่อของความรุนแรงและผู้ก่อความรุนแรง เพราะ ถึงจุดหนึ่งไม่ว่าผู้หญิงหรือชายไม่ยากเป็นคนถูกระทำแล้ว แต่อยากเป็นคนกระทำความ บ้าง ซึ่งเขาอาจจะเลือกตอบโต้ด้วยความรุนแรงหรือสันติวิธีก็ได้ แต่คนจำนวนหนึ่งก็เลือกใช้ ความรุนแรง

“สิ่งหนึ่งที่หน่วยงานต่างๆ น่าจะทำ คือ ส่งเสริมให้ผู้หญิงในสามจังหวัดเลิคมอง ตัวเองว่าเป็นเหยื่อ ทำให้พวกเธอรู้สึกว่ตัวเองเป็นฟันเฟืองสำคัญที่สร้างความเปลี่ยนแปลงได้ ส่งเสริมให้ผู้หญิงมานั่งคุยกันเองว่เราเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องทั้งหมดนี้ และจะ ทำอะไรเพื่อให้อุปหาคสึคลายลงได้บ้าง เพราะถึงที่สุดแล้ว ความเปลี่ยนแปลงและ สันติสุขในภาคใต้จะเกิดขึ้นได้และอยู่อย่างมั่นคงถาวรจะต้องเกิดจากคนที่นี่ คนนอก อย่างเราทำได้แค่มองและให้ข้อคิดเห็น แต่ไม่สามารถก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอะไร ที่ยั่งยืนได้”

ความสนใจในปัญหาความรุนแรงในภาคใต้ทำให้พ่อแม่อดเป็นห่วงขณานิสร์ซึ่งเป็น ลูกสาวคนเดียวในพี่น้องสองคนไม่ได้

“ช่วงที่ลงพื้นที่บ่อยๆ ที่บ้านเป็นห่วงมาก ถึงแม้ว่เขาจะอยู่ที่สงขลาซึ่งใกล้กับ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส แต่ความรับรู้ของเขาก็เหมือนกับคนกรุงเทพฯ เพราะรับ

ข่าวสารจากทีวีเป็นหลัก คือ ยังมีมายาคติกับคนมุสลิมในระดับหนึ่ง เวลากลับบ้านเราก็ชวนคุยเรื่องภาคใต้ตลอด

“เนื่องจากภาคใต้เป็นพื้นที่พิเศษ การลงพื้นที่จึงต้องระมัดระวังทั้งเรื่องความปลอดภัย และการวางตัวให้เหมาะสม โดยเฉพาะการพูดคุยกับผู้สูญเสีย ในฐานะคนนอกก็มีความไม่แน่ใจอยู่บ้างว่าจะทำได้หรือไม่ได้ แต่การเป็นผู้หญิงและความเป็นเด็กนับว่าเป็นข้อดีของการทำงานในพื้นที่เพราะทำให้คนรู้สึกที่เราไม่เป็นอันตรายกับใคร แต่เรายึดหลักง่ายๆ ว่า จะไม่ทำอะไรที่เราไม่ยอมให้คนอื่นทำเวลามาช้านานเรา ส่วนเรื่องอันตรายไม่กังวลมากเพราะยึดหลักที่เราควรอยู่ที่ไหนเวลาไหน อย่างเช่น ถ้าให้ไปอยู่ในที่ที่คิดว่าปลอดภัยที่สุดในกรุงเทพฯ แต่ไปอยู่ที่นั่นตอนตีสอง มันก็คงไม่ปลอดภัย”

นักวิชาการส่วนกลางอย่างเธอ อาจไม่ต้องเผชิญกับอันตรายหรือความทุกข์จากการสูญเสียเหมือนคนที่อยู่ในพื้นที่ แต่เธอก็ต้องเจอกับ “ปัญหา” ที่ต่างออกไป

“ปัญหาคลาสสิกที่คนทำงานด้านความรุนแรงและสันติภาพต้องเผชิญ ก็คือความรู้สึกที่ว่าเราลงพื้นที่ไปศึกษา วิจัย สังเกตการณ์ แล้วก็กลับมากลางกรุงเทพฯ แต่คนเจ็บคนตาย เป็นเรื่องจริง ชาวบ้านยังต้องอยู่ท่ามกลางความไม่สงบ ข้อวิจารณ์ที่นักวิชาการมักจะโดน คือ อยู่บนหอคอยงาช้าง แต่ถ้าจะมองนักวิชาการอย่างเป็นธรรมสักหน่อย ก็เจเห็นว่านักวิชาการอาจจะไม่ใช่นักปฏิบัติ หน้าที่ของเราคือไปอ่านหนังสือมาเยาะเย้ยแล้วก็มาเขียนมาเล่าให้ฟัง มานำเสนอ ซึ่งคนในพื้นที่ก็สามารถบอกเราได้ว่าข้อเสนอแนวคิดไหนใช้ได้หรือไม่ได้”

แม้ว่าตอนนี้ชนวนิชฐ์จะไม่ได้ทำงานเกี่ยวกับความขัดแย้งในสามจังหวัดภาคใต้ อย่างเต็มตัวเหมือนช่วงที่ทำงาน กอส. แต่เธอยังคงมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างความเข้าใจปัญหาความไม่สงบ ทั้งผ่านงานสอนที่เธอหยิบเอารายงาน กอส. มาถกเถียงในห้องเรียนกับนักศึกษา และโจทย์งานวิจัยอีกหลายข้อที่เธอดังไว้ในใจ

“คนส่วนใหญ่ยังไม่รู้ว่าปัญหาภาคใต้มีมันเรื่องอะไรกัน สังเกตได้จากนักศึกษาในคณะรัฐศาสตร์ เราคิดว่าถ้าคนในสังคมเข้าใจปัญหาภาคใต้มากขึ้น สถานการณ์ความไม่สงบน่าจะดีขึ้นได้ เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นปัญหาของภาคใต้อย่างเดียว และการแก้ปัญหาภาคใต้ก็โยงกับคนในสังคมทั้งหมด”

✧ อรชพร นิमितกุลพร ✧
ดับไฟได้ ด้วยไฟฝันของนักกิจกรรมรุ่นใหม่

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : กุลธิดา สามะพุทธิ

“

คนชอบคิดว่าการลงไปทำงานภาคใต้น่ากลัว แต่จริงๆ แล้วคนที่สาม
จังหวัดภาคใต้ก็เหมือนกับคนต่างจังหวัดที่อื่นๆ คือ เวลามีคนจาก
ต่างถิ่นมาหา เขาจะต้อนรับอย่างดี บางบ้านยากจนมากแต่อุตส่าห์
ไปซื้อน้ำอัดลมกับขนมมาให้เรากิน คนที่ชาวบ้านไม่ค่อยต้อนรับคือ
เจ้าหน้าที่ในเครื่องแบบ

”

สาวน้อยวัยเบญจเพศในชุดเสื้อยืดกางเกงยีนส์ที่นั่งจิบกาแฟอยู่นั้น แทบไม่มี
เค้าร่างของความเป็น “เอ็นจีโอ” อยู่เลย ยังไม่ต้องพูดถึงว่าเธอเป็นเจ้าหน้าที่องค์กร
พัฒนาเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ท่าทางเธอเหมือน “เด็กสยาม” ที่ถนัดเดินเที่ยวเล่นกินฟาสต์ฟู้ดมากกว่า

อันที่จริง อรชพร นิมิตรกุลพร หรือ เบสท์ ก็ได้ตั้งใจจะมาเป็นเอ็นจีโอ เธอ
เกิดที่จังหวัดนครปฐม แต่เข้ามาเรียนที่โรงเรียนราชินีในกรุงเทพฯ ตั้งแต่เด็ก เมื่อสอบ
เข้าคณะรัฐศาสตร์ สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้
เธอวางแผนไว้ว่าจบออกมาแล้วจะเป็นนักการทูต อยากทำงานกระทรวงการต่างประเทศ

เธอได้เป็นทูตสมใจอยาก หากแต่เป็น “ทูต” ระหว่างชาวมุสลิมในสามจังหวัด
ภาคใต้กับเจ้าหน้าที่รัฐและโลกภายนอก ที่ทำงานของเธอไม่ใช่สถานทูตในเมืองหลวง แต่
เป็นหมู่บ้านในพื้นที่สีแดงอันห่างไกลความจริง

“เหตุการณ์ที่ประทับใจที่สุด คือ ตอนที่เราลงพื้นที่ไปกับอาสาสมัครของคณะ
ทำงานยุติธรรมเพื่อสันติภาพที่อำเภอหรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส เมื่อปี 2551 วันนั้นเรา
เก็บข้อมูลกันถึงเย็นจึงจำเป็นต้องนอนค้างในหมู่บ้าน พอตีมีเหตุการณ์ที่เจ้าหน้าที่จับตัว
อิหม่ามยะผา กาเซ็ง¹ ไปสอบสวนและมีข่าวว่าถูกซ้อม ชาวบ้านต้องการไปเยี่ยมและพูดคุย
กับเจ้าหน้าที่ เราเป็นคนเดียวในหมู่บ้านที่พูดภาษาไทยได้จึงอาสาพาชาวบ้านไปเยี่ยมและ
ประสานกับเจ้าหน้าที่ให้

“เช้าวันรุ่งขึ้นอิหม่ามก็เสียชีวิตในที่คุมขัง ระหว่างนั้นเราก็คอยแจ้งข่าวกับองค์กร
สิทธิมนุษยชนด้วยว่าเกิดอะไรขึ้น แล้วก็ถ่ายทอดคำแนะนำของนักกฎหมาย นักสิทธิ
มนุษยชนให้ชาวบ้านฟังว่าในสถานการณ์อย่างนี้เขาควรทำอะไร

“ตอนนั้นรู้สึกว่าได้ทำหน้าที่เป็นคนกลางจริงๆ แม้ว่าจะทำอะไรไม่ได้มาก แต่ก็ได้
ช่วยสื่อสารระหว่างทั้งสองฝ่ายในสถานการณ์ที่ตึงเครียดและล่อแหลม ซึ่งพอย้อนกลับ

¹ วันที่ 19 มีนาคม 2551 เจ้าหน้าที่กองกำลังผสมระหว่างทหาร ตำรวจและฝ่ายปกครองเข้าปิดล้อม ตรวจค้นและจับกุม
บุคคลในหมู่บ้านกอตอ อ. รือเสาะ จ. นราธิวาส รวมทั้งสิ้น 6 คน รวมทั้งนายยะผา กาเซ็งและญาติ โดยเจ้าหน้าที่นำผู้ต้องสงสัยไป
ควบคุมตัวที่หน่วยเฉพาะกิจ 39 วัดสวนธรรม อ. รือเสาะ ต่อมาวันที่ 21 มีนาคม นายยะผาได้เสียชีวิตในขณะที่ถูกควบคุมตัวอยู่ใน
รถขนาดใหญ่สีดำ ด้านข้างมีของกระจุกกระจิก และลูกกรงกันไว้ แพทย์ระบุสาเหตุการตายว่าร่างกายกระทบกระแทกอย่างรุนแรงทำให้
ซีโตรงทั้งและลมรั่วในช่องทรวงอกด้านขวา ครอบครัวของอิหม่ามและชาวบ้านเชื่อว่าเขาถูกทำร้ายโดยเจ้าหน้าที่ขณะถูกควบคุมตัว

ไปมองก็คิดว่าตัวเองบ้าป็นมากเหมือนกัน แต่เราอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องทำอะไรบางอย่าง เพราะชาวบ้านคาดหวังกับเราและเราก็อยู่ในฐานะที่จะช่วยเขาได้จริงๆ

“เหตุการณ์นี้ทำให้ได้สัมผัสถึงความเข้มแข็งของผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจาก เหตุการณ์ความไม่สงบ กรณีของอิหม่ามยะผา คนที่ลุกขึ้นมาเจรจาต่อรองกับเจ้าหน้าที่ คือลูกสาวคนโตของอิหม่าม ทั้งที่ตัวเองก็มีลูกเล็ก ตอนกลางวันไปเจรจาเรื่องศพของพ่อ พอกลับมาบ้านตอนกลางคืนก็เลี้ยงลูก วันที่เกิดเรื่องเราเห็นน้ำตาที่หกล้นๆ ไม่ก็หยด เรายังแอบ คิดว่าทำไมผู้หญิงคนนี้ทำได้ทุกอย่างเลย ถ้าเราเจอสถานการณ์แบบนี้คงทำอะไรไม่ถูก”

ความตั้งใจที่จะเป็นข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศของเธอหายไปช่วงที่เรียน วิชาเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยเมื่อตอนปีสี่ ความสนใจในเรื่องราวเกี่ยวกับคนชายขอบ และความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ทำให้เธอรู้ว่า นักการทูตอาจไม่ใช่อาชีพที่เหมาะสมกับเธอ

เมื่อเรียนจบ เธอจึงไปฝึกงานที่ฟอร์รัมเอเชีย ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงาน ด้านสิทธิมนุษยชน ที่นี้ทำให้เธอได้พบกับเพื่อนๆ จากสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) ซึ่งช่วงนั้นกำลังจัดกิจกรรมลงพื้นที่สัมผัสวิถีชีวิตชุมชนในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ร่วมกับสถานศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต ปัตตานี (มอ.ปัตตานี) ซึ่งเธอได้ไปด้วย การลงใต้ครั้งนั้นเพิ่มพูนความสนใจในปัญหา ภาคใต้ของเธอ หลังจากกลับมา เธอจึงสมัครเป็นเจ้าหน้าที่โครงการสันติอาสาสมัครชียาน ซึ่งได้รับทุนจากคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์ (กอส.) ตระเวนลงพื้นที่เก็บ ข้อมูลผู้ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบ

“สันติอาสา เป็นโครงการที่ใหม่มากสำหรับนักสันติวิธี งานของเราคือ สะท้อน ความจริงในพื้นที่ออกมา เพราะความจริงจะนำมาซึ่งสันติภาพ คือถ้าเราพูดความจริง การใช้สันติวิธีก็จะง่ายขึ้น”

เมื่อโครงการสิ้นสุดในระยะเวลาหนึ่งปี อรุณพรจึงมาทำงานเป็นเอ็นจีโอเต็มตัวอยู่ที่ ปัตตานี โดยทำงานกับองค์กร Protection International (PI)—องค์กรพัฒนาเอกชน ด้านสิทธิมนุษยชนมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงบรัสเซล โดยเธอมีหน้าที่ประสานงานระหว่าง PI กับองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านภาคใต้

“แรกๆ ที่ทำงานภาคใต้ไม่ได้บอกที่บ้านเพราะกลัวเขาเป็นห่วง อย่างค่ายแรกที่

ลงไปกับ สนนท. ก็บอกพ่อกับแม่ว่าไปค่ายที่สงขลา แต่พอทำงานสันติอาสาฯ ก็บอกเขาตามตรง เพราะต้องอยู่ในพื้นที่นาน พ่อกับแม่ก็ตกใจ แต่เราสัญญาว่าจะกลับบ้านทุกเดือนเพื่อไม่ให้เขาเป็นห่วงมากเกินไป

“คนชอบคิดว่าการลงไปทำงานภาคใต้น่ากลัว แต่จริงๆ แล้วคนที่สามจังหวัดภาคใต้อีกก็เหมือนกับคนต่างจังหวัดที่อื่นๆ คือ เวลามีสักคนจากต่างถิ่นมาหา เขาจะต้อนรับอย่างดี บางบ้านยากจนมากแต่อุตสาหะไปซื้อน้ำอัดลมกับขนมมาให้เรากิน คนที่ชาวบ้านไม่ค่อยต้อนรับคือเจ้าหน้าที่ในเครื่องแบบ

“เวลาคุยกับคนที่ได้รับผลกระทบ เราจะพยายามเข้าใจเขา และเคารพในสิ่งที่เขาเป็น แต่ขณะเดียวกัน เราก็บอกเขาด้วยว่าวิถีชีวิตเราเป็นยังไง แตกต่างจากเขายังไง ซึ่งความแตกต่างทั้งหลายบนโลกมนุษย์นี้มันอยู่รวมกันได้

“สิ่งที่ยากในการทำงานในพื้นที่สำหรับเราไม่ใช่ความแตกต่างระหว่างคนพุทธกับมุสลิม แต่เป็นความแตกต่างระหว่างวิถีชีวิตคนเมืองกับชนบทมากกว่า เพราะเราเติบโตมาในเมือง บางทีก็คิดถึงอาหารฟาสต์ฟู้ดหรืออยากนั่งดีมีคาแฟอร่อยๆ แต่สิ่งหนึ่งที่เปลี่ยนไปเวลากลับมาอยู่กรุงเทพฯ คือ เราจะมองเห็นมิติเล็กๆ ของเมืองได้มากขึ้น เช่น เวลาเดินสยามก็จะเห็นคนเล็กๆ ที่เป็นขอทานหรือเด็กเร่ร่อนจากที่เมื่อก่อนมองไม่เห็น คนเหล่านี้เพราะมัวแต่เดินดูของ

“มุมมองของเราต่อปัญหาภาคใต้ก็เปลี่ยนไปด้วย ก่อนหน้านี้รับรู้แค่ปัญหาภาคใต้เป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐกับคนกลุ่มน้อย ซึ่งมันก็เป็นอย่างนั้นส่วนหนึ่ง แต่ตอนนี้คิดว่ามันเป็นการต่อสู้กันของความคิดเรื่องชาตินิยมของทั้งสองฝ่าย ซึ่งถ้าไม่ได้รับการแก้ไข มันจะพัฒนาเป็นความขัดแย้งในเรื่องศาสนาได้ จริงๆ ตอนนี้ก็เริ่มเกิดขึ้นแล้ว เพียงแต่ยังไม่ปะทุออกมาเท่านั้นเอง

“ปัญหาภาคใต้ไม่ใช่แค่คนที่เป็มุสลิมเท่านั้นที่ได้รับผลกระทบ คนพุทธก็ได้รับผลกระทบไม่น้อยเลย เราไม่ได้มองแบบนี้เพราะเราเป็นคนพุทธ แต่ช่วงแรกๆ ที่ลงไปทำงาน เราจะเห็นใจคนมุสลิมมากจนมองข้ามชาวพุทธไป จริงอยู่ว่าคนที่ได้รับผลกระทบส่วนใหญ่คือคนมุสลิม แต่การแก้ปัญหาของภาครัฐก็ไม่ควรเอนเอียงไปในทางฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากเกินไป”

นอกจากมุมมองต่อปัญหาภาคใต้ที่เปลี่ยนไปแล้ว ประสบการณ์การทำงานในสามจังหวัดภาคใต้ยังทำให้เธอเรียนรู้ที่จะจัดการกับความรู้สึกต่าง ๆ ได้ดีขึ้นด้วย

“ตอนที่ลงไปทำงานใหม่ๆ เพื่อนที่เป็นแกนนำนักศึกษาคนหนึ่งถูกจับที่นราธิวาส เราตกใจมาก ทำอะไรไม่ถูก คิดว่าจะขับรถจากปัตตานีไปหาเขาเลยซึ่งตอนนั้นสี่โมงเย็นแล้ว น้องๆ ที่ทำงานด้วยกันก็ห้ามไว้ บอกว่าอันตรายมาก หลังๆ เราก็เริ่มเรียนรู้ว่าเมื่อเกิดเหตุแบบนี้ เราต้องสงบสติอารมณ์เก็บความรู้สึกเป็นห่วงเอาไว้ แล้วประสานกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเหตุการณ์ให้ได้มากที่สุด แล้วเราส่งข้อมูลนี้ให้องค์กรสิทธิมนุษยชนอื่นๆ ให้เขาช่วยตรวจสอบ

“การรับรู้เรื่องราวเหล่านี้มากๆ แรกๆ ก็รู้สึกหดหู่เหมือนกัน บางทีก็โกรธแค้นแทนชาวบ้านว่าทำไมถึงต้องทำกันขนาดนี้ สงสารเขาแต่ไม่รู้จะช่วยยังไง แต่หลังๆ ยิ่งรับรู้มากก็ยิ่งอยากทำงานเพื่อช่วยพวกเขา รู้สึกว่าชาวบ้านเดือดร้อนขนาดนี้ คงอยู่เฉยไม่ได้แล้ว ต้องทำอะไรสักอย่าง”

แม้ว่าเธอจะเพิ่งหมดสัญญา กับ PI เมื่อเดือนเมษายนที่ผ่านมา แต่เธอยังคงเดินทางไปมาระหว่างกรุงเทพฯ-สามจังหวัดภาคใต้อยู่เสมอ และเรียกตัวเองว่า “freelance” ที่ทำงานภาคใต้ นอกจากนี้ยังเป็น “พีเอสท์” ของน้องๆ เยาวชนในพื้นที่ที่ทำงานเพื่อสร้างสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย

“พัฒนาการของเยาวชน นักศึกษาในพื้นที่เป็นกำลังใจให้เราทำงานภาคใต้ต่อไป เพราะเราคลุกคลีกับขบวนการนักศึกษาในภาคใต้มาตั้งแต่เริ่มต้นทำงาน ตอนนี้อาจารย์เริ่มหันมาต่อสู้ในแนวทางสันติวิธีมากขึ้นและเรียนรู้วิธีการต่อสู้เพื่อความยุติธรรมที่หลากหลายมากขึ้น สิ่งที่เราอยากทำต่อไปคือ ช่วยทำให้คนในพื้นที่มีทักษะในการทำงานเพื่อนำมาซึ่งสันติภาพในแบบที่เขาอยากได้จริงๆ

“อยากให้ผู้หญิงในสามจังหวัดภาคใต้เป็นคนนำเสนอทางออกบ้าง ผู้หญิงเหล่านี้เวลาคนไปหา ก็จะถามถึงความทุกข์ความลำบาก แต่ไม่เคยถามว่าเธออยากให้อาจารย์หรือภาคใต้สงบในแบบไหน เวลาจัดเวทีเสวนาเกี่ยวกับปัญหาภาคใต้ คนที่ลุกขึ้นมาพูดส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย โต๊ะครู นักวิชาการ ผู้หญิงแทบจะไม่ได้พูด เพราะบทบาทของผู้หญิงภาคใต้ในส่วนที่มากกว่าการเป็นแม่บ้านยังไม่ได้รับการยอมรับเท่าที่ควร”

เมื่อถามว่าบทบาทของผู้หญิงที่จำกัดถือว่าเป็นอุปสรรคต่อการสร้างสันติภาพใน
ภาคใต้หรือไม่ เธอบอกว่ายังไม่ได้ศึกษาเรื่องนี้มากนักจึงจึงตอบไม่ได้ “แต่ถ้าสมมติว่า
ภาคใต้สงบแล้ว ปัญหาเรื่องความไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย การละเมิดสิทธิสตรี
จะเป็นปัญหาต่อไปของที่นี่”

รุชดา สะเต็ง
แปรเปลี่ยนความเจ็บปวดของพี่น้องมุสลิมให้เป็นพลัง

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : กุลธิดา สามะพุทธิ

“

โดยหลักศาสนาแล้วผู้หญิงมุสลิมคนหนึ่ง ควรทำหน้าที่เป็นแม่ของลูก อยู่ที่บ้าน ผู้หญิงมุสลิมส่วนใหญ่จึงแต่งงานเร็ว แต่วันนี้พื้นที่จังหวัด ขายแดนภาคใต้เต็มไปด้วยบาดแผลและความเจ็บปวด เราทำไม่ได้ หรอกที่จะมานั่งเป็นแม่ที่ดีของลูกอยู่ที่บ้านเฉยๆ โดยที่ไม่ได้ทำอะไร ทั้งๆ ที่เรามีโอกาสจะทำ

”

๒๒ ม่ว่า รุชดา สะเต็ง จะยังไม่เคยพบกับความสูญเสียโดยตรงจากเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ถ้อยคำและน้ำเสียงที่เธอถ่ายทอดความเจ็บปวด โศกเศร้า และกอดตันของผู้หญิงที่เป็น “เหยื่อไฟใต้” บ่งบอกให้รู้ว่าเธอเศร้า และเจ็บปวดเช่นเดียวกับผู้หญิงเหล่านั้น

รุชดาเกิดในครอบครัวครูที่ อ. สายบุรี จ. ปัตตานี ชีวิตครอบครัวอบอุ่นและวัยเด็กที่ราบรื่นทำให้เธอไม่ค่อยได้สนใจเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นรอบๆ บ้าน จนกระทั่งเธอเข้ามาเรียนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ ที่สหพันธ์นิสิตนักศึกษามุสลิมแห่งประเทศไทยเมื่อตอนปีสี่ ซึ่งเป็นปีที่เธอลงไปค่ายที่หมู่บ้านปะแต จังหวัดยะลา

“ภาพแรกที่เห็นที่ปะแต คือ ไม่มีผู้ชายอยู่ในหมู่บ้านเลย ส่วนใหญ่ถูกยิงเสียชีวิต บางกรณีบุกเข้ามาถึงในบ้าน ที่หมู่บ้านจึงมีแต่ผู้หญิงกับเด็กผู้ชายตัวเล็ก ๆ คนแก่ผู้หญิงหม้ายก็เยอะ แล้วก็มีการอยู่เต็มเลย เราได้ไปคุยกับพวกผู้หญิงและเด็ก เป็นครั้งแรกที่ได้รับรู้เรื่องราวจากคำบอกเล่าของชาวบ้าน ก่อนไปไม่นานมีกรณียิง 6 ศพ ชาวบ้านเล่าให้ฟังว่า คนร้ายเข้ามาในบ้านที่กำลังสอนเด็กๆ อ่านอัลกุรอาน เขาไล่เด็กๆ ออกไป แล้วก็ยิงหัวสมาชิกในครอบครัวทั้งหมด 4 คน พอออกมาจากบ้านก็กราดยิงผู้ชายอีกสองคนที่เดินออกมาจากมัสยิด ชาวบ้านบอกว่าทหารเป็นคนยิง

“อีกสาเหตุหนึ่งที่ผู้ชายหายไปก็เพราะการใช้กฎหมายพิเศษในพื้นที่ ทั้ง พรก.ฉุกเฉิน กฎอัยการศึก ให้อำนาจทหารจับคนไปได้โดยไม่ต้องมีข้อหา คนที่ถูกจับไปหลายคนถูกซ้อมทรมาน ทำให้ผู้ชายย้ายออกไปอยู่ที่อื่น ผู้หญิงบางคนต้องอยู่ลำพังเพราะสามีเสียชีวิต แล้วลูกยังต้องไปอยู่ที่อื่นอีก เราเจอคนตายคนหนึ่ง สามีโดนยิงตายต่อมากลูกก็ถูกยิง แล้วก็หลาน ตอนนี้เหลือแต่ผู้หญิงในบ้าน แต่เธอก็ต้องมีชีวิตอยู่ต่อไป

“การลงพื้นที่ครั้งนั้นทำให้เราได้ฟังเรื่องราวมากมายที่ไม่เคยรู้มาก่อน ฟังมาก ๆ ก็เกิดคำถามว่า ทำไมเขาโดนกันเยอะอย่างนี้ เราก็เป็นคนในสามจังหวัดแต่ทำไมไม่รู้เรื่องอะไรเหล่านี้เลย แล้วคนอื่นๆ จะรู้อะไรเกี่ยวกับเรื่องพวกนี้บ้าง” บัณฑิตจบใหม่วัย 23 ปีถ่ายทอดสิ่งที่เธอพบในหมู่บ้านเมื่อเดือนเมษายน 2552

การได้รับรู้เรื่องราวเหล่านี้ ทำให้รุชดาเกิดแรงบันดาลใจที่จะทำให้คนอื่นๆ เข้าใจ

เรื่องของชาวบ้านในสามจังหวัดอย่างที่เราเข้าใจบ้าง และผลักดันให้เธอหันมาทำงาน
เยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบอย่างเต็มตัว

รุชดาเพิ่งเรียนจบจากคณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เมื่อต้นปีนี้
ในขณะที่เพื่อนๆ ต่างพากันหางานทำ หรือไม่ก็เตรียมตัวเรียนต่อ แต่รุชดากำลังขมุกขมัว
กับการวางแผนงานสำหรับ “เครือข่ายสตรีจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสันติภาพ” ซึ่งเป็น
องค์กรที่เธอกับเพื่อนนักศึกษามุสลิมที่เพิ่งเรียนจบร่วมกันก่อตั้งขึ้น

“เครือข่ายสตรีฯ จะเน้นงานเยียวยาผู้หญิงและเด็กที่ได้รับผลกระทบจากความ
ไม่สงบเป็นหลัก เราจะเก็บข้อมูลในพื้นที่แล้วประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความ
ช่วยเหลือ พร้อมกับนำข้อเท็จจริงเหล่านั้นมาเผยแพร่ให้สาธารณชนทราบ เราอยากให้
คนเข้าใจว่าเด็กและสตรีเป็นเหยื่อของเหตุการณ์ยังงี้

“ปัญหาใหญ่คือ ผู้หญิงในพื้นที่ไม่ค่อยรู้กฎหมาย ไม่รู้ว่าสิทธิของตัวเองในการไป
เยี่ยมสามีที่ถูกจับไป หรือจะเรียกร้องค่าชดเชยได้อย่างไร บางทีไปเยี่ยมสามีก็พบว่าถูกซ้อม
แต่ไม่รู้ว่าจะช่วยอย่างไร เราอยากให้มีการสอนกฎหมายคนในพื้นที่สามจังหวัด เพื่อให้เขา
สามารถรักษาสีตของตัวเองจากการถูกละเมิดจากเจ้าหน้าที่รัฐได้

“อยากเห็นผู้หญิงในภาคใต้มีความรู้เพียงพอที่จะออกมาเคลื่อนไหวเพื่อปกป้อง
สิทธิของตัวเอง ถ้าต้องการให้สามจังหวัดชายแดนภาคใต้สงบจริงๆ เราต้องทำมากกว่า
เพียงแค่การเยียวยาผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบ แต่ต้องทำให้เขาได้รับความรู้ถึงสิทธิที่พวก
เขามี ให้ได้เรียนรู้ว่าจริงๆ แล้วในฐานะมนุษย์คนหนึ่งเขาควรถูกปฏิบัติอย่างไร เขาต้อง
ตระหนักถึงบทบาทของตัวเองว่า ถ้าคุณนั่งหวาดกลัวอยู่ที่บ้านเฉยๆ ไม่ทำอะไรเลย
ปล่อยให้ถูกคุกคามต่อไป คุณก็จะกลัวอยู่อย่างนั้น คนอื่นๆ ก็จะอยู่อย่างนั้น แล้ว
เมื่อไหร่จะมีความสุขจริงๆ เสียที

“อันที่จริง มีงานอีกหลายอย่างที่อยากทำเพราะปัญหามันเยอะแยะไปหมด เช่น
การดูแลเด็กกำพร้าและเด็กที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง ไม่รู้ว่าจะเครือข่ายฯ เราจะ
ทำได้มากน้อยแค่ไหน แต่เราจะทำให้ดีที่สุดเพื่อให้บ้านกลับมาเป็นบ้านอีกครั้ง”

รุชดาบอกว่าความคิดและการใช้ชีวิตของเธอเปลี่ยนไปมากหลังจากที่ได้รับรู้
เรื่องราวอันรันทดและความอยุติธรรมที่ผู้หญิงภาคใต้ได้พบ

“การที่เราได้รับรู้เรื่องเหล่านี้จากชาวบ้านทำให้รู้ว่าพี่น้องถูกกระทำมากแค่ไหน พอรู้แล้วทำให้เรารู้หน้าที่ของตัวเองมากขึ้นว่าต้องทำอะไร และทำไมถึงต้องทำตรงนี้ ตอนนี้รู้สึกว่าเป็นเป้าหมายของชีวิตตัวเองมากขึ้น เห็นแนวทางว่าจะต้องไปทางไหน เมื่อก่อนคิดเพียงแต่ว่าพอเรียนจบออกมาก็ทำงานเป็นนักเทคนิคการแพทย์ในโรงพยาบาล แต่ตอนนี้วางแผนในระยะยาวไว้ว่าจะทำงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ อยากทำงานด้านการพิสูจน์หลักฐานในคดีความไม่สงบในสามจังหวัดฯ เพื่อทำให้เกิดความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย”

งานนิติวิทยาศาสตร์ในพื้นที่สามจังหวัดที่คุกรุ่นไปด้วยความรุนแรงฟังดูไม่น่าจะเหมาะกับหญิงสาวมุสลิมตัวผอมบางอย่างเธอ แต่สาวน้อยผู้มีแววตามุ่งมั่นพูดถึงความตายเพียงสั้นๆ ว่า “คนเราเมื่อถึงที่ตายก็ต้องตาย แต่เราขอตายด้วยการที่ได้ทำอะไรเพื่อคนอื่นเยอะๆ ดีกว่าตายไปโดยที่ไม่ได้ทำอะไรให้ใครเลย”

รูซดายอมรับว่าแผนงานที่วางไว้ ทั้งงานกับเครือข่ายสตรีฯ ที่เธอร่วมก่อตั้งและความฝันที่จะเป็นนักนิติวิทยาศาสตร์เพื่อทำงานในสามจังหวัดภาคใต้ทำให้เธอแทบจะไม่เหลือที่ว่างสำหรับชีวิตส่วนตัวเลย

“โดยหลักศาสนาแล้วผู้หญิงมุสลิมคนหนึ่ง ควรทำหน้าที่เป็นแม่ของลูกอยู่กับบ้าน ผู้หญิงมุสลิมส่วนใหญ่จึงแต่งงานเร็ว แต่วันนี้พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เต็มไปด้วยบาดแผลและความเจ็บปวด ทั้งผู้หญิง ผู้ชาย เด็กๆ ผ่านประสบการณ์ที่เราเล่ามาเยอะ อิสลามบอกเสมอว่าทุกคนเป็นพี่น้องกัน ส่วนหนึ่งส่วนใดเจ็บปวด เราก็เจ็บปวดด้วย เราทำไม่ได้หรอกที่จะมานั่งเป็นแม่ที่ดีของลูกอยู่ที่บ้านเฉยๆ โดยที่ไม่ได้ทำอะไรทั้งๆ ที่เรามีโอกาสจะทำ ในสถานการณ์อย่างนี้เราคิดว่าเราจะมามีชีวิตส่วนตัว มีความสุขอยู่คนเดียวไม่ได้”

~*~ อำไพ บุญศรี ~*~
มือประสานความช่วยเหลือสู่ชุมชน

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : กุลธิดา สามะพุทธิ

“

เจ้าหน้าที่ทำเหมือนกับว่าอยากจะช่วยใครฉันก็ช่วย เราารู้สึกว่านี่คือ
ความเก๋ไก๋ของชาวบ้าน ถึงเวลาก็ระเบิดออกมา จริงๆ แล้วเจ้าหน้าที่
ต้องดูแลชาวบ้านให้มากที่สุด ถ้าปฏิบัติกับชาวบ้านดีขึ้น เหตุการณ์
ในภาคใต้ก็จะดีขึ้นบ้าง

”

❖ ขอบข่ายเหลือคนอื่น ทำแล้วมีความสุข

หญิงร่างเล็ก อำไพ บุญศรี พุดจากใจและอย่างกระตือรือร้น เธอพร้อมที่จะช่วยผู้เดือดร้อน ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะหัวหน้าแม่บ้านและฝ่ายประชาสัมพันธ์โรงแรมต้นหยง หรือประธานชมรมสตรีจังหวัดนราธิวาส

พื้นเพมาจากครอบครัวชาวสวนยาง อำเภอลำดวน เธอทำงานโรงแรมตลอดมา ระหว่างงานประจำก็ช่วยประสานงานกับภาครัฐและเอกชนเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนแก่คนเล็กๆ ทั้งในชุมชนชาวพุทธและมุสลิม

นิสัยชอบช่วยเหลือคน เธอว่าอาจติดมาจากพ่อ บวกกับเป็นคนกล้าพูดกล้าแสดงออกมาตั้งแต่เด็ก เห็นอะไรไม่ยุติธรรมในหมู่บ้านมักทนไม่ได้ จึงชอบช่วยเหลือคนมาตั้งแต่เด็ก ไปช่วยงานบ้านไหน เธอจะอยู่ช่วยกระทั่งเสร็จงานจึงกลับ อย่างสำนวนว่า “กลับพร้อมเหล็กชุด”

“ทุกวันรับบทเป็นผู้ประสานงานระหว่างคนที่เดือดร้อนขาดแคลนกับโรตารี หรือองค์กรเอกชนที่มีเงินจะช่วยเหลือ เราจัดหาให้เรื่อยๆ จนเดี๋ยวนี้ใครหลังคารั่วก็มาหาอำไพ เดินทางไปครบทั้ง 13 อำเภอ 77 ตำบลในนราธิวาสแล้ว แต่ช่วงนี้ไม่ได้เข้าไปในหมู่บ้านแล้วเพราะมันอันตราย ถ้ามีประชุม ชาวบ้านจะออกมาแทน”

อำไพทำงานโรงแรมมากพอๆ กับงานช่วยเหลือสังคม ตั้งแต่เรียนจบด้านอาชีวะก็ทำงานที่โรงแรมตลอดมาตั้งแต่เป็นคนทำความสะอาด จนกระทั่งเจ้าของโรงแรมต้นหยงติดต่อให้มาทำงานด้วย เธอจึงย้ายมาอยู่นราธิวาส ปล่อยให้สามีอยู่ดูแลลูกที่หาดใหญ่ เมื่ออยู่ไปนานๆ เข้า สามีกับลูกจึงย้ายตามมาอยู่ที่นราธิวาสด้วย

“ตอนนั้นคนเตือนว่า นราฯ อยู่ยาก เพราะเป็นมุสลิม 80 เปอร์เซ็นต์ แต่เวลาเพียงแค่ 2 ปีก็มีความผูกพันทันที เริ่มเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับคนท้องถิ่น เราคิดว่า ถ้าเราเข้าใจคนอื่น คนอื่นเข้าใจเราก็อยู่ร่วมกันได้ ทำงานที่โรงแรมต้นหยงได้ 6 ปีก็เริ่มอยากทำอย่างอื่น ก็เลยอาสาไปช่วยเป็นพัฒนารตำบลโคกเคียน เราเป็นชาวพุทธแต่เข้าไปทำงานในหมู่บ้านชาวมุสลิม ไปตะลอนๆ เข้าออกทุกหมู่บ้านจนถึงสี่ห้าทุ่ม เห็นสภาพความเป็นอยู่ชาวบ้านแล้วก็สงสาร คิดว่าไม่ได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้นำชุมชนเท่าที่ควร จึงช่วยประสานกับองค์กรต่างๆ ให้มาช่วยชาวบ้าน

ซึ่งก็เจอปัญหาเรื่อย ๆ เช่น เวลาไปขอรถเข็นจากโรงพยาบาลให้คนพิการในหมู่บ้านก็ต้องรอนานกว่าจะได้ คนที่ได้ก็ต้องมีเส้นสายกับเจ้าหน้าที่ เราเห็นความไม่เป็นธรรม

“นอกจากนี้ก็จัดกิจกรรมชุมชนเนื่องในโอกาสต่างๆ เช่น วันแม่ วันสงกรานต์ วันสตรีสากล ซึ่งต้องหาวิธีจัดให้เหมาะสมกับสังคมมุสลิมด้วย อย่างงานสงกรานต์ ชาวบ้านสงน้ำพระพุทธรูปไม่ได้ เราก็ไม่ต้องนิมนต์พระ แต่จัดให้มีการตรวจสอบสภาพตอนเช้า ปรากฏว่าคนมากันเยอะมากทั้งพุทธและมุสลิม แล้วก็กินข้าวกลางวันร่วมกันในชุมชน ส่วนงานวันครอบครัวจัดขึ้นเพราะเห็นว่าครอบครัวมุสลิมมีความห่างเหินกัน ลองจัดให้ลูกๆ มอบของให้พ่อแม่ แล้วก็ให้ทอดกัน คนที่เข้าร่วมก็ชอบ กิจกรรมต่างๆ ที่ทำมีเป้าหมายให้คนในชุมชนสามัคคี ให้คนพุทธกับมุสลิมอยู่ร่วมกันได้บนความแตกต่างทางวัฒนธรรมและศาสนา ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ เพราะอยู่หมู่บ้านเดียวกัน อำเภอเดียวกัน แยกไม่ได้หรอก

“เราช่วยประสานงานโครงการฝึกอาชีพให้แก่หญิงหม้ายที่สูญเสียสามีจากเหตุความไม่สงบ ในนราธิวาสมีอยู่ 500 กว่าคน กิจกรรมไหนที่จะให้ผู้หญิงเข้าร่วม เราก็รู้ว่าเป็นเรื่องยากที่จะให้ผู้หญิงออกมาประชุมหรือร่วมกิจกรรม เราก็ใช้วิธีโทรหาสามีหรือญาติเขาเลย ให้รับรู้ว่าได้ไปทำอะไรเสียหาย

“ทำงานนี้แล้วสนุก ชอบเห็นเขามีความสุข เราก็คิดว่าเราช่วยเขาเท่าที่จะช่วยได้ ช่วยโดยที่เราไม่ต้องหวังอะไร ได้เท่าไรก็เท่านั้น แค่นี้เอาผ้าห่มไปให้คนที่ไม่มีก็มีความสุขแล้ว ถึงเราไม่มีของหรือเงินทองให้ แต่เป็นตัวประสานให้ความช่วยเหลือไปถึง ได้เห็นชีวิตและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทำให้เราได้เรียนรู้และศึกษาชาวมุสลิม เช่น ถ้าไปเป็นวิทยากรในโรงเรียนอิสลามก็จะสวมกระโปรงเรียบร้อย ช่วงถือศีลอดก็เอาน้ำหวานอินทผลัมไปให้เขาที่มัสยิด สิ่งที่ไม่รู้เกี่ยวกับหลักศาสนาหรือข้อปฏิบัติก็จะถามก่อน แต่เราก็คงเป็นตัวของตัวเอง

“เคยจัดกิจกรรมบริจาคโลหิต ชาวบ้านบอกว่าคนมุสลิมบริจาคโลหิตไม่ได้ เราก็หาโอกาสคุยกับเด็กๆ ในชุมชนว่า ถ้าเอาเลือดของคนพุทธ มุสลิม คริสต์ มาผสมกัน มันก็เป็นสีแดง (ใช้น้ำหวานเทให้ดู) เหมือนกัน เพราะฉะนั้นเวลาจะตาย เลือดของคนศาสนาไหนก็ช่วยชีวิตคนได้เหมือนกัน แล้วเราก็เปิดหนังสือศาสนา ดูที่อัลเลาะห์สอนว่า

การช่วยชีวิตคนทำได้ ตั้งแต่นั้นมาชุมชนมุสลิมก็เริ่มบริจาคโลหิตกันมากขึ้น ความคิด
ความเชื่อแบบนี้มาจากการมีกลุ่มคนที่คอยชักนำ ซึ่งเราต้องต่อสู้กับความคิดของผู้นำ
ความคิดเหล่านี้...ต้องต่อสู้มาก

“ปัญหาในการทำงานส่วนมากเป็นความไม่เข้าใจระหว่างคนพุทธกับมุสลิม เพราะ
ฉะนั้นเวลาทำงานจะปรึกษาและถามคณะกรรมการกลางอิสลามประจำจังหวัดนครราชสีมา
ตลอด”

อำไพยอมรับว่าเคยมีความโกรธแค้นคนที่ก่อความไม่สงบ หรือที่ใครๆ เรียกว่า
“โจรใต้” มาก โดยเฉพาะหลังจากที่เพื่อนคนหนึ่งของเธอซึ่งเป็นสมาชิก อบต. สุโขทัย
ที่เป็นคนพุทธถูกฆ่าตาย แต่ความรู้สึกโกรธแค้นนั้นเหือดหายไปสิ้นด้วยเหตุการณ์บังเอิญ
เพียงครั้งเดียว

“วันหนึ่งเลขาผู้ว่าฯ โทรมาบอกว่าเขาผู้ต้องสงสัยคดีก่อความไม่สงบ 25 คน
ที่มอบตัวมาพักกินข้าวที่โรงแรมตันหยง ให้ทางเราเตรียมอาหารและน้ำไว้ให้ ตอนนั้น
เราคิดว่าถ้าเจอจะต้องโกรธ แต่พอเขามาถึง มีทั้งโต๊ะครู อิหม่าม ยาวชน แต่งตัว
มอมแมม หน้าซีด พอเห็นหน้าความแค้นที่มีอยู่หายหมดเลย ถามโต๊ะอิหม่ามคนหนึ่งว่า
ทำไมถึงมอบตัว เขาบอกว่าถูกถามหา อยากให้กลับ และเขาคิดว่าถูกปลุกระดมให้ทำ
ในสิ่งที่ไม่อยากทำ เขาน่าสงสารมาก ยาวชนคนหนึ่งบอกว่าเคยฟังเราพูดที่อำเภอ
จะนะ เราารู้สึกว่าผู้ก่อความไม่สงบอยู่ใกล้ตัวเรามาก ไม่รู้เลยว่าใครเป็นใคร แต่ใน
สถานการณ์แบบนี้ทุกคนต้องระวังตัวเองอย่างที่สุดอยู่แล้ว เราก็ถือว่าเราทำความดีและ
เชื่อว่าความดีจะช่วยคุ้มครองเราจากอันตราย”

“เราไม่ได้มีอำนาจ ยศ ตำแหน่งที่จะทำงานทั้งจังหวัดได้ เราถือแค่ว่าเป็นเครื่องจักร
เล็กๆ ก็ยังดี ถ้าเราวมกลุ่มกันมันก็จะดีขึ้น ตอนนี้ก็ดีขึ้นเยอะแล้ว ในส่วนที่ว่าเราเริ่ม
เรียนรู้และให้เกียรติซึ่งกันและกัน เราเข้าใจกันมากขึ้น”

ด้วยความที่รับบทเป็นผู้ประสานความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐและเอกชนลงไปสู่
ชุมชน อำไพจึงได้สัมผัสกับท่าที การปฏิบัติตัวทั้งที่ดีและไม่ดีของภาครัฐ ซึ่งเธอบอกว่า
ส่วนที่ไม่ดีนั้น ถ้าไม่แก้ไขจะเป็นส่วนหนึ่งที่ขัดขวางการนำสันติสุขกลับคืนสู่ภาคใต้

“เราเคยตามเงินช่วยเหลือของชาวบ้านสองคนที่โดนระเบิด เราไปประสานที่

อำเภอ ก็ทำให้รู้ว่าเหตุการณ์ไม่สงบในพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ ทำให้เหมือนกับว่าอยากจะช่วยใครฉันก็ช่วย ไปประกันสังคม เจอเจ้าหน้าที่ถามว่ามาทำไม ถามเราว่า คุณช่วยเขาแล้วจะได้อะไร เราารู้สึกว่าท่าทีทัศนคติแบบนี้ละที่สร้างความเก็บกดให้ชาวบ้าน ถึงเวลามันก็จะเปิดออกมา จริงๆ แล้วเจ้าหน้าที่ต้องดูแลชาวบ้านอย่างดีที่สุด ถ้าข้าราชการปฏิบัติกับชาวบ้านดีขึ้น เหตุการณ์ในภาคใต้ก็อาจจะดีขึ้นส่วนหนึ่ง แต่ข้าราชการที่ดีก็มีเยอะ มีส่วนน้อยที่ไม่ดีก็ต้องแก้ไข

“ปัญหาภาคใต้ไม่จบเพราะรัฐบาลเองประมาณลงไปไม่ตรงจุด ควรจัดให้ทุกฝ่ายมานั่งปรึกษาหารือกันว่าต้องการงบประมาณตรงไหน เอาไปใช้ทำอะไร รัฐบาลให้ได้เท่าไร เพื่อให้เงินถูกใช้ไปในทางที่เกิดประโยชน์กับท้องถิ่น ถ้าแก้ตรงนี้ได้คิดว่าภาคใต้จะสงบ เพราะคนที่ก่อเหตุไม่สงบเราเคยเจอมาแล้ว เขาไม่ใช่พวกคนที่น่ากลัว มีหนวดยาวถึงเข่า แต่เป็นคนแบบเราๆ นี่แหละ เพียงแต่เขาอาจจะมีปัญหาบางอย่าง”

เมื่อถามถึงงานที่ภาคภูมิใจที่สุดในส่วนที่เกี่ยวกับสามจังหวัดภาคใต้ คำตอบของเธอหาใช่งานสังคมสงเคราะห์ใหญ่โต หรืองานระดมทุนที่ได้เงินเยอะ หากแต่เป็นเรื่องราวเล็กๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัวของเธอเอง

“ความภูมิใจส่วนตัว คือได้มีโอกาสอุปการะเด็กมุสลิมที่เป็นเพื่อนกับลูกชาย ซึ่งมีปัญหาเรื่องการเรียนที่โรงเรียนอิสลาม พอเรียนไม่ได้พ่อแม่ก็จะพากลับจังหวัดสตูล เราก็รับมาอยู่ด้วย ที่บ้านก็ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเล็กน้อยเพื่อให้เด็กอยู่ได้ ช่วงถือศีลอดก็ปรับเวลากินข้าวไปด้วย ตอนนั้นเราได้เรียนรู้ชาวมุสลิมอย่างลึกซึ้งไปด้วย เขาไปเรียนจบปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สิ่งที่เราทำก็เหมือนโครงการรับเด็กมุสลิมไปอยู่กับครอบครัวชาวพุทธที่กรุงเทพฯ อย่างที่นิยมทำกันในสมัยนี้ แต่ครอบครัวเราทำมาก่อนแล้ว”

ในช่วงห้าปีของความรุนแรงในพื้นที่ แยกของโรงแรมตันหยงลดลงถึง 70 เปอร์เซ็นต์ เพราะคนไม่กล้ามาเที่ยว พนักงานของโรงแรมซึ่งมีเกือบ 80 คนเริ่มเดือดร้อน แต่ทางโรงแรมไม่ได้มีนโยบายจะปลดพนักงาน นอกจากนี้ยังสนับสนุนกิจกรรมเพื่อสังคมด้วย อำเภอจึงบอกว่าตัวเองโชคดีที่ทั้งครอบครัวและหัวหน้าสนับสนุน

“พอเราทำไปเรื่อยๆ ที่ทำงาน ครอบครัวได้เห็นที่เราทำอะไร เขาก็จะยอந்துตัวเองว่าเขาทำอะไรให้สังคมได้บ้าง จึงรู้สึกว่าเป็นตัวอย่างให้คนใกล้ชิด เราจะอยู่ที่นี้

ต่อไปเพราะรู้สึกว่าเป็นคนนราฯ ไปแล้ว เดียวนี้เวลากลับบ้านที่หาดใหญ่จะอยู่ได้
ไม่ถึงอาทิตย์ เพราะรู้สึกว่าหาดใหญ่มั่นวุ่นวาย ถึงแม้ว่าอยู่ในราชวาสจะต้องหวาดกลัว
บ้าง แต่เวลาเจอคนยิ้มให้ แม้จะไม่รู้จักกันก็รู้สึกดี สงสัยชาติก่อนคงเกิดเป็นคนมุสลิม
ในสามจังหวัดนี้แน่”

✧ จันทรจิรา เพชรริน ✧
เสียงเพรียกแห่งชีวิตของครูชายแดนใต้

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : สุพัตรา ศรีปัจฉิม

“

แม่ชุมชนตาชีจะเป็นหมู่บ้านไทยพุทธที่ถูกล้อมรอบด้วยชุมชนชาวไทยมุสลิม...แต่ชาวบ้านแถบนี้ก็ไม่เคยบาดหมางใจกัน เพราะคนที่นี่มีสายสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายายซึ่งก็เป็นสิ่งสำคัญ ทำให้คนสองศาสนาอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุขมาตลอด

”

สายฝนที่โปรยปรายมาตั้งแต่ช่วงเช้าเพิ่งเริ่มซาลงในช่วงบ่ายทำให้พื้นที่ตำบลตาชี อำเภอยะหา จังหวัดยะลาสดชื่นชุ่มฉ่ำ ถ้าเป็นพื้นที่อีสานในช่วงต้นเดือน พฤษภาคมเช่นนี้อุณหภูมิคงร้อนระอุแทบเป็นไฟ แต่ที่นี่กลับมีฝนตกหนักแทบทุกวัน หรือนี่จะเป็นน้ำตาฟ้าหลังโหลมาปลอบประโลมความทุกข์ร้อนของชาวบ้านในสมรภูมิ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นรายวันจนมองไม่เห็นปลายทางแห่งสันติภาพวาร์รออยู่ ณ แห่งใด

แม้หลายพื้นที่จะเต็มไปด้วยความรุนแรง แต่หมู่บ้านในเขตนี้ยังคงถูกโอบล้อมไปด้วยขุนเขา สวนผลไม้และยางพารา สายน้ำใสเย็นที่ไหลผ่านใจกลางหมู่บ้านตาชี ทำให้บริเวณนี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรต่างๆ ทั้งปลา พืชผักสมุนไพรที่ขึ้นตามธรรมชาติ ให้ชาวบ้านได้พึ่งพานำมาประกอบอาหารในครัวเรือน

และเนื่องด้วยพื้นที่นี้มีชาวไทยพุทธอาศัยอยู่ร้อยละ ๕๐ ความรักในอาชีพและบ้านเกิดจึงไม่ทำให้ ครูจันทรจิรา เพชรริน ซึ่งเป็นคนตาชี (เป็นชื่อหมู่บ้านที่มีสถานะเป็นตำบล) โดยกำเนิดไม่คิดจะย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่น แม้ครูในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะตกเป็นเป้าหมายของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบมาตลอดก็ตาม

“สอนที่โรงเรียนบ้านพงกั่ว ตำบลยะหา อยู่ห่างจากตำบลตาชีประมาณ 6 กิโลเมตร ตั้งแต่เรียนจบก็มาสอนที่นี่เลย เกือบ 15 ปีแล้ว เป็นหมู่บ้านมุสลิมร้อยละ ๕๐ ที่ไม่เคยเกิดเหตุคนร้ายเข้ามาเผาห้องสมุดโรงเรียนสองครั้งเมื่อปี 2549 แต่โชคดีที่ไม่มีอะไรได้รับความเสียหายมาก ช่วงนั้นมีการเผาโรงเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้บ่อย ตอนเกิดเหตุที่โรงเรียน ทหารยังไม่ได้เข้ามาดูแลรักษาความปลอดภัย แต่ปัจจุบันมีทหารเฝ้ารักษาความปลอดภัยตลอด 24 ชั่วโมง ก็รู้สึกอุ่นใจขึ้น นอกนั้นเหตุการณ์อื่นก็ไม่มี เพราะบ้านพงกั่วเป็นชุมชนเข้มแข็งเหมือนกับชุมชนตาชีนั่นแหละ

“ช่วงที่เราเผาโรงเรียนใหม่ๆ ก็กลัวเหมือนกัน เวลาขับรถยนต์ไปไหนจะมองกระจกตลอด ข้ายาวมองตลอดไม่เคยขับรถแบบเผลอเธอ แม้จะสอนที่โรงเรียนนี้มานานแต่ในช่วงที่เราเผาโรงเรียนในพื้นที่บ่อยๆ ยอมรับว่ากลัวเหมือนกัน ยิ่งเวลาเดินทางออกจากหมู่บ้านก็ต้องระวัง

“ครูที่โรงเรียนส่วนใหญ่เป็นไทยพุทธ ที่เหลือสองคนเป็นมุสลิม ยิ่งตอนเกิดเหตุการณ์ครูถูกลักพาตัวทำร้าย ครูหลายคนกลัวจนไม่กล้าไปนั่งกินก๋วยเตี๋ยวที่ร้านหน้าโรงเรียน ทั้งๆ ที่ปกติเราจะไปพึ่งพาอาหารกลางวันไปนั่งกินก๋วยเตี๋ยวร้านนั้นเป็นประจำ

“เพื่อนครูบางคนบอกว่า ‘กลัวจะถูกทำร้ายเหมือนครูจุหลิง’ แต่บางคนก็บอก ‘หมู่บ้านเราไม่มีอะไรหรอก ชาวบ้านเขาก็ดี แต่กลัวว่าโจรจะเข้ามาแฝงตัวปะปนกับชาวบ้าน แล้วมาทำร้ายครูมากกว่า’ คนในหมู่บ้านไม่มีอะไรหรอกลูกศิษย์เราทั้งนั้น แต่ถ้ามาจากที่อื่นชาวบ้านไม่แน่ใจ เพราะคนที่มาก่อนเหตุส่วนใหญ่เป็นนอกพื้นที่ คนหมู่บ้านอื่นก็พูดเหมือนกันถ้ามาก่อนเหตุในบ้านเขาจะเป็นคนที่นี่ ไม่ใช่คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะเป็นแบบนี้

“ช่วงนั้นก็ปั่นป่วนใหญ่เลยทีเดียวที่เราไม่ไปนั่งกินก๋วยเตี๋ยวในหมู่บ้าน ต้องเปลี่ยนวิธีด้วยการห่อข้าวไปกิน ช่วงหลังเก็บเงินซื้อของมาทำกับข้าวกินร่วมกันที่โรงเรียนไม่ออกไปไหน ครูที่สอนส่วนใหญ่เป็นคนตำบลตาชีเกือบทั้งหมด โรงเรียนมีเด็กเกือบ 400 คน เรียนรวมกันสองหมู่บ้านคือ บ้านพวงแวงและบ้านเจาะกาดี

“ช่วงปิดเทอมนี้เป็นเวลาที่ต้องเตรียมหนังสือ สื่อการเรียนการสอนให้นักเรียน เราต้องเดินทางเข้าตัวเมืองบ่อเพื่อไปสั่งซื้อหนังสือให้นักเรียน ไปติดต่อราชการ เวลาเดินทางขั้บรถยนต์ไปเองก็รู้สึกปลอดภัยขึ้นมานิดหนึ่ง

“หลักสูตรการสอนก็เหมือนกัน แต่เขาจะมีวิชาศาสนาขึ้นมาของเขาต่างหาก ของไทยพุทธเรียนวิชาศีลธรรมวัฒนธรรม มุสลิมก็เรียนหลักศาสนาของเขา ทุกวันตอนเที่ยงเขาจะละหมาดและวันศุกร์จะไปละหมาดตามมัสยิด แต่ก็ไม่หยุดเรียนนะ จะให้เวลาละหมาดถึงบ่ายโมงครึ่ง ภารกิจทางศาสนาทุกวันศุกร์เป็นวันสำคัญของมุสลิม ถ้าเป็นชาวบ้านเขาจะไม่ไปไหนเลย ไม่ไปกรีดยาง รอไปละหมาดวันศุกร์ที่มีสยิดถือเป็นวันหยุดใหญ่เขา

“ภาษามลายูเราก็ฟังรู้เรื่อง แต่พูดไม่ได้หมด ส่วนภาษาที่ให้เด็กสื่อสารกับเราที่โรงเรียนเป็นภาษาไทย แต่ถ้าครูสอนเด็กอนุบาลก็ต้องพูดและฟังภาษาเขาได้บ้าง เพราะเด็กยังเล็กจะบอกไปจุจจระ ปัสสวะ ครูก็จะรู้ว่าเด็กจะไปทำอะไร

“ตอนไปอยู่แรกๆ การสื่อสารกันก็ไม่ลำบากนะเพราะเขาพูดภาษาไทยได้จากการดูทีวี ผู้ปกครองส่วนใหญ่ก็พูดภาษาไทย มีบ้างเด็กอนุบาลเล็กๆ ที่พูดไม่ได้แต่พอมาเรียนสักพักก็จะพูดภาษาไทยได้

“ที่ผ่านมาผู้ปกครองก็ให้ความร่วมมือกับครูดี เราจะรู้จักผู้ปกครองนักเรียนทุกคน เพราะแต่ละปีต้องรับเด็กเข้าเรียนใหม่ ก็จะได้สอบถามว่าใครเป็นลูกใคร มาจากไหนก็จะ

รู้จักหมด อยู่ยาวนานแล้วรู้จักชาวบ้านที่นั่นมากกว่ารู้จักคนแถวบ้านตัวเองเสียอีก”

ครูจันทร์จิราบอกว่า แม้ชุมชนตาชีจะเป็นหมู่บ้านไทยพุทธที่ถูกล้อมรอบด้วยชุมชนชาวไทยมุสลิมและโรงเรียนที่เธอสอนจะตั้งอยู่ในหมู่บ้านชาวไทยมุสลิม แต่ชาวบ้านแถบนี้ก็ไม่เคยบาดหมางใจกัน เพราะคนที่นี่มีสายสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย ซึ่งก็เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้คนสองศาสนาอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุขมาตลอด

“ก็มีการปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตบ้าง จากที่เราเคยไปโรงเรียนแต่เช้าเจ็ดโมงกว่าอาจจะเปลี่ยนเป็นเข้าบ้างสายบ้างสลับกัน อย่าไปให้ตรงเวลา กลับเร็วบ้างช้าบ้าง

“จากที่ดูข่าวแถวพระราชวังจะเกิดเหตุการณ์รุนแรงบ่อย ส่วนที่ยะลา ก็จะเป็นบางหมู่บ้าน ถ้าเป็นพื้นที่ไทยพุทธก็ไม่มีอะไร ถ้าเป็นบ้านยุโปหรือตำบลปะแตก็จะเกิดเหตุการณ์บ่อย ตรงนั้นเป็นหมู่บ้านมุสลิม แต่ที่ตำบลตาชีไม่มีเหตุความรุนแรง เพราะเรามีการดูแลรักษาความปลอดภัยตลอดเวลา

“พื้นที่ตำบลตาชีทุกหมู่บ้านเป็นคนไทยพุทธร้อยเปอร์เซ็นต์ และหมู่บ้านพงกวนตำบลยะหา ซึ่งเป็นหมู่บ้านมุสลิมที่เราไปสอนอยู่ ทั้งสองก็ได้เกิดความขัดแย้งความไม่เข้าใจกันเหมือนพื้นที่อื่น เพราะคนตาชีกับหมู่บ้านมุสลิมที่อยู่ใกล้ๆ ตรงนี้เขารู้จักกันมานานตั้งแต่รุ่นพ่อ รุ่นแม่ เขาช่วยกันดูแลคนในหมู่บ้านจะไม่ทำร้ายกัน ถ้ามีงานแต่งงานหรือ “งานกินเหนียว” พี่น้องมุสลิมก็จะมาเชิญคนไทยพุทธไปร่วมงาน เวลาไทยพุทธแต่งงาน ไปบอกเขามาร่วมงานเขาก็มาช่วยแลกเปลี่ยนกัน ไม่เคยมีใครบอกว่า ‘อย่าไปนะ แถวบ้านมุสลิมมันอันตราย’ เวลาลูกศิษย์แต่งงานไม่ว่าอยู่หมู่บ้านไหนเราก็ไปช่วยทุกงาน

“ผู้อำนวยการโรงเรียนพงกวนเป็นผู้ชายมาจากในเมืองยะลา เพิ่งจะย้ายมาใหม่แกก็กลัวนะ เวลาต้องไปร่วมงานในหมู่บ้านก็จะบอกให้ชวนเพื่อนครูที่โรงเรียนไปหลายๆ คน เราก็บอกไม่เป็นไร บางคนเขาอยู่ในตัวเมืองยะลา มันไกลนะ จะให้เขามาก็อย่างไรอยู่เลยบอก ผอ. ไปว่า ไม่เป็นไรถีนี่เป็นถีนครูจันทร์จิรา สบายใจได้รู้จักทุกคน

“แม้ผู้ก่อความไม่สงบจะมุ่งทำร้ายครู แต่เราไม่เคยคิดที่จะย้ายออกไปอยู่ที่อื่น เพราะไม่รู้จะไปที่ไหน คงอยู่ที่นี้แหละ เราเป็นคนที่นี่ เกิดที่นี่ ก็คงต้องตายที่นี่ ถ้าย้ายไปต่างจังหวัดก็ต้องไปนับหนึ่งใหม่ ญาติพี่น้องก็ไม่มี แต่ถ้ายังอยู่ตรงนี้ พี่น้องเราก็คงจะ เป็นครูสอนที่โรงเรียนพงกวนไปจนปลดเกษียณเลย”

❧ ศิริพร ลอแมอามิง ❧
ในห้วงความฝัน...ฉันกอดเธอ

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : สุพัตรา ศรีปัจฉิม

“
ลูกฝันว่าพ่อมาหา ลูกอยากให้มันเร็วๆ อยากฝันว่าได้กอดพ่ออีก
”

❖ เพื่อนมาที่บ้านเขาปอบว่า ‘อย่าคิดมากนะ แพนไปดีแล้ว’ พอเพื่อนกลับไป ลูกก็พูดว่า ‘แม่ครับ ลูกว่าถ้าจะให้ดีจริง พ่อต้องอยู่กับเราสิ พ่อต้องไม่ตาย’”

ศิริพร ลอแมอามิง นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ระดับชำนาญการ สำนักงานส่งเสริมการเกษตรอำเภอเมืองนราธิวาส ย้อนความเจ็บปวดของชีวิตให้ฟังทั้งน้ำตา หลังจากเธอสูญเสียสามีอันเป็นที่รักอย่างไม่มีวันกลับ เธอจึงอยู่กับลูกชายคนเดียวเพียงลำพังโดยขาดเสาหลักของครอบครัว

“สามีเป็นผู้ช่วยผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาอำเภอรีอเสาะ เหมือนคนในพื้นที่เพราะทำงานอยู่ตรงนั้นมาสิบกว่าปี เหตุการณ์เกิดบนถนนสายหลัก รีอเสาะ-มะริอโบ-ยี่งอ เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม ปี 2550 ช่วงประมาณห้าโมงเย็น เส้นทางที่ผ่านเป็นย่านชุมชน คิดดูซิเหตุการณ์ก็ยิ่งเกิดอีก

“คนร้ายแต่งกายชุดเขียวคล้ายทหารตั้งด่านรออยู่แล้ว มันเล่นกราดยิงคนในรถตรงจุดเกิดเหตุเป็นย่านชุมชนแท้ๆ ไม่มีใครเห็นบ้างหรือไง? พอเหตุการณ์เกิดเหมือนมีอะไรบังตา บางคนก็บอกว่าไม่ได้สังเกต บางคนคิดว่าเป็นฝีมือทหาร มันก็เป็นชะอย่างนี้ พอเกิดเหตุร้ายขึ้นคนที่ถูกแอบอ้างโดนโยนความผิด คือทหาร แต่จริงๆ แล้วมันไม่ใช่

“วันเกิดเหตุมีน้องพนักงานธนาคารกลับมาพร้อมกันแค่สามคน เหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้มีคนอื่นเสียชีวิตร่วมด้วยอีกสองคนและสามี ส่วนน้องอีกคนบาดเจ็บสาหัส และมีชาวบ้านโดนลูกหลงด้วย ส่วนคนที่เจ็บรักษาตัวอยู่หลายเดือนตอนนี้อาการดีขึ้นแล้ว

“วันที่สามีเสีย ลูกกลับจากโรงเรียนและซื้อของเล่นกลับมาด้วย เขาเอาของเล่นใส่ในกระเป๋าสื่อไว้เล่นกับพ่อ ก็ยังไปวิ่งเล่นกับเพื่อนไม่เปลี่ยนชุดนักเรียน พอเขารู้ว่าพ่อถูกยิงตายเท่านั้นแหละ ตัวเขา มือ เท้าเย็นไปหมดเพราะเกิดอาการช็อค

“เพื่อนข้าราชการและตัวเราไม่คาดคิดมาก่อนว่าเหตุการณ์แบบนี้จะเกิดกับครอบครัวเราเพราะเราเป็นคนนราธิวาส พอเกิดขึ้นแล้วก็มานั่งปลงเพราะหาสาเหตุไม่เจอ มันมีแต่คำถามที่ไม่มีคำตอบ ทุกวันนี้ก็รู้แต่ว่าเป็นการสร้างสถานการณ์ แต่ยังจับคนร้ายไม่ได้

“พอเขาไม่อยู่อะไรก็เปลี่ยนไปเยอะ เหมือนขาดเสาหลักของบ้าน ส่วนตัวเราแม้จะทำงานในตัวเมือง แต่ต้องออกพื้นที่ทำงานกับชาวบ้านทุกวัน ภาษามลายูก็พูดได้ เวลา

เข้าไปในหมู่บ้าน ถามว่ากลัวไหม ลึกๆ เราก็กลัวนั่นแหละ เมื่อก่อนเคยคิดว่าเราเป็นคนในพื้นที่ มีความคุ้นเคยกับคนในชุมชนจึงไม่น่าจะได้รับผลกระทบ แต่พอเหตุการณ์มาเกิดกับครอบครัว ทำให้เราหวาดระแวงเหมือนกัน กับชาวบ้านก็ไม่ถึงกับจะไม่ไว้วางใจเขา แต่ลึกๆ เรารู้สึกหวั่นไหวไปก่อน เดียวนี้เรามองเขาไม่สนิทใจเหมือนเมื่อก่อน แต่งานในหน้าที่ก็ต้องทำ

“ตอนนี้ยังต้องออกพื้นที่เกือบทุกวัน เวลาออกไปทำกิจกรรมชาวบ้านเขาก็ดีกับเรา เช่น ตำบลโคกเคียน ซึ่งเป็นพื้นที่รับผิดชอบไม่ใช่พื้นที่สีแดง แต่บางหมู่บ้านในตำบลนี้เป็นพื้นที่สีแดง ถึงไม่ใช่พื้นที่สีแดงก็ไม่ควรชะล่าใจ ลึกๆ ก็รู้สึกอย่างนี้แหละ ส่วนชาวบ้านจะคิดอย่างไรเรามองไม่ออก คนที่อยู่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ถ้าคนที่ไม่ประสบเหตุร้ายเหมือนครอบครัว ความรู้สึกมันต่างกันนะ คนที่ไม่เคยโดนอาจคิดไม่เหมือนก็ได้”

แม้ช่วงเวลาแห่งความสูญเสียจะผ่านมาสองปีมาแล้ว แต่สำหรับศิริพร หญิงไทยพุทธ ที่เลือกแต่งงานเข้ามาภายใต้ศาสนาอิสลามด้วยความรักที่มีต่อสามี จึงทำให้เธออยากที่จะลืมความสูญเสียให้ได้

“คำแรกที่อยากถามคนที่ฆ่าสามีคือ เขาทำไปทำไม ทำเพื่ออะไร ที่ทำลงไปรู้ไหม ว่าคนข้างหลัง ครอบครัวเหยื่อเขาปวดร้าวทรมาน เวลาอาจเยียวยาบางเรื่องได้ แต่ลึกๆ แล้วมันรักษาไม่หมดหรอก เวลาไปทำงานก็ต้องทำสนุกกับเพื่อนฝูงไปอย่างนั้นละ แต่ลึกๆ เวลากลับบ้าน เวลาลูกพูดถึงพ่อ (ร้องไห้สะอื้น) ...มันบอกไม่ถูก

“ทุกวันนี้คิดว่าเราอยู่กับดวง ถ้ายังไม่ถึงที่ก็คงไม่ตาย ถ้าไม่คิดอย่างนี้มันหาคำตอบให้กับตนเองไม่ได้ มันมีแต่คำถามว่าทำไมต้องทำคนในครอบครัวเรา แต่ถ้าคิดว่าทุกคนมีจุดจบอยู่ตรงนั้นก็ทำให้ใจได้ระดับหนึ่ง เพราะถ้าหาคำตอบไม่ได้มันยิ่งเครียดใจ เราก็ต้องหาทางออกแบบนั้น

“ตั้งแต่เกิดเหตุการณ์กับสามีปี 2550 จนกระทั่งปี 2552 แม้จะมีทหาร ตำรวจ เข้ามาทำงานในพื้นที่มากขึ้น สถานการณ์ความรุนแรงไม่ได้ลดน้อยลงเลย เพราะคนร้ายยังก่อเหตุอยู่ทุกวัน ทั้งยิงผู้บริสุทธิ์ วางระเบิด ฆ่าตัดคอก็ยังทำกันอยู่

“เจ้าหน้าที่ที่ลงมาดูแลความสงบให้ก็ดีนะ แต่สงสารเหมือนกันที่เขาโดนฆ่า โดนระเบิดบ้าง ตั้งแต่สามียังมีชีวิตอยู่เวลาดูข่าวเหตุการณ์ร้องไห้ตลอดเลย ลูกชายจะพูด

ตลอดว่า ‘แม่ร้องไห้อีกแล้ว’ สงสารทหาร ตำรวจที่ต้องมาตาย พอมาโดนกับครอบครัวตัวเอง เห็นข่าวอย่างนี้มันยิ่งเจ็บปวด บอกไม่ถูกนะ เรานึกถึงสภาพครอบครัวเขา คงไม่ต่างจากเราหรอก ความรู้สึกของคนเป็นแม่ เป็นลูก เป็นเมีย มันคงไม่ต่างจากเราที่สูญเสียคนที่เรารักไปเหมือนกัน

“สำหรับคนที่รับทราบเพียงข่าว เขาอาจมองสิ่งที่เกิดขึ้นผ่านแล้วผ่านเลย หรือแค่นำสงสาร แต่สำหรับที่ถ้ารู้ว่าคนในครอบครัวอื่นเขาประสบเหตุและยังเป็นคนที่เรารู้จัก ความเศร้าใจกับคนหวัอกเดียวกันจะมีมากกว่า เพราะเขาคงอยู่ในสภาพไม่ต่างไปจากเรา (ร้องไห้สะอื้น)

“คนนราฯ พุดยาก บอกไม่ถูก ถ้าพูดเดียวหาว่ารุนแรง คนที่นี้เป็นคนดีนะ ไม่ค่อยมีเหตุผล ถ้าเขามีเหตุผลเขาจะไม่ทำอย่างนี้หรอก ทำไปเพื่ออะไรละ ชีวิตคนคนหนึ่งไปมาเขา แล้วคิดใหม่ว่าคนข้างหลังจะเป็นอย่างไร ไม่รู้จะวิงวอนอย่างไร มีแต่คนวิงวอนก็เห็นเขายังทำกับผู้อื่นอยู่อย่างนั้นแหละ ไม่รู้จะเอาอะไรมากล่าวอ้างให้คนที่กำลังอยู่ในความมืดได้เห็นว่าสิ่งที่ทำมันไม่ถูกต้อง”

ด้วยความผูกพันสายใยรักของครอบครัว พ่อ แม่ ลูก แม้ผู้เป็นพ่อจะไร้ชีวิตบนโลกใบนี้แล้ว แต่ความผูกพันและความรักอันแสนบริสุทธิ์ ได้นำทางให้ลูกได้กอดพ่อแม่เพียงเสี้ยวในห้วงนิทรา

“วันไหนที่เขาฝันเห็นพ่อ เขาจะมาบอกว่าแม่ๆ ลูกจะเล่าอะไรให้ฟัง ‘ลูกฝันว่าพ่อมาหา ลูกอยากให้มีดีเร็วๆ อยากฝันว่าได้กอดพ่ออีก’ เขาเล่าในฝันเหมือนพ่อเพิ่งกลับมาจากทำงานแล้วเขาก็เข้าไปกอดพ่อ พ่อก็กอดเขา เวลาเล่าเขามีความสุขมาก พอเล่าจบเขาจะไปแอบร้องไห้เหมือนเด็กเก็บกด จะไม่ร้องให้แม่เห็น ลูกชายเพิ่งจะ 10 ขวบ แต่เขาเป็นคนที่ผูกพันกับพ่อมาก

“บางทีเขาก็บอกกับเราว่า ‘ถ้าพ่อกับแม่แต่งงานมีลูกเร็ว ก็คงดีกว่านี้เพราะลูกจะได้อยู่กับพ่อนานๆ’ (ร้องไห้สะอื้น) เราสอนให้ลูกไปละหมาด เรียนอัลกุรอาน อ่านบทสวดอุทิศบุญให้พ่อ แล้วลูกจะได้ฝัน...ได้กอดพ่ออีก”

~๕๕~ วิลาวรรณย์ ต่วนเพ็ง ~๕๕~
ความเสมอภาคนำทางสู่สันติสุข

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : สุพัตรา ศรีปัจฉิม

“

ถ้าอยากให้เกิดสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จริงๆ ก็ตั้งใจ
ปฏิบัติตามคำกล่าวของในหลวงสิ ง่ายๆ คือ เข้าใจ เข้าถึง และ
พัฒนา

”

ขวดยสลายเลือดของนักการเมืองท้องถิ่นที่เข้มข้น ถูกถ่ายทอดจากพ่อและลุง ทำให้ ณ วันนี้ วิลาวัณย์ ต่วนเพ็ง นายกเทศมนตรีเทศบาลเยื่อ อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งเป็นผู้หญิงเก่งคนแรกที่ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีฯ ในพื้นที่นี้ และยืนหยัดทำงานบนสังเวียนการเมืองท้องถิ่นมาเกือบยี่สิบปีด้วยหลักปฏิบัติที่ยึดมั่นสืบทอดกันมา

“พ่อสอนไว้ตั้งแต่เด็กว่าสิ่งสำคัญที่สุดในการทำงานร่วมกับคนอื่น คือ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา อย่าไปถือว่าใครสูงใครต่ำกว่าเรา อย่างในศาสนาอิสลามมีประโยคหนึ่งที่บอกว่า ‘We are a brother’ หมายถึงทุกคนเท่าเทียมกันหมด

“ทำอะไรอย่าไปหวังผลตอบแทนมาก แค่ว่าแล้วเราสบายใจ พระเจ้าทรงรับรู้สิ่งที่เราทำก็เป็นสุขแล้ว สิ่งสำคัญที่สุด ถ้าเราสั่งสมความดีไว้ ตายไปก็ยังมีคนสรรเสริญ แต่ถ้าไม่เคยสร้างความดีให้กับตัวเองและผู้อื่นเลย ยังไม่ทันเข้าหลุมก็จะมีคนนินทาว่าร้าย โดยเฉพาะชาวมุสลิม เมื่อสิ้นลมหายใจก็มีเพียงผ้าขาวเท่านั้นที่คลุมร่างติดตัวไป ทรัพย์สินศฤงคารทั้งหลายก็เอาไปไม่ได้

“เราไม่เคยคิดว่าการทำงานเป็นผู้บริหารจะต้องเก่งกว่าผู้ชาย เพราะโดยหลักศาสนา ผู้หญิงก็ต้องเป็นผู้ตามอยู่แล้ว แต่ว่าในจุดนี้ เราอยากให้มองว่าผู้หญิงก็มีพลัง มีความรู้ มีทัศนคติขึ้นกว่าเท่าเยอะ อยากให้ผู้หญิงสามารถทำงานจนเจือช่วยเหลือครอบครัวได้ แต่ไม่ใช่ว่าทำงานจนลืมครอบครัว ไม่ว่าศาสนาไหนก็สอนให้เราต้องดูแลครอบครัวให้ดีก่อน ประการหลังตามมาคือหน้าที่การงาน ถ้าสามารถทำร่วมได้ก็ยิ่งดีใหญ่

“อยากเชิญให้ผู้หญิงมาทำงานตรงนี้มากกว่านี้ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐก็อยากให้ผู้หญิงมามีบทบาทมากขึ้น ปัจจุบันประเทศมุสลิม ผู้หญิงเริ่มมีบทบาททางสังคมมากขึ้น เช่น เจ้าหญิงเรณีแอแห่งจอร์แดนพระองค์ท่านเป็นผู้หญิงที่เก่งมาก แสดงว่าประเทศอาหรับเริ่มเปิดกว้างให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในการทำงาน

“เจ้าหน้าที่เทศบาลทำงานด้วยกันทั้งหมด 80 กว่าชีวิต ทั้งคณะผู้บริหาร ข้าราชการ พนักงานจ้าง ทำงานกับคนส่วนมาก บางครั้งต้องมีเขม้งวดบ้าง แต่ก็พยายามดึงสายป่านเหมือนการชักว้าว ปัญหาเยอะเหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาครอบครัว ปัญหายาเสพติด บางครั้งต้องเด็ดขาดมีการไล่ออก เช่น กรณีเสพและ

ค้ายาบ้า ถ้าผ่านการตักเตือนสองครั้งแล้วไม่เลิกพฤติกรรมก็ต้องไล่ออกโดยให้เซ็นชื่อ ลาออกแทน จะได้ไม่เป็นการต่อนาคตเขา

“ส่วนปัญหาครอบครัวพนักงานจ้างส่วนใหญ่ สมัยก่อนมีรายได้เดือนละ 3,000 ก็ยังอยู่ได้ พอมีงานมีการทำเงินเดือนเจ็ดพันบาท ก็เริ่มจะมีภรรยาคนที่สอง ซึ่งเขาถือว่ามุสลิมมีสิทธิที่จะมีเมียได้ 4 คน แต่เขาไม่ได้มองว่าสามารถเลี้ยงดูครอบครัวให้มีความสุขได้หรือเปล่า เพราะจริงๆ แล้วศาสนาเราก็ไม่ได้ห้ามไม่ให้มี แต่ก็ต้องรู้ว่าเราจะเอาเงินเจ็ดพันไปเลี้ยงดูผู้หญิงอีกคนได้ไหม และสิ่งที่จะตามมาคือลูกจะไหวไหม พอไม่ได้คิดตรงนั้นก็เกิดปัญหาครอบครัวตามมา ตอนหลังบางคนก็ต้องเลิกกับภรรยาคนใหม่ ในเทศบาลก็มีหลายคน”

สำหรับเหตุการณ์ความรุนแรงในสามจังหวัดที่เกิดขึ้นมาร่วม 5 ปี วิลาวัณย์บอกว่า ยิ่งเป็นอำเภอเดียวที่ไม่ค่อยเกิดเหตุความรุนแรง ซึ่งส่วนหนึ่งเธอเชื่อว่ามาจาก การศรัทธาต่อพระศาสนา

“เหตุการณ์ความรุนแรงเริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2547 อย่างกรณี ‘ตากใบ’ มันเป็นการจี้ให้คนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องร่วมกันละหมาดฮายัต เห็นทำแค่ครั้งเดียวตอนเกิดเหตุก็เลิกไป แต่สำหรับพื้นที่ยิ่งเรามีละหมาดฮายัตทุกเดือนต่อเนื่องมาสี่ปีแล้ว โดยทำในสัปดาห์ที่สามของเดือน

“ไม่จำเป็นต้องมีคนเยอะตอนมาให้เต็มสนามฟุตบอล มีแค่ 40 กว่าคนก็พอแล้ว ถือปฏิบัติทุกๆ เดือน ซึ่งปีแรกเทศบาลไม่ได้ตั้งงบประมาณไว้ด้วยซ้ำ ต้องใช้เงินส่วนตัวของผู้บริหาร สมาชิกสภาลงขันกันบ้าง เพราะเวลามาละหมาดเราก็มีเลี้ยงน้ำชา กาแฟ ทำบุญให้คนละ 20 บาทใส่ซองไป การที่เราสวดดูอาร์ถึงพระเจ้า ตรงนั้นคิดว่ามีส่วนช่วยเหลือได้เยอะเลย

“การทำงานตรงนี้ก็เป็นเรื่องธรรมดาที่อาจตกเป็นเป้าของฝ่ายตรงข้าม ตอนไปประชุมสมาคมสันนิบาตแห่งประเทศไทยที่กรุงเทพฯ ท่านรัฐมนตรีและอธิบดีกระทรวงมหาดไทย บอกว่าในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ถ้าเดินทางลำบากก็สามารถขออนุญาตซื้อปืนลูกซองมาใช้ในลักษณะคุ้มกันในสถานที่ราชการและตัวผู้บริหารเองมีสิทธิที่จะซื้อได้ เราจึงขออนุญาตอย่างเป็นทางการ ทางจังหวัดก็เลยอนุญาตให้ซื้อปืนทั้งหมด

4 กระบอกเป็นปืนลูกซอง 5 นัด จำเป็นต้องใช้เพื่อดูแลสถานที่ของเรา

“ถ้าเป็นการเดินทางไปประชุมในพื้นที่เสี่ยงก็พาคนคุ้มกันนั่งรถไปกับเราคนหนึ่ง แต่ถ้าไปประชุมหาดีใหญ่หรือพื้นที่ไกลพื้นที่เขตความรุนแรงสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ก็ไม่พาไป ถ้ารู้สึกว่ามันมีพายุกระซิบบอกอาจจะมีการเกิดขึ้นหรือไงก็แล้วแต่ เราก็พยายามนั่งไปด้วย ก็มีปืนลูกซอง 5 นัดอยู่ในรถ (หัวเราะ) ไม่รู้ว่าใครจะเห็นใครก่อน แต่เราอยู่ในที่สว่างก็แฉับนิดหน่อย

“สถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่เห็นชัดเจน คือ สังคมเริ่มเห็นแก่ตัวมากขึ้น ซึ่งตรงนี้น่าเสียดายมาก ๆ เคยได้ดูท่านสมาชิกวุฒิสภาผู้ใหญ่ของกรุงเทพฯ อภิปราย ท่านบอกว่าการเล่นการเมืองในบางครั้ง ไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายก อบต. นายกเทศบาล นายก อบจ. ไปถึงระดับประเทศพอมีการแข่งขันทำให้สังคมแตกแยก

“เรามีโอกาสเจอผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่ง แกอยู่พื้นที่เล็ก ๆ เมื่อมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านที่ผ่านมาก็ปรากฏว่ามีการแข่งขันสูงมาก ตัวแกก็มาช่วยผู้ใหญ่บ้านคนเก่าหาเสียง แต่ส่วนตัวก็สนิทกับผู้ใหญ่บ้านคนใหม่มาก พอเป็นอย่างนี้ก็ไม่หันหน้าเข้าหากัน มิตรภาพไม่มีแล้ว น่าเสียดายถ้าปล่อยไว้นาน ๆ สังคมจะยิ่งแย่หนัก

“สิ่งเหล่านี้มันนำไปสู่ความแตกแยก แฉ่นอนเลยความไม่เข้าใจกัน ความสัมพันธ์มันจะไม่เหมือนเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพอนึกถึงผลประโยชน์กับความขัดแย้งจะตามมาทันทีเลย รู้สึกเสียดายที่วันข้างหน้าคนไทยจะไม่ได้เจอบรรยากาศดี ๆ ความเป็นมิตรที่ดีต่อกันแบบเก่า ๆ อีก อย่าว่าแต่ระดับประเทศเลย ระดับชุมชนท้องถิ่นเล็ก ๆ ก็เริ่มเห็นความขัดแย้งรุนแรง

“ถ้าจะทำให้ระบบประชาธิปไตยเมืองไทยเข้มแข็งคงเป็นไปได้ยาก เพราะบางคนก็เกิดอาการเอือมระอา เบื่อหน่าย แม้ภาครัฐจะพยายามรณรงค์เหลือเกิน ผู้ใหญ่บ้านก็พยายามต้อนให้ลูกบ้านไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งกันเยอะ ๆ ความแตกแยกมันเกิดขึ้นจริง ๆ สาเหตุตรงนี้น่ามีส่วนนำไปสู่ความรุนแรงในสามจังหวัดภาคใต้”

อีกทั้งวัฒนธรรมสังคมตะวันตกแพร่เข้ามากัดกินสังคมไทย และระบบการศึกษาที่ทำให้เด็กห่างไกลวิชาศีลธรรม ส่งผลให้คนสองศาสนาขาดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

“คิดว่าน่าจะเอาวิชาศาสนาบรรจุในหลักสูตรการเรียนการสอนด้วย อย่างน้อยคนมุสลิมสมัยก่อนก็ยิ่งรู้ว่าพระศาสดาของศาสนาพุทธคือเจ้าชายสิทธัตถะ คนมุสลิมเองก็ควรเรียนรู้ศาสนาพุทธให้รู้ว่าหลักคำสอนของศาสนาอื่นเป็นอย่างไร อย่างน้อยเพื่อเป็นพื้นฐานสักนิดว่าวันเข้าพรรษาเขาทำอะไรบ้าง ซึ่งคนไทยพุทธก็อาจจะมีส่วนเข้ามาเรียนรู้หลักคำสอนศาสนาอิสลามเช่นกัน น่าจะแทรกในวิชาสังคมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ปัจจุบันกลายเป็นการแบ่งแยกกันเรียน จึงน่าจะบรรจุเรื่องนี้เข้ามาใหม่จะได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน

“ถ้าอยากให้เกิดสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จริงๆ ก็ตั้งใจปฏิบัติตามคำกล่าวของในหลวงสิ ง่ายๆ คือ ‘เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา’ ประเด็นสำคัญคือต้องให้ความเข้าใจก่อน ถ้ายังไม่เข้าใจ เข้าถึงก็เข้าไม่ได้ อันนี้เป็นหลักแน่นอนชัดเจน ถ้าเป็นคนนอกพื้นที่ เข้ามาในพื้นที่ได้ อาจจะต้องระวังบ้าง แต่คิดว่าอยู่ดีๆ เขาจะมทำอะไรคงเป็นไปไม่ได้อยู่แล้ว

“ก่อนส่งข้าราชการเข้ามาทำงานในพื้นที่หน่วยงานต้นสังกัดต้องให้การศึกษาหลักปฏิบัติ วิถีชีวิตของชาวบ้านก่อน ต้องเข้าใจก่อนว่าเขามีขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมอะไรบ้าง มีหลายๆ คนมาอยู่เป็นปียังไม่รู้หลักปฏิบัติของคนที่นี่เลย

“ยกตัวอย่างเช่น นายอำเภอบางคนเรียกตัวแทนชาวบ้านประชุมวันศุกร์ ประมาณ 11.30 น. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่มาประชุม ทุกคนเริ่มกระสับกระส่าย เพราะต้องไปละหมาดวันศุกร์ที่มีสยิด ถือเป็นวันสำคัญทางศาสนาปีละครั้ง บางทีคุยอยู่นั้นแหละ เวลาก็เกือบๆ เที่ยงวันแล้ว ทุกคนไม่มีสมาธิที่จะนั่งฟัง ก็ต้องเข้าใจว่าเขาต้องไปปฏิบัติธรรมพิเศษ ต้องศึกษาซึ่งกันและกัน คิดว่าถ้าทางเบื้องบนมีความตั้งใจจริงๆ ที่จะมีการปรับปรุงตรงนี้ก็ได้ แต่ผู้บริหารบางคนเข้ามาทำงานในพื้นที่ไม่ได้ถือปฏิบัติก็มี

“ต้องให้เข้าใจกันก่อน เพราะมันเป็นเรื่องละเอียดอ่อน แล้วคนที่นี้เป็นคนพูดยากถึงบอกว่าอยากให้ผู้ใหญ่เข้าใจตรงนี้จริงๆ ถ้าตั้งใจที่จะแก้ไขปัญหาก็อย่าให้มีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้น คิดว่าผู้ใหญ่ทำได้ (เสียงสูง) ถ้ามองตัวเองซะก่อนจะทำจริงหรือเปล่า มีความจริงใจหรือเปล่า”

❦ ลาดีฟาร์ มนกุล ❦
เสียงกระซิบจากเจ้าตัวเล็ก

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : สุพัตรา ศรีปัจฉิม

“

หลังปี 2547 พบเด็กคลอดก่อนกำหนดเยอะขึ้น เรากำลังหาสาเหตุ
อยู่ว่าสถานการณ์ความรุนแรงมีส่วนทำให้แม่เครียด แล้วคลอดลูก
ก่อนกำหนดหรือไม่

”

สภาพสังคมชุมชนส่วนใหญ่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้หลายชุมชนยังคงถูกโอบล้อมไปด้วยภูเขา ป่ายางพารา และสวนผลไม้ การดำรงชีวิตยังคงยึดตามหลักปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยเฉพาะวิธีการคลอดพื้นบ้าน ซึ่งเป็นมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งเริ่มเปลี่ยนแปลงในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ชาวบ้านเริ่มหันมาคลอดบุตรที่โรงพยาบาลมากขึ้นทำให้เราสามารถมองเห็นความผิดปกติเกี่ยวกับภาวะการคลอดบุตรที่เกิดขึ้นในแต่ละปีได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะสถิติทารกน้อยคลอดก่อนกำหนดซึ่งมีตัวเลขเพิ่มขึ้นในทิศทางเดียวกับสถานการณ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยังคงทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ

ลาติฟาร์ มนูกุล พยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลนราธิวาสราชนครินทร์ ซึ่งทำงานที่โรงพยาบาลแห่งนี้ตั้งแต่ศึกษาจบมาเป็นเวลากว่า 10 ปีหน้าที่หลักของเธอ คือการดูแลเด็กก่อนหลังคลอด โดยเฉพาะเด็กคลอดก่อนกำหนด

เราพบว่าที่โรงพยาบาลนราธิวาสฯ สถิติเด็กคลอดก่อนกำหนดเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ “เด็กคลอดก่อนกำหนดตามหลักวิชาการคือปอดของเด็กยังเจริญไม่สมบูรณ์ เขายังไม่พร้อมที่จะเกิดมา แต่เราก็ดูแลเต็มที่ มีทั้งหมอและพยาบาลที่เข้ามาช่วยกันดูแลรักษาให้เขามีชีวิตรอด แต่ก็ยังมีบางรายที่เสียชีวิต แม้จะช่วยกันรักษาอย่างดีที่สุดแล้ว

“หลังจากคนไข้เสียชีวิตเจ้าหน้าที่จะรวบรวมข้อมูลกรณีศึกษามาประชุมพิจารณาต่อว่าการเสียชีวิตของเด็กว่ามีสาเหตุมาจากอะไร ซึ่งที่ผ่านมาเราพบว่าส่วนใหญ่เกิดจากสภาวะของเด็กเอง คือคลอดก่อนกำหนดมากๆ เราพยายามช่วยเต็มที่แต่ก็ยังไม่ดีขึ้น บางคนเกิดมาน้ำหนักตัวแค่ 600-700 กรัม ตัวเล็กมาก น้ำหนักยังไม่ถึง 1 กิโลกรัมเลย

“ที่เคยเจอมาเด็กคลอดก่อนกำหนดมีอายุในครรภ์น้อยที่สุด คือ ประมาณ 6-7 เดือน เป็นตัวทารกแล้ว แต่อวัยวะภายในยังไม่สมบูรณ์เต็มที่ ตอนนี้เรากำลังหาสาเหตุของการคลอดก่อนกำหนดกันอยู่ ทั้งแพทย์และพยาบาลที่ทำงานตรงนี้ก็คุยกันหลายรอบแล้ว กำลังอยู่ระหว่างการเก็บข้อมูลว่าสาเหตุของการคลอดก่อนกำหนดในพื้นที่จังหวัดนราธิวาสมาจากอะไรบ้าง

“แต่เท่าที่เจอบางส่วนเกิดมาจากวัยของแม่ที่ยังไม่พร้อมเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ คือแต่งงานเร็วกว่าปกติ หรือบางส่วนมาจากมีลูกตอนที่อายุมากเกินเกณฑ์ แม่ที่ตั้งครรภ์

บางคนอายุ 40 หรือ 50 ปี แต่ก็ยังท้องลูกคนที่ 10 บางคนมีลูกถี่ คือ เพิ่งจะคลอดลูกยังไม่หย่านก็มีลูกอีกแล้ว ส่วนสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งคือ แม่มีภาวะติดเชื้โรคเอดส์ไม่สามารถให้นมบุตรได้

“หรือบางทีอาจเกี่ยวกับเรื่องความเป็นอยู่อาหารการกิน พื้นฐานการดำรงชีวิต การดูแลตัวเองขณะตั้งครรภ์ อาหาร ยารักษาโรค การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันไม่เหมือนกัน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับศาสนา แต่ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตัวและความเชื่อของแต่ละบุคคลมากกว่า

“อีกทั้งความไม่เข้าใจในภาษาสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่กับชาวบ้าน ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจในครอบครัว การพึ่งพาหมอตาย่พื้นบ้าน เขาเชื่อถือหมอตาย่มากกว่า แต่ตอนนี้ทางสาธารณสุขก็จัดอบรมหมอตาย่เรื่องการทำคลอดที่ปลอดภัยเหมือนกัน

“เด็กคลอดก่อนกำหนดบางรายสำคัญน้ำคร่ำ ซึ่งเกิดจากอาการเครียดของแม่ ขาดออกซิเจนแรกคลอด การที่เด็กคลอดก่อนกำหนดมันต้องดูทั้งระบบตั้งแต่แม่ยังตั้งครรภ์ บางทีแม่อยู่ในภาวะช็อค กินยาไม่ครบ บางทีพ่อเด็กก็ไม่อยู่ ต้องไปทำงานแฉะมาเลย 2-3 เดือนถึงจะกลับบ้าน ทำให้แม่อยู่ในภาวะเครียด

“แต่ว่าตอนนี้ก่อนแต่งงานจะมีหลักสูตรอบรมและตรวจสุขภาพระยะสั้นให้กับคู่หนุ่มสาวที่กำลังจะแต่งงานกัน คือมีบริการตรวจเลือดก่อนตั้งครรภ์ พอคลอดต้องดูแลอย่างไร มันเป็นโครงการของศาสนาอิสลามทำร่วมกับโรงพยาบาลนราธิวาสฯ และโรงพยาบาลอื่นๆ ในแต่ละอำเภอ โดยให้ความรู้ทางศาสนาและทางแพทย์ เป็นกิจกรรมที่ทำกันมานานแล้วเหมือนกัน

“ทางโรงพยาบาลมีหน่วยบริการเคลื่อนที่เป็นหน่วยฝากครรภ์ เจ้าหน้าที่อนามัยก็จะให้ความรู้การฝากครรภ์ การวางแผนครอบครัว เราดูแลเด็กคลอดก่อนกำหนดทุกวันก็จะมีเด็กคลอดก่อนกำหนดหรือทารกที่อยู่ในภาวะติดเชื้ต้องเข้ามารับการรักษาประมาณ 2-3 ราย ซึ่งบางรายมีปัญหาโรคระบบทางเดินหายใจ อันมีต้นเหตุมาจากการคลอดก่อนกำหนดเช่นกัน

“เราเป็นปลายเหตุที่รักษา ทางคณะทำงานก็ตั้งคำถามเหมือนกันว่าทำไมเราต้องรับเด็กคลอดก่อนกำหนดตลอด พอเจอปัญหาบ่อยก็หาข้อมูลเอาไปให้เจ้าหน้าที่

เกี่ยวกับสูตรกรรม เป็นข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อดูแลคนไข้ตั้งครวัได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังมีการประชุมปรึกษาข้อมูลกันอย่างต่อเนื่องด้วยเหมือนกัน

“ส่วนสาเหตุการถูกระทำรุนแรงในครอบครัวแล้วคลอดก่อนกำหนดมีประมาณสองกรณี ก็พอทราบเรื่องมาเหมือนกัน ทางโรงพยาบาลเคยศึกษาเรื่องเด็กคลอดก่อนกำหนด ประเด็นเกี่ยวกับศักยภาพของพยาบาลในการดูแลคนไข้ แต่ไม่ได้ศึกษาจำนวนเด็กคลอดก่อนกำหนดเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น

“สำหรับในพื้นที่ราชวาศคนไข้ทารกที่เข้ามารับการรักษากับเราส่วนใหญ่จะคลอดก่อนกำหนด ตั้งแต่มีสถานการณ์ความรุนแรงเกิดเมื่อปี 2547 จนถึงปัจจุบัน แม้จะยังไม่มีการเปรียบเทียบชัดเจนว่ามีเด็กคลอดก่อนกำหนดเพิ่มขึ้นหรือไม่ แต่ที่เห็นเข้ามารักษามันมีจำนวนเยอะขึ้น ก่อนหน้าปี 2547 ก็มีบ้าง แต่พักหลังเด็กคลอดก่อนกำหนดเยอะขึ้น เรากำลังหาสาเหตุว่าสถานการณ์ความรุนแรงมีส่วนทำให้แม่เครียด แล้วคลอดลูกก่อนกำหนดหรือไม่”

ขณะที่สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ยังร้อนระอุอย่างต่อเนื่อง แต่นางฟ้าชุดขาวกลับยังคงมุ่งมั่นทำงานช่วยเหลือชีวิตคนอย่างไม่เลือกฝ่าย เธอจึงเชื่อว่า เธอคงไม่ตกเป็นเป้าหมายการถูกทำร้ายจากกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบและพยายามใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท

“ถึงจะไม่ได้ระแวง แต่ก็ต้องอยู่ในความระมัดระวัง เพราะเราไม่รู้ว่าคนที่ต้องการอะไร ตอนนี้ต้องอยู่ด้วยความระมัดระวังไม่กล้าไวใจใคร ยกเว้นเพื่อนที่เราไปไหนมาไหนด้วยกันตลอด บางคนแม้จะสนิทกันแค่ไหนก็ต้องระวัง อย่างที่ข่าวออกมา บางทีคนที่เราเคยเห็นหน้านั้นแหละ คือคนที่ก่อเหตุ ทุกคนก็ไม่อยากเป็นเป้าของใครทั้งนั้น

“ต่างคนต่างคิดไปคนละแบบ ถามว่าทุกคนอยากให้เกิดความสงบไหมก็อยากให้เกิดนะ จะหาแนวทางอย่างไรก็ตอบไม่ได้เหมือนกัน แต่ถ้าทุกคนอยู่ในพื้นฐานของการเป็นคนมีศาสนา โดยเอาศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เชื่อมั่นเชื่อถือในศาสนาตามแนวทางที่ถูกต้องความรุนแรงก็肯定不会เกิดขึ้น”

✽ จารุณี เจิดาโอะ ✽ โลกสีหม่น บนไฟใต้

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : สุพัตรา ศรีปัจฉิม

“

มันก็มีความรุนแรงเหมือนสังคมอื่นๆ นั่นแหละ เพียงแต่มุสลิมเมื่อ
แต่งงานแล้ว สามีจะมีสิทธิขาดในตัวเรา ช่องทางในการเรียกร้องของ
ผู้หญิงจึงยากกว่าสังคมอื่น

”

❖ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวกับสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ มันก็มีความร้ายแรงเท่าๆ กัน คือ พอเกิดเหตุร้ายก็ทำงานทำลำบาก พอไม่มีเงินยิ่งทะเลาะกันขึ้นไปอีก สถานการณ์มันเข้ามาซ้ำเติมให้ชีวิตเราเลวร้าย ตอนนี้นั่นกลายเป็นความชินชาไปแล้วทั้งสองเรื่อง”

เป็นเวลาเกือบชั่วโมงที่จารุณี เจิดาโอะ คุณแม่วัยสามสิบปี บอกเล่าเรื่องราวด้วยน้ำตาคลอเบ้าตลอดการสนทนาเรื่องความทุกข์ระทมในชีวิตครอบครัว หลังจากที่เราอยู่กินกับสามีมาเป็นเวลาร่วมสิบปี จารุณีบอกว่าสังคมมุสลิมครอบครัวแตกแยกกันมาก ฝ่ายชายมักใช้ความรุนแรง สาเหตุสำคัญมาจากการแต่งงานก่อนวัยอันควร ผู้ชายติดยาเสพติดมากขึ้น พอไม่มีเงินซื้อยาบ้าก็จะมาระบายอารมณ์กับคนในบ้าน

“ที่ผ่านมาเราพยายามปรับเปลี่ยนนิสัย หวังให้ชีวิตครอบครัวดีขึ้น แต่สามีไม่เคยเปลี่ยนเลย เขายังทำตัวเหมือนเดิม ทุกวันนี้ที่อยู่ด้วยกันก็เพื่อลูก มีกำลังใจได้แค่ชั่ววูบ พอเราเหนื่อยมากๆ ทุกอย่างก็หายไป ไม่มีสิทธิที่จะระบายให้เขาฟัง เพราะเขาเป็นช่างเท้าหน้าจะพูดอะไรก็ได้”

จารุณีเรียนจบชั้นมัธยมต้น ในขณะที่สามีจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยอายุยังน้อยกันทั้งคู่ อีกทั้งไม่ได้เรียนรู้ดูใจซึ่งกันและกัน ประกอบกับในช่วงแต่งงานทั้งสองยังไม่มีงานทำ จึงทำให้มีปากเสียงทะเลาะกันเป็นประจำ

“สังคมอิสลามถ้าออกไปเที่ยวกันแบบแฟนเดินไปไหนด้วยกัน ผู้ใหญ่เห็นจะจับเราแต่งงานทันที ทำให้หนุ่มสาวที่เพิ่งคบกันบางคู่แค่สองสามเดือน ต้องแต่งงานกันแล้ว ทั้งๆ ที่ยังไม่ได้ศึกษาดูใจกันเลย เราก็ถูกจับแต่งเหมือนกัน คบกันแค่ 3 เดือนไม่ได้เป็นแฟนกันด้วยซ้ำ แต่พอไปนั่งมอเตอร์ไซด์ซ้อนท้ายเขา ผู้ใหญ่เห็นก็จับแต่งเลย นี่ขนาดเราอยู่ในสังคมเมืองยังโดนอย่างนี้ ถ้าเป็นผู้หญิงในหมู่บ้านที่เคร่งศาสนามากๆ จะโดนมากแค่ไหน ตอนนั้นงานการยังไม่มีทำ พออยู่ด้วยกันยิ่งลำบาก รับผิดชอบลืมนึกถึงการคุมกำเนิดมารู้ตัวอีกทีก็ท้องแล้ว”

“บางครั้งคิดอยากนอกใจสามี แต่พอกลับมาคิดอีกที หากทำครั้งเดียวก็ผิดไปเลย ถ้าชาวบ้านรู้ เวลาไปไหนก็จะมีแต่คนเกลียด

“มีครั้งหนึ่งทนไม่ไหวแล้วแอบหนีกลับบ้าน แต่เขาก็ตามไปลากตัวกลับมา เขาพูด

กับพ่อแม่ว่าเรายังเป็นเมียเขาอยู่คนอื่นห้ามยุ่ง พ่อแม่ก็ต้องปล่อยให้อาตมาเรากลับไป
แม้จะเรารู้ว่าต้องถูกตบตี ทำอะไรไม่ได้นอกจากร้องไห้อย่างเดียว”

เธอบอกว่าการครองชีวิตคู่ที่ผู้ชายเปรียบเหมือนเจ้าชีวิตตามหลักศาสนา ส่งผล
ให้หญิงมุสลิมส่วนใหญ่ไม่พร้อมที่จะลุกขึ้นมาปกป้องสิทธิของตัวเองให้รอดพ้นจากการ
กระทำรุนแรงของผู้ที่ได้ขึ้นชื่อว่าเป็นสามี

“เวลาเกิดความรุนแรงในครอบครัวเราไม่ได้ไปปรึกษาพ่อ แม่ หรือโต๊ะอิหม่าม
เพราะอิสลามเขาถือว่าพอแต่งงานแล้ว สามีเป็นใหญ่ที่สุด เวลาเกิดความรุนแรงในบ้าน
ก็สามารถไปแจ้งตำรวจได้ แต่ท้ายที่สุดผู้หญิงต้องกลับมาคิดว่าพร้อมหรือยังที่จะทำ
อย่างนั้น ถ้าเราไม่พร้อมปัญหาก็ไม่จบอยู่ดี เราอาจจะเสียหาย อาจต้องอายมากกว่า

“มันก็มีความรุนแรงเหมือนสังคมอื่นๆ นั่นแหละ เพียงแต่มุสลิมเมื่อแต่งงานแล้ว
สามีจะมีสิทธิขาดในตัวเรา ช่องทางในการเรียกร้องของผู้หญิงจึงยากกว่าสังคมอื่น

“ถ้าผู้หญิงเป็นฝ่ายแยกตัวออกไป ไม่ว่าจะเป็นกรณีใดๆ ก็ตามจะไม่มีสิทธิเรียกร้อง
ค่าเลี้ยงดูใดๆ ทั้งสิ้น เพราะว่าเราไม่ได้จดทะเบียนสมรสตามแบบกฎหมายส่วนกลาง
แต่เราจดทะเบียนแบบอิสลาม และเราเป็นคนขอหย่าเอง คือ พุดง่าย ๆ หนีไปเองเพราะ
เราสุดจะทนแล้ว”

จารุณีเล่าถึงการปรึกษาหารือกับเพื่อนผู้หญิงหลายๆ คนที่ตกอยู่ในสภาพเดียวกัน
ซึ่งเธอเองและเพื่อนๆ อยากให้มีการปรับปรุงกฎระเบียบบางอย่างให้มีความยุติธรรม โดย
ให้สิทธิผู้หญิงเท่าเทียมกับชายมากกว่าที่เป็นอยู่

“แต่ก็อย่างว่ากฎหมายมันเป็นอย่างนี้มาแต่ไหนแต่ไร ไม่รู้จะเปลี่ยนแปลงแก้ไข
อย่างไร เพราะผู้หญิงมุสลิมใน 100 คน จำนวนมากถึง 90 คนไม่สามารถเรียกร้อง
สิทธิให้ตัวเองได้ มีบ้างที่กล้าลุกขึ้นมาต่อสู้ แต่ก็เป็นส่วนน้อยและมักเป็นผู้หญิงที่ทำงาน
เลี้ยงตัวเอง สามารถซื้อรถ ซื้อบ้าน ซื้อสิ่งของเป็นสมบัติตัวเองได้

“ส่วนมากสังคมมุสลิมจะไม่มีการไปฟ้องนะ น้อยมาก นอกจากคนที่มีการศึกษา
ชาวบ้านยังไม่มีสิทธิ ถ้าเลิกกันต่างคนต่างไป อย่างน้องสาวเรา แกก็ชอบลูกกลับมา
ตัวเปล่า สามีไม่ได้แบ่งทรัพย์สินให้สักชิ้น มันไม่เหมือนคนไทยนะที่สามารถเรียกร้องสิทธิ
การเลี้ยงดูหรือเรื่องสินสมรสได้มากกว่า”

นอกจากประเด็นสินสมรส การเรียกร้องสิทธิในการปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นคน เยี่ยงบุุคคลอื่นในสังคมจากปัญหากระทำรุนแรงในครอบครัว สิทธิในการขอหย่าขาดจากสามี และการที่ผู้ชายสามารถมีภรรยาได้ถึง 4 คน ตามหลักศาสนา เธอมองว่าเป็นเรื่องสำหรับผู้หญิงมุสลิมหลายคนต้องทนเก็บกดความรู้สึกนี้ไปตลอดชีวิต

“สมมติว่าผู้ชายเป็นฝ่ายขอหย่าไม่ว่าจะมีเหตุเกิดจากตัวผู้ชายเองหรือเกิดจากผู้หญิง ส่วนใหญ่ผู้หญิงมุสลิมก็จะเป็นฝ่ายไปเองนะ กำลังในการต่อสู้ไม่เท่าเทียมกัน ยิ่งพอเลิกกันไปสังคมจะมองผู้หญิงแย่งไปอีก เขาจะเยาะเย้ยว่าไปทำอะไรทำไมต้องเลิกกับสามี เขาจะไม่มองหรือกว่าผู้ชายเจ้าชู้หรือเปล่า เล่นการพนัน หรือติดยาเสพติดไหม เขาจะมองว่าผู้หญิงนั่นแหละที่ไม่ดี

“พอเลิกกันแล้วถ้าเราอยากแต่งงานใหม่ ก็ต้องรอให้ผู้ชายเขาหย่าตามหลักศาสนา ก่อน ถ้าเราหนีไปเฉยๆ ยังไม่ได้หย่ากันเราก็ไม่มีสิทธิไปมีคนใหม่ เพราะยังถือศาสนาอยู่ ถ้าจะมีสามีใหม่ก็ต้องไปอยู่ที่อื่นไปให้พ้นจากสังคมที่อยู่ แต่สำหรับผู้ชายไม่เป็นไร ถ้าเขาจะแต่งงานใหม่ก็ได้เลย

“ก็ไม่เข้าใจนะ ขนาดไม่มีเงินจะกินก็ยังจะไปมีเมียอีก เขาคงคิดตามหลักศาสนาให้ผู้ชายมีเมียได้สี่คน แต่บางคนก็ไม่พร้อมที่จะมี อย่างกรณีของเรา สามีเคยมาขอว่าจะมีเมียอีกคน เราก็บอกว่าได้ถ้าพร้อมที่จะเลี้ยงเราด้วย ไม่ใช่เอาไปเลี้ยงเมียใหม่ทั้งหมด ก็มีการยื่นคำขาดเหมือนกันว่าถ้าเราจะไปไหนก็ต้องไปได้ ไม่ใช่ให้เขาออกนอกบ้านไปมีความสุขฝ่ายเดียว พอเราเรียกร้องอย่างนี้เขาก็ไม่ยอม ก็เป็นอันว่าสามีเลยยุติที่จะมีเมียใหม่ เพราะกลัวว่าเราจะไปนอกใจเขาเหมือนกัน”

ความบอบช้ำตลอดสิบปีที่อยู่กับสามี หากวันนี้ไม่มีลูกน้อยที่เปรียบเหมือนยาชูกำลังและแก้วตาดวงใจ เธอก็คงแยกทางกับสามีไปนานแล้ว

“เราเคยขอหย่าหลายครั้งแต่เขาไม่ยอม ถ้าเขาไม่ยอมเราก็ทำอะไรไม่ได้ ไหนจะลูกเราอีก ไม่อยากทิ้งแก ปีนี้อูก่เข้าขอบแล้ว เขาเห็นพ่อแม่ทะเลาะกันใช้ความรุนแรงมาตลอด สามีมักทำร้ายเราต่อหน้าลูก เวลามีปัญหาเขาจะไม่เก็บไปคุยกันสองคน แต่จะลงมือโดยไม่ไว้หน้าเราเลย เวลากระทบกระทั่งก็พาลไปถึงลูก พอลูกเห็นความรุนแรงบ่อยๆ เขากลายเป็นเด็กไม่ค่อยร่าเริง ไม่มีความสุข และยังบอกกับเราด้วยว่าไม่อยาก

แต่งงาน”

ก่อนจบการสนทนา เธอบอกดีใจที่มีคนรับฟังความรู้สึกเจ็บลึกๆ ของเธอ ก่อน
ทิ้งท้ายด้วยเสียงสั้นเครือ

“...อาทิตย์หนึ่งนับได้เลยมีความสุขอยู่วันเดียว เวลาเขาพูดดีเราก็มีความสุข แต่ก็
เพียงชั่วคราว เพราะชีวิตที่เหลือต้องทุกข์ใจกับความรุนแรงที่เขาข่มขู่ให้”

✧ ใจทิพย์ เจ๊ะแว ✧
ชีวิตที่เลือกฝังร่างในดินแดนแห่งศรัทธา

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : สุพัตรา ศรีปัจฉิม

“

จริงๆ กลัวทั้งสองอย่างนั้นแหละ ทั้งกลัวระเบิดและกลัวอด แต่จะทำ
อย่างไรได้ ชีวิตต้องเดินต่อไป เกิดมาแล้วไปอยู่ที่อื่นก็ไม่ได้

”

เสียงทักทายเป็นภาษาชาวญิงวัยกลางคนดังขึ้นอย่างอารมณ์ดีเมื่อเห็นผู้มาเยือน
6 ต่างถิ่นยืนรออยู่ที่รั้วหน้าบ้าน เพียงไม่กี่อึดใจ เธอก็พาเราก้าวเท้าเข้ามาภายในบ้าน
แล้วนั่งลงบนโซฟาสีน้ำเงิน-เทาตัวใหญ่ เสื้อผ้าสีสดใสสดใสดุจดาดที่สวมใส่ และผ้าฮิญาบ
คลุมศีรษะสีดำปักชายด้วยลูกไม้สีแดงช่วยขับผิวขาวของเธอให้ดูผ่องพรรณมากขึ้นไปอีก

ใจทิพย์ เจ๊ะแว แม่บ้านลูกสองวัย 44 ปี เป็นสาวจากนครศรีธรรมราชที่มา
แต่งงานกับหนุ่มนราธิวาสตั้งแต่เมื่อสิบกว่าปีที่แล้ว เนื่องจากหน้าที่หลักของเธอเป็น
แม่บ้าน รายได้ของครอบครัวสำหรับนำมาใช้จ่ายค่าครองชีพและค่าเล่าเรียนลูกๆ ที่
กำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และปีที่ 6 จึงมาจากสามีซึ่งมีอาชีพค้าน้ำมัน
เพียงทางเดียว

เธอยังจำได้ดีว่า ช่วงแรกที่มาอยู่กับสามี บ้านเมืองสงบน่าอยู่ แต่หลังจากเกิด
เหตุความรุนแรงต่อเนื่องมาตั้งแต่ต้นปี 2547 การดำรงชีวิตของคนในพื้นที่รวมทั้งตัว
เธอเองก็เปลี่ยนไป

“ช่วงที่เกิดความรุนแรง เวลาเดินทางไปต่างจังหวัด คนข้างนอกมักมองเราด้วย
สายตาไม่ดี อย่างในกรุงเทพฯ ก็มีคนมุสลิมคลุมหัวกันเยอะ แต่พอคุบ์ตรประชาชนแล้ว
เห็นว่ามาจากนราธิวาสสายตาที่มองจะเปลี่ยนไป อยากจะถามเขาว่าแล้วไง? (ลากเสียง)
ไม่ได้ถามเพื่อหาเรื่อง แต่คุณก็ต้องดูคนด้วยสิ คนดีก็มี คนชั่วก็มีเหมือนกันทุกพื้นที่
นั่นแหละ ถ้ามีโอกาสก็อยากบอกเขาว่า ให้ดูคนที่จิตใจและมองเป็นคนๆ ไป อย่าไป
เหมารว่าคนจากนราธิวาสหรือสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ดีทั้งหมด

“อย่างเหตุการณ์เกิดขึ้นที่นี่ ทหารก็โทษคนในพื้นที่ เรายกโทษทหาร ไม่รู้ว่าใคร
เป็นใคร บางคนก็แต่งตัวดี แต่ข้างในเราก็คงไม่รู้ว่าเขาคิดอย่างไร ต้องดูต้องคบกันให้นานๆ

“ห้าปีที่ผ่านมา ชีวิตความเป็นอยู่ของคนที่นี่ต้องระมัดระวังตัวกันมากขึ้น เห็น
ได้จากเวลาไปตลาดวันอาทิตย์คนบางตาลงจนเห็นได้ชัด ขณะที่เมื่อก่อนจะเป็นวันที่
ชาวบ้านมาเดินตลาดเยอะมาก ไม่รู้คนไปไหนหมด ตามร้านค้าร้านอาหารเจียบเจียบ
อย่างหาดนราทัศน์ก็มีแต่คนในเมืองไปเที่ยว คนต่างอำเภอ ต่างจังหวัดก็มาเที่ยวบ่อย
ส่วนพวกฝรั่งนานๆ ถึงจะเห็นเข้ามา

“งานกาชาดเขาก็บอกว่าอย่าไปนะเดี๋ยวมีระเบิดแน่ แต่พองานเริ่มไปวันสองวัน

เราก็อดไม่ได้ อยากออกไปเที่ยวนานกับเขาบ้าง อย่างการไปตลาด เขาเพิ่งวางระเบิดเมื่อวาน พอรุ่งขึ้นเราก็ต้องไปกันอยู่ดึ้นนั้นแหละ ที่ตลาดระเบิดบ่อยอยู่เหมือนกัน แต่เราก็ต้องไป ถ้าไม่ไปก็ไม่มีกิน เราอยู่ที่นี้ก็ต้องอยู่อย่างนี้แหละ

“มีผู้หญิงขายขนมปังในตลาด อยู่ตรงข้ามบ้านเรานี้แหละ แกโดนจังๆ เลย เพราะมันระเบิดหน้าร้านแกพอดี ช่วงเกิดเหตุการณ์เขาสื่อว่าแกตายแล้ว แต่ตอนนี้รักษาตัวดีขึ้น แกก็ไม่กลัวนะยังไปขายของในตลาดอีก ก็นั่งขายที่เดิมที่โดนระเบิดนั้นแหละ

“จริงๆ กลัวทั้งสองอย่างนั้นแหละ ทั้งกลัวระเบิดและกลัวอด แต่จะทำอย่างไรได้ ชีวิตมันต้องเดินต่อไป เกิดมาแล้วไปอยู่ที่อื่นก็ไม่ได้”

ใจทิพย์บอกเล่าเรื่องราวการถูกดูแคลนจากคนภายนอกที่ไม่เข้าใจคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และชีวิตที่ต้องเผชิญกับความตายทุกลมหายใจของคนในพื้นที่ด้วยใบหน้าที่จริงจังและดวงตาแข็งกร้าว แต่เมื่อเธอเอ่ยถึงผู้มาเยือนกลุ่มใหม่ที่ถูกละเลยและความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตลอดห้าปีที่ผ่านมา ดวงตาและคำพูดของเธอกลับเต็มไปด้วยความเห็นอกเห็นใจ

“คนอื่นมองทหารตำรวจไม่ดี บางคนก็บอกว่าทหารมาช่วย บางคนก็บอกว่าทหารไปทำร้ายลูกเขา เราเองไม่มีประสบการณ์เหมือนเขาเพราะเรามีแต่ลูกสาว คนที่มีลูกชายพอติดยาเสพติด เวลาโดนจับ โดนซ้อม เขาก็บอกว่าทหาร ตำรวจทำ แต่ถ้าอยู่อย่างนี้เขาก็ทำหน้าที่ของเขา เราไม่เคยเห็นเจ้าหน้าที่ทำไม่ดี ก็เจอแต่จับไม่ใส่หมวกกันน็อค อันนี้ก็สมควรให้จับ

“ทหารและตำรวจที่เข้ามารักษาความปลอดภัยเขาก็ดีนะ ช่วยเหลือประชาชนดี เวลาไปตลาดเราไม่มีที่จอดรถ เขาก็หาที่ว่างให้เรียบร้อย เขาพูดทักทายดี จะไปไหนครับ เห็นเขามาเดิน มายืนถือปืน ก็กลัวเหมือนกันว่า จะมีระเบิดตรงไหนหรือเปล่า เวลาไปเที่ยวนานกาชาดมีทหารมาดูแลความปลอดภัยเยอะๆ เราก็รู้สึกอุ่นใจนะ แต่บางทีก็กลัวคือกลัวว่าฝ่ายตรงข้ามจะมาวางระเบิดตรงจุดที่ทหารอยู่นั้นแหละ ไม่ได้กลัวว่าทหารจะมาทำอะไรหรอก

“เราต้องช่วยกันดูแล เป็นหูเป็นตาให้เจ้าหน้าที่ด้วย ไม่ใช่ให้เขาทำงานโดดเดี่ยวฝ่ายเดียว ทหารก็อย่าให้เขาเหนื่อย เราต้องมีน้ำใจให้เขาด้วย เวลาเมื่อไรต้องออกไป

ช่วยเขา ไม่ใช่อยู่แบบเห็นแก่ตัว เพราะเวลาเกิดอะไรขึ้นมันก็คือบ้านของเรา ลูกเราก็เรียนอยู่ตรงนั้น เราเหนื่อย เขาก็เหนื่อยเหมือนกัน บางทีเห็น โอ้! ยังไม่ได้กินข้าวกันอีกเหรอ

“มาดูผลงานกาชาดกันงินข้าวกล่องกัน เออ...ดูซิเขาน่าสงสาร ต้องมานั่งกินข้าวตากแดดเพื่อใคร? ถ้าไม่ใช่เพื่อพวกเรา ไม่ใช่นั่งกินสບายนะ กินไปก็ต้องดูไป คอยระแวงระวัง ร้อนก็ร้อน ฝนตกก็อยู่ใต้ร่มคันเดียว มือก็ถือปืน

“เราขับรถในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ก็เห็นเขาเดินตามถนน ไปเฝ้าสวนมะพร้าวบ้าง สวนยางพาราบ้าง คนร้ายจะลงมือฆ่าตอนไหนก็ไม่รู้ สงสารเขาเหมือนกัน ไม่รู้ว่าเป็นใครมาจากไหนบ้าง แต่ชีวิตหนึ่งก็เป็นคนเหมือนกัน คิดดูซิเขามาเสี่ยงชีวิต มาจากภาคเหนือ ภาคอีสาน มาเสียชีวิตที่นี่ ชาวบ้านบางคนต่อต้านเจ้าหน้าที่ แต่เราคิดว่าจะไปต่อต้านเขาทำไม ยิ่งไงก็คนไทยเหมือนกัน อยากให้เจ้าหน้าที่อยู่ดูแลพวกเราต่อไปจนกว่าเหตุการณ์จะสงบ”

แม้การดำเนินชีวิตในปัจจุบันบางครั้งจะเต็มไปด้วยความหวาดกลัวกับเหตุความรุนแรงที่ยังเกิดขึ้นต่อเนื่อง แต่ความผูกพันในที่อยู่อาศัย ครอบครัว ญาติพี่น้อง และความศรัทธาต่อหลักคำสอนของพระศาสดายังคงตรึงดวงใจของเธอและครอบครัวที่พร้อมจะมอบชีวิตฝังร่างในดินแดนแห่งนี้เมื่อสิ้นลมหายใจ

“ในสถานการณ์อย่างนี้รายได้ก็ลดลง แต่ก็อยู่ได้ ถ้าไม่ฟุ่มเฟือย อยู่ไปเรื่อยๆ ก็อยู่กันอย่างนี้แหละ เพราะจริงๆ แล้วเหตุการณ์มันก็ได้รุนแรงมากเหมือนแถวอำเภอระแงะและเจาะไอร้อง ที่เขามีเรื่องมีราวฆ่ากันบ่อยๆ เราอยู่แบบนี้มันก็มีระเบิดบ้าง พอเกิดระเบิดทีก็กลัว แต่พอสองสามวันเราก็ออกไปเดินตลาด ไปโน่นไปนี่ใช้ชีวิตเหมือนเดิม มันกลายเป็นความเคยชินธรรมดาซะแล้ว กลัวเหมือนกันแต่ก็ต้องไป

“จริงๆ อยากบอกว่าหลายพื้นที่ไม่ได้มีความรุนแรงอย่างที่ข่าวนำเสนอ คนที่นี่มีน้ำใจลองมาสัมผัสดูเถอะ ชัวร์... บางคนมาเที่ยวก็บอกว่าไม่น่ากลัวเหมือนที่ดูข่าว ถ้าไม่มีข่าว เราก็อยู่กันได้นั่นแหละ พอมีข่าวลัทธิ โอ้...เป็นเรื่องใหญ่ไปเสียแล้ว ฆ่ากันรุนแรงคนเขาก็กลัว ไม่กล้ามา

“ตลอดชีวิตของเรา แม้จะมีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นอย่างทุกวันนี้ แต่ก็ไม่เคยคิดจะหนีไปไหน ลูกก็บอกอยู่บ้านเราดีแล้ว คนชุมชนของเรายังศรัทธาและเคร่งครัดในศาสนามาก ได้อยู่กับครอบครัว ญาติพี่น้อง ก็รู้สึกสบายใจ พร้อมจะอยู่และตายในพื้นที่ของเรา”

✧ รอหะนี สาและ ✧
ขวานทองข้าวท่ามกลางสังคมต่างชาติ

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : สุพัตรา ศรีปัจฉิม

“

แม้สังคมจะเปลี่ยนไปมาก แต่ชุมชนของเรายังอยู่กันฉันท์ญาติมิตร
...ถ้าที่นี่ไม่มีความรุนแรงเกิดขึ้น สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเป็นพื้นที่
ที่น่าอยู่ที่สุดในประเทศไทย

”

ปาวโพดหวานผักเล็กสี่เหลี่ยมवलที่เจ้าของบ้านปลูกเองกับมือถูกนำมาเป็นของว่าง
ต้อนรับผู้มาเยือนให้ลิ้มลองรสหวานของมัน ขณะที่สองมือของเธอและเพื่อนสมาชิก
ในกลุ่มแม่บ้านกำลังปักผ้าบาวัสีสันสดใสสวยงามเพื่อเป็นอาชีพเสริมจนเจือจรรบครัวใน
ช่วงเศรษฐกิจและสังคมย่ำแย่

รอหะนี สาและ ที่ปรึกษากลุ่มแม่บ้านปักเลื่อมผ้าคลุม หมู่ 5 ตำบลบันนังสาเรง
อำเภอเมือง จังหวัดยะลา บอกว่า คนที่มาทำงานปักเลื่อมผ้าคลุมมีทั้งแม่บ้านและกลุ่ม
เยาวชนที่กำลังเรียนมัธยม เป็นงานเสริมทำเวลาว่าง แม่บ้านจะมารวมกลุ่มช่วยกันทำ
ส่วนสามีทำงานรับจ้างนอกบ้าน หรือไม่ก็ไปกรีดยาง

“งานบ้านอื่นๆ ก็เป็นหน้าที่หลักของผู้หญิงอยู่แล้ว แต่ถ้าเจ็บป่วยไม่สบายสามี
ก็จะช่วยซักผ้าหรือเลี้ยงลูก เพราะสังคมมุสลิมเวลาแต่งงานแล้ว ส่วนใหญ่จะแยก
ครอบครัวออกมา การแยกครอบครัวจะได้รู้ว่าชีวิตต้องลำบากอย่างไร ไม่ได้บังคับว่าพอ
แต่งงานแล้วต้องแยกครอบครัว ถ้ามีฐานะดีก็แยกบ้าน

“ตอนนี้เศรษฐกิจไม่ดีการมีลูกก็ต้องคิดให้มาก ซึ่งตามหลักศาสนาอิสลามคุม
กำเนิดได้ เช่น กินยาคุม ฉีดยาคุม แต่ทำหมันไม่ได้ ส่วนคนที่เขาเคร่งศาสนาเขาก็
ไม่ได้คุมกำเนิด แต่ถ้าสภาพเศรษฐกิจอย่างนี้ เราไม่อยากมีลูกเยอะ เพราะลูกเยอะก็ต้อง
มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น บางทีไม่สามารถส่งให้เรียนจนจบมัธยมศึกษาปีที่ 6 เรามีอาชีพรับจ้าง
ไม่ได้เรียน ถ้าเป็นไปได้อีกอยากให้ลูกได้เรียนสูงๆ แต่ส่วนมากคนอิสลามเขาอยากได้ลูก
เยอะๆ ไว้สืบสกุล ก็แล้วแต่คนอีกนั่นแหละ ถ้าเป็นผู้หญิงยุคใหม่ก็ไม่อยากมีลูกเยอะ

“เราคลอดลูกที่โรงพยาบาล แต่ในหมู่บ้านก็ยังมีหมอตำแยอยู่นะ หลายคนยัง
คลอดกับหมอตำแย หรือบางทีหลังคลอดก็จะไปนวดกับหมอตำแย บางคนเขากลัวการ
ไปคลอดที่โรงพยาบาล เพราะคลอดกับหมอตำแยมาตลอด ลูกคนแรกของเราไปคลอด
ที่โรงพยาบาล รู้สึกสบายใจที่ได้อยู่ใกล้หมอ ก่อนคลอดก็ไปฝากท้องตามปกติ ส่วนคน
ที่คลอดกับหมอตำแย ก็มีการฝากท้องเหมือนกัน แต่จะไม่ไปคลอดที่โรงพยาบาล

“เคยถามเขาว่าทำไมไม่ไปคลอดกับหมอ เขาบอกว่ากลัว เราเองก็เคยคลอดลูกกับ
หมอตำแยคนหนึ่ง แต่พอไปลองคลอดที่โรงพยาบาลรู้สึกสบายกว่า พื้นตัวเร็วกว่าการคลอด
ที่บ้าน ถ้าคลอดเองกับหมอตำแยพื้นตัวช้ากว่า เพราะเขาไม่ได้ฉีดยา ไม่ได้ให้น้ำเกลือ

“ส่วนคุณรุ่นใหม่ก็เลือกไปคลอดที่โรงพยาบาล หมอตำแยก็ยังมีท่าคลอดอยู่ มีการสืบทอดวิชาให้คนรุ่นหลังด้วย อย่างบางคนแม่เขาเป็นหมอตำแย พอแม่ตายก็มาทำหน้าที่แทน”

เมื่อมีลูกในสถานการณ์เช่นนี้ เธอบอกว่ายิ่งน่าเป็นห่วงที่สุด โดยเฉพาะปัญหา ยาเสพติดที่กำลังระบาดในกลุ่มเยาวชน

“ในสถานการณ์ความรุนแรงอย่างนี้ ถ้าใครมีลูกชายก็ต้องเป็นห่วงมากกว่าปกติ ตอนนี้ใบกระท่อมระบาดหนักทั้งในกลุ่มคนทำงานและเด็กๆ อายุแค่ 12 ปีก็เริ่มใช้แล้ว จริงๆ ใบกระท่อมมีประโยชน์นะ ถ้าเอาไปต้มนกินกับน้ำเปล่าจะช่วยรักษาโรค ความดันโลหิตสูงและเบาหวานด้วย บางคนเคี้ยวกินกับหมาก

“เด็กเดี๋ยวนี้เอามาใช้ในทางที่ผิด คือ ต้มใบกระท่อมแล้วกินกับไค้กหรือน้ำอัดลม บางคนก็กินกับยาแก้ไอ เขากินได้ทั้งวันไม่เลือกเวลา อย่างถ้าเราเดินผ่านคนที่กินใบกระท่อม เราก็รู้ เพราะมันจะมีกลุ่มผู้นิยมใบกระท่อมประจำหมู่บ้าน พวกเด็กที่ไปร่วมวงด้วย เขาก็จะมาเล่าให้ฟังว่ามีใครบ้าง เขาไม่ปิดบังหรอกจะมีการพูดต่อๆ กัน เราก็เลยรู้เรื่องด้วย คนในหมู่บ้านรู้จักกันหมด เวลาเกิดอะไรขึ้นที่ไหนจะรู้ทั่วกัน

“การเสพใบกระท่อมมีมานานแล้ว แต่เมื่อก่อนไม่มีระบาดในเด็ก เพราะคนที่ใช้จะเป็นผู้ใหญ่ที่ทำงานแล้ว คนที่กินใบกระท่อมเขาบอกว่ามันทำงานได้นานสู้แดด แต่พวกนี้ก็ไม่ชอบน้ำนะ

“เด็กตามเพื่อน อยากลอง ก็เหมือนวัยรุ่นทั่วไป ที่อื่นอาจจะติดกาา ติดยาบ้า ติดบุหรี่แต่ที่นี้ติดใบกระท่อม เป็นเรื่องผิดปกติที่เข้ามาในสังคมบ้านเรา ก็สอนลูกเหมือนกันว่ามันไม่ดี ให้เขาดูตัวอย่างคนที่กินแล้วไม่ดียังไร เราก็สอนเขาตั้งแต่วัยเล็กๆ

“ใบกระท่อมเริ่มเข้ามาระบาดหนักปีกว่าแล้ว ส่วนใหญ่ระบาดในเด็กที่ไม่ได้เรียนหนังสือ ครอบครัวยากจน ทุกวันนี้เด็กวัยรุ่นจะอยู่กับเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ เดี่ยวนี้เด็กไม่ค่อยเชื่อฟังพ่อแม่ โดยเฉพาะเด็กที่ไม่ได้เรียนหนังสือ ถ้าเป็นเด็กที่ได้เรียนหนังสือจะเชื่อฟังมากกว่า”

ไม่เพียงความอัดอั้นตันใจจากการระบาดของยาเสพติดในชุมชนเท่านั้น แต่การประเมินว่าคนในพื้นที่เป็นผู้ร้าย ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

และความขัดแย้งทางความคิดของคนไทยต่างสียังนำความทุกข์ใจให้เรามีไม่น้อย

“สิ่งที่อยากบอกคนไทยทั้งประเทศก็คือไม่ต้องกลัวคนที่มาจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทุกพื้นที่มีทั้งคนดีและคนเลว คนที่นี่ก็ได้เลวทั้งหมด อย่างตอนที่เราไปดูงานจังหวัดภูเก็ตกับทาง อบต. ซึ่งได้ประสานงานไปก่อนล่วงหน้าแล้ว และเขาก็อนุญาตให้เข้าไปชมกิจกรรมต่างๆ ได้ แต่พอไปถึงเจ้าหน้าที่ไม่ให้เข้า เขาบอกว่า ‘กลัวพวกสามจังหวัดชายแดนภาคใต้’

“ตอนนั้นช่วงที่เหตุการณ์เกิดใหม่ๆ ประมาณปี 2548 แต่ปัจจุบันพอไปดูงานต่างจังหวัด คนอื่นเขาก็มองเราดีขึ้น อย่างตอนที่ไปจังหวัดนครนายก เขาก็ดูแลต้อนรับเราดี มันอยู่ที่การสื่อสาร ถ้าเราดูแต่ข่าวแล้วไม่ได้ลงมาสัมผัสในพื้นที่ก็จะตัดสินว่าทุกคนเป็นคนไม่ดี เหมือนคนได้มองเหตุความไม่สงบที่เกิดขึ้นในกรุงเทพฯ นั้นแหละ เลือกลงเลือกลงพันธมิตร พอเห็นเราก็ก้าว ไม่ไปแล้วกรุงเทพฯ อยู่บ้านเราดีกว่า

“อยากให้เขาหยุดการกระทำรุนแรง เพราะคนไทยกับคนมุสลิมก็เป็นคนเหมือนกัน เวลาดูข่าวคนนั้นเสียชีวิต คนนี้ตาย ก็เหมือนเรานั้นแหละ ถ้าคนของเราเป็นอย่างนั้นบ้างจะรู้สึกอย่างไร คนไทยหรือคนอิสลาม ทุกคนเท่าเทียมกัน มีชีวิต รักชีวิตเหมือนกัน อดีตเราก็เคยอยู่ร่วมกันเหมือนพี่เหมือนน้อง คนที่ทำความรุนแรงเป็นคนส่วนน้อย ตอนนี้เรากียังอยู่ร่วมกันได้ แม้แถวบ้านเราจะไม่มีคนไทยพุทธ แต่เรากียังมีเพื่อนที่เป็นชาวพุทธ

“เวลาเห็นทหาร เรากียังเข้าไปทักทาย แต่ก็ไม่ถึงกับเอาดอกไม้ไปให้เหมือนในกรุงเทพฯ เดียวเขาคิดว่าเราจะไปจีบ เดียวสามีเข้าใจผิด (หัวเราะ)

“ที่หมู่บ้านเรามีทหารคอยดูแลความสงบอยู่ด้านใน เวลาเราทักทายเขากียังรู้สึกดีเยี่ยมให้เรา เรากียัมให้เขา แล้วเรากียอมมือให้ด้วย เขากียังไม่ได้กลัวเรา เรากียังไม่ได้กลัวเขา อยู่แบบพี่น้องกัน

“เวลาหน้าเก็บผลไม้เราแบ่งไปให้เขาบ้าง เขากียอบคุน ตั้งแต่เขามาอยู่ เรากียังรู้สึกเหมือนเดิม เพราะหมู่บ้านเราสงบ ไม่เคยมีเหตุการณ์ร้ายๆ ทหารอยู่หรือไม่อยู่ เรากียังใช้ชีวิตเหมือนเดิม

“เราอยู่แบบไม่มีสี อยู่ตรงกลาง (หัวเราะ) ไม่ได้ชอบสีไหน ไม่อยากให้มีความเหตุการณ์อย่างนั้น อยากให้ประเทศไทยสงบ เพราะพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ก็แยะอยู่แล้ว ความรุนแรงจากการชุมนุมที่กรุงเทพฯ ยิ่งซ้ำร้ายลงไปอีก ประเทศเพื่อนบ้าน
ที่เขาดูข่าวเรา เขาคงหัวเราะชอบใจเพราะเราดีกันเอง

“แม้สังคมจะเปลี่ยนไปมาก แต่ชุมชนของเรายังอยู่กันฉันท์ญาติมิตร ใครมีแกง
มีกับข้าวอะไรก็มาแลกเปลี่ยนกัน ใครเจ็บป่วยก็ไปเยี่ยม มีงานบุญ งานแต่งที่ไหนก็ไป
ช่วยเหลือเหมือนเดิม ถ้าที่นี่ไม่มีความรุนแรงเกิดขึ้น สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเป็นพื้นที่
ที่น่าอยู่ที่สุดในประเทศไทย”

❧ นักภาวนา พรมสุข ❧ ชีวิตที่แขวนบนเส้นด้าย

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : สุพัตรา ศรีปัจฉิม

“

เราเป็นประธานกลุ่มทอผ้าอยู่ตรงนี้ก็ไม่ต้องไม่ลำเอียงและต้องหนักแน่นด้วย เวลาเมื่อไรเกิดขึ้นต้องรีบทำความเข้าใจทันที จะไม่ปล่อยให้ปัญหาล่องลอยต้องรีบเคลียร์ทันที เพราะคนสองศาสนาอยู่ด้วยกันมันมีความเปราะบาง

”

ปนเขาสูงตระหง่านเต็มไปด้วยป่าไม้เขียวขจีเบื้องหน้า อาคารที่ทำการกลุ่มทอผ้า
๑ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ช่างดงามและชวนให้รู้สึกชุ่มเย็น
กายใจจนลืมไปว่ากำลังอยู่ในพื้นที่ร้อนระอุของไฟใต้ ตำบลทรายขาวอยู่ติดกับอุทยาน
แห่งชาติน้ำตกทรายขาว ซึ่งเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจใช้หลบลมร้อนของชาวบ้านใน
พื้นที่ รวมทั้งหากเดินทางจากบ้านทรายขาวประมาณครึ่งชั่วโมงก็จะถึงวัดช้างให้ หรือ
วัดหลวงปู่ทวดศูนย์รวมจิตใจพุทธศาสนิกชนในพื้นที่แห่งนี้

นัฏภากรณ์ พรหมสุข ประธานกลุ่มทอผ้าตำบลทรายขาวบอกว่า แม้จะมี
สถานการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นในพื้นที่ แต่กลุ่มทอผ้าทรายขาวยังคงทำงานด้วยความ
เข้าใจกันทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม โดยยึดหลักความยุติธรรม และความเข้าใจ
ในวัฒนธรรมและหลักปฏิบัติทางศาสนา ด้วยการใช้การทอผ้าลายโบราณที่เป็นสมบัติ
ล้ำค่าของชนสองกลุ่มเป็นตัวเชื่อมร้อยรักสามัคคี

“กลุ่มทอผ้าทรายขาวก่อตั้งเมื่อปี 2543 เป็นกลุ่มทอผ้ามัดหมี่ที่เป็นเอกลักษณ์ของ
จังหวัดปัตตานีเรียกว่า ‘ผ้าควนตานี’ เนื่องจากในอดีตวัฒนธรรมการทอผ้าของคนภาคใต้
สำหรับเพื่อใช้ในครัวเรือนเท่านั้น การค้นหาประวัติผ้าจึงเป็นเรื่องยากมาก ผ้ามัดหมี่ควน
ตานีจะมีลักษณะคล้ายผ้าของอินโดนีเซีย ข้อมูลประวัติศาสตร์ บอกว่าผ้าควนตานีเป็น
ผ้าของชนชั้นสูง ใช้สำหรับพิธีการต่างๆ เช่น งานแต่ง เป็นผ้าที่มีการผสมผสานการทอ
ศิลปะทั้งไทยพุทธและมุสลิม

“กลุ่มทอผ้าแห่งนี้เป็นคนทั้งตำบลทรายขาวมีสมาชิก 12 คน ซึ่งจำนวน
สมาชิกต้องสมดุลกัน คือชาวพุทธและมุสลิมเท่ากัน และภาษาที่ใช้สื่อสารในกลุ่มภาษา
เดียวกัน นั่นคือ “ภาษาใต้” เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ถ้าเป็นมุสลิมก็ไม่ได้พูด
มลายู เพราะพื้นฐานบรรพบุรุษของเราใช้ภาษาไทยใต้

“ถ้าพูดถึงเรื่องตลาด ช่วงสามปีแรก คือปี 2543-2545 ทางกลุ่มขายผ้าไม่ได้เลย
มันก็เป็นการวัดคนและสร้างตัวเองให้พัฒนาฝีมือขึ้นด้วย เราพยายามหาวิทยากรมาสอน
ตลอดเวลาสามปีจึงเป็นการฝึกฝีมืออย่างเดียว แล้วก็ขายกันเองในหมู่สมาชิก

“หลังจากนั้นพอออกงานบ่อยก็เริ่มมีคนรู้จัก กลุ่มเราได้รับตราคลาสสิกไทยซิล
จากสมเด็จพระนางเจ้าฯ สถาบันหม่อนไหม เขาก็มาขอผ้าไปทำตลาดที่ฝรั่งเศสด้วย

ส่วนตลาดในพื้นที่ยังไม่ยอมรับเพราะผ้าราคาแพง ผืนหนึ่งประมาณ 5,000-6,000 บาท ใช้เวลาทอเสร็จ 1 เดือน เอกลักษณะของผ้าควนตานี คือ หัวผ้าต้องเป็นสีแดงทั้งสองส่วน ในหัวผ้ามี 5-6 ลาย ตรงนี้แหละที่มันยาก เพราะต้องมัดทีละลาย มีการเล่นสีเยอะ ทำให้สีสันทุณดูฉูดฉาด”

กลุ่มทอผ้าตำบลทรายขาวได้พยายามสร้างความเข้าใจในการอยู่และทำงานร่วมกัน จึงทำให้ที่ผ่านมามีไม่เคยเกิดเหตุความรุนแรงในพื้นที่แห่งนี้ อย่างไรก็ตามมีชาวบ้านในพื้นที่จำนวนไม่น้อยที่ต้องเสียชีวิตจากสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น

“เวลามีการฆ่ากัน ชาวมุสลิมก็พูดว่ามันไม่น่าเกิดขึ้นนะ เขากลับเหมือนกันไม่กล้า ออกนอกพื้นที่เหมือนกับเรา นั่นคือความรู้สึกของเขา แต่ความรู้สึกของเราก็คืออย่างหนึ่ง บางครั้งรู้สึกน้อยใจลึกๆ ว่าทำไมคนที่เรารักต้องตายบ่อยๆ ยิ่งตำบลทรายขาวตายกัน เยอะ แต่ไปตายนอกพื้นที่ เช่น ญาติข้างบ้านเป็นทหารหลังจากที่ออกมาหาเมียที่บ้าน ขับริดขากลับระหว่างทางจากบ้านไปฐานทหารที่ปัตตานีโดนวางระเบิดได้ถนน ร่างเขา ถูกฉีกด้วยแรงระเบิด หัวใจ ตับ ปอด หล่นหายไปเลย น่ากลัว น่าสงสาร มีหลายคน ในตำบลทรายขาวที่ตายไปแล้ว ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ และลูกจ้างรัฐ

“ชาวบ้านก็มี (ถอนหายใจ) เป็นอาสาสมัครรักษาหมู่บ้านหญิง เขาไปกรีดยาง ตอนเช้า แต่ยังไม่ถึงสวนยางก็ถูกยิงเสียชีวิต น่ากลัว น่าสงสารครอบครัวเขามาก ผู้หญิงคนนี้มีภาระต้องเลี้ยงดูแม่ที่เป็นอัมพาต สามีกเป็นอัมพฤกษ์ มีลูกสองคน ตอนนี้อยู่ทางราชการรับเข้าทำงานและมีเงินเยียวยาช่วยเหลือ

“เราก็กลัวนะ ทำงานตรงนี้ก็กลัวเหมือนกันแต่ต้องทำใจดีสู้เสือ เราต้องดูแลตัวเอง จะหวังพึ่งใครไม่ได้ เวลาออกไปไหนบางก็ต้องกัณฑ์ไป เพราะไม่รู้จะกลับมาในสภาพที่ยังมีชีวิตหรือเปล่า

“ยุคสมัยมันเริ่มเปลี่ยนไปเยอะ ตอนนี้ก็เริ่มมีความเปลี่ยนแปลง ความรู้สึกมันบอกไม่ได้ (ถอนหายใจ) มันค่อยๆ เปลี่ยนไปที่ละนิดแบบไม่ทันรู้ตัว ยกตัวอย่างเช่น ถ้าคนทรายขาวแต่งงานกับคนนอกพื้นที่ หมายถึง คนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ไม่ใช่คนตำบลทรายขาว แล้วเข้ามาอยู่ในชุมชนเรา มีการชักนำคนในชุมชน ซึ่งเราไม่สามารถควบคุมได้ และไม่รู้ว่ามีเบื้องหน้าเบื้องหลังอย่างไร ถ้าเขาเข้ามาแทรกแซง

ได้เป็นเรื่องน่ากลัว เพราะมันเป็นอะไรที่เปราะบางมาก จะพูดอะไรไปมากก็ไม่ได้นะ

“เราเป็นประธานกลุ่มทอผ้าอยู่ตรงนี้ก็ไม่ต้องไม่ลำเอียงและต้องหนักแน่นด้วย เวลาอะไรเกิดขึ้นต้องรีบทำความเข้าใจทันที จะไม่ปล่อยให้ปัญหาล่องลอยต้องรีบเคลียร์ทันที เพราะคนสองศาสนาอยู่ด้วยกัน มันมีความเปราะบาง ตอนนี้ความสัมพันธ์ความไวเนื้อเชื้อใจกันของคนที่นี่มันเหมือนเส้นด้ายที่กำลังจะขาด สถานการณ์ที่กลมกลืนอาจมีอะไรเปลี่ยนไปโดยที่เราไม่รู้ตัว

“เจ้าหน้าที่ของรัฐทำงานในสามจังหวัดภาคใต้ต้องมีความหนักแน่น ต้องศึกษาคนในพื้นที่ก่อน แม้เราจะเป็นคนในพื้นที่ก็ยังมีความแตกต่างกัน เช่น พื้นที่ตำบลทรายขาว ติดกับตำบลนาประดู่ ตำบลนาเกตุ พื้นที่ใกล้ๆ ก็ยังแตกต่างกันเลย อยากให้ศึกษาวัฒนธรรมแต่ละพื้นที่ ต้องมีความเป็นกลาง ตอนนี้คนไทยพุทธตายกันเยอะ ตายเกือบหมดแล้ว แต่มุสลิมบางคนก็เป็นคนดี อย่าตัดสินอะไรจากภายนอกต้องให้ความเป็นธรรมทั้งสองฝ่าย

“เจ้าหน้าที่เข้ามาดูแลอยู่บ้าง แต่ชุมชนต้องช่วยเหลือตัวเองนะ ใครก็ไม่สามารถมาช่วยเราได้ ตอนนี้มีตำบลโคกโพธิ์ตำบลเดียวที่ยังไม่ถูกแทรกแซงมาก อย่างตำบลทรายขาวสัดส่วนของคนสองศาสนาเท่ากันจะต่างกันไปไม่มาก แต่เมื่อไหร่ที่อีกฝ่ายเยอะกว่า มันก็น่ากลัว ทุกพื้นที่ถ้าเขาเยอะกว่าเรา มันก็เริ่มมีปัญหา อย่างตำบลนาประดู่มีเหตุการณ์บ่อยเป็นพื้นที่ที่น่ากลัว พี่สาวน้องสาวของเราที่อยู่ที่นี่ พวกเขาก็เล่าให้ฟังอยู่ว่ามันอันตรายกว่าตำบลทรายขาว

“สมัยก่อนมีโจรที่อยู่นบนภูเขาจริงๆ แม้มันเคยเจอ แต่เขาไม่ได้ฆ่าชาวบ้านจะสู้กับฝ่ายรัฐอย่างเดียวมีอุดมการณ์ที่ชัดเจน อย่างนั้นดีกว่านะ คือรู้ว่าเขาต้องการอะไรจากการกระทำนั้น แต่เหตุการณ์ตอนนี้มันฆ่ามั่ว

“ทุกวันนี้เราไม่รู้ว่าใครคือศัตรูของเรา บางทีก็พูดกันในกลุ่มชาวบ้านว่าถ้าคนไหนเป็นเป้าหมายจะต้องถูกตามก่อน แต่ว่าบางคนก็รู้ตัวด้วยซ้ำ อย่างเขาไปเจอเรา เขาก็ฆ่าทันที เราก็ตายโดยที่ไม่รู้ตัวว่าทำอะไรผิด ฉันท่าอะไรให้ใครโกรธเธอ? น่าเบื่อ น่ากลัวมาก เครียด! เศรษฐกิจตอนนี้ก็แย่อยู่แล้ว คนจะออกไปกรีดยางไปทำมาหากินก็ลำบาก เหมือนมีอะไรมารุมเร้าในพื้นที่ภาคใต้ บางครอบครัวยากจนอยู่แล้วก็ยิ่งซ้ำเติมไปอีก

“ถ้าไม่มีเหตุการณ์ความรุนแรง ที่นี้จะมีสุขมากเหมือนอิสาน รู้สึกอีกจก คนอิสานมากจริงๆ สถานที่ท่องเที่ยวก็ไม่ได้มีอะไรมากมาย แต่ว่าดูแล้วมันสนุก รู้สึกปลอดภัย ขณะที่เราก็มียุทธศาสตร์สำคัญของเรเหมือนกัน อย่างเช่นประเพณีชักพระ อำเภอโคกโพธิ์ แต่เวลาไปร่วมงานกลับเสียส้นหลังวาบ เพราะก่อนงานมีข่าวว่าจะมีวางระเบิดตรงนั้น ตรงนี้ คิดดูสิคนที่ไปทำบุญจะมีความสุขไหม เขาต้องการจัดงานเพื่อคลายเครียด แต่หาไม่รู้ว่ามีคนที่ไม่เที่ยวเครียดที่สุดเลย

“ถ้าพื้นที่ตรงนี้เป็นอย่างจริง ๆ แล้วพวกเราเผลอมาอยู่ตรงนี้ได้อย่างไร พวกเรามาอยู่ตรงนี้ให้เขาฆ่าเล่นได้ยังไงนะ แต่เราก็ไม่ไปไหนหรอกต้องอยู่อย่างนี้แหละ”

*** สุทิศา โรจน์รุ่ง ***
นางฟ้าชุดขาวในมรสุมไฟใต้

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : สุพัตรา ศรีปัจฉิม

“

เพราะที่นี่เป็นสถานีนอนม้ายให้บริการแก่ประชาชน ถ้าเรามาช้า มาสาย
คนเจ็บ คนป่วยเขาก็รอเราอยู่ เราต้องมาให้เร็วที่สุด

”

❖ สถานการณ์โรคระบาดในพื้นที่ป่วยกันมากตอนนี้ คือ โรคชิคุนกุนยา หรือโรค ไข้ปวดข้อยุ่งลาย”

เสียงเจื้อยแจ้วของ สุทิสรา โรจน์รุ่ง เจ้าพนักงานสาธารณสุข ปฏิบัติงานสถานีอนามัย ตำบลตาชี อำเภอยะหา จังหวัดยะลา บอกเล่าถึงการระบาดของหนักของโรคชิคุนกุนยาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะตำบลตาชี ซึ่งสภาพภูมิประเทศถูกโอบล้อมไปด้วยป่าเขา และสวนยางขึ้นหนาทึบ จึงทำให้ในแต่ละวันมีชาวบ้านเข้ามารับการรักษากันจำนวนมาก

“อาการของโรคนี้จะมีไข้สูง ปวดตามข้อ บางรายมีผื่นขึ้นตามตัว มีไข้สามถึงสี่วัน มีอาการข้อบวม มือบวม ปวดทั้งตัว เป็นกันได้ทุกรัย แต่ที่ป่วยมากที่สุดจะเป็นวัยกลางคนวัยทำงานเพราะเขาต้องไปตัดยาง กรีดยางไม่ได้ป้องกัน พอถูกยุ่งลายสวนกัดก็เป็นไข้ เดิมชาวบ้านก็เป็นโรคปวดกล้ามเนื้อจากการทำงานอยู่แล้ว พอเป็นโรคชิคุนกุนยาก็ยิ่งทำให้โรครุนแรงขึ้นอีก

“ถ้ายุ่งกัดคนที่มีเชื้อแล้วมากัดเราก็คือเป็นทันที ตามหลักโรคนี้เกิดจากเชื้อไวรัส ถ้ากัดผ่นก็จะหายจากอาการได้เอง แต่เนื่องจากว่าตอนนี้บางคนยังมีเชื้ออยู่ก็เลยเป็นๆ หายๆ เป็นโรคที่ต้องกินยารักษาตามอาการ ไม่รุนแรงถึงขั้นเสียชีวิตเหมือนไข้เลือดออก แต่มันเป็นโรคที่ทรมาณ ทำให้ไม่สามารถทำงานได้ บางคนเข้าห้องน้ำช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ มันปวดตามข้อทั่วร่างกาย ก็น่ากลัวตรงที่มันเป็นแล้วทรมาณ

“ส่วนโรคประจำที่นี้ชาวบ้านแถบนี้ส่วนใหญ่มารักษาเป็นโรคปวดเมื่อยตามตัว ปวดกล้ามเนื้อจากการทำงาน ไข้หวัด ภูมิแพ้ ถ้าบางรายอาการรุนแรงก็จะส่งไปรักษาต่อที่โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช อำเภอยะหา มีรายหนึ่งพ่อเขาป่วยเป็นโรคประสาทขาดยารักษาในระยะหนึ่ง ลูกเขามาประสานกับทางสถานีอนามัย แล้วเราก็ส่งต่อคนไข้ไปรักษาที่โรงพยาบาลสงขลาจิตเวช”

สุทิสรา เป็นคนนอกพื้นที่ตำบลตาชี หลังจากจบจากวิทยาลัยการสาธารณสุข จังหวัดยะลา เมื่อปี 2548 สถานีอนามัยตำบลตาชี จึงเป็นที่ทำงานแห่งแรกของเธอ

“ตอนที่จบมามีเหตุการณ์เกิดขึ้นแล้ว จังหวัดยะลาจบกันมา 20 กว่าคน อาจารย์แจ้งว่าตรงไหนมีตำแหน่งว่างบ้าง โดยให้นักศึกษาเลือกพื้นที่ทำงานกันเองก่อน ถ้าตกลง

กันไม่ได้ก็ต้องจับสลาก แต่โชคดีตอนนั้นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอยะหาจบมาแค่ 2 คน เขาให้เลือกพื้นที่ทำงาน 2 แห่ง คือ ที่ตำบลตาชี และตำบลปะเต เพื่อนอีกคนเป็นมุสลิม เขาก็ไม่เลือกเข้ามาทำงานในพื้นที่ไทยพุทธอยู่แล้ว เพราะการกิน การอยู่หลายๆ เรื่องมันลำบาก เราก็เลยโชคดีไม่ต้องไปอยู่พื้นที่ตำบลปะเต ซึ่งเป็นพื้นที่สีแดงที่เกิดเหตุการณ์บ่อยครั้ง

“ตอนแรกพ่อแม่ยังขับรถกระบะมาส่งที่ทำงาน เพราะเรายังขับรถไม่เป็น ตอนนั้นขับรถเป็นแล้วก็ขับมาทำงานคนเดียวทุกวัน ซึ่งเราจะไม่ขี่มอเตอร์ไซด์เด็ดขาด ห่วงเรื่องความปลอดภัย จริงๆ มันน่ากลัวตอนเดินทางเข้ามาเท่านั้นเอง แต่พอมาถึงตำบลตาชีแล้วอุ่นใจไม่มีอะไร

“ระยะทางจากบ้านมาที่ทำงานประมาณ 13 กิโลเมตร คิดว่าเราไม่น่าจะเป็นเป้าหมายของผู้ก่อความไม่สงบ เพราะเป้าหมายของพวกเขาคงเป็นทหาร ตำรวจ และข้าราชการมากกว่า ส่วนเจ้าหน้าที่สาธารณสุขก็มีบ้าง ที่ผ่านมาเคยเกิดเหตุการณ์คนร้ายยิงเข้าไปในสถานีอนามัยที่จังหวัดปัตตานีทำให้เจ้าหน้าที่ตายหมด ช่วงนั้นสถานการณ์น่ากลัวมาก มีประกาศจากทางราชการให้ระมัดระวัง เพราะพื้นที่ก่อนเข้าเขตตำบลตาชีก็เคยเกิดเหตุยิงชาวบ้านเจาะกาดิเมื่อปี 2551 ตอนนั้นยอมรับว่ากลัวมากเวลามาทำงานต้องขับรถเร็วขึ้น

“มาอยู่ตำบลตาชี 4 ปีแล้ว รู้สึกดีที่ได้มาทำงานที่สถานีอนามัยแห่งนี้ แม้ว่าจะต้องทำงานในช่วงที่เกิดสถานการณ์รุนแรงก็ตาม เพราะถ้าไปอยู่ที่อื่นคงน่ากลัวมากกว่านี้ ถ้าเป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านทั้งสองกลุ่มอยู่ปะปนกัน บางทีก็ไม่รู้ว่ามีคนข้างนอกเข้ามาแฝงตัวด้วยหรือเปล่า แต่อย่างพื้นที่ตาชีเป็นพื้นที่ปิด มีเฉพาะคนไทยพุทธอย่างเดียว ถ้ามีคนแปลกหน้าเข้ามาชาวบ้านเขาจะรู้ ซึ่งถ้าเราเป็นไทยพุทธแล้วต้องเข้าไปทำงานในพื้นที่อิสลามเราก็กว้างเหมือนกันคะ แต่โชคดีที่พื้นที่ตรงนี้เป็นไทยพุทธทั้งหมด”

ถึงจะทำงานในพื้นที่เสี่ยงและไม่ว่าจะกลัวกับเหตุการณ์มากเท่าไร แต่สุภิตาก็คงยึดมั่นปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำตำบลด้วยความเข้มแข็งมาโดยตลอด

“เพราะที่นี่เป็นสถานีอนามัยให้บริการประชาชน ถ้าเราเมาซ่า มาสาย คนเจ็บคนป่วยเขาก็รอเราอยู่ เราต้องมาให้เร็วที่สุด ในสถานีอนามัยมีเจ้าหน้าที่สามคน ต้อง

ผลัดเปลี่ยนเวรกันว่าใครจะเข้าเข้า หรืออยู่เย็น และมีลูกจ้างในพื้นที่ด้วยหนึ่งคน ถ้า
สี่โมงเย็น หรือสี่โมงครึ่ง เราก็อาจจะกลับก่อนแล้วเขาก็ดูแลต่อ

“แต่ถ้ามีเหตุการณ์ไม่ปกติทางอำเภอยะหาหรือสำนักงานสาธารณสุขจะโทรมา
บอกให้ออกจากพื้นที่แล้วไปรวมตัวกัน คือผู้บริหารไม่ให้เราอยู่ในพื้นที่ เพราะเป็นห่วง
เรื่องความปลอดภัย จะเรียกให้ออกไปรวมตัวกันที่อำเภอ ที่ผ่านมาก็เคยมีโดนเรียกให้
ออกจากพื้นที่เหมือนกัน ช่วงเดือนมีนาคม 2552 เกิดเหตุระเบิดขึ้นที่อำเภอยะหา แล้ว
มีข่าวลือตลอดออกมาว่าจะมีการก่อเหตุที่สถานีอนามัย จริงๆ ใครจะออกหรือไม่ออกก็ได้
ขึ้นอยู่กับเราเป็นคนประเมินสถานการณ์ตัดสินใจ ถ้ามั่นใจว่าพื้นที่ทำงานปลอดภัยไม่ต้อง
ออกไปก็ได้ แต่ถ้าไม่มั่นใจก็ต้องรีบกลับ

“ชาวบ้านตาสีน่ารัก จะคอยดูแลดี อย่างกำนันถ้าเห็นว่าเราทำงานจนจะค่ำแล้ว
ก็จะมาบอกว่าไม่ต้องอยู่นานหรือกลับบ้านได้แล้ว วันไหนที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นในพื้นที่
ใกล้เคียง เขาก็จะมาบอกให้เรากลับบ้านเร็วขึ้นกว่าปกติ”

สำหรับอนาคตการทำงานในวันข้างหน้าหากความสมานฉันท์และสันติภาพยังไม่
เกิดขึ้นอย่างแท้จริงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การย้ายออกนอกพื้นที่อย่าง
ข้าราชการหลายคนที่อยู่ในภาวะเสี่ยงจึงเป็นทางเลือกแรกของเธอ แม้จะต้องอยู่ห่างจาก
ครอบครัวบ้าง แต่ก็เพื่อความปลอดภัยในการทำงาน

“ถ้าคิดจะย้ายที่ทำงานก็คงย้ายออกนอกพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่นย้าย
ไปสงขลา เพราะแม่เป็นคนที่นี่ เขาก็อยากให้เราย้ายออกไปเหมือนกัน เราคงไม่เข้าไป
อยู่ในตัวเมืองยะลา ถ้าให้เข้าเมืองอยู่ตรงนี้ดีกว่า เพราะบ้านอยู่ในอำเภอยะหาเข้าเมือง
ยะลาก็ต้องเดินทาง 20 กว่ากิโลเมตร ซึ่งถนนสายยะลานั้นกว่าถนนสายตาชี เพราะ
ถนนยะลา แหว่งทำสาบ สามแยกบ้านเนียง บาโจซิแน แหว่งนั้นเกิดเหตุการณ์บ่อย น่ากลัว

“อย่างโรงเรียนบ้านยะลา อยู่ติดถนนใหญ่ก็เกิดระเบิดหลายครั้ง เมื่อก่อนตรงนั้น
มีทั้งไทยพุทธและอิสลามปะปนกันไป แต่ตอนนี้ไม่มีไทยพุทธแล้ว เพราะส่วนใหญ่คนใน
ครอบครัวไทยพุทธถูกยิงเสียชีวิต แล้วเขาก็ย้ายออกไป

“ครอบครัวมีพี่น้องสามคน เราเป็นคนเล็ก เราทำงานเป็นคนแรกในครอบครัว
แม่อยากให้ทำงานก่อน ถ้าสถานการณ์ดีขึ้นก็อาจจะอยู่ตรงนี้ไปเรื่อยๆ ส่วนพี่สาวเรียน

พยายามใกล้ชิดแล้ว พี่ชายเป็นเจ้าหน้าที่ธุรการโรงเรียน ทำงานในพื้นที่ทุกคน เวลา
กลับมาจากทำงานก็มีเรื่องมาเล่าแลกเปลี่ยนกันบ้าง

“หมู่บ้านที่เราอาศัยอยู่เป็นพื้นที่ชาวไทยมุสลิม มีคนไทยพุทธปะปนประมาณ 1
เปอร์เซ็นต์ แต่เราก็อยู่ด้วยกันได้ มีเพื่อนมุสลิม ทั้งที่เป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและ
เพื่อนบ้านที่เรียนมาด้วยกัน เรายังคุยกันปกติ เรื่องเหตุการณ์ก็คุยกันบ้าง ถามสารทุกข์
สุขดิบกันบ้าง

“แรกๆ เกิดเหตุการณ์กลัวเหมือนกันไม่กล้าออกไปไหน ตอนนี่เริ่มชินแล้ว มันคง
อยู่ที่ดวง อยู่ที่ไหนก็มีอันตรายทั้งนั้น แต่ที่นี้อาจมีภาวะเสี่ยงมากกว่า ก็ต้องระมัดระวัง
ตัวเอง”

❦ แวเซาะ รอมือลี ❦

พลังแห่งศรัทธาสร้างสันติสุขในแผ่นดินได้

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : สุพัตรา ศรีปัจฉิม

“

การจ้างบัณฑิตอาสาทำงานในพื้นที่เป็นเรื่องดีเพราะคนเหล่านี้จะได้ทำงานที่บ้านของตัวเอง...การทำงานของบัณฑิตอาสาทำให้รู้ภาพรวมของพื้นที่ บางพื้นที่มันก็ไม่ได้น่ากลัวอย่างที่เห็นข่าวไป

”

❖ ชาวบ้านบางคนบอกว่า ‘อย่าเข้ามาหมู่บ้านนี้นะ ถ้ายังเห็นหน้าอีกไม่รอดแน่’ พอเจออย่างนี้เราก็อับอายเสีย” แวเซาะ รอมือลี นักพัฒนาสังคมปฏิบัติการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดยะลา ย้อนภาพความยากลำบากและความสับสนของเพื่อนๆ บัณฑิตที่ลงไปทำงานในพื้นที่ช่วงที่เธอทำงานบัณฑิตอาสาหลังจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เมื่อปี 2550

“มาทำงานเป็นบัณฑิตอาสาอยู่ 4 เดือน เป็นงานเน้นสร้างความเข้าใจระหว่างชาวบ้านกับภาครัฐ โดยจะมีบัณฑิตอาสาทำงานตำบลละ 1 คน เพื่อเข้าไปหาข้อมูลพื้นฐานของชาวบ้านในตำบล เช่น อาชีพหลักและความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

“ช่วงแรกที่เราลงไปทำงานก็มีปัญหาเหมือนกัน เพราะชาวบ้านยังไม่เข้าใจหน้าที่ของบัณฑิตอาสา จึงไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ให้ข้อมูล เนื่องจากกลัวว่าตัวเองจะไม่ปลอดภัย ชาวบ้านต่อต้านมาก แม้บัณฑิตอาสาเป็นคนในตำบลนั้นก็จริงแต่อยู่คนละหมู่บ้าน บางทีก็ถูกข่มขู่ เราเพิ่งจบมาประสบการณ์ทำงานยังไม่มี พอเขาพูดอย่างนั้น เราก็ไม่กล้าลงพื้นที่คนเดียว

“บางทีให้แบบสอบถาม เขาฉีกทิ้งต่อหน้าเลยก็มี เราจึงแก้ปัญหาด้วยการนัดลงพื้นที่เป็นกลุ่ม อย่างถ้าอำเภอมี 5 ตำบล ก็จะนัดรวมตัวกัน วันนั้นไปตำบลนั้นก็ไปพร้อมกัน แล้วค่อยเวียนให้ครบทั้ง 5 แห่ง ปลอดภัยกับตัวเอง เพราะช่วงนั้นมีเหตุการณ์เกิดขึ้นทุกวัน ชาวบ้านเขาก็กลัวคนแปลกหน้าเหมือนกัน

“ช่วงที่เกิดเหตุการณ์ใหม่ๆ ชาวบ้านจะไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ คือ เลี่ยงที่จะไม่เจอ ไม่ต้องพูดคุยกับเจ้าหน้าที่แล้วตัวเองจะปลอดภัย ตอนนั้นเขามองภาพรวมแบบนี้หมดเลย พอบัณฑิตอาสารับรู้ความรู้สึกความคิดของชาวบ้าน จึงประสานภาครัฐ จนมีการจัดโครงการจังหวัดเคลื่อนที่เข้าไปช่วยเหลือชาวบ้าน เช่น แจกข้าวสาร และดูข้อมูลว่าครอบครัวนี้ขาดแคลนอะไรก็สามารถช่วยเหลือเขาได้ตรงจุดและทั่วถึง

“ช่วงหลังพอเขารู้ว่าบัณฑิตอาสากลุ่มนี้ไม่ได้มาทำงานสถานการณ์ความรุนแรง แต่ลงมาเป็นตัวแทนรัฐบาลเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านอีกแรงหนึ่ง เขาก็รู้สึกดีขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ หลังจากที่บัณฑิตอาสาทำความเข้าใจกับชาวบ้านว่าหลาย ๆ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเจ้าหน้าที่รัฐไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องนะ เพราะไม่ว่าจะเป็นคนไทยพุทธ หรือไทยมุสลิมก็เจอเหตุการณ์

เหมือนกัน ทุกคนก็โดน เจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหารก็โดน

“แต่ก็ยังมีชาวบ้านบางคนพอเกิดเหตุต่อหน้าต่อตา เขาก็รู้ว่าใครเป็นคนทำแต่พูดไม่ได้ แม้จะรู้ว่าข้อมูลที่ให้กับเราจะไม่รั่วไหลถึงหูคนร้าย แต่เขาก็ไม่สบายใจอยู่ดี เพราะรัฐไม่ได้ปกป้องเขาได้ตลอด 24 ชั่วโมง สู้เขาไม่ต้องให้ข้อมูลดีกว่า แม้จะรู้ว่าใครเป็นคนทำก็ตาม”

แม้การทำงานในช่วงแรกจะถูกต่อต้านจากชาวบ้าน แต่ด้วยหัวใจที่อยากเห็นสันติสุขแบ่งบานในบ้านเกิด จึงเป็นแรงส่งทำให้เธอและเพื่อนบัณฑิตอาสาสมัครมุ่งมั่นที่จะทำหน้าที่อย่างไม่ย่อท้อ ความไว้วางใจจึงเข้ามาแทรกแทนความหวาดระแวง

“พอเขาเห็นว่าข้อมูลที่ให้บัณฑิตอาสาไปได้รับความช่วยเหลือกลับมาอย่างที่เขาต้องการ ชาวบ้านจึงมั่นใจภาครัฐมากขึ้น เพราะการลงพื้นที่แต่ละครั้งฝ่ายปกครองจะประสานกับกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และกระทรวงแรงงาน

“บัณฑิตอาสาจะทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านรู้ก่อนว่าจะมีเจ้าหน้าที่มาให้ความช่วยเหลืออะไรบ้าง เช่น ซ่อมทีวี ตู้เย็น พัดลมฟรี ใครไม่สบายมารับยารักษาโรคได้ฟรีทั้งหมด

“ตอนนั้นมีข่าวลือเหมือนกันว่าบัณฑิตอาสาของจังหวัดนราธิวาสถูกยิงเสียชีวิตจริงๆ ก็มีตายคนหนึ่ง แต่เขาตกจากกระบะหลังรถยนต์ที่เดินทางไปร่วมงานแต่งเพื่อน พอหล่นลงมาหัวเขากระแทกกับพื้นถนนก็เลยเสียชีวิต บางคนบอกว่าถูกฆ่าจากการสร้างสถานการณ์ แต่เรารู้ว่าไม่ใช่ มันเป็นอุบัติเหตุ

“ตอนที่ทำงานบัณฑิตอาสา สถานการณ์ในพื้นที่กำลังระอุเกิดเหตุบ่อย เราก็กลัวเหมือนกันว่าอีกฝ่ายจะเพ่งเล็งว่าเราเป็นฝ่ายรัฐ ข้อดีของโครงการนี้คือทำให้บัณฑิตที่จบมามีงานทำ ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับความไม่ถูกต้อง เพราะแต่ละปีบัณฑิตในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จบมาก็เยอะ พอได้ทำงานตรงนี้ก็รู้สึกดีที่มีงานทำและมีเงินเดือนดูแลตัวเองได้

“การจ้างบัณฑิตอาสาทำงานในพื้นที่เป็นเรื่องดีเพราะคนเหล่านี้จะได้ทำงานที่บ้านของตัวเอง แม้จะมีเหตุการณ์ความรุนแรงก็ยังดีกว่าไปทำงานกรุงเทพฯ เพราะได้อยู่กับพ่อแม่ แต่ถ้าพื้นที่ไหนเสี่ยงก็เสี่ยงไม่ไป ตอนทำงานก็ไม่มีบัณฑิตอาสาคนไหนตกเป็น

เหยื่อของเหตุการณ์เพียงแต่ถูกข่มขู่ในช่วงแรกเท่านั้น

“มีญาติคนหนึ่งจบมาเป็นปีแล้วยังไม่มีงานทำ ไปสมัครงานที่ไหนเขาก็ไม่รับ เพราะยังไม่มีประสบการณ์ อย่างโครงการบัณฑิตอาสาสมัครคนได้น้อยแค่ตำบลละหนึ่งคน ทำให้บัณฑิตจำนวนมากในพื้นที่ยังตกงาน ไม่มีงานทำ แทนที่จบออกมาแล้วจะช่วยพ่อแม่ กลับต้องมาให้พ่อแม่เลี้ยงดูอีก เขาก็รู้สึกไม่ดี ถ้าเป็นผู้ชายหากยังไม่มีการทำงานก็จะติดเพื่อน พอมีงานทำก็ต้องรับผิดชอบหน้าที่การงาน ความคิดก็เปลี่ยนไปอีกแบบหนึ่งเลย

“คนที่จบมาแล้วส่วนใหญ่ไม่อยากจะออกไปทำงานข้างนอก แต่มีเพื่อนผู้ชายคนหนึ่ง บอกว่าจบแล้วจะไปทำที่กรุงเทพฯ เพราะกลัวจะเกิดเหตุการณ์เหมือนรุ่นพี่คนหนึ่ง จบมาแล้วไม่มีงานทำ เขาอยู่กับครอบครัวที่บ้านเฉยๆ แล้วก็มีเจ้าหน้าที่มาเคาะประตูขอตัวไป สอบสวน หลังจากนั้นก็ไม่พามาส่งคืนอีกเลย เจ้าหน้าที่บอกว่าพ่อแม่ของเขาว่า ‘ลูกคุณ คนนี้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์’ เพื่อนก็เลยกลัวจะโดนแบบนี้จึงเสี่ยงไปทำงานที่กรุงเทพฯ แทน แต่ถ้าเป็นผู้หญิงส่วนใหญ่ก็จะอยู่บ้าน หรือถ้าไม่มีงานจริงๆ ถึงจะเลือกไปทำงานที่ กรุงเทพฯ หาดใหญ่ หรือปัตตานี

“การทำงานของบัณฑิตอาสาทำให้รู้ภาพรวมของพื้นที่ บางพื้นที่มันก็ไม่ได้น่ากลัว อย่างที่เป็นข่าวไป เวลาที่มีข่าวออกไป คนจะเหมารวมว่าพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้น่ากลัวไปหมด แต่จริงๆ แล้ว บางพื้นที่ก็เกิดเหตุ บางพื้นที่ก็ไม่เกิดเหตุ เราก็ยังใช้ชีวิตประจำวันปกติ ถ้าเวลามีเทศกาลงานต่างๆ เราก็รู้ว่าเขาจะมาราวงระเบิดป่วนแน่นอน ก็ต้องเลี่ยงไม่ไป ถ้าไปก็ไปช่วงเช้า พอเย็นและดึกก็ไม่ไปแล้ว เพราะระเบิดส่วนใหญ่จะเกิดตอนเย็น

“เมื่อก่อนตัวเมืองนราธิวาสกลางคืนคึกคักมาก มีพ่อค้าแม่ค้าขายของกันเยอะ แต่พอมีเหตุการณ์ความรุนแรง สองสามทุ่มก็ไม่มีรถวิ่งแล้ว คนขายก็ขายโดยไม่มีลูกค้ามาซื้อ จากปกติขายได้คืนละพันสองพัน ตอนนี้เหลือแค่หลักร้อย พอเกิดเหตุการณ์คนกลัวไม่ค่อยมีใครออกไปตลาด ถนนก็โล่ง พอเหตุการณ์ซาลงหน่อยก็กลับมาคึกคักอีก เป็นอยู่อย่างนี้

“จริงๆ เราก็อยากให้เหตุการณ์ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้สงบ แต่มันคงเป็นไปได้ที่ทุกอย่างจะดีขึ้นเพราะการทำงานของบัณฑิตอาสาเพียงกลุ่มเดียว แต่

อย่างน้อยมีบัณฑิตอาสาที่ช่วยแก้ไขปัญหาก็รู้ได้บ้าง ถึงจะไม่ 100 เปอร์เซ็นต์ ได้แค่ 20 เปอร์เซ็นต์ก็ยังมี การเป็นตัวแทนภาครัฐถึงจะเป็นส่วนน้อยแต่ก็มีความสำคัญเหมือนกัน

“การช่วยให้บัณฑิตในพื้นที่มีงานทำ ยังมีส่วนช่วยบรรเทาปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ด้วย เพราะบัณฑิตก็เป็นปัญญาชนแล้ว ยิ่งถ้าได้ทำงานมีเงินเดือนเขาก็สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ถ้าไม่มีงานทำ บางทีอาจจะมีคนมาชักชวนเขาไปยุ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ มันง่ายกว่า เพราะทำแล้วก็ได้เงินพอใช้เหมือนกัน”

หลังจากทำงานบัณฑิตอาสาได้เพียง 4 เดือน ผลจากการตั้งใจเรียนจนได้คะแนนดีมาโดยตลอดทำให้เธอสามารถสอบบรรจุเข้าทำงานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จนสำเร็จ แม้จะตัดสินใจอยู่นานที่จะมาทำงานตรงนี้ แต่ท้ายที่สุดเธอก็เลือกทำงานในพื้นที่บ้านเกิดตามความฝันของตัวเอง

“เราได้ทุนกระทรวงมหาดไทยตั้งแต่เรียนที่ มอ. ปัตตานี โดยคัดเลือกจากนักศึกษามุสลิม 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลาและนราธิวาส พอเรียนจบแล้ว ถ้ามีตำแหน่งงานราชการว่างเขาก็จะส่งรายชื่อไป เราก็ไปสมัคร จากนั้นเขาก็เรียกไปสอบสัมภาษณ์ที่สำนักงานปลัด เขาถามเกี่ยวกับเหตุการณ์เราก็สามารถตอบได้ทุกคำถาม พอดีสอบผ่านได้บรรจุงานที่จังหวัดยะลา เป็นเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป สำนักงานพัฒนาสังคม ตอนที่ไปบัณฑิตอาสาทีสอบได้อันดับหนึ่ง พอมาสอบเข้ารับราชการก็ได้ที่หนึ่งเหมือนกัน นับว่าโชคดีเหมือนกัน

“ตอนที่ได้บรรจุเป็นข้าราชการที่จังหวัดยะลาได้ดูข่าวเหตุการณ์ที่ยะลาเกิดบ่อยกว่านราธิวาส พอถามคนที่บ้านว่าจะให้ไปทำงานที่ยะลาไหม ญาติก็ห้ามไม่ให้ไป เพราะเกิดเหตุบ่อย แต่ท้ายที่สุดก็ตัดสินใจไปทำตามความตั้งใจของตัวเอง”

~*~ เพ็ญจันทร์ จันทรสุขกระ ~*~
ชีวิตใหม่ของหญิงชาวไร่ได้ร่มพระบารมี

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : ดิชีลา พุทธสาระพันธ์

“

ปลาบปลื้มใจมาก ท่านพระราชทานเงินให้สามหมื่น ท่านตรัสว่า
เป็นรางวัลสำหรับคนทำดี เงินนี้ไม่กล้าเอาไปจ่ายเลย เก็บไว้เป็น
สูงสุดของชีวิต

”

รถจักรยานยนต์พุ่งข้างส่งเสียงมาแต่ไกลสุดปลายไร่ สลับกับเสียงของเพ็ญจันทร์ จันทร์ศุภกระ หญิงร่างท้วมหมวกความบอบบนพาหะคู่ชีพที่จอดแวะถามไถ่ถึง ผลผลิตในแปลงผักของชาวบ้านที่ลงแรงปลูกมาตั้งแต่ต้นเดือน ผลจากน้ำท่าที่อุดมสมบูรณ์ในปีนี้ ทำให้บรรดาผักและผลไม้แข่งกันออกดอกผลอวบอ้วน รอคอยให้เจ้าของ มาเก็บเกี่ยวไปขายสร้างรายได้กันเต็มท้องทุ่ง สร้างความหวังให้ทั้งผู้ปลูก และผู้อยู่เบื้องหลังอย่างเพ็ญจันทร์ได้หน้าขึ้นตาบานไปพร้อมๆ กัน เพราะเธอเป็นผู้ประสานงานดูแล ฟาร์มตัวอย่างบ้านน้ำคำ โครงการในพระราชดำริ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ตำบลบุละพุโย อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี

แม้วันนี้หน้าตาจะดูซีดเซียวไปบ้าง เพราะเพิ่งฟื้นจากพิษไข้ซึ่งเกิดจากการทำงานหนักในฟาร์ม แต่อาการเจ็บป่วยกลับไม่ได้ทำให้ความห่วงใยที่มีต่อผู้อื่นลดน้อยลงเลย เธอยังคงชีพาหะคู่ใจไปตามท้องร่องและแปลงนา เพื่อดูแลเพื่อนสมาชิกเหมือนเช่นที่เคยทำมาตั้งแต่ปี 2549 อย่างไม่รู้จักคำว่าเหน็ดเหนื่อย

“เราย้ายมาจากกรุงเทพ กลับมาถึงบ้านก็เห็นว่าบ้านน้ำคำของเราชาวบ้านไม่ค่อยมีงานทำ ส่วนใหญ่ทำสวนยาง ทำนา รับจ้างทำงานข้างนอก และเหตุการณ์ความรุนแรงก็เกิดขึ้นบ่อยครั้งมาก พอดีท่าน ณฑล มาพบชาวบ้านที่ค้าขายฝักอบรม ค่ายลูกเสือเดชา-นุชิต ก็เลยบอกว่า อยากให้มีการจ้างงาน อยากได้อยู่กินบนถิ่นฐานของตัวเอง เพราะแม้จะมีหลายหน่วยงานมาส่งเสริมอาชีพให้เรา แต่ทำแล้วก็ไม่มีตลาดรองรับ ไม่รู้ขายที่ไหน ยึดเป็นอาชีพหลักไม่ได้ ท่านก็เลยถามว่า เอาฟาร์มไหม ก็คิดว่าดีนะ ท่านก็ให้ไปรวบรวมที่มา เขียนโครงการ แรกๆ บางคนคิดว่าเราบ้า ทำกับเจ้านาย ทำไม่ได้หรอก ผันลมๆ แล้งๆ จึงเดินเข้าไปขอที่จากแม่ 20 ไร่ บอกแม่ว่าจะเอามาทำฟาร์ม อธิบายอยู่นาน แต่แม่ก็เอาใจตนมาให้คืนนั้นเลย

“ชาวบ้านเขาก็ไม่เข้าใจในตอนแรก เราก็ต้องไปทำเวทีคุยกับเขาหลายเดือน บางทีเราก็ออข้าง แต่การเห็นพี่น้องของเราอีกหลายคนยังเดือดร้อนอยู่ ทำให้มีกำลังใจดีรู้ เคยมีคนบอกว่า เราทำอะไรได้แต่อย่าทอดทิ้ง ก็ทำให้มีกำลังใจขึ้นมา ทำเพื่ออีกหลายชีวิตที่จะให้อยู่ตรงนี้ บวกกับอีกหลายๆ ท่านที่สนับสนุน โดยเฉพาะสมเด็จพระนางเจ้าฯ เป็นพระมหากษัตริย์คุณที่มีเมตตาต่อระดับรากหญ้าอย่างนี้ เพราะถ้าวันนี้

ไม่มีฟาร์ม ชาวบ้านก็ไม่ว่าจะไปทำอะไร และหันหน้าไปพึ่งใคร ทำอะไรที่ไหน ออกไปก็
ไม่กล้า ถ้าไปก็เสียชีวิต

“ที่นี่เราไม่ได้ทำเพื่อกำไรนะ เพราะรายได้ที่นี่เดือนหนึ่งก็แค่แสนห้า แต่เราต้อง
จ้างคนงานและมีรายจ่ายอื่นๆ เดือนหนึ่งก็ห้าหกแสน พระองค์เพียงแค่อยากให้โอกาสแก่
คนยากไร้ ทุพพลภาพ และคนที่ได้รับผลกระทบจากเหตุความไม่สงบ ให้เข้ามาหาเงินได้
เราเองก็อยากให้ญาติพี่น้องของเราไม่ต้องสูญเสีย เมื่อก่อนชาวบ้าน เขาก็ทำนา รับจ้าง
แค่นั้นเอง พอออกไปก็จะเกิดเหตุการณ์สูญเสีย ไม่อยากให้เกิดอย่างนั้นขึ้นมาอีกแล้ว
เมื่อเราได้ฟาร์มนี้มา ชาวบ้านก็ได้มาร่วมมือกันทำงานที่นี่”

ความภาคภูมิใจที่เพ็ญจันทร์มีต่อฟาร์มตัวอย่างบ้านน้ำตาไม่ได้หยุดแค่การสร้าง
อาชีพให้ชาวบ้านท่ามกลางหมอกควันแห่งความรุนแรงเท่านั้น แต่ที่นี่ยังถูกเลือกให้เป็น
สถานที่สร้างบ้านสำเร็จรูปกว่า 150 หลังที่ปลูกเรียงรายริมคลองชลประทานเพื่อรองรับ
พ่อพิมพ์และแม่พิมพ์ของชาติที่กำลังจะย้ายเข้ามาอยู่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ครูได้

“บ้านที่สร้างขึ้นมีสองชั้น สองห้องนอน ใต้ถุนบ้านมีลานจอดรถ ภายในบ้านมี
สิ่งของที่จำเป็นให้ครบเลย ครูหิ้วกระเป๋ามาอยู่ได้เลย ท่านทรงห่วงครูกมาก ที่นี้จะ
ให้ครูอยู่ ไม่ว่าจะเป็นคนที่ไหน ศาสนาไหนก็มาอยู่ได้หากเต็มใจมาสอน ที่นี้มีการดูแล
ความปลอดภัยครูลด 24 ชั่วโมง บริเวณใกล้ๆ กันจะสร้างโรงเรียนเปิดสอนตั้งแต่ชั้น
อนุบาลถึงประถม มีโรงยิม ร้านเสริมสวย ห้องสมุด ตอนนี้มีคนมุสลิมแถวนี้มาถามเรื่อง
โรงเรียนเหมือนกัน เขาอยากเอาลูกมาฝากเรียน แต่เราให้เขตการศึกษาดูแล ไม่ได้แบ่งแยก
ทุกคนเข้ามาอยู่ร่วมกับเราได้ เราเปิดกว้าง แต่เราจะคัดกรองคนที่เข้ามาว่าต้องเป็นคน
ลำบากจริงๆ”

เพ็ญจันทร์กล่าวพร้อมกับน้ำตาแห่งความอึดอัดที่เริ่มเอ่อคลอดวงตาทั้งสองข้าง
เมื่อเธอเริ่มเล่าถึงโอกาสอันยิ่งใหญ่ในชีวิตที่ได้เข้าเฝ้าอย่างใกล้ชิดใต้เบื้องพระยุคลบาท

“ปลาบปลื้มใจมาก ท่านพระราชทานเงินให้สามหมื่น ท่านตรัสว่า เป็นรางวัล
สำหรับคนทำดี เงินนี้ไม่กล้าเอาไปจ่ายเลย เก็บไว้เป็นสูงสุดของชีวิต

“การได้มาทำงานที่นี่ ทำให้ไม่ต้องตาย และมีงานทำ คิดว่าตัวเองได้ปลูกดอกไม้
แห่งชีวิตให้คนอื่น ทำเพื่อคนอื่น เพื่อสังคม ไม่เคยคิดอยากทำอะไรเพื่อตัวเอง เพราะ

ตัวเองพอแล้ว มีหลายคนถามเหมือนกันว่าหาเรื่องใส่ตัวหรือเปล่า แต่การได้คิดถึงคนอื่นก่อนคิดถึงตัวเองก็ดีนะ เกิดมาหนึ่งครั้ง ก็ตายหนึ่งครั้ง ตายเพราะเรื่องดีๆ ก็คงดีกว่าเราตายแล้วไม่ได้ช่วยเหลืออะไรใครเลย ไม่ได้ทำอะไรเลย มันก็ไร้ค่า แต่ทุกวันนี้เราก็กี่ไม่ประมาท ถามว่ากลัวไหม ก็กลัว แต่ถ้ามันเกิดขึ้น มันก็เป็นวาระของเราแล้ว เราก็กี่ต้องไป ทุกคืนก็ยิ่งภาวนาให้มันเหมือนก่อน ให้สงบเร็วๆ จะทำมาหากินกันได้ดีขึ้น”

เสียงกริ่งดังขึ้นทั่วฟาร์มบ้านน้ำคำในเวลา 16.30 น. เป็นสัญญาณว่างานของทุกคนในฟาร์มวันนี้สิ้นสุดลงแล้ว เช่นเดียวกับเพ็ญจันทร์ แต่ก่อนจะกลับบ้านเธอไม่เคยลืมขีรถจักรยานยนต์พ่วงข้างมาจอดหน้าอาคารเฉลิมพระเกียรติ เพื่อพุ่มองพระราชดำริสของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2550 ด้านหน้าอาคาร ข้อความว่า “คนไทยด้วยกัน ชาติเดียวกัน เปรียบเสมือนอยู่ในเรือลำเดียวกัน ถ้าต่างคนต่างพายไปคนละทาง เรือก็ไปไม่ถึงไหน เรือชาติอื่นเขาก็แข่งเรือเรากันไป แต่ถ้าเราช่วยกันพายไปในทิศทางเดียวกัน เรือของประเทศไทยก็จะแล่นฉิว เพราะฝีมือของคนไทยไม่เป็นรองใครเลย”

อ่านจบ รอยยิ้มของเธอก็ปรากฏบนใบหน้าทีกรำแดดเพราะได้ต่อเติมกำลังใจจนเต็ม และพร้อมจะรดน้ำพรวนดินสวนดอกไม้แห่งชีวิตของผู้คนที่นี้ต่อไป

❖ วาสิือเมาะ ❖
กำนันหญิงแกร่งแห่งตำบลสะก้า

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : ดิชีลา พุทธสาระพันธ์

“

การเป็นผู้นำเป็นสิ่งที่ยาก ยิ่งเป็นผู้นำหญิงยิ่งยากที่จะมานำลูกบ้าน
ผู้ชาย... เราก็ต้องทำให้เขาเห็นว่าเราสามารถดูแลเขา และทำงาน
ด้วยกันได้

”

❖ กะเมาะนะเทรอ คนนี้เขาเก่ง ไม่ต้องพูดเลย เขาทำให้ชาวบ้านมีงานทำ มีเงินใช้ เขาเป็นหญิงแกร่งแห่งตำบลสะก้า”

คำนิยามที่ชาวตำบลสะก้า อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี มีต่อผู้นำหญิงอย่าง กำนันเมาะ หรือนางวาสือเมาะ เกาะ วัย 57 ปี ผู้ทำหน้าที่ดูแลลูกบ้านทั้งไทยพุทธและมุสลิมกว่า 3,500 คนมาสองปีแล้ว แม้จะเคยเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 บ้านศาลาบุญติมาแล้วถึง 7 ปี ก่อนจะได้รับเลือกเป็นกำนันตำบลสะก้า แต่การต้องดูแลลูกบ้านทั้งสองหมู่บ้าน คือ บ้านสะก้า บ้านศาลาบุญติ บ้านคลองโต๊ะเนาะ และบ้านกูบังบาเตาะ ก็ไม่ใช่โจทย์ที่ง่ายนักสำหรับผู้หญิงเมื่อก้าวมาเป็นผู้นำชุมชน

“การเป็นผู้นำเป็นสิ่งที่ยาก ยิ่งเป็นผู้นำหญิงยิ่งยากที่จะมานำลูกบ้านผู้ชาย ด้วยความที่เราเป็นสตรีคนหนึ่งซึ่งเป็นเพศที่อ่อนแอ แต่ว่าเราทำงานด้วยลำแข้ง เดินเคียงข้างผู้ชายได้ ทำเพื่อหมู่บ้าน ดูแลความทุกข์สุขของหมู่บ้าน ดูแลรักษาความปลอดภัยในหมู่บ้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย เราก็ต้องทำให้เขาเห็นว่าเราสามารถดูแลเขาและทำงานด้วยกันได้

“การรักษาความปลอดภัย กำนันไม่ได้ทำคนเดียว แต่เป็นการร่วมมือร่วมใจกันของหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายความมั่นคง ทหาร ตำรวจก็เข้ามาดูแล และในหมู่บ้านเราเองเราก็ดูแล ติดตาม และสังเกตกันเอง ถ้ามีคนนอกพื้นที่หรือคนแปลกหน้าเข้ามา ชาวบ้านก็ภูมิใจที่เราพยายามดูแลรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน ในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างปัจจุบัน เราต้องร่วมกันดูแลหมู่บ้าน เราต้องสามัคคีกัน”

กำนันวาสือเมาะกล่าวย้ำ แต่หน้าที่การงานที่ดูเหมือนจะเข้าไปขัดผลประโยชน์ของคนบางกลุ่ม และการเป็นตัวแทนอำนาจรัฐในชุมชนของกำนันวาสือเมาะซึ่งเป็นเป้าหมายของกลุ่มก่อความไม่สงบก็สร้างความหวาดหวั่นให้เธอไม่น้อย แต่ความหวาดกลัวนี้ก็ไม่เคยขวางกั้นความมุ่งมั่นของกำนันหญิงแกร่งผู้นี้ได้เลย

“เราเป็นผู้หญิง ความกลัวต้องมีอยู่แล้ว ยิ่งในสถานการณ์แบบนี้ แต่เราไม่ได้ทำอะไรให้ใครเดือดร้อน เรามีการป้องกัน และมีความเข้มแข็ง ป้องกันไม่ให้เหตุร้ายเกิดขึ้นในหมู่บ้านของเรา ทำทุกอย่างด้วยใจรัก ยึดคิดว่าพยายามทำทุกอย่าง และไม่หวังอะไรตอบแทน หวังแต่ผลประโยชน์ที่จะให้ทั่วถึงทุกคนในหมู่บ้าน เพื่อให้หมู่บ้านของเรา

ได้พัฒนา

“เราก็พยายามเข้าไปช่วยเหลือทุกกลุ่ม ทั้งคนแก่ สตรี และเยาวชน กลุ่มนี้เราให้ความสำคัญมาก เราพยายามเข้าไปจัดเยาวชนให้เข้ารูปเข้ารอย เพื่อป้องกันไม่ให้เยาวชนยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ในภาคฤดูร้อนเรามีโครงการฉันทานันนารู หรือโครงการเส้นทางสายใหม่ เรายอมรับเด็กเยาวชนที่มีอายุ 15 ถึง 18 ปี เข้าโครงการนี้ บางทีเยาวชนไม่เข้าใจ แต่เราก็อบรมไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด พยายามชักชวนให้มาเข้าชมรมของเรา โครงการนี้ต้องการให้บรรลุผลเพื่อให้เยาวชนหมู่บ้านของเราได้ประโยชน์อย่างเต็มที่”

แม้จะมีงานนอกบ้านให้แก้ไขและพัฒนาหลายอย่าง แต่โซ่วากำนันวาสือเมาะจะใช้เวลาหมดไปกับการทำงานเพื่อสังคมและชุมชนเพียงอย่างเดียว เพราะเธอยังทำหน้าที่แม่ของลูกสามคนได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่องเช่นกัน

“เราแบ่งเวลาถูก เพราะงานไม่ใช่ต้องทำงานคนเดียว การรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน หรือกลุ่มสตรีเราก็ทำเป็นช่วงเวลา ในหน้าที่การงานของการเป็นแม่บ้าน มีสามีมีลูก เราต้องปฏิบัติหน้าที่ของเรา เราแบ่งเวลาได้ ลูกคนโตก็มีครอบครัวไปแล้ว อีกสองคนยังเรียนอยู่ ลูกก็เข้าใจในสิ่งที่เราทำ เขายังพูดเลยว่าดีใจที่แม่ช่วยชาวบ้านได้เยอะ”

กำนันวาสือเมาะกล่าวพร้อมรอยยิ้มน้อยๆ และแม้วันนี้กำนันวาสือเมาะจะได้รับรางวัลมากมายที่การันตีถึงความสามารถทั้งรางวัล “กำนันดีเด่น” ด้านเสรีภาพของจังหวัดปัตตานี จากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในปีนี้ และถูกคัดเลือกเป็น “สตรีดีเด่น” สาขาผู้นำเศรษฐกิจพอเพียงปี 2551 รวมถึงการเข้ารับรางวัล “สตรีเก่ง” ด้านระบบมาตรฐานงานชุมชนเมื่อปี 2550 แต่เมื่อเหตุการณ์ความไม่สงบยังไม่ยุติ เธอจึงยังต้องทำงานหนักต่อไป

“ไม่รู้เหมือนกันว่ามันจะยุติเมื่อไร แต่ก็พยายามให้เรื่องเกิดขึ้นในบ้านเราน้อยที่สุด เพื่อให้ทุกคนอยู่ดีกินดีมากที่สุด” เป็นความตั้งใจที่กำนันวาสือเมาะมุ่งมั่นจะทำให้สำเร็จตราบเท่าที่เธอยังอยู่ในฐานะกำนันหญิงแห่งตำบลสะก่า

*** วรรณ อาลีตระกูล ***
บ้านฉันยังปลอดภัย

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : ดิชีลา พุทธสาระพันธ์

“

อยากให้คนข้างนอกเข้าใจว่าจริงๆ แล้วไม่ใช่ทุกพื้นที่ที่จะเกิดเหตุไป
ชะหมด บัดตานี้มีเส้นไหมากนะ ที่นี้เป็นการผสมผสานวัฒนธรรมไทย
จีน และมุสลิมมาตั้งแต่ปู่ย่าตายายแล้ว...ความจริงแล้วเราเอื้ออาทร
กัน แม้ต่างศาสนา แต่เราก็ให้ความร่วมมือกัน

”

▼ มันเจ็บปวดที่ต้องคอยตอบคำถามว่าพวกเรามีชีวิตอยู่อย่างไร แม้จะพยายามบอกคนอื่น ๆ ว่าเราอยู่ได้ และหากคุณมา เราก็จะรับรองความปลอดภัยให้คุณ แต่มันก็ยากที่จะทำให้เขาเชื่อมั่น เพราะเขายังได้ยื่นข่าวมากันถึงกันทุกวันในสื่อ”

ความรู้สึกคับข้องใจถูกถ่ายทอดออกจากปากของหญิงสาวบุคลิกมาดมั่นอย่างวรรณ อาลีตระกูล วัย 36 ปี ผู้ดำรงตำแหน่งกรรมการสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดปัตตานี และหัวหน้าฝ่ายการตลาดของโรงแรมซีเอสปัตตานี แม้ว่าตลอดห้าปี ที่เสียงปิ่นนักร้องดังขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะทำให้ตัวเลขการท่องเที่ยวติดลบสูงสุด จนถึงปัจจุบันก็ยังไม่มีการฟื้นตัวที่จะกระเด้งขึ้น แต่สำหรับเธอแล้ววาทกรรมเหล่านี้กลับทำลายให้เธอต้องการก้าวผ่านไปให้ได้

“ไม่เคยคิดว่าจะมีเหตุการณ์แบบนี้เกิดขึ้นในบ้านเรา เพราะหลังจากตัดสินใจลาออกจากการโฆษณาในกรุงเทพมหานครมาทำงานที่นี่ คิดเพียงแค่ว่าอยากกลับมาพัฒนาบ้านเราให้ดีกว่านี้ แต่พอมาเจอแบบนี้บอกได้เลยว่าเป็นโจทย์ที่ใหญ่ที่สุดในชีวิตการทำงาน 13 ปี ไม่เคยคิดเลยว่าจะเจอ จึงไม่แปลกใจว่าคนอื่น ๆ ที่เขาไม่เคยรู้จักบ้านเรามาก่อนจะคิดยังไง เพราะเขาก็ต้องจินตนาการไปในแง่ลบอยู่แล้ว เมื่อเกิดความรุนแรงขึ้น คนไม่เคยรู้ไม่เคยสัมผัสความจริง ภาพที่ออกมาผ่านสื่อ มันก็ทำให้เขากลัว เขาไม่กล้าเข้ามาบ้านเราปีแรกๆ มีแต่คนถามตลอดว่าเป็นยังไง ปลอดภัยไหม เกิดอะไรขึ้น เราต้องตอบทุกครั้งว่าเหตุการณ์ปกติดี แต่ก็เจ็บปวดที่ต้องตามคำถามแบบนี้อยู่ตลอด

“อยากให้คนข้างนอกเข้าใจว่าจริงๆ แล้วไม่ใช่ทุกพื้นที่ที่จะเกิดเหตุไปซะหมด ปัตตานีมีเสน่ห์มากนะ ที่นี่เป็นการผสมผสานวัฒนธรรมไทย จีน และมุสลิมมาตั้งแต่ปู่ย่าตายายแล้ว เราอยู่กันได้และอยู่อย่างเข้าใจกันด้วย แต่คนข้างนอกเขารู้สึกว่าเราแปลกแยก ทั้งที่ความจริงแล้วเราเอื้ออาทรกัน แม้ต่างศาสนา แต่เราก็ให้ความร่วมมือกัน

“เรื่องความเชื่อมั่นและความปลอดภัยมีผลต่อการท่องเที่ยวมาก เมื่อก่อนบรรยากาศการท่องเที่ยวที่นี่คึกคักมาก ที่พักรัตนาคา ร้านอาหารแทบไม่พอรองรับนักท่องเที่ยวเลย บางคนที่ไม่ได้พัก แต่ก็แวะมาทานอาหาร บางวันโรงแรมต้องจัดโต๊ะล้นออกมาข้างนอกห้องอาหารเลย และที่นี่ไม่ได้มีแค่นักท่องเที่ยวชาวไทยนะ ทั้งสิงคโปร์ มาเลเซีย จีนก็มา ตอนนี้การท่องเที่ยวลดลงไปร้อยเปอร์เซ็นต์ ถ้ากลับมาเป็นเหมือนเดิม

ได้จะดีมาก”

วรรณากล่าวพร้อมถอนหายใจ ยิ่งเมื่อย้อนความทรงจำไปถึงเหตุการณ์ระเบิดที่เกิดขึ้นกับโรงแรมของเธอเมื่อค่ำวันที่ 15 มีนาคม 2551 ผลจากแรงระเบิดไม่เพียงพรากชีวิตพนักงานของโรงแรมไปสองคน และผู้ได้รับบาดเจ็บ 11 คน แต่ยังทำให้ภาพลักษณ์ของสถานที่ที่เคยปลอดภัยที่สุดถูกทำลายลงในคราวเดียวกัน วรรณต้องดิ้นรนเพื่อต่อสายป่านทางธุรกิจให้ดำเนินต่อไปได้ และเพื่อรักษานาคตของพนักงานกว่า 200 คนให้มิงานทำต่อไป

“หลังโรงแรมถูกระเบิด จิตใจของพนักงานก็แย่ เราเองก็เสียใจมาก แต่พยายามบอกตัวเองว่าทำอะไรไม่ได้ ต้องสู้ต่อ จึงปรึกษากับพี่ป๋องเจ้าของโรงแรม ตอนนั้นเขาเป็นนายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวด้วย จึงช่วยกันคิดว่าจะทำอย่างไรให้โรงแรมของเรายังเป็นที่พักปลอดภัย และให้โรงแรมของเราเป็นเหมือนประตูสู่จังหวัดปัตตานี ได้ทำหน้าที่ต้อนรับแขกที่มาเยือนอีกครั้ง และที่สำคัญคือทำอย่างไรให้โรงแรมของเราเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว เพื่อให้คนที่มาพักกับเราแล้วเขาสามารถไปเที่ยวที่อื่นๆ ในจังหวัด ไปจับจ่ายใช้สอยตามร้านต่างๆ พุดง่าย ๆ ก็คือ เราต้องทำงานแบบบูรณาการ

“ปัญหามันอยู่ที่ไม่มีนักท่องเที่ยว แต่การจัดงานของหน่วยงานต่างๆ มันก็ยังมีอยู่ การสัมมนาของภาครัฐนี่แหละที่ช่วยทำให้เรามีรายได้ เราก็เริ่มจากจุดนี้เริ่มสร้างความเชื่อมั่นจากกลุ่มเป้าหมายที่มาประชุมสัมมนาให้เขาเห็นว่ามาแล้วปลอดภัย มาแล้วมีที่กินที่เที่ยวน่าไปหลายแห่ง บางคนเขาเพิ่งมา แต่พอจะกลับไป เขาก็บอกเราว่า มาแล้วก็ไม่น่ากลัวเหมือนที่เป็นข่าวเลย

“เมื่อก่อนไม่เคยคิดว่าทำงานโรงแรมจะต้องมาอยู่กับงานด้านมวลชน แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์แบบนี้เราคิดว่าเราจะทำเพื่อตัวเองอย่างเดียวไม่ได้ เอาตัวรอดคนเดียวไม่ได้ อีกร้อยอย่างเราก็ทำงานเป็นกรรมการของสมาคมท่องเที่ยวด้วย ถ้าเราดึงคนมาพักโรงแรมเราได้ นั่นก็หมายถึงตัวเลขของการท่องเที่ยว และการจับจ่ายใช้สอยมันก็เข้ามาด้วย เราอยากช่วย พอทำแล้วเริ่มเห็นผลที่ตกลงไป ก็รู้สึกว่ามันมีคุณค่าขึ้น เพราะได้ช่วยสังคมและช่วยบ้านเราเองด้วย

“น้องๆ ที่ทำงานกับเราก็เน้นให้เขารู้ว่าต่อไปจากนี้เราต้องทำงานเพื่อมวลชน

ด้วยนะ ต้องทำให้เขารู้สึกว่าเวลาเขามาที่นี่ เขากลับมาบ้านตัวเอง ให้เขารู้สึกอุ่นใจ พนักงานเองก็ต้องเข้าใจเห็นอกเห็นใจกัน ให้เกียรติกัน

“ตอนนี้จึงเลือกเรียนปริญญาโทด้านพัฒนาสังคมแทนด้านการโรงแรม เพราะคิดว่างานที่เราทำได้เปลี่ยนเจตนาหมดไปแล้ว หากเรียนด้านพัฒนาสังคม ความรู้ที่ได้ก็นำมาพัฒนางาน ทำให้เข้าใจหลักการทำงานเพื่อสังคมมากขึ้น”

แม้จะไม่ได้คาดหวังว่าสถานการณ์จะคลี่คลายในเร็ววัน แต่สำหรับวรรณแล้ว เธอเชื่อว่า หากมือของทุกคนจากทุกภาคส่วนในสังคมช่วยกัน ไฟแห่งความรุนแรงที่เผาผลาญตลอดห้าปีก็จะค่อยๆ มอดลงในไม่ช้า

“หากทุกฝ่ายช่วยกัน ทุกอย่างต้องดีขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการท่องเที่ยว เราทำงานเพียงลำพังไม่ได้ เพราะบางอย่างมีข้อจำกัด ตอนนี้ก็ดีขึ้นเยอะแล้ว คำถามที่มีคนเคยถามว่าปลอดภัยไหม หรืออยู่ได้ไหมก็เริ่มลดน้อยลง ทุกคนเริ่มเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้น

“เราทำงานนี้ไม่มีรางวัลใดๆ มารับรองหรือตราสัญลักษณ์ยืนยันว่าทำงานประสบผลสำเร็จ เพราะงานที่เราทำไม่ใช่ข้าราชการ ฉะนั้นจะรอรับใบประกาศเชิดชูเกียรติจากหน่วยงานใดก็คงไม่ได้ แต่สิ่งที่ได้คือความภูมิใจที่ได้ทำหน้าที่ตอบแทนบุญคุณบ้านเกิด”

❖ วาหรี พรหมพิจิตร ❖
การกิจสร้างปัญญาในพื้นที่ความขัดแย้ง

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : ดิชีลา พุทธสาระพันธ์

“

เมื่อเขามาเล่นด้วยกัน... เวลาเมื่อไรเกิดขึ้น ก็จะมีจุดหนึ่งที่ทำให้
นึกคิดว่า ไม่ใช่ซะ ไม่ใช่แบบนั้น...เมื่อเราได้สัมผัสเขา เราก็จะได้
เห็นมุมมองของกันและกัน

”

❖ และแล้วไข่นุ้ยก็เข้าใจว่าทำไมแพะน้อยถึงต้องตายในช่วงเดือนรอมฎอน” เรื่องราวของเด็กชายไข่นุ้ยกับแพะน้อยที่สอดแทรกคำสอนและความเข้าใจในวัฒนธรรมและความเชื่อที่แตกต่างในนิทานพื้นบ้านเรื่องไข่นุ้ยกับแพะน้อยในวันฮารีรายอแคว้งออกมาจากห้องรังผึ้ง ภายในอุทยานแห่งชาติการเรียนรู้ หรือ ทีเคพาร์ค โดยมีครูจำเป็นอย่างวัชรวิทย์ พรหมพิจิตร ส่งต่อความฝันและรักทอจินตนาการให้เด็ก ๆ ที่นั่งล้อมวงฟังอย่างตั้งใจในคลังปัญญาซึ่งเปิดสร้างอนาคตของเด็ก ๆ มาตั้งแต่ 28 ธันวาคม 2549 พร้อม ๆ กับการทำหน้าที่ผู้จัดการอุทยานของวัชรวิทย์นับตั้งแต่วันนั้น

“ปัญหาที่สำคัญของเด็กที่นี่คือไม่ค่อยอ่านหนังสือ เอาแต่เล่นเกมส์ ดูหนัง พอเรามีโอกาส เราก็อยากให้เขาหยิบหนังสือมาอ่าน ขอให้เขาได้มีเวลาเปิดหนังสือบ้าง ดีกว่าอยู่ในร้านเกมส์ เล่นอินเทอร์เน็ต พ่อแม่ผู้ปกครองบางคนก็ต้องฝากลูกไว้ที่ร้านอินเทอร์เน็ต เราเองก็มีอินเทอร์เน็ต แต่เราจะไม่ปล่อยให้เขาเล่นจนตาแดง ให้เล่นแค่ครึ่งชั่วโมง คือประมาณ 5 โมงเย็น พอเล่นแค่แป๊บเดียวก็ถึงเวลาผู้ปกครองมารับกลับบ้านแล้ว เมื่อเขามาที่นี่เราจะต้องทำให้เขารู้สึกอยากหยิบหนังสือขึ้นมาอ่าน แทนที่จะนั่งเล่นเกมส์อย่างเดียว

“หากดูประเภทหนังสือที่เด็กยืมจะน่าสนใจมาก เราพบว่าเด็ก ๆ สนใจหนังสือประเภทเอาชีวิตรอดอย่างไรในสถานการณ์คับขัน ซึ่งเชื่อมโยงกับภาวะที่เขาเป็นอยู่ว่า เขาจะอยู่รอดได้ไหมในเหตุการณ์ความไม่สงบ อย่างเช่นหนังสือ เอาชีวิตรอดอย่างไรในเมืองภูเขาไฟหรือในป่าอะเมซอน เด็กชอบอ่านกันมาก สะท้อนให้เห็นว่าความไม่สงบในสามจังหวัดทำให้เด็ก ๆ เกิดความไม่แน่ใจหรือต้องการเอาตัวรอดมากขึ้น

“เหตุการณ์ความไม่สงบทำให้เกิดภาวะความหวาดระแวงขึ้นในใจของแต่ละคน ทำให้ เด็กจิตใจหยาบกระด้าง เรานั่งคิดว่าจะแก้ปัญหานี้กันอย่างไร เลยพยายามให้เด็กได้มาศึกษา ได้อยู่ร่วมกัน ที่นี่เป็นเหมือนบ้านหลังที่สอง เด็ก ๆ หลายคนมาที่นี่ก่อน 8 โมงเช้า เขาอยากมา เพราะมาแล้วเขาได้อ่านหนังสือ ได้ทำกิจกรรม เป็นที่พึ่งของเขาและความเพลิดเพลินแบบนี้ เราก็หวังว่าจะทำให้เขาอยากอ่านหนังสือ แค่อ่านสักหน่อยก็ดีแล้ว ถ้าคุ้นเคยต่อไป เขาก็จะค่อย ๆ อ่านเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งจะช่วยเปิดโลกทัศน์ของเขา หากมีความรู้มากขึ้นก็จะมีเหตุผลมากขึ้นตามมา

“ไม่ใช่เป็นการเรียนรู้เชิงบังคับ แต่เป็นการเรียนรู้เชิงอรรถาศัย เพื่อให้เขาเรียนรู้ที่จะมีความเป็นผู้นำ เรียนรู้เชิงการศึกษา ทำให้อ่อนโยนทางอารมณ์ และมีทัศนคติการมองโลกที่ต่างออกไป”

เมื่อเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับการรับรู้ของเด็กๆ ในสามจังหวัดชายภาคใต้ ทำให้วัชรเริ่มตั้งโจทย์ใหม่ในการทำงาน ด้วยการสร้างให้อุทยานการเรียนรู้แห่งนี้เป็นมากกว่าห้องสมุด แต่ต้องทำหน้าที่เป็นจิ๊กซอว์เชื่อมความสัมพันธ์ของเยาวชนท่ามกลางความแตกต่างของวัฒนธรรมและความเชื่อ

“เราตั้งโจทย์เรื่องการสร้างความสมานฉันท์ ทำให้เราต้องปรับการทำงาน ทำทุกอย่างให้มีลักษณะแบ่งกันทำ แบ่งกันใช้ ไม่มีอะไรที่ทำแล้วเป็นของฉันหรือของเธอ เมื่อมีการแบ่งกันก็ต้องมีการขอกัน ทำให้เกิดการพูดคุยกัน และเขาก็จะรู้จักกัน สิ่งที่เรามองเห็น เมื่อเขามาเล่นและพูดคุยกัน ข้างนอกเขาก็จะรู้จักกัน เวลามีอะไรเกิดขึ้นก็จะมีจุดหนึ่งที่นึกคิดว่า ไม่ใช่เนะ ไม่ใช่แบบนั้น จริงๆ มันก็ปกตินี้ เหมือนกับเวลาเรามองคนอื่นเรามักมองจากตัวเองว่า คนนี้ไม่ถูกชะตา แต่เมื่อเราได้สัมผัสเขา เราก็จะได้เห็นมุมมองของกันและกัน เมื่อได้มีปฏิสัมพันธ์กัน จะได้มองว่ามันไม่มีอะไร เพียงแต่มีกำแพงเล็กๆ มากั้นเท่านั้นเอง กำแพงตรงนี้ก็คือความหวาดระแวง การตั้งเกราะก้ำบังของแต่ละคนขึ้นมาซึ่งเราต้องทำลายให้ได้”

ถึงแม้วันนี้ทีเคพาร์คจะมีเด็กๆ และคนทั่วไปเป็นสมาชิกมากถึง 5,000 คน และมีผู้แวะเวียนมาใช้บริการไม่ต่ำกว่า 400 ถึง 500 คนต่อวัน หรือบางเดือนมีผู้มาใช้บริการเกือบสองหมื่นคน แต่สำหรับเด็กที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล วัชรเห็นว่า สื่อการเรียนการสอนยังขาดแคลนและเข้าไม่ถึงเด็กกลุ่มนี้ ทีเคพาร์คจึงริเริ่มทำหน้าที่เป็นแม่ข่ายส่งต่อหนังสือดีหายากไปสู่ห้องสมุดห่างไกล

“เคยไปโรงเรียนแห่งหนึ่ง ไปเจอเขาลือคฤณเจห้องสมุด เราถามว่าทำไมลือคฤณเจ ละ แล้วเด็กจะไปอ่านหนังสือได้อย่างไร เขาบอกว่ากลัวหนังสือหาย หนังสือหายากเราก็ตกใจ เลยบอกว่า ถ้าหายก็ช่างมันเถอะ มีหนังสือก็ต้องให้เด็กอ่าน จึงทำโครงการร่วมกับห้องสมุดโรงเรียน ดชด. เราเอาหนังสือที่ได้รับบริจาคมาคัด บางส่วนเก็บไว้ที่ทีเคพาร์ค อีกส่วนหนึ่งส่งไปให้ห้องสมุดอื่นๆ หรือบางทีนิตยสารของเราตกเดือนไปแล้ว

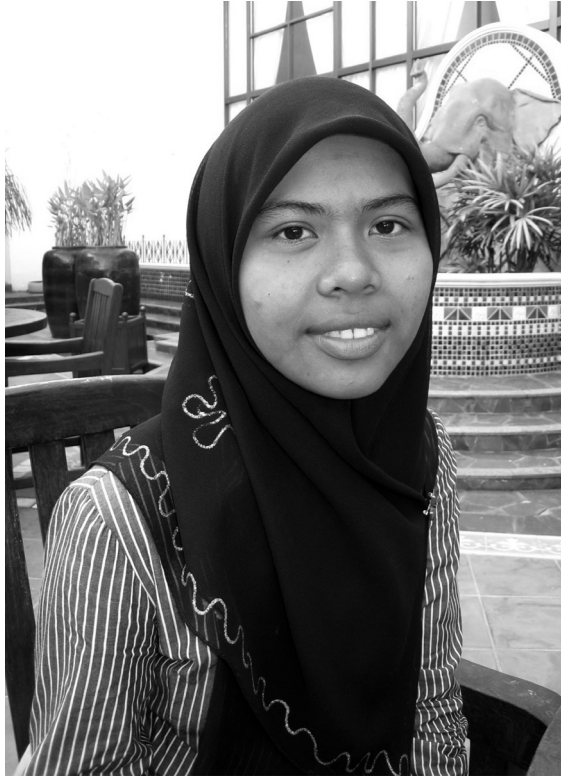
เราก็จะส่งต่อไปให้อ่าน แต่ไม่ได้หมายความว่าเราเอาขยะไปให้เขานะ หนังสือพวกนี้เคยมีประโยชน์กับเรา คิดว่ามันก็น่าจะมีประโยชน์กับคนอื่นเหมือนกัน มันเป็นการส่งต่อเป็นการแบ่งปันความรู้กัน”

ใกล้เวลาหกโมงเย็นแล้ว พ่อแม่เริ่มทยอยเดินทางมารับลูกหลานของตัวเองกลับบ้าน แต่หน้าที่ของวัชรียังไม่สิ้นสุด เพราะเธอยังต้องวางแผนสำหรับการทำงานวันพรุ่งนี้ต่อไป เพื่อให้ประตูแห่งการเรียนรู้ของเด็กๆ ทุกบานเปิดรับโลกที่กว้างขึ้น

“ยังไม่พอใจหรอก ยังต้องทำต่อไปให้ได้มากกว่าเดิม ต้องมีโจทย์ที่สูงขึ้น คือทำอะไรจะรู้ว่า เราทำไปแล้ว คนที่มาเขาได้ประโยชน์อะไรกลับไปบ้าง เป็นภาพสะท้อนเราอีกครั้งหนึ่ง เหมือนมูลนิธิ เราต้องคิดโจทย์เราจะทำอะไรต่อไป อยู่เฉยไม่ได้เพื่อให้เด็กๆ ที่นี้มีอนาคตที่ดีขึ้น”

❧ สุโฆชะ เจะมะ ❧
พลังคนรุ่นใหม่ร่วมพิทักษ์ทะเลปัตตานี

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : ตติชลา พุทธสาระพันธ์

“

พ่อแม่ของเราคือทะเล ดังนั้นลูกอย่างพวกเราก็ต้องดูแลพ่อแม่ให้อยู่ต่อไปจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน

”

ณ ริมหาดทรายขาวบ้านปาดามูติ ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอเมืองปัตตานี สุโวะมะ เจ๊ะมะ เด็กสาววัย 20 ปี กำลังใช้ร่มเงาของต้นสนเป็นห้องเรียนธรรมชาติ และลานเสวนา เพื่อบอกเล่าความอุดมสมบูรณ์ของอ่าวปัตตานีให้เพื่อนๆ ใน “กลุ่มอาเนาะล่าวัด” ซึ่งมีความหมายว่า ลูกหลานชาวประมงจากบ้านตะโละสะมิแล และบ้านปาดามูติ ได้ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรทางทะเลที่เลือนหายไป เพราะเครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพทำลายล้างสูง โดยเฉพาะอวนลากหรืออวนรุนได้กวาดต้อนเอาทรัพยากรสัตว์น้ำให้หายไปจากอ่าวปัตตานีในช่วงสี่ถึงห้าปีที่ผ่านมา ทำให้พ่อแม่และชาวประมงในชุมชนที่ทำมาหากินกับการออกเรือหาปลามาตั้งแต่ปู่ย่ายังชีพกับการประมงได้น้อยลง

“เมื่อก่อนสมบูรณ์มากเลย พ่อแม่ของเราก็เป็นชาวทะเล เราถามพ่อว่า ปลาสมัยก่อนเยอะไหม พ่อบอกว่าสมัยก่อนเราจะไปจับปลา บอกแม่ได้เลยว่าให้ตำเครื่องแกงไว้ก่อน เดี่ยวจะปลาจะตามมา ไปแถวๆ ป่าชายเลนนี้ก็ได้แล้ว แต่ตอนนี้ยังไม่รู้ว่าจะหาปลาได้ไหม ต้องรอเอาปลากลับมาก่อนถึงจะเตรียมเครื่องแกง

“เมื่อก่อนเคยมีปลาพะยูนมาก พ่อบอกว่าเมื่อปี 2548 ชาวบ้านพบปลาพะยูนแล้วก็เอาไปปล่อยในอ่าว ถ้ามีปลาพะยูนก็บ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ในทะเล ถ้ามีปลาก็จะมีหมีน้ำทะเล แต่พวกเรืออวนรุนจะกวาดเอาทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในทะเล เช่น ปะการัง ปลาตัวเล็กๆ ที่เป็นแหล่งอนุบาลของสัตว์น้ำไปหมด และเมื่อได้ยินข่าวว่าเขาจับปลาพะยูนได้ ก็อยากให้ปล่อยมันไปอยู่ตามธรรมชาติ ไม่อยากให้จับเอาไปขายเดี๋ยวนี้ไม่ค่อยเห็น ไม่เหมือนสมัยก่อน”

ข้างต้นเป็นความทรงจำที่ลูกหลานชาวประมงคนนี้ตระหนักถึงเมื่อครั้งพ่อยังหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการออกเรือหาปลาและบอกเล่าให้ฟังถึงความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในชุมชนทำให้โลกทัศน์ของเธอกว้างขึ้น และต่อมาเธอเป็นหนึ่งในลูกหลานชาวประมง 7 คนที่สมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี คัดเลือกให้เข้าร่วมกิจกรรมค่ายรำลึกข้างปี 50 ที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เมื่อเดือนพฤศจิกายนสองปีก่อน และที่แห่งนั้นได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เธอรู้ว่า พลังเล็กของเด็กก็สามารถเยียวยาปัญหาสังคมได้

“ก่อนตั้งกลุ่มเยาวชน เราไม่รู้เรื่องอะไรเลยเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากร เอาแต่เรียนหนังสือ ไม่รู้ว่าพ่อแม่ของเราไปทำประมงมาอย่างไร แต่พอไปค่ายเขาใหญ่ก็เริ่มคิดว่าทำไมเราไม่ตั้งกลุ่มอย่างเขา ทำไมเราไม่รักทะเลของเรา ทั้งที่ทะเลก็เปรียบเสมือนพ่อของเรา ที่สามารถหาเงินมาให้เราได้ใช้จ่ายเล่าเรียนวันนี้ แล้วเราก็พูดคุยกันสร้างจิตสำนึกให้แก่เพื่อนๆ ของพวกเราให้มีจิตสำนึกรักบ้านเกิด ไม่ใช่พอเรียนจบปุ๊บก็บอกว่าไม่อยากอยู่แล้วที่นี่ ไม่อยากทำงานอะไร อะไรเกี่ยวกับทะเล ผิดคำ ไม่เอาแล้วจะไปอยู่ในห้องแอร์ ไปอยู่ในเมือง ก็ตั้งคำถามกันว่าเอาแบบนั้นกันหรือ จะยอมทิ้งให้ทะเลบ้านเราว่างเปล่าอย่างนั้นหรือ ต่างคนก็ต่างเงิบ จึงคิดตั้งกลุ่มเยาวชนขึ้นมาชื่อว่า กลุ่มเยาวชนอานะลาร์ต แปลว่า ลูกทะเล

“เริ่มแรกเลยเราไปล่องเรือกัน ไปสำรวจว่าในอ่าวปัตตานีมีอะไรบ้าง ขึ้นเรือที่ป่าโกงกาง ในคลองยamu ล่องมาเรื่อยๆ ถึงแหลมตาชีที่อยู่ท้ายหมู่บ้าน ดินแดนมาก เพราะไม่เคยรู้มาก่อนที่บ้านเรามีทรัพยากรเยอะขนาดนี้ มีดอนหอย มีหญ้าทะเลตั้งสี่ชนิด สมบูรณ์มาก และพอเราขึ้นเรือมา เราก็ช่วยกันทำแผนที่จำลองทรัพยากรในหมู่บ้านโดยมีคนที่มีความรู้มาช่วยสอนให้

“เราทำซั้ง หรือปะการังเทียมไว้ให้สัตว์มันมาอยู่ข้างใน แคนำไม้ไผ่มาเจาะรูข้างล่าง กระบอก แล้วนำเชือกมาร้อยทางมะพร้าว เพราะว่ามันหอม ทำให้สัตว์เล็กๆ เข้ามาอยู่ข้างใน แล้วเราก็เอากะสอบทรายมาผูกไว้ที่ปลายเชือกสุดท้ายเลย เวลาเอาไปปล่อยในทะเลกะสอบทรายก็จะจมแล้วไม้ไผ่จะโผล่ขึ้นมา เรือประมงเขาก็จะรู้ว่าตรงนี้แหละที่เราวางซั้งกัน เขาจะไม่เข้ามายุ่งเลย ปลามันก็เข้ามาอยู่

ความพยายามของสุไวกะและเพื่อนๆ ไม่ได้จบลงแค่การทำแผนที่จำลองฐานทรัพยากรธรรมชาติ หรือการทำซั้งเพื่อเพิ่มเติมความอุดมสมบูรณ์ของทะเลทุกๆ เดือนเท่านั้น แต่ในช่วงปิดเทอมสุไวกะกับเพื่อนๆ จะช่วยกันแต่งแต้มภาพวาดสีน้ำที่มีเนื้อหา รณรงค์ให้ยุติการทำลายธรรมชาติ และใช้เป็นเครื่องมือกระตุ้นให้คนในชุมชนช่วยกันคนละไม้คนละมือเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล

“เราเอาภาพของพวกเราไปติดที่ร้านน้ำชา ชาวบ้านเขาจะได้เห็น ตอนนั้นก็ดีมากๆ ชาวบ้านได้เห็นความร่วมมือของเด็ก เขาจะรู้สึก ว่า เด็กตัวเล็กๆ ก็มีจิตสำนึก

ในการอนุรักษ์ทรัพยากรของหมู่บ้าน แล้วทำไมตัวเองถึงไม่อนุรักษ์

“หนูเชื่อว่าพลังของเด็กนี้แหละสำคัญมาก เพราะเด็กจะเป็นจุดเริ่มต้นในการจุดประกายในความสำเร็จ ในผลงานอะไรสักอย่าง ต้องเป็นเด็กก่อนถึงจะเจริญเติบโตก็เหมือนต้นไม้ ที่เป็นต้นเล็กๆ และขยายเป็นต้นที่ใหญ่”

สุไวกะกล่าวอย่างเชื่อมั่นว่าพลังเล็กๆ จากสองมือของลูกหลานคนทะเลจะช่วยจุดประกายให้ชุมชนเข้ามาร่วมแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของธรรมชาติ และรักษาความอุดมสมบูรณ์ของท้องทะเลเพื่อส่งต่อไปถึงมือของลูกหลาน

“พ่อแม่ของเราคือทะเล ดังนั้นลูกอย่างพวกเราก็ต้องดูแลพ่อแม่ให้อยู่ต่อไปจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน”

~*~ สุวิมล พิริยธนาลัย ~*~
แรงใจของชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานี

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : ดิชีลา พุทธสาระพันธ์

“

ปัญหาไม่ใช่เรื่องของภาษา เพราะทั้งหมดที่อยู่เหนือด้านของภาษามันอยู่ที่ใจ เราต้องเปิดใจให้เขาเห็นว่าเราจริงใจกับเขา

”

ล มร้อนของท้องทะเลริมอ่าวปัตตานี หอบไอแดดมาปะทะใบหน้าจนร้อนวูบ ภาพสุดท้ายที่ปรากฏเบื้องหน้าคือกลุ่มลูกหลานชาวประมงที่ส่งเสียงดังจอบแฉกแต่ไกลท่ามกลางกลุ่มเด็ก ๆ ผิวเกรียมแดด หญิงสาวผิวขาวคนหนึ่งกำลังยืนโดดเด่นอยู่ในวงล้อมแม้นุรุษกายภายนอกและบุคลิกท่าทางจะทำให้เธอแตกต่างจากผู้คนในละแวกนี้ แต่สำเนียงพูดภาษามลายูที่ชัดเจนได้ทำให้ความแตกต่างภายนอกถูกมองข้ามไปจนเธอกลืนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานีแห่งนี้ได้อย่างแนบเนียน

ประสบการณ์ 17 ปีของการทำงานในพื้นที่แห่งนี้ได้ชักชวนให้เธอกลายเป็นเรือแรงหลักที่เพิ่มความแข็งแกร่งให้ชุมชนประมงสามารถยืนอยู่ได้บนลำแข้งของตัวเอง ด้วยการออกเรือหาปลาจากท้องทะเลที่เพิ่งฟื้นจากความเสื่อมโทรม เด็กแถวนี้เรียกเธอสั้น ๆ จนติดปากว่า “อาจารย์เอ็บ” หรือชื่อเต็มว่า สุวิมล พิริยธนาลัย ผู้ประสานงานหน่วยสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นชุมชนประมงพื้นบ้าน

“ประมาณปี 35 เพิ่งจบจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ ใหม่ ๆ ได้ตามพี่ ๆ มุลนิธิหยาดฝน ซึ่งเป็นกลุ่มเอ็นจีโอที่ทำงานฟื้นฟูชุมชนประมงและเคยทำงานร่วมกันที่จังหวัดตรังมาลงพื้นที่แถบนี้ ตอนมาใหม่ ๆ เหมือนตัวประหลาดเลยเพราะพูดภาษาเขาไม่ได้เลย แต่พอได้ลงมาสัมผัสมากขึ้น เราก็รู้สึกרתדתเพราะว่ามันเกิดภาพเปรียบเทียบกับชุมชนประมงพื้นบ้านที่ตรัง ที่นั่นถึงแม้จะเจอปัญหาใกล้เคียงกันคือ แหล่งทรัพยากรเสื่อมโทรมทำมาหากินไม่ได้ ซึ่งเป็นปัญหายอดฮิตของชุมชนประมงทุกแห่ง แต่ความต่างที่เรารับรู้ได้คือชาวบ้านที่ตรังเขาเจอปัญหาแต่เขายังมีความหวัง เพราะหนึ่ง เขามีสมาคมหยาดฝน และสอง เขาสามารถสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ของรัฐได้โดยตรงด้วยภาษาเดียวกัน คือ ภาษาใต้ แต่มาเจอที่นี่ เขาเจอปัญหาเหมือนกันก็จริง แต่ความรู้สึกของชาวบ้านกับรัฐเป็นคนละส่วนกัน ชาวบ้านไม่รู้ว่าจะจัดการกับปัญหาของเขาอย่างไร และไม่รู้ว่าหน่วยงานรัฐที่ต้องช่วยแก้ปัญหานี้คือหน่วยงานไหน ทำให้ต้องจัดการกับปัญหาตัวเอง บางทีจึงต้องตอบโต้ด้วยการใช้การขัดขืน เช่น การรวมตัวกันประท้วงต่อต้านโครงการของรัฐ หรือปฏิเสธไม่เข้าร่วมประชุม เป็นต้น

“เวลาเจอคนแก่ หรือเด็ก ๆ แวดตาของพวกเขาคือเศร้า ๆ เพราะทุกคนเฝ้ารอว่าลูกหรือพ่อของเด็ก ๆ จะกลับจากทำงานที่มาเลเซียเอาเงินมาให้ไหม ไม่มีทางเลือกอื่นเลย

เพราะว่าทะเลเหมือนเป็นทุกอย่างในชีวิตเขา บัจจยี่สี่ล้านได้มาจากท้องทะเล ถ้าไม่มี สัตว์น้ำจากทะเล เขาก็ไม่รู้ว่าจะทำอะไร

แรงบันดาลใจในการลงพื้นที่ครั้งนั้นทำให้หญิงสาวจากเมืองกรุงคนนี้ตัดสินใจ เข้ามาทำงานในพื้นที่ริมทะเลภาคใต้ที่เธอต้องเริ่มต้นเรียนรู้หลายอย่างในชีวิตใหม่ โดยเฉพาะภาษามลายู ซึ่งแตกต่างจากภาษาเดิมที่เคยใช้ แต่นั่นไม่ใช่ “ด่าน” ที่เป็น อุปสรรคใดๆ เลย เพราะเธอค้นพบว่า เหนือด้านของภาษา คือ “หัวใจที่เปิดกว้าง”

“การทำงานกับเขาในช่วงแรกๆ ก็ยากเหมือนกัน ปัญหาไม่ใช่เรื่องของภาษา เพราะทั้งหมดที่อยู่เหนือด้านของภาษา มันอยู่ที่ใจ เราต้องเปิดใจให้เขาเห็นว่าเราจริงใจ กับเขา เราอยากให้ได้ดี เป็นต้นไม้ที่เติบโตขึ้น ความจำเป็นเรื่องภาษาเป็นเรื่องรอง แต่ความเข้าใจในชีวิตของเขามันเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน เพราะบางทีถ้าเราเข้าไปแล้วเรา ไม่เข้าใจก็ยาก

“อย่างเคยได้ยินไหมหลายคนบอกว่า ชาวประมงซีเกียจ พอเริ่มต้นแบบนั้นคนฟัง เขาก็สะอึกแล้ว แล้วถามว่าคุณรู้ไหมล่ะว่าทำไมเขาต้องนอนตอนกลางวัน รู้ไหมว่าเขา ไม่ได้ทำงานตอนแปดโมงเช้าเลิกสี่โมงเย็นนะ จริงๆ เขาต้องไปวางอวนตั้งแต่เมื่อคืน กลับมาก็ตอนตีสี่ รุ่งเช้าแล้ว แต่พอราชการเข้ามาที่หมู่บ้านก็จะเห็นเขานอนเวลา กลางวัน ซึ่งมันไม่ใช่เรื่องของกรซีเกียจ เราต้องเข้าใจในวิถีชีวิตของเขา แล้วเขาก็จะ เปิดใจยอมรับเราได้มากขึ้น

“กลุ่มแรกต้องทำความเข้าใจก่อนเลยคือ กลุ่มผู้นำ กลุ่มนี้เราเข้มข้นมากใช้เวลา นานมาก เพราะหากเราผ่านตรงนี้ไปได้ก็ถือว่าเราผ่านด่านแรกนำไปสู่การแก้ปัญหาหลัก ของเขา โดยเฉพาะเรื่องทรัพยากรเสื่อมโทรม กลุ่มนี้เป็นพวก ‘หัวหมู่ทะเลลงพื้น’ (วัฒนธรรมของคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเชื่อผู้นำของตนเองมาก—ผู้เขียน) เราทำยังไงก็ได้เพื่อแสดงให้เห็นว่าทำเพื่อปากท้องของพวกเขา เพื่อให้เขาดำรงชีวิตอยู่ได้ ด้วยการจับสัตว์น้ำ ซึ่งมันไม่ได้หมายความว่าให้เขาได้เงินอย่างเดียว แต่หมายถึงความ ภาคภูมิใจ ความมีศักดิ์ศรีที่จะยืนอยู่บนแผ่นดินของเขาเองด้วยเช่นกัน มันเป็นความ ภาคภูมิใจที่ไม่ต้องแบมือขอเงินสงเคราะห์จากกลุ่มไหน เขาแค่ต้องการให้ภาครัฐหันมา เคารพเขา ส่งเสริมให้เขาจับสัตว์น้ำได้ ซึ่งการจับสัตว์น้ำเป็นตัวชี้วัดของเรื่องอื่นๆ

อีกหลาย ๆ ตัว

“หลังจากเราเข้าถึงกลุ่มผู้นำสำเร็จ เราก็เริ่มขยายงานไปทำกับกลุ่มสตรี และกลุ่มเด็ก แต่ในช่วงสี่ห้าปีนี้เราก็อทำงานยากเหมือนกัน เราเองก็กลัว ไม่ได้มีคนหนุนยืมมา ไม่ได้กล้าหาญมาจากไหน ยิ่งคนรอบข้างแสดงอาการหวาดกลัวอยู่ตลอดเวลาที่ยิ่งกลัว แต่ก็พยายามกลับมาตั้งสติ คิดว่าขอให้ความดีของเราช่วยคุ้มครองตัวเอง ก็เลยทำงานต่อ แต่ก็พยายามไม่ประมาท คิดว่าการใช้ชีวิตอยู่ที่นั่นมันคุ้มอยู่อย่างหนึ่งนะ มันทำให้เราไม่เคยประมาทเลย เหมือนที่เราใช้ชีวิตไม่ให้มีวันพรุ่งนี้ ทุกอย่างก็เลยต้องทำเต็มที่ตลอดเลย ถ้าเราคิดอย่างนี้ เราก็ไม่ต้องห่วง แค่คิดว่าฉันจะทำอะไรให้เขาอยู่ได้ และเขาจะต้องอยู่ดีขึ้น ทุกวันนี้ก็คิดว่าคุ้มแล้วที่ชีวิตหนึ่งได้ทำอะไรที่เห็นผลตรงนี้เลย เห็นว่าคุณภาพชีวิตของชาวบ้านดีขึ้น ถ้าเป็นอะไรไปเราก็คือโอเคแล้ว เพราะเราได้ใช้ชีวิตของตัวเองแล้ว

ตลอดเวลาสิบเจ็ดปีของการคลุกคลีในชุมชนประมงพื้นบ้านแห่งนี้ทำให้เรามองเห็นช่องโหว่ของวิธีการที่รัฐและนักวิชาการกำลังใช้แก้ปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า

“ตราบไตที่ยังแก้ปัญหาโดยใช้กำลังทหาร ปัญหาก็คือยังไม่ลดลง อันที่จริงแล้วการใช้กำลังเป็นสิ่งจำเป็น แต่ต้องไม่ใช่ทั้งหมด จำเป็นต้องดึงฐานมวลชนคนมุสลิมในพื้นที่ส่วนใหญ่มาร่วมด้วย ถามว่าการดึงฐานมวลชนทำได้หรือเปล่า หากถามราชการก็บอกว่าทำได้อยู่นะ แต่จริงๆ แล้วไม่รู้ชาวบ้านเขาต้องการหรือเปล่า เขาต้องการแค่ให้ดำรงชีวิตแบบพออยู่พอกินเท่านั้น เจ้าหน้าที่รัฐก็มักบอกว่าทำหมดแล้ว

“นักวิชาการเองก็วิจัยอยู่นั่นแหละ เมื่อไหร่จะลงมือปฏิบัติเสียที งบประมาณลงมาเท่าไรแล้ว แต่ทำไมทุกวันนี้ชาวบ้านยังอยู่กับความหวาดกลัว ทำมาหากินไม่ได้เหมือนเดิม เราเข้าใจนะว่าความกลัวมันเป็นอุปสรรค แต่ถ้าทำวิจัยแล้วไม่กล้าลงพื้นที่ องค์กรที่รู้ที่ได้ก็จะสรุปแล้วนำไปสู่นโยบายที่ผิดเพี้ยน แม้จะมีความตั้งใจดี แต่อยากให้ดูหน่อยว่า คุณกำลังทำให้พวกเขายืนอยู่ได้บนขาของตัวเองอย่างมีศักดิ์ศรีหรือไม่ ตอนนี้อยากให้เป็นว่าปัญหาสามจังหวัดภาคใต้มีชาวบ้านตาดำๆ เป็นเครื่องมือ เป็นหมากตัวหนึ่งของคนที่มาจากไหนก็ไม่ว่า มะรุมมะตุ้มกัน

“ทุกวันนี้จึงพยายามทำให้ชาวบ้านอยู่ได้ ส่งเสียให้เด็กที่ขาดโอกาสได้เรียนหนังสือ หกคนแล้วที่เราส่งให้เรียน โดยเอารายได้ของตัวเองเป็นหลัก แต่ก็ไม่ค่อยพอหรอก เลย

ต้องขอที่บ้านมาช่วยด้วย เพราะยุคปัจจุบันความรู้คืออำนาจ มันจะช่วยให้เขารู้ทันโลก

“ไม่เคยกำหนดกรอบตัวเองว่าจะทำงานไปถึงเมื่อไร ไม่อยากสร้างกรอบ ที่ผ่านมามีทำได้กว่า 30 ชุมชนแล้ว แต่ไม่ได้คิดว่าจะอยู่ที่นี้ตลอดไปหรอก เพราะถึงจุดหนึ่งเราเองก็ต้องปล่อยมือให้เขายืนด้วยตัวเอง เมื่อไหร่เขาไปได้ เราก็อาจจะสมควรแก่เวลา”

พุดจบอาจารย์เอ็บของเด็กๆ ก็ไม่แน่ใจว่า ความเห็นและความสั่นไหวของเธอต่อการแก้ปัญหาหน่วยงานรัฐ จะสร้างความไม่พอใจให้คนอื่นหรือไม่ แต่เสียงวิงวอนของชุมชนที่เธอได้รับรู้มาตลอด 17 ปี คือเสียงที่เธออยากสะท้อนไปยังทุกภาคส่วนของสังคมให้เข้ามาแก้ปัญหาจริงๆ

*** อาดิละฮ์ ปาทาน ***
เส้นทางสายปาวของเอกองค์อัลเลาะห์

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : ดิชีลา พุทธสาระพันธ์

“

มันภูมิใจนะเหมือนเราเป็นฟันเฟืองตัวเล็กๆ ตัวหนึ่งที่จะช่วยเผยแพร่
คำสอนของท่าน เพราะพอเด็กพวกนี้โตขึ้น เขาก็จะเผยแพร่คำสอน
ต่อไป

”

ทุก ๆ เย็นหลังเลิกเรียน บ้านสองชั้นหลังเล็กข้างสถานีตำรวจภูธรอำเภอเยะหา จังหวัดยะลา ซึ่งเป็นหนึ่งในสองอำเภอของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยังถูกประกาศเคอร์ฟิว มีการรวมตัวของเด็กๆ กว่า 30 คนที่มุ่งมั่นมาเรียนการอ่านพระคัมภีร์อัลกุรอานในภาษาอาหรับ กับอาติละฮ์ ปาทาน หญิงมุสลิมที่ผันตัวเองจากแม่บ้านธรรมดา กลายมาเป็นมุสลิมมะห์สอนเด็กๆ ให้อ่านพระคัมภีร์อัลกุรอานโดยไม่มีค่าตอบแทนใดๆ นอกจากการได้ทำหน้าที่ป่าวขององค์อัลเลาะห์ ช่วยสืบต่อความศรัทธาในศาสนาอิสลามมายาวนานกว่า 23 ปี

“กะเห็นเด็กๆ แถวนี้อ่านแล้วก็ไปวิ่งเล่น ไม่มีอะไรทำ และกะเองก็เคยเป็นครูสอนอนุบาลมาก่อน แต่ได้ลาออกเมื่อท้องลูกคนแรก รวมทั้งเรียนจบ มศธ. ด้านพัฒนาการเด็กและครอบครัว อีกทั้งยังเคยทำกิจกรรมอบรมเยาวชนหลายครั้ง จึงรู้สึกอยากสอน และอีกอย่างสังคมก็ได้เปลี่ยนไป ถ้าเด็กไม่เริ่มอ่านอัลกุรอานก็จะไม่มีอะไรขำระจิตใจ อัลกุรอานคือคำพูดหรือพจนานุกรมของอัลเลาะห์หรือพระผู้เป็นเจ้า เสมือนเป็นยา พอเด็กอ่านแล้วก็จะรู้สึกว่ารักอัลกุรอาน จึงอยากทำงานในแนวทางขององค์อัลเลาะห์ ถ่ายทอดความรู้ ก็เลยคุยกับแฟนกะว่าอยากเอาความรู้ที่เรียนมาสอนเด็ก เขาก็ตามใจกะ ตอนแรกๆ ก็มีเด็กสี่ห้าคนเอง

“เราต้องสอนให้เขาอ่านภาษาอาหรับให้ออกก่อน กะจะเอาหลักสูตรการสอนอ่านอัลกุรอานแบบกิริออาติมาสอน มันต่างจากการสอนแบบเก่า การสอนแบบนี้เป็นการอ่านเป็นประโยคไปเลย มีทั้งหมด 5 เล่ม จบหลักสูตรก็ใช้เวลาประมาณ 6 เดือน แต่ว่าเด็กบางคนถ้าไม่มาเรียนต่อเนื่องก็อาจนานกว่านั้น

“แต่ไม่ใช่ว่ากะจะสอนให้เขาอ่านอัลกุรอานได้อย่างเดียวนะ เราพยายามบอกความหมายเขาด้วย พออ่านถึงตรงนี้ก็บอกว่า หมายความว่าอย่างนี้นะ อัลเลาะห์ทรงหมายถึงอย่างนี้ ก็พยายามอธิบายให้เด็กที่กะสอนเข้าใจ สอนให้รู้ว่าเขาต้องใช้ชีวิตอย่างไร การทำความดีต้องเริ่มจากตัวเองก่อน และหากทำดีแล้วอัลเลาะห์ก็จะให้มาลาอีกตั้งเป็นคนจดบันทึกว่าเราทำอะไรบ้าง บันทึกทุกอย่าง ถ้าใครแก่งเพื่อนใครร้ายกับเพื่อนก็จะถูกบันทึก เด็กรู้ว่าผลตอบแทนจะเป็นอย่างไร เขากลับนรก จึงเชื่อในสิ่งที่เราสอน บางคนเขาเก่งสอนไม่นานก็อ่านได้แล้ว

“เวลาที่จะเห็นเด็กเขาสำเร็จออกไป อ่านอัลกุรอานได้ โอ้! ขอบคุณพระเจ้าเลย เพราะตัวเองคงไม่มีความสามารถอะไรมากมายที่จะทำให้เด็กอ่านเก่ง แต่เป็นความพยายามของเด็กเอง หากเด็กมีความพยายาม อัลเลาะห์ก็จะประทานให้ มันภูมิใจนะ เหมือนเราเป็นพินเฟืองตัวเล็กๆ ตัวหนึ่งที่จะช่วยเผยแพร่คำสอนของท่าน เพราะพอเด็กพวกนี้โตขึ้น เขาก็จะเผยแพร่คำสอนต่อไป สมมติว่าถ้าเราตายไปแล้ว เด็กๆ ก็ยังเอาคำสอนของเราไปสืบทอดต่อไปได้ ส่วนก็จะเองก็ถือว่าได้ทำหน้าที่ในฐานะเป็นประชาชาติของท่านแล้ว

“ก็จะรู้สึกว่ายิ่งเราให้มากก็ยิ่งได้กลับคืนมามาก มันเหมือนบ่อน้ำ ถ้าเราปล่อยไว้เฉยๆ มันจะเป็นบ่อเน่า น้ำเน่า แต่หากเราตักน้ำมาจากบ่อน้ำบ่อยๆ ก็จะกลายเป็นน้ำดี ถ้าเราปล่อยไว้เฉยๆ บ่อก็จะมีใบไม้ทับถม ก็กลายเป็นบ่อเน่าใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้เลย พอเราให้อะไรออกไป อัลเลาะห์ก็จะตอบแทนมามากมายยิ่งกว่านั้นอีก”

อาติละฮ์กล่าวพร้อมรอยยิ้ม เมื่อได้เห็นเด็กๆ อ่านพระคัมภีร์อัลกุรอานได้ และผลผลิตแห่งความมุ่งมั่นนี้ยังช่วยต่อเติมให้การทำหน้าที่มุสลิมะห์ของเธอสมบูรณ์แบบ เธอจึงหวังจะใช้เวลาทุกวินาทีที่อยู่บนโลกสร้างประโยชน์สูงสุดให้คนอื่น ด้วยการเดินทางต่อไปในเส้นทางสายป่าขององค์อัลเลาะห์เพื่อสืบทอดความศรัทธาต่อศาสนาอิสลาม

“วันศุกร์ก็จะตระเวนไปสอนคนแก่แถวๆ สะเตง เตปูน กับเพื่อนๆ คนแก่บางคนเขาไม่ได้เรียนมาตั้งแต่เด็ก เวลาจะกลับไปเรียนใหม่เขาก็อาย แต่สอนคนแก่ง่ายตรงที่เขาทบทวนกันเองได้ ส่วนเด็กๆ เขาจะเรียนรู้ได้เร็วกว่า ในช่วงที่ประกาศเคอร์ฟิวนี้ ต้องปรับตารางการสอนบางเหมือนกัน นัดเด็กให้เร็วขึ้น เด็กๆ จะมาเรียนตั้งแต่ห้าโมงเย็น แต่คิดดูอีกทีก็ดีเหมือนกันนะ เด็กๆ ก็ได้ละมดมักริบไปด้วย เพราะเมื่อก่อนเขาจะมาเรียน 6 โมงบ้าง ทุ่มบ้าง แต่ตอนนี้สอนเร็วและต้องเลิกเร็ว พอเขาอยู่กับเราในเวลาละมดพอดี เราก็จะให้เขาละหมาดไปเลย”

สำหรับอาติละฮ์แล้วเธอเห็นว่า เส้นทางที่เธอเลือกไม่ใช่เรื่องยากสำหรับหญิงมุสลิมคนอื่น ๆ หากอยากก้าวเดินตาม เพราะเธอยังคงทำหน้าที่ของสตรีในฐานะภรรยา แม่ และมุสลิมะห์ได้อย่างสมบูรณ์ “จริงๆ ก็ว่าผู้หญิงมุสลิมทุกคนก็ทำได้แบบกะ แต่ไม่ควรที่จะหยุดเรียนรู้ เพราะการเรียนรู้มากๆ จะทำให้เรารู้ ไม่จำเป็นว่าต้องไปสอนคนข้างนอก

ห rokok คนที่เป็นแม่มีบทบาทมากที่สุดในบ้าน หน้าที่แรกคือต้องสอนลูก เพราะฉะนั้น ผู้หญิงต้องมีความรู้ด้วย ถ้าไม่มีความรู้แล้วจะสอนอะไรได้ และผู้หญิงมุสลิมก็ต้องเข้าใจ บทบาทของมุสลิมมะห์ด้วยว่าต้องทำอะไร แต่เหนือสิ่งอื่นใดก็อย่าลืมหน้าที่แม่บ้านที่ต้อง ดูแลให้สมบูรณ์ด้วย หน้าที่มันหยุดไม่ได้ห rokok ไม่ว่าเหตุการณ์จะจบหรือไม่ ก็คงต้อง ทำต่อไป ก็ทำอย่างนี้มาเกือบ 23 ปีแล้ว ก็ะเองเดินมาได้ถึงตรงนี้ก็ไม่ว่าจะบรรยายยังไ ม่นึกภูมิใจมาก อยากทำหน้าที่นี้ตลอดไป จนกว่าจะจำความอะไรไม่ได้”

❦ เลขา เกลี้ยงเกลา ❦

พืราบขาวในดินแดนปลายด้ามขวาน

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : ดิชีลา พุทธสาระพันธ์

“

เราสงสัยว่าทำไมมุสลิมต้องปฏิบัติอย่างนี้...จึงเริ่มค้นคว้าเอง และ
ถามผู้รู้มากขึ้น...เห็นว่าเป็นหลักการที่ดีมากอยากปฏิบัติ

”

❖ จะสัมภาษณ์เธอ จีนจัง เคยแต่สัมภาษณ์คนอื่นแต่ไม่เคยถูกสัมภาษณ์เลย”

เป็นความกังวลของ เลย์ หรือ เลขา เกลี้ยงเกลา นักข่าวสาวประจำศูนย์ข่าวอิศรา ที่คนเสขข่าวสถานการณ์ชายแดนภาคใต้คุ้นชินกันดี ด้วยวิธีการนำเสนอแบบเจาะลึก ทุกแง่มุมของชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ถ่ายทอดผ่านสำนวนภาษาที่แตกต่าง ลุ่มลึก และเร้าอารมณ์คนอ่านให้คล้อยตาม ทำให้ผลงานของเธอมิเสห์และโดดเด่นในสายตาผู้อ่าน

“ก่อนจะมาเป็นนักข่าวศูนย์ข่าวอิศราเคยทำนิตยสารของตัวเอง ชื่อ ‘อันนาส’ เป็นนิตยสารรายเดือน มีคนทำงานแค่สามคน เราเป็นคนเขียน หาข้อมูล มีน้องอีกสองคน ช่วยทำการตลาดและโฆษณา เนื้อหาเกี่ยวข้องกับคนมุสลิม แต่เปิดได้ไม่นานเพราะหนังสือต้องพึ่งโฆษณาจึงทำงานลำบาก ในที่สุดต้องปิดตัวลง จึงคิดกลับมาหางานทำที่บ้านดีกว่า แต่ก่อนจะกลับบ้านที่นครศรีธรรมราช มาหาเพื่อนที่สามจังหวัดภาคใต้ พอรู้ว่าเขาเปิดศูนย์ข่าวอิศรา แล้วเราก็ชอบซิดๆ เขียนๆ เลยสมัครดู ตอนแรกไม่คิดว่าจะได้เงิน แค่อยากทำ แต่เขามีค่าตอบแทนให้ เราคิดว่าดีเหมือนกันจะได้มีทุนไว้ทำงานต่อ”

ไม่ใช่เพียงแค่เลขาจะต้องปรับตัวกับเส้นทางชีวิตที่เริ่มเปลี่ยนแปลงเมื่อมาทำหน้าที่สื่อในพื้นที่ความขัดแย้ง หรือต้องปรับตัวกับการใช้ชีวิตในภูมิลาเนาใหม่ที่ไม่คุ้นเคย แต่การปรับตัวครั้งใหญ่ในชีวิตกลับเกิดขึ้น เมื่อหญิงไทยพุทธคนนี้ เลือกที่จะรับศาสนาอิสลามมาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เพียงแค่ต้องการตอบใจทยในใจที่ว่า ศาสนาอิสลามที่แท้จริงคืออะไร

“เราเป็นคนขี้สงสัย สงสัยว่าเพื่อนเราที่เป็นคนมุสลิม ทำไมเมื่อเขาอยู่กับเรา เขาเฮฮา แต่พอกลับบ้านเขาเป็นอีกแบบหนึ่ง สงสัยว่าทำไมมุสลิมต้องปฏิบัติอย่างนี้ ถามคนมุสลิมหลายๆ คน บางคนก็ตอบไม่ได้ จึงเริ่มค้นคว้าเอง และถามผู้รู้มากขึ้น เมื่อได้ถาม ได้รู้มากขึ้น ก็เห็นว่าเป็นหลักการที่ดีมากอยากปฏิบัติ เลยลองฝึกถือศีลอด ไม่กินหมู เวลาที่ปฏิบัติก็ไม่ได้รู้สึกฝืนตัวเอง และอีกอย่างมีคุณค่าที่เคยสอนมาตั้งแต่เด็กๆ ว่าความดีความชั่วเป็นเรื่องพื้นฐานของทุกศาสนา และทุกศาสนาก็อยากให้คนของตัวเองเป็นคนดี แต่พุทธกับอิสลามจะมีวิธีปฏิบัติปลีกย่อยต่างกันไป ถ้าบังคับตัวเองให้ดำเนินไปตามคำสอนได้ ชีวิตคุณก็จะดีขึ้นไม่ว่านับถือศาสนาไหน

“กลัวเหมือนกันว่าครอบครัวจะไม่เข้าใจ เลยลองถามแม่กับพ่อว่า ถ้าวันหนึ่งเราเข้าอิสลามเขาจะว่าไง พ่อแม่คิดว่าเราพูดเล่น เพราะเป็นคนชอบพูดเล่นบ่อยๆ แต่เมื่อกลับไปกรุงเทพก็ตัดสินใจว่าจะเข้าพิธีรับศาสนาอิสลาม เลยเดินไปบ้านผู้นำศาสนาให้เขาทำพิธีให้ หลังจากนั้นเรากลับไปบ้านที่นครศรีธรรมราช แต่ก็ยังไม่กล้าบอกพ่อแม่เพราะยังไม่ได้บอกที่บ้านว่าเราเข้าอิสลามแล้ว ยังห่วงความรู้สึกของครอบครัว แต่เขาก็เริ่มสังเกตว่าเราไม่เหมือนเดิม พอเขาถาม เราก็บอกความจริง พ่อแม่บอกว่าไม่เป็นไร ถ้าคิดว่าสิ่งที่ทำคือสิ่งที่ดีก็ทำไป แต่ทั้งสองฝ่ายก็พยายามปรับตัวเข้าหากัน โชคดีที่ท่านเข้าใจ

“หลังจากเข้าอิสลามแล้วต้องระวังตัวมากขึ้น ทั้งการใช้ชีวิต การพูดจา หรือการวางตัว เมื่อก่อนเราเคยไปช่วยน้องชายที่เปิดร้านขายอาหารกลางคืน ขายเหล้า แต่ตอนนั้นบอกเขาว่าพี่ไปช่วยไม่ได้แล้วนะ มันผิด แต่หากจะให้ช่วยทำบุญชี้ให้ก็ได้ หรือเวลาเราไปทำข่าว เราต้องพบคนมากมายก็ต้องวางตัวให้ดี ต้องรู้ว่าควรแสดงออกกับผู้ขายอย่างไร ผู้หญิงอย่างไร ผู้หญิงมุสลิมการวางตัวเป็นเรื่องใหญ่มาก เมื่อก่อนเราไม่ต้องคิดมาก ไม่ต้องเรียบร้อยมาก แต่เราเข้าอิสลามแล้วก็ต้องให้เกียรติผ้าที่คลุมเราอยู่ เมื่อก่อนเจอเพื่อนกอดคอกันได้ แต่ตอนนี้ต้องระวัง ยิ่งถ้ามีครอบครัวมีลูกมีเต้า ยิ่งต้องระวังมากขึ้น”

แม้หลายคนจะมองว่าการเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามอาจช่วยให้การทำงานสื่อในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ง่ายขึ้น เพราะคนส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาเดียวกับเธอ แต่สำหรับเธอแล้วการทำหน้าที่สื่อท่ามกลางความขัดแย้ง ไม่ว่าจะศรัทธาในศาสนาใดก็มีความเสี่ยงไม่ต่างกัน

“กลัวนะเวลาออกไปทำงาน เพราะเราไม่รู้วาระทางที่เราไปมันจะเป็นอย่างไร บางทีเราติดต่อแหล่งข่าวแล้ว แต่ก็ไม่มีใครรับประกันให้เราได้ว่าเราจะปลอดภัยร้อยเปอร์เซ็นต์ มันจึงขึ้นอยู่กับว่าเราจะจัดการมันอย่างไร ก็ต้องวางแผนเป็นครั้งๆ ไป ก่อนออกไปทำงานทุกวันเราก็จะขอคูอาร์ ขอให้พระองค์คุ้มครองทำงานให้สำเร็จ ให้เจอสิ่งที่ดี ขอทุกครั้งเลย

“สื่ออย่างเรามักถูกตำหนิเสมอจากทุกฝ่ายนั่นแหละ โดนหมด ตั้งแต่ผู้ว่า ทหาร ขาวบ้าน โดนทุกด้าน แต่ชาวบ้านอาจโดนน้อยสุด เพราะชาวบ้านอยากให้อะไรจริง ๆ

ความเดือดร้อนจริงๆ เราว่าทุกฝ่ายนั้นแหละที่กำลังใช้สื่อเป็นเครื่องมือ และมันก็ขึ้นอยู่กับว่าสื่อคนนั้นเขาจะตกหลุมพรางคนที่ให้ข่าวแค่ไหน เวลาได้ข้อมูลมาเราจึงต้องกรองและพยายามเปิดพื้นที่ให้ทุกคน แต่ก็ยอมรับว่าสื่อเองน่าจะทำหน้าที่ได้ดีกว่านี้ ถ้าไม่ต้องแข่งขันเรื่องเวลา ได้มีเวลาพูดคุยกับคนหลายๆ ส่วนในสังคม เรื่องที่น่าเสนอออกมาจะได้ดีกว่านี้

“แต่เราเป็นสื่อในพื้นที่แบบนี้ บางทีเราก็ต้องทำหน้าที่มากกว่าจะสื่อสารออกไปอย่างเดียว บางครั้งก็อดไม่ได้ที่จะหาทางช่วยเหลือ โดยเฉพาะคนที่ลำบาก ยกตัวอย่างเคสหนึ่งเป็นครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ยิงในมัสยิดกรือเซะ เราไปทำข่าวภรรยาของคนที่ถูกยิงตายมีลูกหลายคน แต่ตอนเราไปมีลูกคนโตและคนกลาง คนโตเขาสอบได้ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี แต่เขาไม่มีเงิน ทั้งบ้านมีแค่พื้นเดียว เราชวนเขากินข้าวจะเลี้ยงแต่เขาไม่ยอม แต่พอเราออกมาจากบ้าน ก็รู้ว่าเขามาซื้อข้าวยาห่อเดียว กินกันสองคนพี่น้อง และบังเอิญว่าเรามีเพื่อนทำงานเกี่ยวกับทุนการศึกษาของเหยื่อจากเหตุการณ์เลยถามเขาว่าพอจะเหลืุ่ทุนไหม อยากให้น้องคนนี้ได้เรียนต่อ ตอนนั้นไม่คิดว่าจะได้หรอก เพราะทุนมีจำกัด แต่หลังจากนั้นไม่กี่วันเราไปทำข่าวมอเงินเยียว นื่องเขามารับด้วย เขาเดินมาหาเราแล้วบอกว่า ‘พี่หนูได้รับด้วย’ น้ำตาของเราซึมเลย ดีใจแทนเขาด้วย”

“เราโชคดีที่ได้ลงไปสัมผัสกับปัญหา สัมผัสกับชาวบ้านโดยตรง แต่เข้าใจไหมว่าบางทีเราก็อัดแค่เอาข่าวมา เอาข้อมูลมาเผยแพร่ แต่เมื่อเราออกมาจากพื้นที่ ความจริงและปัญหาที่เขาเจอมันยังอยู่ ถ้ารัฐยังทำความจริงหลายๆ เรื่องที่มันคลุมเครือให้โปร่งใสไม่ได้ มันก็ยิ่งยากที่จะหวังให้เหตุการณ์ยุติลงเร็วๆ นี้ ถามว่าแนวทางแก้ปัญหาของรัฐที่เรามองเห็นมีอะไรบ้าง เท่าที่อยู่มาสามปี เราเห็นแค่การสัมมนา ก็คิดนะว่าสัมมนาแล้วมันให้อะไรมากกว่าการได้ให้ชาวบ้านรู้จักกับห้องแอร์ ลิฟท์ เบี้ยประชุม หรือค่าเดินทาง แล้วเขาได้อะไรกลับไปบ้าง บางครั้งก็มานั่งหลับ นำเสียดายเงินส่วนนั้น”

แม้ว่าตลอดสามปีที่ผ่านมาจะมีบทความหลายร้อยชิ้นที่เลขาธิการดปากกาเขียน เพื่อนำความจริงสู่สายตาของผู้อ่าน แต่เธอเห็นว่า การทำหน้าที่สื่อของเธอยังไม่สมบูรณ์พอ เพราะยังมีเรื่องราวอีกมากมายที่ยังไม่ถูกนำเสนอ หน้าทีนักพิราบข่าวในดินแดนปลาย

ด้ามขวานจึงยังไม่จบสิ้น และอาจต้องทำต่อไปจนกว่าจะไม่มีเรี่ยวแรงพอที่จะจับปากกาเขียน

“งานนี้มันไม่เกี่ยวกับเงินเลย แต่ที่ได้คือประสบการณ์ชีวิต น้อยคนที่จะมีโอกาสเหมือนเรา ถามว่าผลตอบแทนที่ทำมาสามสี่ปีได้อะไรบ้าง เงินก็แค่พออยู่พอกิน ตำแหน่งเราก็ไม่ย่อได้ เราเป็นคนประเภทใช้ชีวิตแบบไม่เคยทุกข์เพราะรอหรือคาดหวังอะไร เราจัดการกับอนาคตตัวเองแต่จะไม่กังวลมากไป เพราะถ้าเราคิดไว้ชะทุกเรื่อง ตั้งความหวังทุกเรื่อง เราคิดว่าเราต้องได้ หากเกิดไม่ได้ขึ้นมา เราก็จะท้อเอง แต่ถ้าเราไม่คิด เวลาล้มเราก็จะไม่ท้อหนัก วันนี้จึงคิดแค่จะทำยังไงให้ได้ทำงานที่ตัวเองรักเหมือนที่ทำอยู่ทุกวันนี้ และก็คิดว่าเราจะทำอย่างนี้ไปจนกว่าเราเองจะทำไม่ไหว”

*** พรพิชญ์ พัฒนกุลเลิศ ***
สส. หญิงคนเดียวในพื้นที่ความขัดแย้ง

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : ดิชีลา พุทธสาระพันธ์

“

ฝ่ายตรงกันข้ามปล่อยข่าวว่า อย่าเลือกผู้หญิงเพราะมันบาป...จึง
แพ้เลือกตั้ง แต่ก็ไม่ท้อนะ ลงสมัครอีกครั้งหนึ่ง ตอนนั้นตั้งใจว่าเอา
ความจริงใจเข้าแลกกับอำนาจเงิน

”

หากย้อนไปเมื่อห้าสิบปีก่อนคงไม่ใช่เรื่องง่ายนักที่เด็กหญิงมุสลิมจากหมู่บ้านเล็กๆ ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส จะก้าวขึ้นมาเป็นผู้หญิงแถวหน้าในฐานะแพทย์และ สส. หญิงหนึ่งเดียวในพื้นที่ความขัดแย้งทุกวันนี้ เพราะความเชื่อที่ว่า ผู้หญิงควรทำหน้าที่ภรรยา แม่ของลูก ดูแลบ้าน และไม่ต้องเรียนสูง รวมถึงอุปสรรคขวากหนามมากมายบนถนนการเมือง โดยเฉพาะการถูกโจมตีในประเด็น “การเลือกผู้หญิงเป็นบาป” แต่เธอ...พรพิชญ์ พัฒนกุลเลิศ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต 1 จังหวัดนราธิวาส จากพรรคประชาธิปัตย์ก็สามารถพิสูจน์ให้ทุกคนรู้ว่า ผู้หญิงมุสลิมสามารถทำสิ่งเหล่านี้ได้เช่นกัน

“ชาวบ้านเห็นว่าหมอทำงานเพื่อสังคมมาตลอด อย่างการเปิดคลินิกถ้าเป็นคนแก่คนพิการก็ไม่เก็บค่ารักษา แต่ที่ทำมาทั้งหมดไม่ได้หวังผลทางการเมือง เพราะไม่เคยคิดว่าจะมาทำงานการเมือง แต่เพราะงานที่ทำอยู่เดิมคือการดูแลคนป่วยติดยาเสพติด ต้องเจอกับปัญหาหลายอย่างที่ทำงานไม่คืบหน้า คิดว่าการทำงานการเมืองน่าจะช่วยให้งานของเราคล่องตัวขึ้น จึงลงสมัครเป็น สท. (สมาชิกสภาเทศบาล) ครั้งแรกประมาณปี 33 ตอนนั้นหาเสียงไม่ค่อยเป็น ใช้วิธีเคาะประตูบ้านขอคะแนนเสียง แต่ลึกๆ ก็ไม่คิดว่าจะได้ เพราะเราเป็นผู้หญิงมุสลิม การมีบทบาททางการเมืองมันยาก แต่สุดท้ายหมอก็ได้รับเลือกคนเดียวในกลุ่มก็เลยต้องทำหน้าที่ฝ่ายค้าน

“ช่วง รสช. พรรคประชาธิปัตย์ติดต่อขอให้ลงสมัคร สส. คิดอยู่นานเหมือนกัน แต่คิดว่าถ้าได้ทำงานระดับประเทศ ก็คงมีปากมีเสียงในหลายเรื่องและคงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้มากกว่านี้ จึงลงสมัครครั้งแรกปี 35 แต่เราเป็นมือใหม่ ไม่เคยเจอการเมืองระดับนี้ ฝ่ายตรงกันข้ามปล่อยข่าวว่า ‘อย่าเลือกผู้หญิงเพราะมันบาป’ หลายคนที่ไม่เข้าใจก็เลยเชื่อ เราเองก็ลงไปชี้แจงไม่ได้ทุกคน จึงแพ้เลือกตั้ง แต่ก็ไม่ท้อนะ ลงสมัครอีกครั้งหนึ่ง ตอนนั้นตั้งใจว่าเอาความจริงใจเข้าแลกกับอำนาจเงิน ขี้อวดจรรยาและเคาะประตูบ้านหาเสียงทุกวัน ชาวบ้านเห็นแล้วสงสาร สุดท้ายก็ได้รับเลือกเป็น สส. หญิงคนแรก

“การที่เรามาอยู่แถวหน้าได้ สาเหตุหนึ่งคือการศึกษา หมอคงสมัครเป็นผู้แทนไม่ได้หากไม่จบปริญญาตรีเมื่อสี่สิบหรือห้าสิบปีก่อน ผู้หญิงในสังคมมุสลิมที่จะได้เรียนหนังสือสูงๆ

เป็นเรื่องยาก คนอื่นๆ ก็ไม่คิดเหมือนกันว่า เด็กผู้หญิงคนหนึ่งที่นับถือศาสนาอิสลาม จะเรียนหนังสือได้สูงอย่างนี้ มันไม่ค่อยมี หมออาจจะเป็นหมอหญิงคนแรกๆ ในพื้นที่เลย ที่เป็นมุสลิม

“หมอไซคิตีที่เป็นลูกครู เลยได้เรียนหนังสือ ถ้าถามว่าสังคมมุสลิมไม่ให้ผู้หญิงเรียนหนังสือหรือเปล่า ก็ไม่เชิงนะ เพราะตามหลักการของศาสนาอิสลามแล้ว การศึกษาเป็นหน้าที่ ไม่ว่าหญิงหรือชายก็ต้องเรียน แต่บางทีสังคมหรือความเชื่อบางอย่างมันก็ปิดเบือน หรือเข้าใจไม่ถูกต้องทำให้ผู้หญิงเสียโอกาสหลายอย่าง หมอว่าไม่ใช่สังคมมุสลิมอย่างเดียวหรอก สังคมพุทธก็เหมือนกัน สมัยก่อนผู้หญิงก็ไม่สามารถไปโรงเรียนวัดได้ มีแต่เด็กผู้ชาย ยิ่งครอบครัวที่ยากจนเด็กผู้หญิงก็ต้องเสียสละให้พี่น้องที่เป็นผู้ชายก่อน สังคมมุสลิมก็เช่นกัน ศาสดายังเคยตรัสเลยว่า แม้ความรู้อยู่ไกลถึงเมืองจีนก็ยังต้องไป แต่ทุกสังคมชายเป็นใหญ่ ชายมาก่อน ผู้หญิงเอาไว้ทีหลัง

“หมอเกิดที่บาเจาะเป็นพื้นสีแดง สมัยนั้นก็มีความรุนแรงนะ มีโจร มีขโมย เห็นอยู่เรื่อยๆ ว่าคนไหนคนนี้ถูกยิงตาย เพราะบ้านที่หมออยู่ใกล้น้ำตกบาโจ เทือกเขาบูโด เวลาใครถูกกล่าวหาว่าแบ่งแยกดินแดน หรือมีส่วนเกี่ยวข้องก็就会被จับถูกยิงบ้างถ้าต่อสู้ คนเฒ่าคนแก่จึงมักจับให้ผู้หญิงแต่งงานเร็วๆ จะได้มีคนดูแล บางคนหายไปด้วยกันวันสองวันก็ถูกจับแต่งงานแล้ว เราก็กลัวเหมือนกัน ยิ่งเห็นเพื่อนหลายคนถูกจับแต่งงานก็กลัวว่า พ่อแม่จะจับฉันแต่งงานตั้งแต่เล็กหรือเปล่า แต่ไซคิตีที่หลังจากนั้นเราย้ายจากบาเจาะมาอยู่ที่ตากใบ ขยับเข้าเมืองมาหน่อย ความคิดและสิ่งแวดล้อมก็เปลี่ยนไป”

นอกเหนือจากบทบาทตัวแทนชาวบ้าน เป็นปากเป็นเสียงในเวทีการเมืองระดับประเทศแล้ว พรพิชญ์ยังทำหน้าที่เป็นกุมารแพทย์ ดูแลสุขภาพของแม่และเด็กในโรงพยาบาลนราธิวาสราชนครินทร์ แม้ว่าการทำงานตลอดห้าปีจะถูกจำกัดด้วยเหตุความไม่สงบ แต่ไม่เคยมีสักครั้งที่พรพิชญ์จะยอมให้ความย่อท้ออย่างกลายเข้ามาในความรู้สึก ตรงกันข้ามกลับพยายามทุกวิถีทางที่จะรักษาคนป่วยให้มีลมหายใจต่อไป

“เหตุความรุนแรงและความไม่ปลอดภัยทำให้เรามีปัญหาเรื่องการส่งต่อคนไข้ โดยเฉพาะเวลากลางคืน ศักยภาพของเราไม่พอที่จะสร้างความปลอดภัยให้กับตัวเองและคนไข้ ปัญหานี้ทำให้เรามานั่งคิดกับผู้บริหารว่าจะทำอย่างไร เลยคิดว่าถ้าส่งต่อไม่ได้

เราก็คงทำให้โรงพยาบาลของเราดูแลคนไข้ให้ครบวงจรไปเลย ประกอบกับโรงพยาบาลที่หมออยู่เพิ่งถูกประเมินให้เป็นโรงพยาบาลศูนย์ในอนาคต ทำให้อุปกรณ์เครื่องมือทุกอย่างมารวมกันที่นี่ โอกาสรอดของคนไข้จึงสูงขึ้นไปด้วย

“ต้องเข้าใจว่าชีวิตทุกคนมีค่า บางทีหมอ พยาบาล เจ้าหน้าที่อนามัย หรือ อสม. จะให้ลงในพื้นที่เพื่อให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพ ซึ่งเป็นปราการแรกๆ ที่จะป้องกันไม่ให้เกิดโรคมั่นึกยาก เขามีสิทธิกลัว เห็นไหมว่าบางอนามัยต้องปิดตัวลงไป คนไข้บางคนที่ต้องให้วัคซีนก็ต้องหยุดให้ไปเลย แต่ถามว่าเราจะหยุดทำงานตรงนั้นหรือเปล่า เราก็ไม่หยุด อาจจะไม่กล้าเข้าไปในบางพื้นที่ แต่อีกหลายหมู่บ้านเรายังทำอยู่ เราพยายามให้ความรู้เขาดูแลสุขภาพตัวเอง

“ปัญหาขาดแคลนแพทย์ และพยาบาล เราพยายามพัฒนาคนของเราด้วยเช่นกัน อย่างกระทรวงสาธารณสุขเปิดรับคนจากพื้นที่นี้ไปเรียนหมอจังหวัดละ 10 คนต่อปี รวมสามจังหวัดก็สามสิบคน เรามีโครงการว่าครบ 9 ปีจะมีหมอ 270 คนเรียนจบ และคงเพียงพอที่จะดูแลคนไข้ นอกจากนี้เรายังส่งนักเรียนพยาบาลไปเรียนด้วยเหมือนกัน แต่ห้าปีเราก็คงผลิตพยาบาลได้จำนวนมากแล้ว

“เรื่องที่หมอยังเป็นห่วงมาก และดูเหมือนจะเป็นผลพวงจากเหตุความไม่สงบก็คือ ยาเสพติด การแก้ปัญหานี้เป็นเรื่องระดับชาติ หมอเองพยายามผลักดัน พรบ. พื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด กว่าจะแก้กฎหมายได้ยากมาก เพิ่งสำเร็จสมัยคุณทักษิณสามฉบับ ทั้งเรื่องการปราบปราม และ พรบ. ยาเสพติด ที่ฟ่วงเอาเรื่องฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเข้าไปด้วย การแก้กฎหมายลักลอบในบ้านเรามันยาก อาจเพราะสภาพของการเป็นประชาธิปไตยด้วย ถ้าไม่ใช่ความตั้งใจของรัฐบาลชุดไหน กฎหมายประเภทนี้จะไม่ได้รับความสนใจ เพราะมันเหมือนไม่ให้โทษให้คุณมากนัก ถามว่าปัญหาเสพติดโยงไปถึงปัญหาภาคใต้เนะ มันไม่ใช่เรื่องแบ่งแยกดินแดนเพียงอย่างเดียวหรอก ไม่งั้นเราคงไม่เจอเงินของผู้ค้ายาในท่อพีวีซีที่ฝังใต้ดินที่ตำบลมูโนะ อำเภอสุโขทัย-ลก กว่า 30 ล้านบาทหรอก มันเป็นเงินยาเสพติดไม่ใช่หรือ”

แม้วันนี้สังคมจะเปิดโอกาสให้ผู้หญิงก้าวมาอยู่แถวหน้ามากขึ้น แต่สำหรับพรพิชญ์แล้ว บทบาทสำคัญในตำแหน่งสูงๆ ยังปิดกั้นสำหรับสตรี การต่อสู้บนเส้นทางสิทธิของ

ผู้หญิงจึงต้องขับเคลื่อนต่อไป

“เดี๋ยวนี้เด็กผู้หญิงเขาเรียนหนังสือกันมากขึ้น พอโลกและสังคมเปิด สังเกตไหมว่าผู้หญิงจะอยู่ในทุกสาขาอาชีพ สมัยหมอบเป็นหมอใหม่ๆ ใน 100 คนจะมีหมอผู้หญิงแค่ 10 คน แต่เดี๋ยวนี้มีผู้หญิง 70 คน มีผู้ชายแค่ 30 คน อาจจะเป็นเพราะผู้ชายมัวแต่ชน ส่วนใหญ่ไม่ตั้งใจอ่านหนังสือ แต่เด็กผู้หญิงถูกเลี้ยงดูให้เรียบร้อยกว่า ไม่ค่อยเกเร โอกาสสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้จึงเยอะกว่า ทำให้ผู้หญิงเข้าไปอยู่ในทุกสาขาอาชีพ แม้แต่ผู้พิพากษา หรือในกระบวนการยุติธรรม เมื่อก่อนผู้พิพากษาหญิงน้อยมาก

“แม้ว่าสังคมจะเปิดเสรี แต่การที่ผู้หญิงจะก้าวไปอยู่แนวหน้าในฐานะผู้บริหารก็ยังมีน้อย ส่วนใหญ่ผู้หญิงมักอยู่ในภาคปฏิบัติ เหมือนหน่วยงานของหมอเองมีผู้หญิงมากก็จริง แต่ส่วนใหญ่ก็เป็นคนปฏิบัติ หัวหน้าก็ยังเป็นผู้ชายทำให้ผู้หญิงอย่างเราต้องต่อสู้กันต่อไป”

ครูอำกร ทองบัว มือที่ต้องจับปืนของเรือจ้าง

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : ดิชีลา พุทธสาระพันธ์

“

ถ้าเหตุการณ์ยังเป็นอย่างนี้เราก็จะยังอยู่ แต่ถ้าเหตุการณ์ดีขึ้นก็จะลา
ออกไปทำอะไรที่ยากทำ...คิดว่าถ้าเกิดอะไรขึ้นกับครูในโรงเรียน เรา
ขอเป็นคนแรกที่ต้องตาย

”

❖ ชีวิตเราไม่เคยคิดว่าจะต้องมาจับปืน เพราะจับขอล้มมาตลอดชีวิต ไม่ใช่จับปืนเพื่อต่อสู้ แต่จับเพื่อป้องกันตัวเองและคนที่เรารัก”

ไม่ใช่เรื่องง่ายที่เรือจ้างวัย 43 ปีอย่างครูอำภร ทองบัว ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านดอนนา โรงเรียนประถมศึกษาเล็กๆ ที่ฝั่งตัวกลางทุ่งนาในตำบลบางเขา อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ซึ่งตลอดชีวิตคุ้นชินเพียงการจับขอล้มเขียนกระดานดำ แต่สองมือเดียวกันต้องหันมาถือปืนเพื่อเอาตัวรอดในวันนี้ หลังโรงเรียนของครูอำภรตกเป็นเหยื่อสถานการณ์ความไม่สงบซ้ำแล้วซ้ำเล่า ทั้งการถูกลอบวางเพลิงถึงสองครั้ง การไปยตะปูเรือใบปิดล้อมเส้นทางเข้าออก การลอบวางระเบิดเจ้าหน้าที่ชุดดูแลครู หรือแม้แต่การเข้ามาทุบทำลายท่อน้ำดื่ม ฟันสีข้อความข่มขู่บนอาคารเรียน หรือใช้ยาเบื่อปลาที่เด็กๆ เลี้ยงไว้ในบ่อ ทั้งหมดก็เพื่อกดดันให้ครูหวาดกลัวและลาออก แต่ความหวาดหวั่นที่คนกลุ่มนี้พยายามสร้างไม่ได้บั่นทอนหัวใจที่เข้มแข็งของผู้หญิงร่างเล็กๆ แต่หัวใจใหญ่อย่างครูอำภรได้เลย บ้านหลังที่สองของเด็กๆ หลังนี้จึงไม่เคยร้างครู

“เราพึ่งตัวเอง ทุกวันนี้ความกลัวมันลดน้อยลงแล้ว อาจเป็นเพราะความผิดปกติมันกลายเป็นความปกติไปแล้วในชีวิต มันก็เลยเฉยๆ กับเหตุการณ์จนกลายเป็นความชินชาชิน ทุกวันนี้คิดว่าอย่าให้ครูที่เราดูแลเป็นอะไร ถ้ามีอะไรก็ให้ตั้งสติ อย่างปีที่แล้วคนร้ายเขาไปยตะปูเรือใบ วางกล่อ่งต้องสงสัยเต็มถนน ซึ่งถนนทางเข้าโรงเรียนของเรา มันมีทางเดียว เขาทำแบบนี้ก็เหมือนเราโดนล้อม ชาวบ้านก็โทรมาบอก แต่ตอนนั้นขับรถไปถึงจุดที่เขาวางระเบิดแล้ว ก็เลยต้องถอยกลับมาตั้งหลักที่โรงเรียน ครูขวัญเสียมาก เราก็ไม่รู้ทำไง กลัวก็กลัว แต่ก็ให้กำลังใจว่าไม่เป็นไร พยายามติดต่อตำรวจทหาร และคนที่เรารู้จักให้เขามาช่วยเอาพวกเราออกไปก่อนค่าให้ได้ เพราะถ้าค่าอันตรายแน่นอนๆ หลายคนก็เริ่มร้องไห้ แต่สุดท้ายเจ้าหน้าที่เขาก็มารับพาเราเดินหนีข้ามป่าออกจากหมู่บ้าน

“ตำรวจเขาโทรมา บอกว่าข่าวไม่ดีเลยขอให้เราหยุดสอนได้ไหม เพราะเราเป็นเป้าหมาย โดนตามอยู่ 4 รอบแล้ว แต่เราก็ตายมาสอน ยอมรับนะว่าตอนนั้นรู้สึกเหมือนน้ำเต็มตุ่ม เพราะเจอมาหลายครั้งมากจึงตัดสินใจให้หัวหน้าทราบ ให้เขาได้รับรู้ว่าพวกเราอยู่กันอย่างไร ดึกว่ามานั่งบอกกันตอนนั่งหน้าศพ แต่เขากลับถามเราว่า

กระต่ายตื่นตูมหรือเปล่า และตำหนิเจ้าหน้าที่ว่าดูแลเราไม่ได้ ตำรวจเองเขาก็เลยโทรกลับมาต่อว่าเรา อีกอย่างหนึ่ง เมื่อต้นเดือนกุมภาพันธ์ รถยนต์ของรองผู้กำกับหนองจิกที่กลับจากส่งเราโดนระเบิดทำให้รองผู้กำกับเสียชีวิต หลังจากนั้นเขาก็แค่จัดรถมอเตอร์ไซด์มาดูแลขบวนเรา บอกว่าไม่อยากสูญเสียคราวละมากๆ อีก มันก็ทำให้เรารู้ว่าเราต้องดูแลกันเอง และหยุดคิดที่จะพึ่งใครตั้งแต่ตอนนั้นเป็นต้นมา

“การดูแลของเจ้าหน้าที่มันช่วยได้แค่เพียงส่วนหนึ่ง เพราะเวลากลางวันหากเขาจะทำจริงๆ ก็ทำได้ การที่ตำรวจทหารเขามาดูแลเราตอนเช้าและตอนเย็น แล้วจะคิดว่ามันจะปลอดภัยมันไม่ใช่หรอก เพราะช่องโหว่มันเยอะ เราจึงต้องช่วยกันเป็นกำลังใจกัน นี่ก็เพิ่งกู้เงินมาสร้างกำแพงรอบโรงเรียน ทำทางออกทางเดียวอย่างน้อยก็ช่วยอุ่นใจได้บ้าง

“เราทำได้เพียงดูแลให้กำลังใจกัน และรับปากกับครูคนอื่นว่าจะยืนหยัดอยู่ตรงนี้จะไม่ทอดทิ้งกัน เหตุการณ์มันเกิดขึ้นไม่เว้นแต่ละวัน หากเราที่เป็นหัวหน้ายังขอย้ายไปอยู่ที่อื่น ครูที่เหลือเขาจะอยู่อย่างไร ไม่ทิ้งเด็ดขาด ทุกข์ด้วยกัน สุขด้วยกันมา

“ถ้าเหตุการณ์ยังเป็นอย่างนี้เราก็จะยังอยู่ แต่ถ้าเหตุการณ์ดีขึ้นก็จะลาออกไปทำอะไรที่อยากทำ แต่ตอนนี้ภาวะมันยังไม่ปกติ เรายังต้องอยู่ คิดว่าถ้าเกิดอะไรขึ้นกับครูในโรงเรียน เราขอเป็นคนแรกที่ต้องตาย

“ทุกครั้งที่ได้ยินข่าวว่าครูถูกยิง เราก็หดหู่ เพราะชีวิตหนึ่งชีวิตที่ตายลงไป มันไม่ได้เดือดร้อนแค่ชีวิตนั้น แต่มันหมายถึงพ่อ แม่ ลูก เมีย ของเขา เหตุการณ์มันเกิดขึ้นได้ทุกวัน ทุกวินาที ตอนนี้อคิดแคว่ว่าจะทำอะไรเพื่อวันพรุ่งนี้ ทำวันนี้ให้ดีที่สุดก็พอแล้ว พรุ่งนี้อะไรจะเกิดก็เป็นเรื่องของวันพรุ่งนี้ หรือเย็นนี้อะไรจะเกิดก็เป็นเรื่องของเย็นนี้ มันทำให้เราไม่วิตก ถ้าวันหนึ่งมันถึงคราวของเรา เราก็ต้องยอมรับ”

ครูอำภกรกล่าวพร้อมแวตาทิ่มมุ่น ก่อนจะหันมองอาคารเรียนใหม่จำนวน 8 ห้องเรียนที่เพิ่งเปิดสอนในปี นี้ หลังจากตลอดสามปีต้องอาศัยเต็นท์ผ้าใบเป็นห้องเรียนชั่วคราวสำหรับเด็กๆ เพราะความเสียหายของอาคารเรียนที่ถูกลอบวางเพลิงมากเกินกว่าจะซ่อมแซม แม้ว่าเงินบางส่วนจากการก่อสร้างอาคารเรียนใหม่ และใช้ซื้อสื่อการเรียนการสอนต้องแลกมากับการกู้หนี้ยืมสิน เนื่องจากงบประมาณที่ถูกจัดสรรให้ตามจำนวนของนักเรียนแค่ 137 คนไม่เพียงพอ แต่ครูอำภกรก็พยายามทุกวิถีทางเพื่อให้ลูกศิษย์ได้มี

ความรู้นานที่สุดเมื่อจบออกไป

“ช่วงอนาคตของเด็กมาก ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเมื่อปีที่แล้วลดลงเกือบครึ่งหนึ่ง
ทั้งๆ ที่เราทุ่มงบประมาณส่วนใหญ่ไปซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอน ทั้งคอมพิวเตอร์ หนังสือ แต่ก็
ต้องยอมรับว่าปีที่แล้ว เราเองไม่มีอาคารเรียนและหนังสือดีๆ เพราะมันถูกเผาและ
งบประมาณก็ส่งมาไม่ทัน บางทีฝนตกแดดออก เราก็เรียนในเต็นท์ไม่ได้ ต้องหยุดเรียน
และเกิดเหตุการณ์ครั้งหนึ่งโรงเรียนก็ต้องปิด ครูเองจากที่เคยสอนตอนแปดโมงก็ต้อง
เลื่อนมาสอนเกือบเก้าโมง ตอนเย็นสองโมงครึ่งก็ต้องรีบตาลีตาเหลือกกลับแล้ว เพราะ
ตำรวจเขามารับแล้ว เดี่ยวจะไม่ทันขบวนรับส่งครู แต่เราก็พยายามหากิจกรรมเสริม
ให้เด็กๆ มากขึ้น เพราะเรายังคาดหวังจะให้เด็กร้อยเปอร์เซ็นต์ คือเราทำเต็มที่เท่าที่จะ
ทำได้ในภาวะแบบนี้ งานครูมันไม่เคยจบหรอก หลังเลิกเรียนกลับบ้านไปก็ยังนอนคิด
บางคืนคิดอะไรได้ที่จะทำให้โรงเรียน ทำให้เด็กเราได้ฉลาดขึ้น ก็ยังต้องลุกขึ้นมาจัดไว้
เดี๋ยวจะลืม ดูๆ ไปก็เหมือนคนบ้า

“เด็กๆ เขาอยากมาเรียน แม้จะมีเหตุการณ์แต่เขาไม่ค่อยขาดเรียน มีงานอะไร
ของโรงเรียนเขาก็มาช่วยนะ เด็กๆ หลายคนอาจดูเหมือนว่าเขาใช้ชีวิตได้ปกติ แต่เรา
รู้ว่าเขาเองก็คงรู้สึกกับสถานการณ์เหมือนกัน แต่สิ่งหนึ่งที่เป็นห่วงมากในตอนนี้ เด็ก
บางคนเริ่มมีความคิดที่เปลี่ยนแปลงไป เราไม่รู้ว่าเขาไปเอาความคิดหลายอย่างมาจากไหน
เด็กบางคนที่เคยเป็นเด็กนิสัยดี ก็เริ่มขโมยของ เราจับได้แล้ว ถามเขาว่าทำไมถึงขโมย
ของล่ะ มันไม่ดีนะ เขาบอกว่าขโมยของครูไทยพุทธไม่ผิด เราตกใจมากที่ได้ยินแบบนั้น
ก็เลยต้องสอนเขาว่า ทุกคนเป็นคนไทย แต่แตกต่างกันแค่ว่าเรานับถือคนละศาสนา ไม่ว่า
ไทยพุทธหรือมุสลิมก็คือคนไทย เด็กบางคนไม่ยอมร้องเพลงชาติ เราถามเขาก็ไม่บอก
เหตุผล เราก็ต้องให้ครูยืนดู และสอนให้เขาร้องเพลงชาติให้ได้ ต้องกล่อมเกลามา

“การป้องกันที่เราพยายามทำอยู่ตอนนี้ ก็คือเราพยายามสร้างกำแพงความ
ปลอดภัยโดยให้ตัวเองและเด็กๆ พยายามกระชับความร่วมมือกับชุมชนเรื่อยๆ ทุกปี เรา
ยังจัดงานเมาลิดที่ทำร่วมกับชาวบ้าน เพราะถ้าเราไม่กระชับความสัมพันธ์ระหว่างกัน
เราก็ต้องห่างออกไปทุกขณะ กำแพงตรงนี้นั้นช่วยปกป้องเราได้ เราสร้างมันขึ้นมาเพื่อ
ป้องกันตัวเอง อยากให้เขาดูแลเรา แล้วเราจะดูแลลูกหลานของเขา และดูแลตัวชาวบ้าน

ด้วย เราจึงพยายามลงไปทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน พยายามให้สายสัมพันธ์นี้ไม่ขาด
สะบั้น เพราะเราอยู่ลำพังไม่ได้”

แม้งานสอนหนังสือตลอดสัปดาห์จะเหน็ดเหนื่อย แต่สำหรับแม่พิมพ์อย่างครูอำกร
แล้ว การได้ใช้เวลาที่เหลือในวันหยุดเสาร์อาทิตย์ดูแลบ้านเกิดด้วยการสวมหมวกอีกใบ
ในฐานะราษฎรอาสาสมัครรักษาหมู่บ้านที่บ้านนาเกตุ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
ด้วยการทำหน้าที่เข้าเวรเฝ้าระวังหมู่บ้านเคียงบ่าเคียงไหล่กับเจ้าหน้าที่ชุดรักษาความ
ปลอดภัยชาย ก็เพียงพอให้ความเหน็ดเหนื่อยที่น้อยนิดของเธอได้ตอบแทนบุญคุณ
แผ่นดินบ้าง

“กลางคืนวันเสาร์อาทิตย์ประมาณสองสามทุ่มถึงเที่ยงคืนถ้าเหตุการณ์ปกติ เราจะ
เข้าเวรกับเพื่อนๆ ที่เป็นเจ้าหน้าที่ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน ชุมดูตามจุดต่างๆ
หากพบอะไรผิดปกติเราก็จะรายงานให้ทหารตำรวจรู้ ช่วยป้องกันไม่ให้เรื่องร้ายๆ
เกิดขึ้นในบ้านเรา แต่หากคืนไหนเหตุการณ์ไม่ปกติ เราก็จะต้องอยู่จนดึก จนกว่า
เจ้าหน้าที่จะคุมพื้นที่ได้

“กำลังใจที่ทำให้เราอยู่ได้ทุกวันนี้นอกจากครอบครัวที่เข้าใจแล้ว ในหลวงก็เป็น
กำลังใจสำหรับเราอย่างสูงสุด ดูพระองค์ท่านสิ ตลอดพระชนม์ชีพทรงงานตลอดไม่เคย
หยุดเลย แต่เราแค่จุดเล็กๆ ทำแค่จุดเดียวเอง แล้วทำไมเราต้องล้มเลิก ถ้าทุกคน
คิดแบบนี้กันหมด ปล่อยให้ทุกอย่างมันเป็นอย่างนี้ แล้วประเทศชาติหรือปัญหามันจะจบ
ลงได้อย่างไร”

❧ ญัฐกานต์ เต๊ะละ ❧ แม่ของ (หนู) บ้าน

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : จิตต์ปภัสสร บัตรประโคน

“

เราให้ความร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เป็นมิตรกับเรา ใครต้องการข้อมูล ขอความช่วยเหลืออะไรที่ไม่เกินกำลัง เราให้ความช่วยเหลือเต็มที่ แต่ก็ มีบ้างที่เราไม่ให้ความร่วมมือเพราะเขามาแบบไม่น่าไว้วางใจ

”

❖ ถ้าไม่ติดต่อกับทหาร แล้วใครจะช่วยชาวบ้านได้ล่ะ” ญัฐกานต์ เต๊ะละ ตอบคำถามว่าทำไมถึงทำงานร่วมกับทหาร ทั้งๆ ที่ครั้งหนึ่งคนในเครื่องแบบเหล่านี้ปฏิบัติหน้าที่ในเหตุการณ์สลายการชุมนุมหน้า สภอ. ดากใบ จนเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิต และปัจจุบันตัวเธอเองก็เป็นผู้ประสานงานการต่อสู้คดีไต่สวนการเสียชีวิตจากเหตุการณ์ดังกล่าว

“ทหารบางคนเขาอยากช่วยเหลือชาวบ้าน เขาจริงใจกับเรา เวลาที่ลูกบ้านมีปัญหา ชาวบ้านติด พรก. ฉุกเฉิน ก็ประสานขอความช่วยเหลือได้ ทางทหารจะให้ไปรายงานตัวเข้าโครงการผู้ร่วมสร้างสันติสุขชายแดนภาคใต้ หากมีหมายเรียกอีกก็บอกไปว่ารายงานตัวแล้ว จะพาเขาไปไหนไม่ได้ จะได้อยู่อย่างปกติสุข ไม่ต้องหวาดระแวงเมื่อเขาไม่ต้องทุกข์เพราะติด พรก. เราก็คงใจ”

เดิมญัฐกานต์ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งผู้ใหญ่บ้านก็ไม่ใช่ใครคือสามีของเธอเอง ทำให้เธอเป็นที่พึ่งของชาวบ้าน และเป็นเป้าหมายของทุกกลุ่มที่ต้องการได้ข้อมูลมวลชน แต่เธอยืนยันถึง “ความเป็นกลาง” ในการทำงานว่า “เราให้ความร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เป็นมิตรกับเรา ใครต้องการข้อมูล ขอความช่วยเหลืออะไรที่ไม่เกินกำลัง เราให้ความช่วยเหลือเต็มที่ แต่ก็มีบ้างที่เราไม่ให้ความร่วมมือเพราะเขามาแบบไม่น่าไว้วางใจ”

“เรื่องทำงานกับทหารต้องประเมินเป็นเรื่องๆ ไป ถ้าเป็นการประสานทำงานกับทหารตามภารกิจ คงไม่ทำ แต่ที่เข้าร่วมตอนนี้เป็นโครงการเศรษฐกิจ มีการส่งเสริมชาวบ้านทำปื๊ยหมัก ปลูกสมุนไพรและผักสวนครัว ทำน้ายาล้างจานและน้ายาล้างห้องน้ำ เราเห็นว่าเป็นประโยชน์ก็เลยเข้ามาร่วมงานกัน”

งานล่าสุดของญัฐกานต์คือผู้ประสานงานโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในงานอาสาสมัครอีกหลายๆ งาน อาทิ ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน หรือ อสม. ระดับตำบล และระดับอำเภอ กรรมการชุมชน กรรมการโรงเรียน ประธานกลุ่มแม่บ้านหัวคลอง ตำบลเจ๊ะเห อ. ดากใบ และโครงการใหม่อย่างสภาสันติสุขตำบล ก็เคยได้รับการคาดหวังว่าตำแหน่งประธานจะเป็นของเธออีกเช่นกัน แต่ปรากฏว่าเมื่อถึงช่วงโหวต เธอแอบหนีไปเข้าห้องน้ำเพราะไม่ต้องการเป็นประธาน

“พอมีตำแหน่ง ต้องสละเวลาทำงานเต็มที่ แล้วชื่อเราถูกเสนอทุกเรื่องเลย เราอยากปฏิเสธบ้าง เพราะงานมันรุมเข้ามามากเกินไป เราคนเดียวไม่ไหว ถ้าต้องรับทุกอย่าง เราจะทำงานออกมาไม่ได้ ไปประชุมหรือไปร่วมกิจกรรมของเขาได้ไม่เต็มที่ ถ้าเขาเชิญประชุมครั้ง สองครั้ง แล้วเราไปไม่ได้ ก็จะไม่สบายใจแล้ว แต่พอจะหาใครมาแทนก็หายากจัง ยิ่งเป็นผู้หญิงด้วย เขาไม่ออกมาทันเลย”

ขณะที่หน่วยงานจำนวนไม่น้อยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้หญิง แต่การกำหนดสัดส่วนให้ผู้หญิงเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ กลับต้องเจอปัญหา “ผู้หญิงหายาก” ซึ่งณัฐกานต์ในฐานะผู้ประสานงานรู้ซึ่งกับคำนี้เป็นอย่างดี เมื่อถามว่าเป็นเพราะอะไร คำตอบคือ “ไม่รู้” มีเพียงสมมติฐานว่า “งานอาสาสมัครพวกนี้เป็นการทำงานแบบจิตอาสา ไม่มีค่าตอบแทน ไม่มีรายได้อะไร แต่จะไปว่าเขาก็ไม่ได้ ต่างคนก็มีภาระ บางทีก็ไม่ว่าทำไปแล้วมีประโยชน์อะไรด้วยหรือเปล่า”

แม้ว่างานที่ณัฐกานต์ทำจะไม่ได้เป็นประโยชน์กับตัวเอง และบางครั้งต้องใช้ “ต้นทุน” ของตนเอง อย่างที่แกเคยพูดติดตลกลงถึงค่ายของ “อสม.” ว่าหมายถึง “ออกเองเสมอ” แต่เพราะความรู้สึกต้องการแบ่งปันและร่วมแบกรับความทุกข์กับคนอื่นทำให้เธอยังคงทำงานอาสาต่อไปด้วยความเต็มใจ

“ตอนที่เป็นผู้ประสานช่วยเหลือคนติด พรก. (ผู้มีรายชื่อนิมนต์ผู้ต้องสงสัยตามพระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน—ผู้เขียน) เพราะเราเข้าใจความเดือดร้อนและปัญหาของเขา เราเคยเจอมาก่อน รู้ว่ามันทุกข์อย่างไร”

คงไม่มีความทุกข์ใดยิ่งใหญ่ไปกว่าการสูญเสียลูกชายคืออัปดุลรอซซะ ติมะชา ในเหตุการณ์ตากใบ และลูกชายอีกคนคือมุฮัมหมัดมะนาโซ ติมะชา ซึ่งได้รับบาดเจ็บจากเหตุการณ์เดียวกัน แม้ว่าทั้งสองคนจะไม่ใช่ลูกที่แท้จริง แต่เธอก็รักไม่ต่างจากลูกชาย และลูกสาวร่วมสายเลือด เหตุการณ์ครั้งนี้ นอกจากเธอต้องดูแลจิตใจของตนเองแล้วยังต้องดูแลลูกสาวซึ่งล้มเจ็บเพราะถูกกระแทกกระเทือนทางจิตใจอย่างรุนแรงด้วยเช่นกัน

“ก่อนหน้านี้แย่มาก ถ้าเครียดจะร้องกรี๊ด เป็นลมสลบไป ต้องคอยระวังไม่ให้มีอะไรไปกระทบกับจิตใจแก แม้แต่เรื่องเล็กๆ น้อยๆ อะไรที่ทำได้จะไม่ให้ลูกทำ เคยเจ็บเพราะกระดูกทับเส้นประสาทมือ ต้องนอนพยับตัวไม่ได้ก็ยังฝืนทำงานในบ้าน ลูกเขา

ช่วยบ้างตามอารมณ์และเวลาของเขา ทั้งที่เราเจ็บ แต่ไม่ได้ขอให้ใครช่วย สำหรับแม่ แม่เจ็บได้ แต่ลูกเจ็บไม่ได้”

ความตั้งใจที่จะดูแลลูกให้ดีที่สุดนั้น ยังมาจากมรสุมในอดีตที่ผ่านมา ย้อนกลับไปเมื่อครั้งสามีถูกจับเพราะขายผ้ากระสอบ (เป็นสินค้าหนีภาษีประเภทหนึ่งในพื้นที่นี้—ผู้เขียน) ซึ่งเป็นธุรกิจแหล่งรายได้หลักของครอบครัว คราวนั้นณัฐกานต์บอกว่า “แทบล้มละลาย ไม่มีอะไรซักร้อยเลย รถถูกยึด บ้านถูกยึด ต้องย้ายไปอยู่บ้านเขามันอายุเขา แต่ก็พยายามดิ้นรนทุกอย่าง บางวันไม่มีจะกินจริงๆ ต้องกินข้าวกับเกลือ ลูกร้องอยากกินไอติม เราก็ร้องให้ เพราะเราไม่มีเงินซื้อให้ แต่ลูกจะได้กินอิมก่อน แม่อดบ้างช่างมัน”

ปัจจุบันสภาวะยากลำบากดังกล่าวหายไปจนหมดแล้ว ต้องขอบคุณ “กาแฟใส่เกลือ” ที่ทำให้ณัฐกานต์ปักผ้าเข้าจดเข้าอีกวันเป็นเวลาเดือนแล้วเดือนเล่า ณัฐกานต์บอกว่า “เอาสูตรมาจากกลุ่มปักผ้า เขาวามันจะช่วยไม่ให้หลับ แก้วหนึ่งใส่เกลือ 3 เม็ด แค่นี้พอให้รู้สึกเค็ม กินไปตาไม่หลับ แต่ใจหลับบ่อย ไม่รู้ว่าตื่นเพราะกาแฟ หรือเข็มแทงมือ (หัวเราะ)”

ณัฐกานต์พึ่ง “กาแฟใส่เกลือ” เพื่อจะทำงาน และเธอก็ทำงานหนักมาก นาฬิกาชีวิตบอกเพียงชั่วโมงของการปักผ้าดังที่เธอเล่าว่า ทุกวันจะเข้านอนเที่ยงคืน ตั้งนาฬิกาปลุกไว้ตีหนึ่ง ตื่นมาปักผ้าจนถึงตีห้า จากนั้นละหมาด เสร็จเตรียมกับข้าว ส่งลูกไปเรียน กลับมาปักผ้าต่อ จนถึงบ่ายโมง หยุดอีกครั้งเพื่อละหมาด นอนครึ่งชั่วโมง ป้ายสองตื่นปักผ้า เสร็จจากช่วงป้ายจะทำน่าน จนถึงเวลาละหมาด แล้วปักผ้าต่อไปถึงเที่ยงคืน การไหมปักผ้าขนาดนี้เพราะคู้มค่า

“ค่าปักแพงร่อยกว่าบาท วันหนึ่งได้เจ็ดแปดร้อย เราจะกำหนดไว้ว่าวันนี้ต้องปักได้สี่ผืน ก็ได้สี่ผืนบ้าง ได้สามผืนบ้าง แล้วแต่ลาย ได้ราคา 150-200 บาท ถ้าปักดอกที่แขนเสื้อและคอได้ชุดหนึ่ง 300-400 บาท แต่เดี๋ยวนี้ได้ 60 บาทเอง เพราะคนปักเยอะขึ้น เมื่อก่อนจังหวัดอื่นเขายังปักผ้าไม่เป็น หมู่บ้านเราได้ชื่อว่าปักสวยฝีมือดี คนมาจ้างเยอะ พอตอนหลังไปเป็นวิทยากร ทำให้หมู่บ้านอื่นเริ่มทำได้บ้าง ค่าแรงเลยถูกลง”

ทุกวันนี้เสียงจักรปักผ้าบ้านณัฐกานต์เงียบหายไปหลังการจากไปของลูกชาย เธอ

ไร้มาริจะปักเข็มสร้างลวดลายบนผืนผ้าอย่างแม่นยำเช่นเดิม ประกอบกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้บทบาทของเธอเพิ่มขึ้น ทั้งในการประสานงาน ให้ความช่วยเหลือผู้ต้องหาคดีตากใบ ติดตามการไต่สวนการตายในเหตุการณ์ดังกล่าว และการเป็นผู้ประสานงานกลุ่มสตรีสานสัมพันธ์สู่สันติสุข (ส.6) รวมถึงการให้ความร่วมมือแก่หน่วยงาน องค์กรทั้งภายในและนอกพื้นที่

“เพิ่งเขียนของบประมาณจาก ศอ.บต. สนับสนุนอุปกรณ์ทำอาหารแก่กลุ่มสตรีหมู่บ้าน เพื่อทำอาหาร ทำขนมขายในตลาด รอฟังผลว่าเขาจะพิจารณาหรือเปล่า ตอนนั้นเริ่มมีเวลาบ้างแล้ว ต้องแบ่งไปทำงานบ้าง ที่ผ่านมามีค่าตอบแทน มีเบี้ยเลี้ยงเล็กๆ น้อยๆ ต่อครั้ง แต่อยากทำ อยากช่วยเหลือคนที่เขาเดือดร้อน คนที่เป็นทุกข์ให้เขาได้มีความสุข”

ป้ายสองของวันอาทิตย์ซึ่งควรจะเป็นวันครอบครัว แต่ณัฐกานต์กลับเพิ่งเลิกประชุมโครงการสวัสดิการชุมชน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เพื่อส่งเสริมการออมเงินสำหรับเป็นสวัสดิการรักษาพยาบาล คลอดบุตรและทำศพ ตกเย็นเธอต้องไปร่วมในการส่งมอบข้าวแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากการตกเป็นผู้ต้องหาในคดีตากใบ โครงการนี้เธอเป็นคนเขียนและนำเสนอขอของบประมาณมาดำเนินการผ่านอำเภอตากใบ อาทิตย์หน้าเธอต้องเตรียมการสอนทำอาหารในฐานะวิทยากรของการศึกษาออกโรงเรียน และประชุมกลุ่มทำอาหารที่กำลังจะเริ่มขึ้น

“พอคิดทำอะไรก็ต้องเป็นหัวหน้า เป็นประธาน ชาวบ้านว่าถ้าไม่รับ เขาไม่ทำ เพราะไม่มีคนนำ เคยเขียนโครงการขอไว้มาก่อน แต่ได้วักินหญ้าแห้ง แทนที่จะได้วัพื้นเมืองกินหญ้าเปียกในพื้นที่นี้ เลี้ยงไปตายบ้าง บางคนเอาไปขาย ซื้อมันมาเลี้ยง ทำโครงการต้องเข้าใจพื้นที่ให้มากกว่านี้ ไม่ใช่ให้เงินอย่างเดียว แล้วเงินมากก็ไม่ได้ทำให้คนไม่ดีมากขึ้น”

ณัฐกานต์สะท้อนปัญหาที่ก่อกวนกำลังใจในการทำงานอยู่หลายครั้ง จนคิดว่าจะเลิกทำงานทั้งหมดให้รู้แล้วรู้รอดไป แต่ไม่ทันข้ามคืนเธอก็ล้มเลิกความคิดกลับมาทำงานด้วยความรู้สึกที่ไม่เคยน้อยลงเลยคือ “อยากช่วยชาวบ้าน”

๙ จันทิมา สุขอ้อม ๙

เมื่อแผ่นดินสั่งลาฟ้า คนมองไม่เห็นหน้ากัน

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : จิตต์ปภัสตร์ บัตรประโคน

“

ตอนเด็กๆ หลังบ้านของเราจะมีต้นตาดู่มขึ้นเต็มเป็นสิบๆ ไร่เลย
ช่วงหน้ามรสุม...วันไหนหมอกลงหนาก็จะเดินถือกะละมังไปเก็บหนอน
หลน...มาให้แม่คั่วกับน้ำตาลแว่น อร่อยมาก...แต่หลังจากนาทุ่งเข้ามา
ก็หาไม่เจอแล้ว สูญพันธุ์ไปเลย

”

ความเข้าใจของคนนอกมักคิดว่า ชีวิต ชุมชนและสังคมของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์ความไม่สงบช่วงหลายปีที่ผ่านมา แต่สำหรับคนในแล้ว ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอตั้งแต่ก่อนหน้านั้น ดังที่ จันทิมา สุขอ้อม หรือ “ขวัญ” หญิงชาวบ้านแห่งบางตาawa ชุมชนประมงเล็กๆ ในจังหวัดปัตตานีบอกเล่าไว้ เธอเพิ่งได้เข้าร่วมโครงการวิจัยกัมปงเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยหรือเรียกสั้นๆ ว่า “วิจัยกัมปง”¹ ทำให้มีโอกาสได้ทบทวนความทรงจำในวัยเยาว์ และร่วมแบ่งปันเรื่องราวในชุมชนกับผู้ที่บางตาawa

“โรงเรียนของแม่เคยอยู่ที่สุดขอบฟ้านั่น” ขวัญพูดพร้อมกับชี้นิ้วไปที่ขอบฟ้าซึ่งมองเห็นอยู่ไกลลิบ “เมื่อก่อนแถบนี้มีหาดทรายยื่นออกไปจากฝั่งประมาณ 3 กิโลเมตร แม่เล่าว่าต้องเดินไปโรงเรียนไกลถึงสุดขอบฟ้าตรงที่เราเห็นอยู่นี้ จริงๆ เมื่อก่อนบ้านของเราไม่ได้อยู่ติดทะเลอย่างทุกวันนี้หรอกนะ เดิมเป็นที่นา ปลูกข้าว แถบนี้เขาว่าเป็นอู่น้ำของจังหวัดภาคใต้ มากแค่ไหนไปดูขนาดปล่องไฟโรงสีข้าวได้เลย”

แต่ทุกวันนี้แทบจะไม่เหลือร่องรอยนั้น เพราะไม่มีหาดทรายยาวทอดตัวลงสู่ทะเล เห็นแต่ท่อนคอนกรีตถมสูงเท่าฝั่งเพื่อกันแรงคลื่นกัดเซาะ คนฟังได้แต่ “จินตนาการ” ตามเสียงเจื้อยแจ้วของคนเล่าไปเรื่อยๆ “หาดมันกว้างใหญ่มากเลย มองไปเห็นต้นมะพร้าวขึ้นเป็นทิวทึบเหมือนเกาะสมุย มีหนังกลางแปลงมาฉายให้ดูอยู่บ่อย เราชอบมาก”

ภาพในอดีตค่อยๆ ถูกฉายออกมาทีละฉากละตอน จนทำให้ผู้ฟังเหมือนกำลังนั่งดูหนังกลางแปลงจอยักษ์ ขวัญบอกว่าที่จดจำเรื่องของหมู่บ้านได้ละเอียดเพราะเป็นคนชอบฟัง และมีแม่ที่ชอบเล่าเรื่องสารพัด ความที่เป็นคนติดแม่ ขวัญจึงได้รับฟังเรื่องราวชีวิตรุ่นแม่ไว้มากกว่าพี่น้องคนอื่น แม้ว่าแม่จะเหนื่อยจากการทำงาน แต่แม่ก็ยังชอบเล่าเรื่องราวต่างๆ ในอดีตให้ฟังเสมอ

“แม่ไม่ค่อยเล่านิทาน แต่แม่เล่าเรื่องความเป็นอยู่ของคนที่นี่เมื่อก่อนเป็นอย่างไร โรงเรียนอยู่ตรงไหน การหาของทะเล การหาสัตว์น้ำ ตอนนั้นก็ฟังแบบไม่ได้สนใจเท่าไร

¹ กัมปงเป็นภาษามลายูแปลว่า “หมู่บ้าน”

เวลาแม่เหนื่อย ทำงานหนักจะชอบเล่าเรื่องการทำมาหากินว่าต้องทำอะไร เหนื่อยขนาดไหนกว่าจะเลี้ยงพวกมันมานะ การเล่าเรื่องทำมาหากินเลยเหมือนกับแม่อบรมลูกไปด้วย แม้แต่เรื่องผีแม่ก็ชอบเล่าเยอะมาก ถ้าเป็นเรื่องผีจะเล่ากันตอนกลางคืน เมื่อก่อนไม่มีไฟฟ้า นั่งล้อมวงรอบตะเกียงเล่ากันได้อารมณ์ดี เวลานั้นฟังต้องคอยแอบเพราะกลัว”

นอกจากเรื่องการทำมาหากินแล้ว เรื่องเล่าของขวัญทำให้เราเห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของบางดาวาเมื่อกว่ายี่สิบปีที่แล้วได้เป็นอย่างดี

“ตอนเด็กๆ หลังบ้านจะมีต้นดาตุม้วนขึ้นเต็มเป็นสิบๆ ไร่เลย ช่วงหน้ามรสุมเดือนมกราคม กุมภาพันธ์ วันไหนที่หมอกลงหนาจะเดินถือกะละมังไปเก็บหนอนหลน ตัวอ่อนของผีเสื้อที่นอนขดม้วนใบดาตุม้วน เก็บแล้วเอามาให้แม่คั่วกับน้ำตาลแว่น อร่อยมาก ไม่ใช่มีแต่พวกเราเก็บ คนที่อื่นเขามาเก็บด้วย แต่หลังจากนาทุ่งเข้ามาก็หาไม่เจอแล้ว สูญพันธุ์ไปเลย เคยเห็นหนอนคล้ายกันขายในตลาด ซื้อมาให้แม่ แต่ตัวเองไม่กล้ากิน คิดถึงหนอนหลนตัวใหญ่”

การเข้ามาของนาทุ่งได้ทำลายความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่แถบนี้ ไม่ใช่แค่ต้นดาตุม้วนที่หายไปเกือบหมด เหลือเพียงต้นเดียวยืนเหงาหงอยอยู่หลังบ้านขวัญเท่านั้น แต่ป่าโกงกางขนาดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงสัตว์น้ำน้อยใหญ่ก็หายไปด้วยเช่นกัน

“ตอนที่ป่าโกงกางยังมีเยอะมาก เอาแรวไปวางดักปูดำ ได้แต่ตัวใหญ่ๆ ตัวหนึ่งเกือบกิโลฯ เดียวนี้ไม่มีแล้ว มันไม่เยอะเหมือนก่อน แต่ราคาคิดว่า กิโลละสองร้อยบาท เมื่อก่อนจับได้เยอะแต่ขายได้ตัวละห้าสิบบาท ถ้าเดี๋ยวนี้จับได้เยอะเหมือนเดิม คนที่นี้คงรวยไปแล้ว (หัวเราะ)”

บางดาวาเป็นพื้นที่ที่นักศึกษาของ มอ.ปัตตานี จะเข้ามาฝึกภาคสนามและทำวิจัยบ่อยครั้ง แต่ทำเสร็จแล้วก็ออกจากพื้นที่ไปโดยไม่ได้นำผลงานวิจัยใดๆ กลับมาให้คนในพื้นที่ได้อ่าน มีเพียงครั้งล่าสุดที่คนในพื้นที่ได้อ่านรายงานการศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนบางดาวา ซึ่งหลังจากอ่านจบแล้ว ขวัญบอกว่า “ยังเข้าไม่ถึงบางดาวา”

“คนนอกเข้ามาดู มาถามชาวบ้าน แต่เขาไม่เจาะลึกลงไปรายละเอียดวิถีชีวิต เข้ามาเดือนสองเดือนก็หายหน้าไป แล้วก็เขียนรายงานวิจัยออกมา พอเราอ่านก็เห็นข้อผิดพลาด เขียนผิดเขียนถูก อย่างเช่น เรื่องศาสนา แม้ว่ามันถือศาสนาอิสลามเหมือน

กัน แต่ก็มี ความแตกต่างของนิยาย วิธีคิด การปฏิบัติ ความเคร่งครัด ความผ่อนคลาย ต่างกัน แต่งานวิจัยจากคนนอกกลับสรุปว่าอิสลามเหมือนกันหมด”

เมื่อคนนอกเข้าไปไม่ถึงชุมชน คนในจึงต้องกลายเป็นักวิจัยเสียเอง ซึ่งทำให้ข้อมูลที่ได้ใกล้เคียงความจริงของชุมชนมากขึ้น แต่ดูเหมือนว่าอุปสรรคเรื่องการเขียนของคนใน อาจทำให้เรื่องราวที่ถ่ายทอดมาไม่สมบูรณ์ จึงจำเป็นต้องอาศัยคนนอกเข้ามาทำงานร่วมด้วยเช่นกัน

“เราเขียนไม่เป็น ชอบเล่ามากกว่า แล้วก็เล่าไปเรื่อย ๆ วกลงไปวนมา ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านก็เป็นเหมือนกัน บางทีเล่าเรื่องเดียวกันยังไม่ตรงกันเลย แต่มันไม่มีถูกไม่มีผิด เพราะเป็นความทรงจำ เรามีหน้าที่เก็บข้อมูลให้ได้มากที่สุด แล้วส่งมาให้มือเขียนเขาเรียบเรียงอีกทีหนึ่ง”

ขวัญเล่าว่าเธอจะต้องทำประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน และแผนที่หมู่บ้านย้อนหลังไปสามช่วงเวลา คือ ช่วง 40-50 ปีก่อน ช่วง 30 ปีก่อน และปัจจุบัน ข้อมูลเหล่านี้ได้มาจากการนั่งคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน ซึ่งข้อมูลที่ได้ส่วนใหญ่จะมาจากผู้อาวุโสชาย

“จริงๆ แล้ว อายุเฉลี่ยทั้งหญิงชายก็ไม่ได้มากเฉลี่ยแล้ว 50-60 ปี คนอายุมากกว่า 60 ปีมีน้อย อายุมากที่สุดที่ยังอยู่คือ 90 ปี เท่าที่สังเกตผู้ชายความจำดี แต่ผู้หญิงจะเลอะเลือนกว่า คนไหนชอบเล่าจะจำได้นาน คนที่ไม่ค่อยเล่าก็ลืมเยอะ”

เรื่องที่ดูเหมือนว่าจะลืมนั้นเหมือนไม่เคยเกิดขึ้นเลย แล้วกลับได้รับการรื้อฟื้นขึ้นมาอีกครั้ง ได้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิมที่นี่ ตอนสมัยขวัญเรียนชั้นประถมเมื่อสี่สิบปีที่แล้ว เธอได้เรียนร่วมชั้นกับเพื่อนมุสลิมทั้งหญิงชายในโรงเรียนชื่อ “วัดสถิตย์ชลธาร”

“ที่มาของชื่อโรงเรียนวัดเพราะตั้งอยู่ในพื้นที่ของวัด ตอนสร้างอาคารเรียนหลังใหม่นักเรียนต้องย้ายไปเรียนบนศาลาการเปรียญ ก็เรียนกันไปทั้งที่มีพระพุทธรูปตั้งอยู่ เวลาถึงงานชิงเปรต พวกเรายังไปคู่ด้วยกัน มีงานวัดก็ไปก่อกองทราย ทุกปีที่มีงานชักพระชาวบ้านทุกคนจะช่วยกัน แห่พระใส่เรือล่องออกมาตามคลอง มันไม่ได้แบ่งกันเหมือนทุกวันนี้”

ขวัญพยายามทบทวนความทรงจำถึงงานชักพระบางตาว่าครั้งสุดท้าย เธอบอกว่า

เดิมทีชาวบ้านจะช่วยกันจัดงาน ชาวบ้านมุสลิมจะเป็นกำลังสำคัญ เพราะวัดจะอยู่ในหมู่บ้านที่มีคนมุสลิมอาศัยเป็นส่วนใหญ่ ตอนหลังไม่มีคนมาจัดการ ลำพังคนไทยพุทธฝ่ายเดียวทำไม่ไหว ความเปลี่ยนแปลงนี้ชาวญู้รู้สึกได้หลังการเข้ามาของกลุ่มดาวะห์

“คนกลุ่มนี้จะเข้ามาสอนศาสนาให้แก่คนในหมู่บ้าน ทำให้เกิดความขัดแย้งและความเคร่งครัดในการปฏิบัติตัวของมุสลิมมากขึ้น อะไรที่เคยทำร่วมกับคนพุทธ เขาจะไม่ทำ หรือหลีกเลี่ยงไปเลย เด็กอายุสามขวบต้องเรียนศาสนา กลับจากโรงเรียนตอนบ่ายสามโมง ไปเรียนปอเนาะ กลางคืนไปเรียนอัลกุรอานที่บ้านโต๊ะครูตั้งแต่หกโมงถึงสามทุ่ม เขาจะเรียนหนักมาก เวลาไปเรียนอัลกุรอานต้องคลุมผ้า ใส่แขนยาว เด็กยกเว้นให้เวลาอยู่บ้านไม่คลุม แต่ไปเรียนต้องคลุม ผู้ชายสวมหมวกกอปิเยาะ เวลาที่จะได้อยู่กับเพื่อนไทยพุทธน้อยลง เกิดความรู้สึกเหมือนแบ่งๆ กันอยู่”

การได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองปัตตานีของชาวญู้ ซึ่งย้อนกลับไปถึงราชอาณาจักรลังกาสุกะที่ผู้คนเคยนับถือลัทธิภูติผีปีศาจและวิญญาณมาก่อน ต่อมาได้รับอิทธิพลของศาสนาพุทธนิกายมหายานในสมัยหนึ่ง ก่อนผู้ปกครองจะเข้ารับศาสนาอิสลามส่งผลให้เมืองปัตตานีกลายเป็นปัตตานีดารุสลาม จนกระทั่งถึงปัจจุบันกลายเป็นดินแดนของผู้คนนับถือศาสนาอิสลาม ชาวญู้จึงเริ่มตระหนักถึงความเป็นเครือญาติที่มีบรรพบุรุษร่วมกันมายาวนานในประวัติศาสตร์

“ไม่ว่าจะไทยพุทธ มุสลิม เราเป็นญาติกัน เป็นพี่น้องกัน มันไม่ใช่ใครอื่น ประวัติศาสตร์ต้องไม่ทำให้เกิดทุกข์ รู้ประวัติศาสตร์แล้วต้องไม่เกิดปัญหา ทำให้เราอยู่ด้วยกันไม่ได้”

จะฮอฟเซาะ จะอาแว นิทานดีสร้างเด็กดี

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : จิตต์ปภัสสร บัตรประโคน

“

เนื่องจากที่นี่ได้รับเลือกเป็นโรงเรียนสองภาษานำร่อง ครูจะใช้ทั้งภาษานาญ (ภาษามลาญถิ่น) ซึ่งเป็นภาษาแม่ ควบคู่ไปกับการใช้ภาษาไทย ตอนเรียนชั้นเตรียมอนุบาลจะใช้ภาษาแม่ไปก่อน พอขึ้นอนุบาลหนึ่งจะใช้ทั้งสองภาษา พอถึงอนุบาลสองเด็กฟังภาษาไทยดีแล้วก็จะพูดภาษาไทยกับครูและเพื่อนในห้องเรียน

”

กอนจะถึงโรงเรียนยะหริ่งมีเหตุการณ์พบวัตถุต้องสงสัยวางอยู่ริมทาง เจ้าหน้าที่
ยื่นปิดถนนรอบบริเวณ เป็นเหตุให้รถติดยาวเหยียด ครูปบางคนต้องเปลี่ยนเส้นทาง
ใหม่ ทำให้มาโรงเรียนสาย แต่เรื่องชวนอกสั่นขวัญแขวนดูเหมือนห่างไกลจากการรับรู้
ของเด็กนักเรียนที่นี่ ซึ่งยังคงเข้าแถวหน้าเสาธง ร้องเพลงชาติ และทำกิจกรรมกลางแจ้ง
เช่นทุกวัน

“โรงเรียนเราตั้งอยู่ในเมือง ไม่ค่อยมีเหตุการณ์รุนแรง เวลาเรียนที่นี่ก็ไม่มี
เปลี่ยนแปลง ชั่วโมงเรียนครบตามกำหนด เด็กได้รับการดูแลเต็มที่ ต่างจากโรงเรียน
นอกพื้นที่ กว่าครูจะเข้าโรงเรียน ต้องมานั่งรอกันจนครบ แล้วตั้งแถวสลับกันระหว่าง
ทหาร ครู ทหาร ตำรวจ ประกบนหน้าประกบหลัง ถึงโรงเรียนเกือบสิบโมง พอสองโมงครึ่ง
เจ้าหน้าที่มาตั้งแถวรับเหมือนตอนเช้า เด็กได้เรียนน้อยมาก” จะซาฟเซาะ จะอาแ
ครูอนุบาลโรงเรียนยะหริ่งสะท้อนบรรยากาศการเรียนการสอนของโรงเรียนในสามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้

ห้องเรียนของอนุบาล 2/3 วันนี้ เริ่มต้นด้วยการร้องเพลง แต่มีเพียง 5 คน
เท่านั้นที่จะได้ร้องโซ่เพื่อน ซึ่งเพลงทั้งหมดล้วนเป็นเพลงในละคร “เพลงรักข้ามภพ” ที่
เพิ่งฉายจบไปทางช่อง 7 จะซาฟเซาะบอกว่า เด็กจะชอบมาก ร้องกันได้ทุกเพลง

“การร้องเพลงช่วยการฝึกภาษาไทยของเขา ร้องผิดร้องถูกบ้างไม่เป็นไร ให้เขาฝึก
ไป ได้กลั้วพูดภาษาไทย บางคนจีนกลัวพูดผิด เนื่องจากที่นี่ได้รับเลือกเป็นโรงเรียนสอง
ภาษานำร่อง ครูจะใช้ทั้งภาษานาญ (ภาษามลายูถิ่น) ซึ่งเป็นภาษาแม่ ควบคู่ไปกับการ
ใช้ภาษาไทย ตอนเรียนชั้นเตรียมอนุบาลจะใช้ภาษาแม่ไปก่อน พอขึ้นอนุบาลหนึ่งจะใช้
ทั้งสองภาษา พอถึงอนุบาลสองเด็กฟังภาษาไทยดีแล้วก็จะพูดภาษาไทยกับครูและเพื่อน
ในห้องเรียน”

ความหวังเกรงว่าการเรียนภาษาไทยจะทำให้เด็กอึดอัด เหมือนถูกบังคับให้พูดใน
ภาษาที่ไม่คุ้นเคย และจะกลืนกลายเป็นวัฒนธรรมอิสลามในโลกของภาษานาญได้รับการ
คลี่คลายว่า ที่นี่ไม่มีปัญหาอย่างทีกลัวกัน ผู้ปกครองดีใจที่เห็นลูกมาเรียนแล้วพูดภาษา
ไทยได้

“ผู้ปกครองไม่ต่อต้าน ไม่มีผลกระทบทำให้เกิดความขัดแย้งอะไร เขาดีใจที่ลูกพูด

ภาษาไทย มาเล่าด้วยความภูมิใจที่ลูกพูดได้ชัดเจนขึ้น เด็กบางคนอยู่โรงเรียนไม่ค่อยพูด พอกลับบ้านพูดแจ้วๆ เอาไปเล่นละครบทบาทสมมติเป็นครูนักเรียนกับเพื่อนๆ ที่บ้าน ถ้าเด็กได้มีโอกาสคุย เขาจะพูดได้เร็ว บางคนก็พัฒนาการพูดได้ช้าเพราะมาจากชนบทที่พูดน้อย ไม่ได้อยู่ในสังคมที่ใช้ภาษาไทย”

เด็กมุสลิมหญิงในโรงเรียนจะยังไม่คลุมผ้าและนุ่งกระโปรงยาวจนกว่าจะถึงชั้น ป.3 ถือเป็นระเบียบโรงเรียนที่ผู้ปกครองต้องยอมรับ ซึ่งไม่ใช่เรื่องการกีดกันใดๆ แต่เกี่ยวข้องกับควมรับผิดชอบของเด็กมากกว่า

“เด็กยังเล็กเกินไป แม้แต่ ป.3 ใส่มาจากบ้าน พออยู่โรงเรียนรู้สึกร้อนก็ถอดออกวางทิ้งไม่สนใจเพราะไม่รู้ ไม่เข้าใจถึงความหมายของการคลุมผ้า ยิ่งเด็กเล็กจะเล่นไม่ค่อยระวัง เลอะเทอะ มอมแมม เขาดูแลและรับผิดชอบต่อตัวเองไม่ได้ เรื่องความสะอาดสำคัญ ขนาดไม่คลุม สวนสัตว์ (เหา) ยังเต็มหัว ถ้าปล่อยให้คลุมจะได้หลายสวนสัตว์”

เมื่อเปรียบเทียบการเรียนรู้ระหว่างเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชาย จะฮาฟเซาะบอกว่า เด็กผู้หญิงจะเรียนเร็ว รู้ความมากกว่า เด็กผู้ชายจะห่วยเล่นไม่ค่อยสนใจ จากประสบการณ์ที่ผ่านมาทำให้ครูจะฮาฟเซาะพอจะสรุปนิสัยของเจ้าตัวเล็กได้ว่า

“บางพวกนิสัยทะโมน แต่มีความรับผิดชอบ บางพวกซนมาก ทำผิดและยอมรับผิด บางพวกขี้เกียจ ประจบเก่ง แต่งงานไม่ทำ บางพวกชอบช่วยเหลือเพื่อน ทำงานให้เพื่อน แต่ของตัวเองไม่เสร็จ ทั้งหมดนี้มีสิ่งที่เหมือนกันคือเขาจะชอบช่วยเหลือกันและกัน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ ซึ่งเป็นสิ่งที่เราจะต้องปลูกฝังให้กับเขา”

แม้ว่าโรงเรียนยะหริ่งจะเป็นโรงเรียนที่เด็กไทยพุทธและมุสลิมเรียนร่วมกัน แต่เด็กมุสลิมจะมีสัดส่วนมากกว่า ซึ่งจำนวนที่ลดลงไม่ใช่เพราะสถานการณ์ แต่เนื่องจากครอบครัวไทยพุทธที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่เป็นครอบครัวข้าราชการและมีฐานะจึงนิยมส่งลูกเข้าไปเรียนในเมืองปัตตานี และคาดหวังว่าจะได้รับโอกาสที่ดีกว่าการเรียนในชุมชน

“เด็กเขาเรียนร่วมกันได้ แล้วก็เรียนรู้ได้เร็วด้วย เด็กไทยพุทธจะหัดพูดน้อย ส่วนเด็กมุสลิมเขาจะได้พูดไทย บางทีคนนึงพูดอีกภาษาหนึ่ง อีกคนตอบไปอีกภาษา แต่เขาก็รู้เรื่องกัน เออ...เล่นด้วยกันได้ ตอนหลังเด็กไทยพุทธน้อยลง บางห้องไม่มีเลย แต่เด็ก

จะได้เรียนรู้ความแตกต่างของเพื่อนที่ไม่เหมือนเรา เช่น เมื่อเราเจอกันจะให้สละมกกัน ส่วนเพื่อนไทยพุทธจะยกมือกล่าวสวัสดิคะ”

โลกของเด็กที่เบิกบานช่วยทำให้เราสามารถลืมโลกภายนอกที่น่ากลัวไปได้ชั่วขณะ ก่อนจะถูกดึงกลับมารับรู้ความจริงว่า ไม่ใช่เด็กทุกคนจะปลอดภัยจากความรุนแรง หรือ ไม่ได้รับผลกระทบใดจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะมีเด็กบางคนต้องเผชิญกับความสูญเสียในวัยไร้เดียงสาเกินไป เสียงของจะฮอฟเซาะเริ่มเศร้าลงพร้อมกับน้ำตาที่รินเมื่อเล่าถึงเรื่องนี้

“เด็กเพิ่งสี่ขวบเอง ซ่อนท้ายจักรยานไปกับพ่อ เขาติดพ่อมาก แบบไปไหนไปกัน วันที่เกิดเหตุมีคนร้ายประกบยิง จ่อปืนเข้าท้ายทอยพ่อ ยิ่งตายต่อหน้าลูก เด็กหายไปถึงอบาติตย์ พ่อมาเรียนเขาพยายามจะบอกกับเรา ‘พ่อไปแล้ว พ่อโหม่หม่ลูกยิ่ง เลือด เต็มไปหมดเลย’ เขาพูดซ้ำๆ อยู่อย่างนี้ คอยเกาะขายเสื้อครู เดินตามไม่ยอมปล่อย เหมือนเขากลัวตลอดเวลา แม่พาลูกกลับบ้านไปอยู่ที่จังหวัดเลย ไม่กลับมาอีก แม่ของเด็ก ทำใจไม่ได้ มองเห็นถนนที่สามัญถึงตายไม่ได้”

แต่ถึงแม้จะเป็นผู้ใหญ่ก็เชื่อว่าจะอดทนต่อความสูญเสียได้ ข่วครวเพื่อนครูที่ต้องสังเวชชีวะระหว่างทางไปโรงเรียนหลายครั้งส่งผลต่อความมั่นคงในจิตใจไม่น้อย มีเพียงประโยคสั้นๆ ใช้คุ้มครองใจตัวเองในแต่ละวันว่า “คนถึงฆาต ทำอย่างไรก็ถึงฆาต”

“เวลาขับรถบนถนนจะต้องคอยดูกระจกข้างว่า มีอะไรผิดปกติหรือเปล่า ถ้าเห็นไม่น่าไว้ใจจะรีบหนีให้ห่างที่สุด หรือหลบเข้าไปในที่ชุมชน อยู่ที่ตัวเราต้องระวัง จากที่ไปแบบเป็นเวลาก็เปลี่ยนไปแบบไม่เป็นเวลาบ้าง ต้องซิกแซกเส้นทาง ถ้าไปตามเวลา คนจ้องทำร้าย เพราะเขารู้กำหนดเวลาประจำของเรา”

แต่ละวันเด็กๆ จะได้ฟังนิทานจากครูจะฮอฟเซาะอย่างน้อยหนึ่งเรื่อง พอถึงวันศุกร์ เด็กๆ จะได้เลือกนิทานกลับไปอ่านที่บ้านเสาร์-อาทิตย์ แม้ว่าจจะยังอ่านหนังสือไม่ออก แต่เพราะเด็กๆ จดจำเรื่องราวในนิทานแต่ละเล่มได้แล้ว จึงสามารถนำไปเล่าให้คนอื่นฟัง เป็นตุเป็นตะราวกับอ่านหนังสือออก

“เด็กจะได้ฟังนิทานทุกวัน เขาจะฟังอย่างตั้งใจ แม้ว่าบางวันสลับให้ฟังจากเทปบ้าง แต่การได้ยินเสียงเล่าจากเราเขาจะมีสมาธิดีกว่า ถึงนิทานจะซ้ำกันบ้าง แต่เด็ก

ไม่เคยเบือนนิทาน ฟังแล้วก็ให้เขามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เช่น เรื่องหัวผักกาดยักษ์ เวลาเล่าจะถามเขาไปด้วยว่า ถอนผักกาดไปกี่หัวแล้ว สัตว์แต่ละตัวที่ถูกจับไปมีตัวไหนบ้าง ตัวที่ถูกจับก่อนคืออะไร กระต่ายเป็นตัวที่เท่าไร เป็นการสอดแทรกการเรียนรู้การนับเลขเข้าไปในเรื่องด้วย”

นิทานสำคัญต่อพัฒนาการของเด็ก จำเป็นที่ครูผู้สอนต้องคัดสรรนำมาเล่าให้ฟัง จะเพียงเล่าเพื่อความสนุกสนาน หรือเล่าเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จะหาฟะเซาะบอกว่า เหตุการณ์ประจำวัน เรื่องราวในชีวิตสามารถนำมาเล่าให้เด็กฟังได้ ไม่ต้องพึ่งหนังสือ นิทานอย่างเดียว แม้แต่เหตุร้ายก็นำมาเล่าเป็นเรื่องให้ข้อคิดสอนเด็กได้ อย่างเรื่องของครูจะหาฟะเซาะถูกกระชากกระเป๋าจนรถมอเตอร์ไซด์ล้ม

“เด็กสนใจว่า เขาทำคุณครูทำไม เราก็เล่าว่า เขาร้ายเพราะเขาไม่มีเงิน ไม่ได้ทำงาน ต้องกระชากกระเป๋าเอาเงินครูไป ถ้าเด็กๆ โตขึ้นไม่อยากเป็นคนร้าย ต้องตั้งใจเรียน เป็นเด็กดี อย่าไปรังแกใคร ทำให้มันกลายเป็นนิทานสนุก ฝังความคิดดีให้แก่เขา ผลที่เกิดขึ้นอาจไม่ได้เห็นกันวันนี้ แต่วันหน้าเชื่อว่าจะได้เห็น”

อนาคตที่ไม่รู้ว่าจะนานเพียงใด กว่าจะได้ชื่นชมดอกผลการเพาะบ่มเด็กเล็กๆ เหล่านี้ แต่จะหาฟะเซาะก็เชื่อว่า เด็กทุกคนจะเป็น “คนดี” ของสังคม ถ้ากลุ่มก่อการร้ายสามารถปลูกฝังให้เยาวชนไปฆ่าคนได้ ครูจะหาฟะเซาะก็มั่นใจว่า เธอจะสามารถปลูกฝังให้คนรักกันได้ไม่ต่างกัน

“พวกก่อการร้ายใส่ความคิดร้ายให้ไปฆ่าคนได้ทุกวันนี้ เราก็ใช้วิธีเดียวกันนี้แหละ แต่เปลี่ยนมาใส่ความคิดดีๆ ให้คนรักกันทุกวัน นิทานช่วยเด็กได้เยอะ สอนเขาด้วยนิทานดีๆ”

นวน แก้วมณี

ชีวิตอยู่กับใจ

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : จิตต์ปภัสตร์ บัตรประโคน

“

“พวกนี้ (ใจ) บางทีมาขอเงิน ข้าวสาร หรือยางแผ่น... เวลาจะมาจะเขียนหนังสือตั้งไว้ที่ต้นยางเป็นภาษาไทย ถ้าไม่ให้ขู่ว่าจะตัดต้นยางทั้งหมด...ผัวฉันเคยบุกไปถึงรังมันเลย เขามาขอข้าวสารสามกระสอบ ผัวฉันว่าเยอะเกินไป

”

❖ “ฉันมีชีวิตอยู่กับใจ”

วน แก้วมณี หญิงสูงวัยอายุเจ็ดสิบปี สะใภ้ชาวกรุงแห่งบ้านหัวคลอง อ.ปาดังกระซัง จ.ปัตตานี บอกเหตุผลที่ไม่กลัวใจ แม้ว่าเหตุการณ์ไม่สงบในปัจจุบันจะไม่ใช่การปล้นสะดมหรือเรียกค่าคุ้มครองเช่นที่เคยเจอมาหลายครั้งในอดีต แต่เป็นการใช้ความรุนแรงที่ได้รับ การสนับสนุนว่ามาจากหลายสาเหตุ อาทิ ความต้องการแบ่งแยกดินแดนและตั้งเป็นรัฐอิสระ ไม่ว่าเหตุการณ์จะรุนแรงสักเพียงใด สะใภ้ชาวกรุงคนนี้ก็ยังคงออกมาเลี้ยงวัวทั้ง 9 ตัว และฟังเสียงเพลงในรายการ “ผู้หญิงกับสันติภาพ” จากวิทยุธานีทร เหมือนเช่นทุกวัน

“ฉันรักเหมือนลูก ตัวดำคนเขาซื้อเอาแม่มาฆ่า ฉันซื้อลูกมาเลี้ยง ตอนนี้มีวัวรวมแล้ว 9 ตัว ฉันตั้งชื่อให้ทุกตัว มีแม่เพ็ญ วันจันทร์ วันอังคาร ตัวดำโน้นชื่อบุญนาคน ตัวเล็กนี่ชื่อวันรักเพราะเกิดวันวาเลนไทน์ เขาจำชื่อตัวเองได้ รู้ฟังทุกตัว ฉันเลี้ยงอย่างเดียว ไม่ขาย ผัวกับลูกเขยจะเป็นคนขายให้คนซื้อเอาไปทำอาหาร สัตว์พวกนี้มันเลี้ยงมนุษย์”

จากสำเนียงปากษ์ใต้และผิวพรรณสีเข้มเช่นเดียวกับคนท้องถิ่นทำให้คนส่วนใหญ่เดาไม่ออกว่าจริงๆ แล้ววนเป็นชาวกรุงเทพฯ

“ฉันเป็นคนกรุงเทพฯ แท้ๆ มาอยู่ปัตตานีตอนอายุ 14 ปี ป้าขอมมาอยู่ด้วยเป็นลูกยกเขา เพราะป้าไม่ได้แต่งงาน ขอฉันมาช่วยทำมาหากิน ซักเสื้อผ้า ทำความสะอาดบ้าน อยู่ไปแกคิดแต่งงานให้ ตอนอายุ 19 ปีมีตำรวจพาเรื่อเอาจดหมายมาให้ฉันไม่เอา ไม่อ่าน ป้าชอบเขา (สามี) อยากให้แต่งงาน แต่ฉันไม่ชอบ ไม่อยากเอาคนแก่เขาอายุ 29 ปีแก่กว่ากันตั้งสิบปี แต่พอป้าพูดประจบว่าจะเอาตำรวจเรื่อ ก็โกรธเลย ว่าเขาก็เอา (สามี) อยู่กันมาจนกระทั่งถึงวันนี้ ล้มลุกคลุกคลานทำมาหากินไป”

เมื่อเป็นคนกรุงพลัดถิ่นมาอยู่ปากษ์ใต้ อุปสรรคแรกที่ต้องข้ามผ่านไปให้ได้คือการใช้ภาษาสื่อสารในชีวิตประจำวัน

“ฉันพูดปากษ์ใต้ไม่เป็นเลย ทางนี้เขาเรียกเหล็กขูด ฉันเรียกกระต่าย ถ้าเป็นอย่างนี้ไม่ได้กินข้าวหรอก พ่อเลี้ยงของผัวฉันบอกว่า ‘พ่อตอยไปแล้ว’ ฉันฟังไม่เข้าใจ พอไปถามผัวว่า ตอยแปลว่าภูเขาลูกไหน เขาบอก ‘ไม่ใช่ตอยที่ไหน ใสนี้แปลว่าตาย’ พ่อเขา

ตายแล้ว แต่พออยู่ๆ ไปก็จะรู้ะนะตัวเอง”

นอกจากภาษาปักษ์ใต้แล้ว วนยังสามารถพูดภาษามลายูได้โดยมักเรียกตามความเข้าใจตัวเองว่า “ภาษาอิสลาม” หรือภาษาที่ “คนแขก” พูดกัน

“ฉันคุยอิสลามได้ มาตอนแรกพูดไม่ได้ พออยู่ๆ ไป มีเด็กมาเล่นด้วย เล่นกันจนเป็นเหา ป้าจับโกนหัว เวลาเล่นด้วยกันก็จะสอน ตาแง (มือ) กูญ (เล็บ) เขาสอนอิสลามให้ฉัน ฉันก็สอนไทยให้เขา แต่คนแขกจะอยู่แถวตำบลกกอม (อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา) พูดไทยได้ คุยรู้เรื่อง พอนานเข้าก็พูดเป็น”

ไม่เพียงแต่ภาษาที่ต้องพูดและฟังให้ได้ งานหลายอย่างที่ไม่เคยทำมาก่อนเลยก็ต้องทำให้ได้

“มาอยู่บ้านตาทำนา ทั้งที่ตัวเองไม่ชอบคนทำนา แต่ต้องมาทำนา อยู่ใหม่ๆ ทำไม่เป็น ครั้งแรกเลยมาตอนเขาเก็บข้าว ไข่มดจับที่เป็นเหล็กเก็บข้าว เราทำไม่เป็น ไม่รู้ว่าเขาใส่ไม้ตรงไหนเวลาตัดรวงข้าว ผีกัดตอยู่บ้านหลายวัน ปีต่อมาได้ดำนา ตอนนั้นท้องได้ห้าหกเดือน แต่สู้ไปทำกับเขา แข่งพลิก กลับบ้านเจ็บทั้งตัว เพราะไม่เคยทำนามาก่อน”

นอกจากนี้ลูกสะใภ้กรุงเทพฯ ยังต้องอดทนกับแม่สามีไกลปืนเที่ยงหวงลูกชาย แต่เธอก็สามารถผ่านมาได้

“งานแต่งงานฉัน แกก็ไม่ไป ลูกสะใภ้คนไหนทนได้ทนไป ทนไม่ได้ก็ต้องหอบเสื้อผ้าออกไป เวลาอยู่ต่อหน้าลูกชาย แกจะไม่ค่อยแสดงออกอะไร แต่ลับหลังจะพูดกระแทกแตกตั้น ฉันก็ทำเป็นฟังไม่รู้เรื่อง เร็วๆ นี้ไปนัดให้แกที่บ้าน ฉันเล่าถึงยายทองคนรู้จักว่าป่วยจะไม่รอด แกไปฟ้องลูกชายว่า ฉันจะบีบคอแก ลูกสะใภ้บางคนอยู่ไม่ทน แต่เราไม่เป็นไร ถือว่าเราไม่ได้อยู่กับคนแก่ เราแต่งงานเข้ามา ไม่ได้ขอมาอยู่ ต่างคนก็ต่างอยู่กันไป”

ระหว่างการใช้ชีวิตที่อำเภอปานาเระ มีอยู่ครั้งหนึ่ง วนเคยเดินทางกลับไปเยี่ยมพ่อแม่ที่กรุงเทพฯ โดยขึ้นรถไฟที่สถานีรีโอเสาะ จริงๆ แล้วเธอซื้อตั๋วแบบไป-กลับ แต่ไม่ได้บอกให้สามีรู้ ทำให้เข้าใจผิดว่าเธอจะไม่กลับมาอยู่ที่นี่อีกแล้ว

“พ่อแม่ของฉันก็ไม่ชอบลูกเขย บอกว่าเป็น ‘แขก’ ฉันว่าไม่ใช่ ‘แขก’ เป็น

คนไทย อยู่ได้ไม่กี่วัน ฉันอยากกลับบ้าน แม้ว่าฉันรัก มันหลงผิด ฉันว่า ไม่รักฉัน รักลูก จะรักใคร ถ้ามีแล้วไม่รัก ไม่หลง จะมีไปทำไม ให้ตั้งค้พ่อแม่ไว้สามร้อย พอกลับถึงบ้าน ผัวฉันบอกว่า คิดว่าฉันไม่กลับมาแล้ว เขาบอกว่ารู้สึกเจ็บปวดจนเหมือน เลือดออกอยู่ในหัวใจ คิดว่าฉันจะเลิกกับเขาแล้ว”

วนทำนาเป็นอาชีพหลัก แต่ช่วงประมาณปี 2514 ได้ผันตัวเองมาตัดยางเพราะได้เงินดี โดยทั้งวนและสามีรับจ้างเข้าแก่ตัดยางแถบอำเภอเบตง และเป็นหัวหน้าคุมกุลี หลายสิบคนด้วย ที่นั่นเป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตที่เรียกว่า “อยู่กับโจร”

“พวกนี้บางทีมาขอเงิน ข้าวสาร หรือยางแผ่น เราก็ไปบอกเข้าแก่ เพราะถ้าไม่ไห้ เขาจะปิดสวนยาง เวลามาคะเขียนหนังสือตั้งไว้ที่ต้นยางเป็นภาษาไทย เช่น ขอเงินสอง พันบาท ถ้าไม่ให้ ทุ่ว่าจะตัดต้นยางทั้งหมด เคยมีพวกเขียนแอบอ้างว่าเป็นโจร พอถูก โจรตัวจริงจับได้ก็ไปยิงในป่ายาง เราเห็นอยู่แต่ทำอะไรไม่ได้ ผัวฉันเคยบุกไปถึงรังมันเลย เขามาขอข้าวสารสามกระสอบ ผัวฉันว่าเยอะเกินไป เลยบุกไปเอง ทางนั้นว่าจะมีงาน ฉลองเลยขอมากกว่าปกติ”

จากพฤติกรรมการเรียกค่าคุ้มครอง ทั้งเงินและสิ่งของเป็นการเบียดเบียนชาวบ้าน ที่ทำมาหากินสุจริต ชาวบ้านจึงเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “โจร” แต่ก็ไม่สามารถทำอะไรได้ ทั้ง ที่ “รู้ทั้งรู้” ว่าเป็นใคร จนกระทั่งวันหนึ่งเมื่อ “โจร” เหมิเกมขนาดบุกปล้นบ้าน ขน ยางแผ่น และเอาเงินทองทั้งหมดของเธอไปแต่เธอก็ยัง “ไว้ลาย” ไม่กลัวใคร ตะโกน ด่าโจรฉอดๆ ขณะที่พวกลูกน้องผู้ชายกลัวจนหัวหด ครั้งสุดท้ายที่ถูกโจรปล้นคือระหว่าง ทางขนยางไปขายที่เรือเสาะปี 2528 หลังจากนั้นเธอจึงตัดสินใจกลับไปอยู่บ้านที่หัวคลอง และไม่ออกไปตัดยางรับจ้างอีกเลย

วนมีลูกทั้งหมดห้าคน หลานสิบสองคน และเหลนอีกสองคน ด้วยความผู้สาวุโส ในหมู่บ้าน ทำให้เธอมักจะได้รับเชิญไปทำงานสาธารณะมากมาย แต่เธอมักปฏิเสธด้วย เหตุผลว่า

“ฉันชอบไปเลี้ยงวัว ฟังวิทยุที่ขายทุ่งมากกว่า เพราะทำให้รู้ข่าวสารต่างๆ หลาย ด้าน”

นับตั้งแต่เกิดสถานการณ์ความไม่สงบปี 2547 พระวัดมะปริงที่เคยเดินบิณฑบาต

ในหมู่บ้านทุกเช้าได้รับการขอร้องจากชาวบ้านให้หยุดกิจนี้ไปก่อน โดยชาวบ้านตกลงกันว่า จะจัดเวรไปถวายข้าวพระทุกวัน ผลัดกันไปในแต่ละหมู่บ้าน ด้วยเหตุผลซึ่งวนบอกว่า

“ห้วงทหารกลัวเขามายิง พระไม่ห้วงเพราะมันยังทหารที่เดินตามพระ ถ้าชาวบ้านไปเองจะไม่ทำ คนทำไม่ใช่คนแถวนี้ เป็นคนอื่นเข้ามาทำ ชาวบ้านไปเองจะปลอดภัยกว่า”

ตั้งแต่จำความได้หญิงสูงวัยผู้นี้ไม่เคยกลัวอะไรเลย ทั้งผีสางนางไม้ และโจร แม้แต่ “ความตาย” ที่อาจมาเยือนได้อย่างรวดเร็วในสถานการณ์เลวร้ายเช่นนี้

“พ่อเคยสอนให้คิดถึงความตายวันละเจ็ดหน พระท่านสอนให้คิดทุกลมหายใจ จะไปกลัวตายทำไม เกิดก็เกิดเท่านี้ ตายก็เท่านี้ ไม่อยากอยู่นานหรอก ขอพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ว่าอยู่เท่าที่ไปวัดได้ ถ้าไปวัดไม่ได้ อยู่ไปก็ไม่มีประโยชน์ ไม่มีคุณค่า”

❖ มารีนี่ สแลมเม ❖

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : จิตต์ปภัสสรณ์ บัตรประโคน

“

มีคนไข้เข้ามาหาอดเรา แต่เราแกะมือออก เราเองก็แย่ คนที่แย่มาเจอกันจะเป็นอย่างไร...พอเห็นเขาอีกครั้ง เขาไปร้องให้กับหมอ เราก็ถามตัวเองว่า ทำไมถึงมองข้ามความรู้สึกของคนไข้ หลังจากนั้นมา...เราให้กำลังใจเขา คิดว่าจะช่วยอะไรเขาได้

“

การทำงานที่เกี่ยวข้องกับความเป็นความตายให้บทเรียนเรื่องความไม่แน่นอนของชีวิตอยู่เสมอ แต่บางครั้งความเข้าใจที่เคยมั่นคงอาจสั่นคลอนลงได้หากความจริงที่เผชิญอยู่ตรงหน้าโหดร้ายเกินไป มะลิ—มารินี สแลมเม พยาบาลจิตเวชแห่งโรงพยาบาลกะพ้อ สารภาพว่า เธอรู้สึกขวัญเสียเมื่อต้องทำศพทหารพราน ซึ่งถูกแรงระเบิดฉีกร่างออกเป็นสองท่อน ทั้งที่ก่อนหน้านี้ไม่ถึงชั่วโมง เธอเพิ่งได้พูดคุยกับเขาในงานเลี้ยงที่หมู่บ้าน

แม้ว่าหน้าที่พยาบาลจะทำให้เธอได้พบเห็นความไม่แน่นอนของชีวิตอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน แต่เหตุการณ์วันนี้ทำให้เธอไม่สามารถสงบจิตใจทำงานได้เหมือนเคย เธอต้องเดินออกมาหามุมสงบนอกห้องฉุกเฉินเป็นระยะๆ เพื่อระบายความอัดอั้นตันใจและรับฟังคำปลอบประโลมจากผู้คนรอบข้าง

“เขาเป็นคนราชาวิสาปประชุมในเมือง ขากลับแวะมากินเลี้ยงที่นั่น เราเคยทำงานประสานกันเรื่องยาเสพติด เขาพาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงมาอบรมกับเรา พ่อกับญาติผู้ชายอีกสองสามคนมารับศพ พ่อเห็นสภาพลูกแล้วเป็นลมอยู่หลายรอบ”

เมื่อความตายไม่เคยแจ้งการมาล่วงหน้า การอยู่กับวันนี้จึงสำคัญที่สุด ซึ่งเป็นความรู้สึกร่วมกันกับ “คนที่พิเศษ” ที่ได้คบหากันมาตลอดระยะเวลาห้าปี ทั้งที่ความสัมพันธ์สูงกอดพอจะแต่งงานกันได้แล้ว แต่ด้วยความแตกต่างทางศาสนาทำให้เธอและเขาเป็นเพียง “เพื่อน” ที่รู้จักกัน

“เราไม่เคยมองและถูกใจผู้ชายมุสลิมเลย เพราะตอนเด็กที่ต้องเรียนศาสนาเขาสอนให้ผู้หญิงต้องเชื่อฟังสามี เป็นข้างเท้าหลัง มันรู้สึกบีบคั้นจิตใจกันเกินไป เราไม่มีการศึกษาทำไมจะต้องตามใจผู้ชาย เราเป็นตัวของตัวเองขนาดนี้ ถ้าต้องไปยอมตามนั้นจริงๆ บอกเลยว่ายังไม่พร้อม ถ้ารู้ตัวว่าจะเป็นเมีย และเป็นแม่ที่ดีอย่างในหลักการศาสนาไม่ได้ ก็ไม่คิดว่าจะมีครอบครัว”

แม้ว่าหลายคู่ที่มีความแตกต่างกันทางศาสนาสามารถแต่งงานกันได้ โดยมีเงื่อนไขว่าอีกฝ่ายเข้ารับอิสลาม แต่ประสบการณ์ที่ล้มเหลวของหลายคน ทำให้มารินียากที่จะเชื่อว่าการแต่งงานและสร้างครอบครัวจะเกิดขึ้นได้จริง โดยเฉพาะเมื่อตัวเธอเองได้ปิดฉากความสัมพันธ์นี้ ทิ้งให้ศาสนาเป็นพรมแดนที่มีไข่มุกคนจะก้าวข้ามและเดินผ่าน

ด้วยกันได้

ทั้งที่ดอกโศกแย่งกันบานอยู่เต็มใจ แต่ดอกมะลิกลับยืนต้นแข็งขันแบ่งปันกำลังใจแก่ทุกคน หลังจากผ่านไปสองอาทิตย์ มารีนีกลับมาทำงานตามปกติ เธอเล่าว่า “ก่อนนั้นเราแยกไม่ออก ยังเอาชนะความรู้สึกของตนเองไม่ได้ คิดอะไรไม่ออกอยากร้องไห้อย่างเดียว มีคนไข้เข้ามาถอดเรา แต่เราแกะมือออก เราเองก็แย่ คนที่แย่มาเจอกันจะเป็นอย่างไร บอกเขาไปว่ามีประชุม เขาจึงปล่อยมือจากเรา พอเห็นเขาอีกครั้ง เขาไปร้องให้กับหมอ เราก็กถามตัวเองว่า ทำไมถึงมองข้ามความรู้สึกของคนไข้ เขาน่าสงสารมาก หลังจากนั้นมา เราให้การดูแล ให้กำลังใจเขา คิดว่าจะช่วยอะไรเขาได้”

คนไข้ที่มารีนีดูแลต่างออกไปจากคนไข้ทั่วไป ความเจ็บป่วยของเขาคือแผลลึกอยู่ในใจ มีทั้งคนไข้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ และคนไข้จิตเวช แต่คนไข้กลุ่มหลังยังเป็นกลุ่มที่ถูกทอดทิ้ง เพราะการดูแลทางจิตใจมุ่งเน้นการเยียวยาแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์มากกว่า

“เรามีคนไข้จิตเวชที่เข้ามารับการรักษา 67 คน ปัญหาที่เกิดขึ้นคือแต่งงานกันในกลุ่มเครือญาติที่มีพันธุกรรมเจ็บป่วยด้วยโรคทางจิตเวช และการใช้สารเสพติด คนไข้ในกลุ่มนี้จะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต นอกจากแก้ไขเรื่องยาเสพติดแล้ว ทางโรงพยาบาลเห็นว่า จะต้องแก้ไขการวางแผนครอบครัวให้ดีกว่านี้ โดยเฉพาะความเชื่อตามหลักศาสนาที่ห้ามการคุมกำเนิด โดยทำให้เขาเข้าใจว่ามันจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพอย่างไร”

การวางแผนครอบครัวจะเป็นหน้าที่ของอีกหน่วยงานหนึ่งในโรงพยาบาล ภายใต้ ‘โครงการโรงเรียนพ่อแม่’ เพื่อเตรียมความพร้อมแก่หญิงชายที่จะแต่งงาน รวมถึงเยาวชนหญิงชายในโรงเรียน มารีนีหวังว่า ครอบครัวใหม่เหล่านี้จะเป็นครอบครัวคุณภาพมากขึ้น ช่วยลดการแต่งงานตั้งแต่อายุยังน้อย ซึ่งทั้งพ่อแม่ยังขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์และสังคม รวมถึงปัญหาความเจ็บป่วยต่างๆ เช่น โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

แม้จะถูกล้อเล่นว่า คนไข้ของมารีนี “ถ้าไม่บ้า ก็ติดยา” แต่คำพูดนี้ก็เป็นเรื่องจริงที่สะท้อนถึงหน้าที่และความรับผิดชอบต่อคนไข้กลุ่มนี้ บางครั้งเธอต้องถูกเรียกตัวกลับด่วนระหว่างไปราชการต่างจังหวัด เพื่อมาเจรจากับคนไข้ที่กำลังอาละวาด เดินเพ่นพ่านไม่ฟังใครในโรงพยาบาล ซึ่งเป็นเหตุการณ์ระทึกขวัญครั้งหนึ่งที่เคยเกิดขึ้น แต่ไม่ใช่ทุกคน

ที่เป็นแบบนี้

“คนไข้มาโรงพยาบาลด้วยโรคทางกาย เราไม่เคยมองลึกๆ เข้าไปในใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาวินิจฉัย แต่สภาพของโรงพยาบาลไม่เอื้อเลยที่จะได้สัมผัสกับคนไข้อย่างใกล้ชิด จนมาได้ห้องพิเศษสำหรับคนไข้กลุ่มนี้ พื้นที่ช่วยให้เขาวางใจและไว้วางใจมากขึ้น เมื่อเขาพูด เราฟัง บางคนแค่คุย เขาไม่เอายาแล้ว ขอแค่มีใครสักคนฟังในสิ่งที่ไม่มีใครเลยจะฟังเขาแล้ว”

เรื่องง่ายเพียงแค่ฟังเขาให้มากกลับทำได้ยากนั้นเป็นผลมาจากความท้อแท้ของครอบครัวและญาติพี่น้อง

“คนกลุ่มนี้ไม่เอาญาติ มีปัญหาขัดแย้งกับญาติ พอเขามาหาเรา เขาได้พูดในสิ่งที่อยากพูด เพราะไม่มีใครฟังเขาที่บ้าน แต่ในมุมของญาติ พวกเขาท้อแท้เพราะรักษาอย่างไรก็ไม่หาย ต้องฟังพูดเรื่องเดิมซ้ำแล้วซ้ำเล่า พอดีขึ้นก็กลับมาเป็นอีก ไม่รู้จะทำทำไม จะรักษาไปทำไม”

จากมุมนี้เองทำให้มารีนิดิตหาทางออกได้ว่า “คนไข้จะดีขึ้นต้องอยู่กับผู้ดูแลด้วย ผู้ดูแลจะต้องไม่รู้สึกลำบากที่จะดูแล” จึงได้มีการริเริ่มจัดทำโครงการ “ประชุมปฏิบัติการผู้ดูแลคนพิการทางจิตมีสุข” ซึ่งได้เชิญผู้ดูแลและครอบครัวที่มีผู้ป่วยทางจิตเข้าร่วมกิจกรรม ส่วนใหญ่ผู้ดูแลจะเป็นแม่ และญาติผู้หญิง ทั้งพี่สาว น้องสาว ป้าๆ น้าๆ ของคนไข้ กิจกรรมหลักๆ เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน แม้จะเป็นการเล่าเรื่องของแต่ละคน กลับได้สร้างกำลังใจและแรงใจอย่างมหาศาล

“เราพยายามค้นคว้าเรื่องผู้ดูแล ต้องให้กำลังใจเขา ไม่ใช่เขาเท่านั้นที่ลำบาก จะทำอะไรให้เขาเข้าใจว่าเขากำลังดูแลคนบ้า ให้เขาได้เล่าว่าดูแลคนไข้กี่ปี อาการของคนไข้ เขาดูแลอย่างไร เวลาที่ท้อ หหมดกำลังใจทำอะไร พอเขาไปได้ยินคนที่หนักกว่าเขา เขาจะเงียบ ก่อนนั้นก็มักคิดว่า ตนเองเจอนักที่สุด บางคนดูแลสองคน บางคนไม่ได้ออกจากบ้านมาเลยสี่สิบปี เขาก็จะเงียบ เทียบกับลูกเขายังออกมาข้างนอกได้ เราก็จะคอยกระตุ้นว่าถ้าใส่ใจมากกว่านี้ แล้วคนไข้จะปกติ”

เมื่อนับหนึ่งต้องนับสองต่อไป ทางกลุ่มได้ตกลงกันว่าจะนัดเจอกันสองเดือนครั้ง และมีการลงไปเยี่ยมบ้าน ผลจากโครงการทำให้ญาติขอพาคนไข้เข้ารับการรักษาใหม่ มี

ทัศนคติดีขึ้น จากความรู้สึกว่าการมีคนบ้าอยู่ที่บ้านเป็นเรื่องน่าอายก็เปลี่ยนไป มีความรู้สึกบวกทำให้กล้าเปิดเผย และเข้ารับการรักษามากขึ้น

มารินี้เล่าถึงคนไข้ที่เคยเดินถือถุงเก็บอาหารในตลาด แต่งตัวสกปรกเมื่อวานสามารถมาโรงพยาบาล ฉีดยา และรับยาเองได้ ทำให้เชื่อมั่นว่าเขาจะกลับสู่ชีวิตและสังคมปกติได้ เป็นการพิสูจน์ความเชื่อของมารินี้ที่ว่า

“เราจะเปลี่ยนคนที่เคยถูกมองว่าไม่มีค่าไม่มีประโยชน์ ทำให้เห็นว่าเขาเป็นคนดีกว่าที่เราเห็นว่่าดี เพียงแค่เราให้โอกาสเขา อย่าตราหน้า ตั้งข้อรังเกียจต่อพวกเขา”

❦ รอมือละห์ แซเยะ ❦ ใจอาสาที่หยุดไม่ได้

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : จิตต์ปภัสสร บัตรประโคน

“

ช่วงที่เรียนจบแล้ว แต่ยังรักที่จะทำงานอาสาเช่นนี้อยู่ เลยเขียนโครงการขอทุนกับหน่วยงานรัฐในพื้นที่ แต่ก็รอนานมาก เคยนึกท้อและเวทนาตัวเอง ทั้งที่ไม่มีจะกินแล้วยังมาอาสาอยู่ได้...เกิดความสับสนว่าจะเลือกสิ่งที่รักหรือสิ่งที่จำเป็นกับชีวิตก่อน

”

การเคลื่อนไหวของกลุ่มนักศึกษาในสถานการณ์ความไม่สงบมักได้รับความสนใจจากสาธารณะ และถูกคาดหวังให้เป็นพลังสำคัญในการแก้ไขและคลี่คลายปัญหาที่เกิดขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้นักศึกษารู้สึกว่า พวกเขากำลังแบกรับภาระที่หนักเกินตัว เพราะบางคนเพิ่งประสบกับสถานการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรงเช่นนี้เป็นครั้งแรกในชีวิต

รอมือละห์ แซะเยะ หรือ “ละห์” ผู้ประสานงานกลุ่มเยาวชนใจอาสาอ่อนทบทวนถึงจุดเริ่มต้นของกลุ่มสมัยยังเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (มอ. ปัตตานี)

“ช่วงปี 2547 มีข่าวลือเรื่องคนถูกฆ่าและถูกอุ้มหาย มีกลุ่มนักศึกษาซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย ลงไปเยี่ยมครอบครัวและเก็บข้อมูลเรื่องนี้ พวกเราเรียกกันว่า ‘นักศึกษาลงพื้นที่’ แต่การไปของผู้ชายมักถูกสงสัย สอบถาม ตรวจค้น ต่อมาจึงเริ่มชักชวนนักศึกษาหญิงไปด้วย ซึ่งทำให้การเข้าพื้นที่ทำได้สะดวกมากขึ้น”

การลงพื้นที่เยี่ยมบ้าน ให้กำลังใจ และเก็บข้อมูลได้รับความสนใจ โดยเฉพาะการสนับสนุนงบประมาณจากมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ภายใต้การดำเนินโครงการ “เยาวชนใจอาสาเพื่อครอบครัวในสี่จังหวัดชายแดนใต้” และมีชื่อเรียกกลุ่มอย่างเป็นทางการว่า “เยาวชนใจอาสา”

“เรายังเขียนโครงการกันไม่เป็นเลย พี่เลี้ยงซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่มูลนิธิ เขาช่วยแนะนำ บอกให้เราคิดว่าอยากทำอะไร อยากช่วยเหลือชาวบ้านเรื่องอะไร อยากให้มีอะไรเกิดขึ้นที่นี่ แล้วได้ออกมาเป็นโครงการ คนข้างนอกอาจมองเห็นแต่ความก้าวหน้า และการเคลื่อนไหวที่เข้มแข็งของเรา แต่ข้างในเราเองยังไม่รู้อะไรมาก ก็เพิ่งเรียนรู้ไปพร้อมกับคนอื่นในสถานการณ์นี้เหมือนกัน มีสื่อติดต่อขอสัมภาษณ์ บอกตรงๆ ว่า ตอนนั้นไม่ค่อยอยากคุยเลย แต่หนีไม่ได้”

จากปี 2547 กลุ่มเยาวชนใจอาสาทำกิจกรรมในพื้นที่ มีงานหลักเป็นการเยี่ยมเยียนครอบครัวผู้สูญเสีย การจัดพบปะระหว่างครอบครัวที่มีจิตอาสาในกรุงเทพฯ และครอบครัวผู้สูญเสียในพื้นที่ จนถึงประมาณกลางปี 2550 ทางกลุ่มต้องเริ่มมองหาแหล่งทุนที่จะสนับสนุนการทำงานด้วยตนเอง และเป็นความรับผิดชอบของแกนนำกลุ่มอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

“ช่วงที่เรียนจบแล้ว แต่ยังรักที่จะทำงานอาสาเช่นนี้อยู่ เลยเขียนโครงการขอทุนกับหน่วยงานรัฐในพื้นที่ แต่ก็รอนานมาก เคยนึกท้อและเวทนาตัวเอง ทั้งที่ไม่มีจะกินแล้วยังมาอาสาอยู่ได้ เราก็เป็นมนุษยธรรมตา ต้องกิน ต้องอยู่ ต้องดูแลคนอื่น รู้สึกกดดัน เกิดความสับสนว่าจะเลือกสิ่งที่ยรักหรือสิ่งที่จำเป็นกับชีวิตก่อน”

รอมือละห์แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าด้วยการผันตัวเองไปเป็นแม่ค้าขายน้ำปั่น ส้มตำขนมหวาน อาศัยว่าตัวเองชอบกินด้วย ได้เพื่อน พี่น้องมาช่วยกันอุดหนุน ช่วยให้เรามีรายได้ระหว่างรออนุมัติโครงการ แต่เมื่อได้รับงบประมาณสนับสนุนกิจกรรม จากแผนที่วางไว้หนึ่งปีกลับต้องเร่งรีบทำไม่กี่เดือน

“ได้งบประมาณเพื่อทำกิจกรรมหนึ่ง แต่ได้จริงช่วงสามเดือนก่อนปิดงบ ต้องเร่งใช้บให้ทันเวลา ถ้าเป็นราชการก็คงทำได้เพราะแค่ไปจัดการอบรมในโรงแรมไม่กี่ครั้งก็หมดแล้ว แต่เราเสียต่าย แล้วกิจกรรมเราเป็นการเยี่ยมบ้านแต่ละเดือน ชื่อของเยี่ยมแล้วเอาเด็กในครอบครัวที่ไปเยี่ยมมาเข้าค่ายกัน เราทำได้แค่เยี่ยม ไม่ทันพาน้องไปเที่ยว ส่วนงบประมาณที่เหลือต้องมาใช้เป็นงบกลางการบริหารสำนักงาน มีการเสนอให้ทำต่อแต่ถ้าแบบนี้ไม่อยากทำแล้ว”

ปัจจุบันกลุ่มเยาวชนใจอาสาได้ดำเนินโครงการส่งเสริมอาสาสมัครเยาวชนในท้องถิ่น ทำกิจกรรมกับเยาวชนเพื่อให้เกิดความรักระหว่างกัน ช่วยดูแล เป็นเพื่อนให้กำลังใจ ช่วยเหลือกัน และสร้างจิตอาสาแก่เยาวชนในท้องถิ่น

เยาวชนอาสาเพื่อเยาวชน ใช้ความเป็นเพื่อนในการดูแลเพื่อน

“กิจกรรมจะเป็นการแนะแนวกลุ่มเยาวชนของเรา สร้างความเป็นเพื่อนกันระหว่างเราที่เป็นคนนอกกับเยาวชนในพื้นที่ แต่สิ่งสำคัญคือการสร้างความสัมพันธ์ของเขาเองให้เขาดูแลกันและกัน มีปัญหาคุยกันให้มากที่สุด ดูแลคนใกล้ตัวเรา ช่วยคนรอบข้างเรา กลับไปดูแลคนรอบข้าง ขยายไปสู่ชุมชนของเรา อาจจะนำไปสู่ค่ายชุมชนแต่ละแห่ง เพราะการทำค่ายเป็นโอกาสที่จะได้คุยกัน ลดความขัดแย้ง เราเห็นตัวอย่างที่ผู้ใหญ่บ้านกับสมาชิก อบต. ไม่ลงรอยกัน พอเข้าไปทำกิจกรรมมันมีพื้นที่ให้เขาคุยกัน”

เดิมสำนักงานของเยาวชนใจอาสาดั้งอยู่ในเมืองปัตตานี เพราะสมาชิกส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา มอ.ปัตตานี เมื่อต้องแยกย้ายกันไปทำงาน เหลือเพียงแกนนำบางคน จึง

มีการเปลี่ยนแปลงย้ายสำนักงานตามแกนนำ สำนักงานใหม่จึงได้มาลงหลักปักฐานที่
นราธิวาส บ้านเกิดของรอมือละห์

“จะบอกว่าเป็นความเห็นแก่ตัวของเราก็คงไม่ว่า แต่ถ้าคิดถึงใจที่อดทนรออย่างไม่ว่าง
ของเรามาก่อน ไม่ไปสมัครงานที่ไหนเลย เราชักงานนี้และรู้สึกว่าคุณอื่นรักงานนี้ไม่เท่าเรา
แล้วงานผูกพันกับครอบครัว เพราะตอนเราท้อง คิดถึงบ้าน คิดถึงครอบครัวมันวิ่งกลับ
ไม่ได้ทันที ระยะทางจริงไม่เป็นอุปสรรค แต่พอรู้ว่ากลับไปไม่ได้ ระยะทางมันยิ่งไกล
ออกไปอีก ขอเอางานกลับมา เพื่อมาอยู่ใกล้ครอบครัว ประกอบกับที่นี่ยังไม่มีโครงการ
ในลักษณะนี้ เลยลงตัว ถ้าครอบครัวเราพร้อม งานก็จะดีด้วย”

รอมือละห์มีพี่น้องสิบคน เธอเป็นคนโตได้ทำงานคนเดียวที่พอเป็นกำลังและที่พึ่ง
ของน้อง แม้ว่าเธอยังเรียนและไม่มียานประจำ ก็ยังต้องส่งเสียและเลี้ยงดูน้องสาวคนถัด
จากเธอ ในชีวิตนักศึกษาจึงไม่มีเวลาปิดเทอมเลย แต่ละเทอมต้องทำงานเก็บเงินเป็น
ค่าเรียน ค่าใช้จ่ายระหว่างเรียนของตัวเอง รวมถึงของน้องสาวด้วย

“ปิดเทอมเราอยากจะกลับบ้าน ไปอยู่ใกล้ครอบครัว เห็นคนอื่นที่ได้กลับบ้าน
เดือนละครั้ง สองครั้ง แต่เรากลับต้องไปทำงาน เราเลยหย่าหัวนหยุดมาโดยตลอด
อยากจะหยุดอยู่บ้าน อยู่กับครอบครัวเหมือนหลายคน เหมือนกับคนขาดมาโดยตลอด
จนกระทั่งทำงานเงินเดือนแรกของเรา ก็ต้องนำมาใช้ดูแลน้อง เป็นความรู้สึกของคน
น้อยใจ โดยเฉพาะกับพ่อ ซึ่งเขาเป็นผู้นำครอบครัว ทำไมพ่อไม่คิดวางแผนชีวิต มี
ลูกมากแล้วเลี้ยงไม่ดี เกิดออกมาแล้วดูแลไม่ได้ แล้วทำไมต้องเป็นเราที่ต้องมารับผิดชอบ
เรื่องนี้แทน”

ก่อนจะปล่อยให้ความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจทับถมหัวใจไปมากกว่านี้ เธอจึงพยายาม
มองโลกในแง่ดีว่า สิ่งที่เกิดขึ้นได้ถูกกำหนดไว้แล้วและพระเจ้ากำลังทดสอบตัวเธออยู่

“ทุกอย่างที่พระเจ้ากำหนด ครอบครัวเรายังขาด และบกพร่อง ตัวเราเป็นเหมือน
ผู้เติมเต็มให้แก่ครอบครัว เป็น “ริสกี” (หมายถึงสิ่งที่พระเจ้ากำหนดให้เป็นปัจจัยในการ
ดำรงชีวิต—ผู้เขียน) น้อยๆ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่เกิดขึ้น เราเกิดมาเพื่อคำจุนครอบครัว
จากที่เคยคิดว่า ตัวเองถูกเบียดเบียนก็หายไป เรามองเห็นพ่อที่น่าสงสาร ซึ่งลูกต้อง
ช่วยเหลือ”

ในวัยเด็กรอมือละห์ไม่ได้เติบโตในครอบครัวพ่อแม่ที่แท้จริง แต่ต้องไปอยู่ในการอุปการะของลุงกับป้าซึ่งไม่มีลูกเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระพ่อแม่

“ตอนเด็กคิดว่าตัวเองเป็นเด็กมีปัญหา พ่อแม่ไม่ได้ดูแล เรียนโรงเรียนเดียวกันกับน้องสาว เราเจอกันทุกวัน จำได้น้องจะเอาของฝากจากแม่มาให้ตลอด ส่วนเราคิดน้อยใจพ่อแม่สารพัด จนวันหนึ่งน้องเขาบอกว่า ‘แม่นี่นะ อะอะอะไรก็พี่ละห์ เราอยู่ไกลกับแม่แท้ๆ แม่ไม่เห็นให้อะไรเลย’ หลังจากนั้นอาการน้อยใจหายวับไปทันทีเลย ชีวิตนี้จะต้องการอะไรอีก แม่รักเรา แม่เป็นห่วง ลุงกับป้าก็ไม่เคยขาดความรักที่มีให้เรา ยืนนิ่งอยู่ตั้งนาน บอกกับตัวเองว่ามีอะไรจะให้น้อง และไม่มีความรู้สึกน้อยใจอีกเลย”

แม้ว่าจะไม่ได้ใช้ชีวิตในครอบครัวด้วยกัน รอมือละห์รู้สึกผูกพันกับแม่มาก ทั้งที่แม่เป็นผู้หญิงชาวบ้าน อ่านหนังสือไม่ออก ไม่เคยออกไปไหนไกลกว่าบ้าน และเลี้ยงลูกทั้งชีวิต กลับเข้าใจความรู้สึกของคนโตมาในโลกที่ต่างกันโดยสิ้นเชิง

“แม้ว่าแม่จะไม่ดูแลเรา แต่ความรักที่แม่ให้เราไม่น้อยกว่าพี่น้องคนอื่นเลย ธรรมดาเราจะไม่ค่อยให้ครอบครัวรับฟังปัญหา แต่พอได้คุยกับแม่ แม่เหมือนอยู่กับเราตลอดเวลา แม่เข้าใจ ไม่ต้องพูดเยอะ สามารถปลอบใจให้หายจากสิ่งแย่ๆ ทั้งที่แม่ไม่ได้อยู่ในโลกกว้าง อยู่แต่ในบ้าน เลี้ยงน้องๆ แต่คำพูดขอแม่กลับทำให้รู้สึกเหมือนแม่ไปกับเรา รู้ว่าเราทำอะไร แม่ฉลาด แม่เก่ง แนะนำเราได้ แค่มองขาดโอกาสจะไปอย่างคล่องตัว”

ในวัยล่วงเลยกว่าห้าสิบปี แม่ของรอมือละห์เพิ่งสามารถเขียนชื่อตัวเองได้ เพราะต้องการให้เป็นตัวอย่างสอนลูกให้ขยันเรียน และความเพียรของแม่คนหนึ่งกำลังเริ่มเห็นผลในตัวน้องๆ ซึ่งรอมือละห์เฝ้ามองด้วยความภูมิใจ

“น้องชายจะขี้เกียจเรียน แม่บอกว่า ถ้าลูกไม่เรียน แม่ไปเรียนเอง แล้วแม่ก็ไปเรียน กศน. ชาวบ้านนิทว่าแก่แล้วยังจะไปเรียนแข่งกับลูก แต่แม่ไม่สน พอว่างยังไปเรียนศาสนา กลับมาสอนลูกๆ อีกด้วย น้องๆ สามารถท่องอัลกุรอานบางบทที่จำเป็นทุกเช้าน้องจะถูกฝึกให้อ่านคัมภีร์ แม่สอนน้องว่าการอ่านเหมือนการทำสวน เราต้องปลูกพืชผักในสวรรค์ทุกวัน ความแก่ของแม่ไม่ได้ทำให้การเรียนรู้ของแม่ลดน้อยลง”

การได้กลับมาดูแลครอบครัวเป็นความตั้งใจของรอมือละห์ ทำให้เห็นชีวิต

ครอบครัวและการทำงานที่สามารถไปด้วยกันได้

“ตัวเราผูกพันกับครอบครัว มีอะไรกับครอบครัวส่งผลกับเรา เมื่อไปอาสาทำงานช่วยเหลือคนอื่น แล้วครอบครัวของเราเป็นอย่างไร อยู่อบอุ่นกันดีไหม รักกันดีหรือเปล่า ถ้าครอบครัวตัวเองช่วยไม่ได้ จะรู้สึกแย่ เราย่น่าจะหาสิ่งที่เล็กใกล้ตัวพร้อมที่สุด ก่อนไปทำสิ่งที่รอนอกมากกว่านั้น”

*** มณฑิรา มลิวรรณ ***
นักข่าวพลเมืองผู้ขอยื่นเคียงข้างชาวบ้าน

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : จิตต์ปภัสสร บัตรประโคน

“

เรื่องแบบนี้ต้องใช้เวลา ต้องช่วยกันทำ ช่วยกันสื่อสาร เป็นแรงเสริม
อย่างหนึ่ง เพื่อเปลี่ยนแปลงระดับนโยบายในการแก้ไขปัญหา

”

ท่ามกลางการถกเถียงสื่อเลือกข้างในสถานการณ์การเมืองภาพใหญ่ เหตุการณ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ผลักดันให้สื่อพลเมืองที่ทำงานสื่อสารเรื่องราวของชีวิตและสังคมที่นั่นต้องเลือกข้างด้วย คำกล่าวยืนยันของ มณฑิรา มลิวรรณ หรือ “อ้อม” นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (มอ.ปัตตานี) หนึ่งในกลุ่มนักข่าวพลเมืองของทีวีไทยที่ได้รับการฝึกอบรมการเสนอข่าวโทรทัศน์ และนำออกอากาศจริงในช่วงนักข่าวพลเมือง

“ยอมรับว่าจุดที่เรายืนอยู่หนักไปทางฝ่ายชาวบ้านและเพื่อนมุสลิม ตั้งแต่แรกไม่เคยไปฟังเสียงทหารเลย เพราะกลัว เรายังไม่ใช่นักข่าวเต็มตัว เหมือนกับเราอยู่ที่สว่าง เราไม่รู้ว่าใครมองเราอยู่บ้าง ไม่รู้ว่าใครเป็นใคร ถ้าเราไปทำข่าวทหาร บางกลุ่มอาจเข้าใจว่าเราเข้าข้างทหาร เป็นสายทหารมาดลুকคลีกับชาวบ้านหาข้อมูล ถ้าต้องถูกตีความอย่างนั้น ขอลอยอยู่กับชาวบ้านจะปลอดภัยมากกว่า”

จากประสบการณ์ที่ได้ลงพื้นที่ สัมผัสกับปัญหาความเดือดร้อน ความทุกข์ยากของผู้สูญเสีย รวมถึงความสนใจที่มีต่อการพัฒนาชุมชน อ้อมเห็นว่าการได้รับความไว้วางใจเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด

“ถ้าเราเลือกทำงานพัฒนาชุมชน หากไม่ได้รับความไว้วางใจ ถูกปล่อยข่าว อาจถูกเชิญออกมาจากชุมชน ในความคิดของเรา ทหารเป็นพวกที่เข้มแข็ง อยู่ในระบบที่ได้รับการตอบแทน การชดเชย และการเยียวยา แต่ชาวบ้านลำบาก (ลากเสียงยาว) ลูกก็เยอะ เป็นพวกหาเข้ากินคำ สามีก๊วยไปอีก เรื่องมันโดนใจมากกว่า เราไปคุยกับเขาได้ แต่ทหารเข้าถึงยากกว่า ในโอกาสต่อไปจะฟังทหารบ้าง ถึงเวลาที่เหมาะสมจะนำเสนอความคิด การปฏิบัติหน้าที่ของพวกเขาบ้าง”

งานชิ้นแรกๆ ของอ้อมที่ได้รับการเผยแพร่คือเรื่อง “อารีดำ” เพื่อนนักศึกษาร่วมมหาวิทยาลัยที่ต้องสูญเสียพ่อ ซึ่งถูกคนร้ายลอบยิงและเสียชีวิตหน้าบ้านของตนเอง

“ตอนแรกที่รู้จักอารีดำ เขาเป็นนักกิจกรรมจ๋า ชอบทำกิจกรรมมาก วันหนึ่งแววดาเขาเปลี่ยนไปหลังจากพ่อถูกยิง ก่อนหน้าเคยมีการเตือนให้พ่อเลิกเป็น ขรบ. (ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน) เพราะถูกมองว่าไปรับใช้รัฐ เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ พ่อตายที่บ้านซึ่งเขาอยู่ด้วยกันและต้องอยู่ทุกวันนี้ คิดถึงจิตใจของเพื่อน จิตใจของแม่เขา

ที่ต้องอยู่บ้านที่เคยมีพ่อ อารีดำกำลังเรียนอยู่ จะมีใครเข้าใจจิตใจเขาบ้าง ถึงมหา'ลัย จะให้ความช่วยเหลือ แต่เหมือนถูกกดดันให้ต้องทำ ไม่ได้ทำจริงจัง เหมือนกลัวว่าถ้าเปิดเผยเรื่องนักศึกษาที่ได้รับผลกระทบจะทำให้ภาพมหา'ลัยเสีย ไม่มีคนส่งลูกมาเรียน แล้วอารีดำของเรา เพื่อนคนอื่น ๆ ที่พ่อแม่เขาตายจะเป็นอย่างไร”

อ้อมตั้งใจนำเสนอเรื่อง “อารีดำ” เพื่อสะท้อนถึงความรู้สึกของผู้สูญเสีย ความสำคัญและความจำเป็นของการเยียวยาแก่ครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบ และผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์ โดยเฉพาะการให้กำลังใจแก่ชีวิตที่เหลืออยู่ทุกคน แต่การวิจารณ์โดยไม่ตั้งใจของผู้รับชมภายนอก ทำให้อ้อมถึงกับหลังน้ำตา

“มีการเชิญนักข่าวพลเมืองไปร่วมกิจกรรมที่ส่วนกลาง แล้วให้ช่วยกันวิจารณ์งานของเพื่อน มีทีมหนึ่งเสนอเรื่องปลาตายที่แม่น้ำปราชินบุรี เราวิจารณ์อย่างมีส่วนร่วมไปกับเขา เพราะมันเป็นปัญหาผลพวงจากการพัฒนา ซึ่งเรื่องน้ำเสีย ทำให้ปลาตายที่ปัตตานีก็มี แต่พอเขาวิจารณ์เรื่องอารีดำ บอกว่าไม่ควรทำ เพราะจะไปเป็นเครื่องมือของคนอีกกลุ่มหนึ่ง อยากจะจับไม้ตีช้าง แต่ควบคุมตัวเองไม่ได้ ต้องออกจากวงเราบอกเพื่อนที่มาด้วยกันว่า เรื่องของเขา ปลาตาย แต่เรื่องของเรา พ่อของเขาตายแล้วไม่ได้ตายคนเดียว มีคนตายจากปัญหาสถานการณ์ที่นี้เยอะมาก ทำไมสิ่งที่เราทำจะเป็นเครื่องมือของใจของคนอีกกลุ่มหนึ่ง เราร้องให้ทั้งที่ไม่ใช่เรื่องของตัวเอง”

ขณะที่สถานการณ์ความขัดแย้งมีความแหลมคมมากขึ้น สวนทางกับการแถลงข่าวของหน่วยงานผู้รับผิดชอบว่าเหตุการณ์สูญเสียลดลง โดยเฉพาะเมื่อมีการนำเสนอความแตกต่างเรื่องศาสนามาเป็นประเด็นสร้างสถานการณ์ สถาบันการศึกษาที่ควรจะมีบทบาทนำในการชี้แจง สร้างความเข้าใจ และลดเงื่อนไขดังกล่าว กลับมิได้ดำเนินการใดๆ ที่พึงได้

“ข้างนอกมหา'ลัยมีความขัดแย้งกัน แต่ภายในไม่มีกิจกรรมที่จะตอบสนองการสร้าง ความเข้าใจระหว่างนักศึกษาไทยพุทธกับมุสลิมเลย ช่วงรับน้องมาเล่นกิจกรรม กอดกัน ถ่ายภาพเก็บไว้ บอกสมานฉันท์แล้ว หรือมีการบอกว่าเพื่อนมุสลิมต้องทำอะไร แต่ส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องที่พอรู้อยู่แล้ว เราไม่อยากรู้ว่าเขาทำอะไร แต่อยากรู้ว่าทำไมต้องทำด้วย แล้วปล่อยให้เรียนรู้กันเอง แต่ถ้าระหว่างที่อยู่ด้วยกัน เกิดความขัดแย้ง

ไม่เข้าใจกัน กลายเป็นอคติขึ้นมา มันจะเกิดผลร้ายที่คาดไม่ถึงหรือเปล่า”

ความไม่เข้าใจกันเริ่มปะทุขึ้นมาแล้วบ้าง ซึ่งอ้อมทำได้เพียงเฝ้ามองด้วยความเป็นห่วง หากยังมิได้มีการจัดการสร้างความเข้าใจระหว่างกัน

“เคยมีเหตุการณ์ที่เพื่อนมุสลิมรวมกลุ่มกันประท้วงปิดถนนหัวท้าย ขอเรียกร้องให้หยุดรายอ 5 วัน มหา’ลัยก็หยุดให้ ซึ่งเมื่อก่อนไม่เคยมี ก็มีกระทู้ถามในบอร์ดมหา’ลัยว่า ทำไมสารทจีน สารทไทยไม่หยุดบ้าง คำถามแบบนี้สะท้อนถึงความไม่เข้าใจถึงวัฒนธรรมที่ต่างกัน ทำไมวันรายอถึงสำคัญกับเพื่อนมุสลิม พอถูกตั้งกระทู้หนักเข้าวิธีแก้ไขของมหา’ลัย คือประกาศด้วยตัวอักษรสีแดงที่หน้าเว็บบอร์ดว่ากรุณาโพสต์ข้อความอย่างสุภาพมิฉะนั้นอาจปิดเว็บบอร์ด ซึ่งไม่ได้สร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นเลย”

“ยิ่งในสถานการณ์ที่ทำให้คนมุสลิมตกเป็นเหยื่อมากเท่าไร เราก็ยิ่งเห็นถึงความโกรธ ความเกลียดชังสะสมเพิ่มพูนในผู้คนกลุ่มเดียวกัน แต่ถ้าเราไม่ทำความเข้าใจถึงความรู้สึกเหล่านี้ เราก็จะมองเห็นแต่กลุ่มคนที่เต็มไปด้วยอารมณ์รุนแรง ทำให้พื้นที่จะสร้างความเข้าใจหดหายไปอีก

“ถ้ามีเรื่องคนถูกจับเป็นผู้บริสุทธิ์เกิดขึ้นเมื่อไหร่ ความเกลียดชังก็จะยิ่งเพิ่มสูงขึ้นอย่างเช่นกรณีจับโต๊ะอิหม่ามไปไว้ที่ค่ายทหาร แต่พอปล่อยตัวออกมา ตามตัวพกข้าวตำเดียว เพราะถูกซ้อมถูกทรมาน มีการนำภาพนี้ไปติดบอร์ดใหญ่โตให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นความเป็นมุสลิมด้วยกันจะแสดงออกมาผ่านข้อความตำเจ้าหน้าทีสาตเสียเทเสีย ไม่ยอมรับกระบวนการยุติธรรมของรัฐ เขารู้สึกเหมือนถูกกระทำ”

ความรู้สึกร่วมต่อชะตากรรมของพี่น้องในสามจังหวัดชายแดนใต้ขึ้นอยู่กับ “ระยะทาง” ใกล้หรือไกลกับปัญหา อ้อมบอกว่า “ความรู้สึกร่วมจะค่อยๆ จางลงไปตามระยะทางที่ไกลออกไป” ซึ่งเธอเองยอมรับว่าก่อนหน้านี้แม้จะอยู่ในพื้นที่ ก็ยังไม่ได้รู้สึกถึงความรุนแรงในบ้านของตนเอง จนกระทั่งวันที่ตากับยายถูกยิง ตามมาด้วยอีกหลายเรื่องราวต่อจากนั้น

“ตอนปี ‘47 ยังคิดว่าไกลตัว เราไม่รู้จักคนตาย เขาไม่ใช่ญาติเรา อยู่ๆ วันหนึ่งตากับยายของเราโดนยิง ยิงคนแก่กลับจากตลาดนัด เพียงเพราะเขาเป็นชีเย (ชาวไทยพุทธ) ทั้งที่ตากับยายอยู่มาค่อนข้างชีวิตที่หมู่บ้านไทยพุทธและมุสลิมตั้งบ้านสลับกัน ตา

พูดมลายูได้ ตอนนั้นเริ่มรู้สึกแล้วว่า เราอยู่ในพื้นที่ที่ไม่ใช่การตายธรรมดา แต่ ผิดธรรมดา มันกลายเป็นเรื่องใกล้ตัว ไม่รู้ว่าคมกระสุนจะมาตดหัวหัวใจเราเมื่อไหร่”

“ตอนปีหนึ่งมีรุ่นพี่ถูกยิงที่หลังมอ (มหาวิทยาลัย) ต่อมาก็รุ่นพี่อีกคน ถูกยิงตอน ไปส่งเพื่อนที่เมาะมาวี ไม่รู้ว่าจะป็นเราถูกยิงตายเมื่อไหร่ เคยคิดเข้าข้างตัวเองว่า เด็ก ผู้หญิง คนแก่จะไม่ทำ แต่ไม่ใช่แล้ว มันยังทั้งหมด มีคนวิเคราะห์ว่า คนแก่เป็นอดีต ที่ผ่านมา เด็กคืออนาคต ครูคือคนที่กลืนวัฒนธรรมของมุสลิม การฆ่าคนแก่เพื่อบอกว่า เขาไม่สนใจความสัมพันธ์ในอดีตจะเป็นอย่างไร ฆ่าเด็กคือไม่สนใจอนาคต ฆ่าครูเพื่อ มิให้กลืนวัฒนธรรม ฆ่าผู้หญิงแสดงให้เห็นว่ารัฐไม่สามารถให้คุ้มครองชีวิตของคนได้ ถ้า มีความคิดแบบนี้อยู่ ก็ไม่มีใครปลอดภัยที่นี่”

อ้อมและเพื่อนอีกสามคนได้แก่อาร์ด้า สาเมาะ, เจ๊ะมัยฮัน มาหิละ และจงรักษ์ ศรีจันทร์งาม ได้ทำงานรวมกลุ่มกันในชื่อ “บุหร่งชิงอ” อ้อมบอกคำนี้แปลว่า นักสิงห์ เป็นนกที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ของประเพณีแห่กั้งพื้นเมืองที่มีเฉพาะในสามจังหวัด นอกจากนี้ ชื่อนี้จะบอกอัตลักษณ์ของกลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ ยังมีความหมายถึงการ สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่ม “บุหร่งชิงอ” เสนอตัวแทรกเข้ามาเป็นสื่อทางเลือกที่จะ นำเสนอเรื่องราวของจังหวัดชายแดนใต้ ผ่านมุมมอง ความคิดและความรู้สึกที่แตกต่าง หลากหลาย สร้างความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจ และความสมานฉันท์ที่ไม่ใช่แค่ ภาพถ่ายสวยๆ

“เมื่อความปลอดภัยในชีวิตก็ไม่มี ไม่รู้ว่าจะตายเมื่อไหร่ เราก็ควรจะทำอะไรสักอย่าง ทำอะไรบ้างที่เป็นประโยชน์ ด้วยเจตนารมณ์ที่มี เมื่อเราตายจะได้มีคนมาสานต่อ เรื่อง แบบนี้ต้องใช้เวลา ต้องช่วยกันทำ ช่วยกันสื่อสาร เป็นแรงเสริมอย่างหนึ่ง เพื่อ เปลี่ยนแปลงระดับนโยบายในการแก้ไขปัญหา”

~๕๕~ ไชรยา จามจุรี ~๕๕~
สื่อให้จดจำ สารที่อย่าลืม

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : จิตต์ปภัสสร บัตรประโคน

“

คนที่นี่ไม่เคยเจอเหตุการณ์แบบนี้มาก่อน...ทำไปเรียนรู้ไป...การ
เยี่ยมบ้านเป็นงานแรกและงานหลัก แต่ข้อมูลที่ได้มา มันส่งผลต่อ
การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย เมื่อถูกนำไปสื่อสารสังคมวงใหญ่

”

กว่าสี่สิบปีที่ผ่านมา ไชรยา จามจุรี เดินทางไกลจากสายบุรีเข้าไปเรียนมหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ ในคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน หอบเอาความมุ่งมั่นที่จะ
ได้เรียนในสถาบันการศึกษาชั้นนำของประเทศ ซึ่งคาดหวังให้เป็นหลักประกันในอนาคต
ไม่ใช่แค่ตัวเองเท่านั้น แต่เพื่อครอบครัวจะได้อยู่อย่างไม่ลำบาก

“ตอนเป็นเด็กเราคิดง่ายๆ ว่า ต้องเรียนสูง เรียนเก่ง มีการทำงานที่ดี มันคง
สามารถเป็นที่พึ่งของครอบครัว เริ่มทำงานตั้งแต่วัยยังไม่จบปริญญา ช่วงปีสี่เทอมสองได้
งานเป็นก๊อปปี้ไรเตอร์ เงินเดือนแรกส่งให้ที่บ้าน ดูแลกกันจากวันนั้นถึงวันนี้ ถือว่าได้ทำ
ตามเจตนารมณ์ของเราตั้งแต่เด็ก”

ระหว่างการเรียนมหาวิทยาลัย เธอเริ่มถูกปลูกฝังความคิดทางการเมืองและอุดม-
การณ์ที่จะรับใช้ประชาชนผ่านการเรียนและการทำกิจกรรมร่วมกิจกรรมในมหาวิทยาลัย
โดยเฉพาะการมองเห็นถึงความด้อยโอกาส ความไม่เท่าเทียมกัน และความไม่เสมอภาค
ระหว่างหญิงชาย ซึ่งไม่เคยมองเห็นมาก่อนหน้า

“ไม่เคยคิดเรื่องบทบาทหญิงชาย ปัญหาความไม่เท่าเทียมกัน รู้เพียงว่าต้องเรียน
ให้ดี เรียนให้เก่ง มีงานทำเลี้ยงครอบครัว พอมองย้อนกลับไป เราจึงได้เห็นแม่ ซึ่งเป็น
แบบอย่างของผู้หญิงที่มีความอดทน เสียสละ มุ่งมั่น พากเพียร พยายาม สมัยแม่
เขาขาดโอกาส โดยเฉพาะการศึกษา ถ้าเขาจบปริญญาแบบเรา เชื่อว่าจะทำอะไรได้มาก
กว่าเราเสียอีก การศึกษาเปิดประตูกว้างให้แก่ผู้หญิง เป็นโอกาสของชีวิตที่สำคัญมาก”

ไชรยาทำงานเป็นผู้สื่อข่าวกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ “ทางนำ” ซึ่งเป็น
หนังสือพิมพ์ของผู้อ่านมุสลิมที่แพร่หลายมากขณะนั้น (ปัจจุบันเลิกกิจการไปแล้ว) ก่อน
จะตัดสินใจกลับมาทำงานที่บ้านเกิด ในตำแหน่งนักวิชาการฝ่ายส่งเสริมและเผยแพร่
สำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
(มอ. ปัตตานี) แม้ว่าการเป็นนักวิชาการจะไม่ได้สอดคล้องกับสิ่งที่ร่ำเรียนมา แต่ก็ได้
ใช้ความรู้ในการทำสื่อเผยแพร่ และจัดรายการวิทยุ เช่น รายการ “การเมืองเรื่อง
ชาวบ้าน” และรายการ “รอบรู้กับ มอ.” ขณะที่อีกบทบาทสำคัญอย่างหนึ่งคือการทำงาน
เพื่อสร้างโอกาสแก่ผู้หญิงในท้องถิ่น ภายใต้กลุ่ม “เพื่อนหญิงไทยมุสลิม”

“เนื่องจากเรามองว่า ผู้หญิงมีความกระตือรือร้นในการทำงานอาสาเพื่อสังคม มี

ความตั้งใจสูง มีพลังและศักยภาพ แต่จุดที่ต้องเติมเต็มให้แก่ผู้หญิงรุ่นต่อไปกว่าที่เป็นอยู่ คือเรื่องความรู้ ทักษะ การใช้เครื่องมือใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เรื่องหลักๆ ได้แก่ บทบาทในทางศาสนา สิทธิของสตรีในศาสนา ความรู้ทั่วไป ในลักษณะ บูรณาการร่วม เพื่อเป็นเครื่องมือของผู้หญิงในการขับเคลื่อนสังคม เสริมสร้างและพัฒนา ศักยภาพของผู้หญิง”

กระทั่งวันที่สถานการณ์ความไม่สงบได้คุกคามชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนและสังคม ในจังหวัดชายแดนใต้ นับแต่ปี 2547 ไชรยาร่วมกับเพื่อนพี่น้องภาคประชาสังคมจังหวัด บัตตานีในการช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น ซึ่งในฐานะนักวิชาการ มหาวิทยาลัย เธอได้กลายเป็นแรงหนุนแก่กลุ่มนักศึกษาหนุ่มสาวที่ลงพื้นที่เยี่ยมเยียน ให้ กำลังใจ และรับฟังปัญหาชาวบ้าน โดยเฉพาะการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานครอบครัว บุคคลสูญหาย ที่มีข่าวลือว่าถูกอุ้มฆ่า หรือบังคับให้หายไป

“เริ่มจากการณีอุ้มฆ่า มีใครถูกทำร้าย มีใครหายบ้าง เราไปเชื่อมต่อกับนักศึกษา มีแกนนำนักศึกษามาลงพื้นที่ ไปช่วยกันสำรวจ ตอนนั้นไม่ได้คิดเรื่องความเสี่ยงเลย เชื่อในสถานการณ์นักวิชาการ ความเป็นนักศึกษา ที่น่าจะปลอดภัยเพียงพอ เป็นเกราะ ป้องกันได้ แล้วเด็กเองเขารักความเป็นธรรม ช่วยกันระดมพรรคพวกลงพื้นที่ เราคอย สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง ระดมทุนจากหลายฝ่าย เป็นค่าอาหาร ค่าน้ำมันรถ ให้เด็กลง พื้นที่บ้าง ซึ่งข้อมูลคนสูญหายชุดนั้นนำมาสู่การตั้งคณะกรรมการคนหาย ดูแลเรื่อง คนหาย นำมาสู่การเยียวยาต่อมา”

การทำงานได้รับความสนใจจากภายนอก ความช่วยเหลือและการสนับสนุนด้าน งบประมาณค่อยทยอยหลังไหลมา

“ตอนหลังเหตุการณ์กรือเซะ ผู้ใหญ่ในบ้านเมืองลงมากันมาก ทางคุณโสภณ สุภาพงษ์ มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว และคุณवंสันต์ พานิช ซึ่งเป็นกรรมการสิทธิมนุษยชน ที่ดูแลเรื่องภาคใต้ เสนอให้พวกเราเก็บข้อมูลคนที่ตายในเหตุการณ์กรือเซะ ข้อมูลชุดนั้น นำมาสู่การทำหนังสือ 106 ศพ ความตายมีชีวิต และขยายผลการตรวจสอบการตายใน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเพื่อเสนอแนะแก่รัฐบาล ไม่เคยคิดว่างานเล็กๆ นี้จะ ส่งผลต่อการแก้ไขปัญหา เพราะทุกอย่างเป็นเรื่องใหม่มาก”

การทำงานตอนแรกจึงดำเนินไปแบบไม่มีชื่อกลุ่มคนทำงาน จนเมื่อมีการสนับสนุนการทำงานอย่างเป็นทางการ ประกอบกับสถานการณ์ส่งผลให้เกิดความสูญเสียแก่ชีวิตและครอบครัวประชาชนจำนวนมาก แต่การช่วยเหลือเยียวยาของรัฐยังเดินช้า ขณะที่การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนทำงานชุดนี้สามารถตอบสนองต่อปัญหาได้ดีกว่า ด้วยเหตุนี้ชื่อ “กลุ่มเพื่อนครอบครัวผู้สูญเสีย” จึงเริ่มปรากฏขึ้น

“กิจกรรมที่เน้นการช่วยเหลือเร่งด่วนเฉพาะหน้า เช่น การเยี่ยมบ้านจะมอบเงินแก่ครอบครัวหนึ่งหมื่นบาท ให้ทุนการศึกษาแก่เด็กต่อเนื่องสามปี จำนวน 50 คน จาก 18 ครอบครัว ซึ่งเพิ่งจะสิ้นสุดไปปีที่ผ่านมา แต่การช่วยเหลือจะเน้นไปในกรณีที่ไม่ได้รับการเยียวยาจากรัฐ โดยเฉพาะครอบครัวที่เดือดร้อนมากๆ เพราะเงินมีอยู่อย่างจำกัด”

“คนที่นี่ไม่เคยเจอเหตุการณ์แบบนี้มาก่อน การทำงานเป็นการทำตามประสา ทำไปเรียนรู้ไป สรุบบทเรียน ประสบการณ์ ลองผิดลองถูก ล้มลุกบ้าง การเยี่ยมบ้านเป็นงานแรกและงานหลัก แต่ข้อมูลที่ได้มา มันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย เมื่อถูกนำไปสื่อสารสังคมวงใหญ่”

ดูเหมือนว่า การสื่อสารได้เข้ามามีพลังสำคัญ เป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหา ยิ่งการให้โอกาสแก่ผู้ได้รับผลกระทบได้มีส่วนร่วมสื่อสาร ไม่ว่าจะเพียงบอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น ความเจ็บปวด ความสูญเสีย ความต้องการ และความปรารถนา กระทั่งการเรียกร้องขอความเป็นธรรมแก่คนที่อยู่ร่วมแผ่นดินเดียวกัน เป็นความหวังเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจ การกระตุ้นให้เกิดการแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะการสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้น

“การให้ผู้ได้รับผลกระทบเป็นผู้สื่อสารโดยตรงเหมาะสมที่สุด เขาจะเป็นกระบอกเสียงแก่ตัวเขาและเหยื่อความรุนแรงคนอื่นๆ เสียงของเขามีความชอบธรรม มีน้ำหนักพอ แต่ก่อนต้องทำผ่านเรา ตอนนี้น้ำหนักใจ รู้สึกปลอดภัยเพียงพอ สามารถจะกำหนดประเด็นการสื่อสาร และเรียกความสนใจได้ ทำให้เกิดความสนใจแก่สาธารณะ ซึ่งถ้าไม่สื่อสารแล้วใครจะรู้เรื่องราว”

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ให้ทุนแก่กลุ่ม เพื่อดำเนินโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเสี่ยงจากผู้หญิงในครอบครัวและชุมชนท้องถิ่น เปิดให้ผู้หญิงได้รับ

ผลกระทบได้บอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นด้วยเสียงตัวเอง แม้ว่าจะเป็นเรื่องซ้ำไปซ้ำมา เวียน และยังคงคร่ำครวญบางครั้ง แต่เป้าหมายมิใช่เพียงเสนอความจริงเท่านั้น

“อย่าลืมนะว่าบางคนยังไม่ได้รับความเป็นธรรม อย่าลืมนะชีวิตที่ยังไม่ได้รับการชดเชย เรื่องราวเขายังต้องถูกจดจำ เหตุการณ์เพียงคลี่คลายระดับหนึ่ง แต่ก็ยังมีปัญหาอยู่ เช่น กรณีตากใบ ผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อการตาย 85 ราย ยังไม่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาทางศาล ยังมีปัญหาชาวบ้านยังไม่ได้รับความยุติธรรม เพียงเพราะไม่ได้อยู่ในกระแสของสังคม ทำให้คนลืมไปว่าต้องมีคนรับผิดชอบ ไม่ใช่แค่ให้เงินชดเชย ถอนฟ้องผู้ต้องหาทุกอย่างจะจบ นี่ไม่ใช่การหักล้างต่อการกระทำที่คนตาย ยิ่งสถานการณ์ยังไม่สงบ มีคนตาย คนเจ็บ คนหาย แม่เฒ่าบางลง แต่ก็เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเรื่องพวกนี้ยังต้องพูดอยู่”

ผู้หญิงเป็นผู้ได้รับผลกระทบกลุ่มใหญ่ แต่การมองเห็นเป็นเพียง “เหยื่อ” ได้ ลิดรอนและบั่นทอนศักยภาพของผู้หญิง รวมถึงความจำเป็นที่ผู้หญิงต้องมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายในการแก้ไขปัญหาคือความไม่สงบ ร่วมกับทุกฝ่ายที่รับผิดชอบตั้งแต่ระดับปฏิบัติการจนถึงระดับนโยบาย

“การขับเคลื่อนในเชิงนโยบายได้น้อยมาก เรามองไม่เห็นเพราะมัวแต่มุ่งแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของครอบครัว ซึ่งแต่ละคนเจอปัญหา มีความซับซ้อน มะรุมมะตุ้มกันมากบ้าง น้อยบ้าง ไม่มีนมให้ลูกกิน ไม่มีทุนการศึกษา ลูกต้องออกจากโรงเรียน ต้องการจักรเย็บผ้า ต้องการอาชีพเสริม มีรายได้เพิ่มนอกจากไปกรีดยางตอนเช้า อยากมีเวลาอยู่กับบ้าน ทำงานบ้าน ปัญหาเฉพาะหน้าเหล่านี้เราทำไม่ได้ ทำให้เรื่องเชิงนโยบายกลายเป็น ผลพลอยได้ เช่นการนำข้อมูลไปใช้ แต่ผู้หญิงที่ประสบปัญหา แม้แต่คนทำงานตรงนี้เอง ก็ไม่ได้คิดจริงๆ จังว่าจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับนโยบาย ซึ่งมันเป็นจุดอ่อนของผู้หญิง”

“เราไม่ควรจำกัด หรือถูกจำกัดไว้แค่งานเย็บเย็บ แต่ควรมองเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การแก้ไขปัญหาคือภาคใต้ที่ส่งผลกระทบต่อคน ต่อผู้หญิงและต่อครอบครัว ต้องสร้างความร่วมมือกับภาควิชาการ ทำให้เรื่องราวงานภาคสนามและปัญหาของผู้หญิงเป็นข้อมูล ที่มีน้ำหนัก นำมาใช้กำหนดทิศทางการตัดสินใจระดับนโยบาย คนทำงานจะต้องเข้าไปอยู่ในกลไกรัฐให้มากขึ้น ซึ่งไม่ใช่เฉพาะงานเย็บเย็บเท่านั้น อย่าปล่อยให้รัฐทำไปแต่ลำพัง ตอนนี้ที่เราทำคือการสื่อสาร ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำได้เลย อาจจะมีผลเชิงนโยบายอยู่บ้าง”

~*~ นูร์ยิลัน บิลหะยีอาบูบากา ~*~
แม่ (ครู) ผู้วางรากฐานความรู้คู่คุณธรรม

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : จิตต์ปภัสตร์ บัตรประโคน

“

ผู้หญิงเป็นเสาหลักของชาติ ยิ่งพวกเราทำงานสาธารณะ ต้องมีลูก
และมีกันเยอะๆ เพื่อเป็นทายาทสืบต่อการทำงาน เพราะงานตรงนี้
สร้างคนและสร้างชาติ

”

ดวงตาเป็นเนื้อหนังส่วนเดียวที่เปิดเผยสู่ภายนอก มันจึงเป็นหน้าต่างของใจ-ที่บ่งบอกอารมณ์ความรู้สึกของเธอกับคู่สนทนา แต่ร่างกายที่ถูกปิดอย่างมิดชิด มิได้ปกปิดความคิด ความรู้ และความสามารถที่ล้นเหลือของนุรีย์ลัน บิลทะยี่อาบูบากา ผู้บริหารโรงเรียนอลาวิยะห์วิทยา อ.บันนังสตา จ.ยะลา

“อยากเป็นนายอำเภอหญิงคนแรกของประเทศไทย ได้แรงบันดาลใจมาจากคุณลุงที่เป็นนายอำเภอ จะต้องเรียนรัฐศาสตร์การปกครอง แต่ที่เกษตรศาสตร์ไม่มีคณะรัฐศาสตร์ ก็เลือกคณะสังคมศาสตร์ เอกรัฐศาสตร์ ปีสองย้ายไปเรียนสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ถามอาจารย์ว่าเรียนแล้วเป็นอะไร อาจารย์บอกว่าเป็นนายกรัชมณตรี เพราะเราต้องดูแลประเทศ”

แต่เมื่อเรียนเข้าสู่ปีที่สาม บรรยายากศ กิจกรรม และการเรียนมหาวิทยาลัยทำให้รู้สึกว่าการมหาวิทยาลัยไม่ใช่เป้าหมาย แต่เป็นคู่แข่งทางปัญญา และเห็นเค้าร่างของชีวิตเช่นพรรคทองซึ่งเป็นแสงสาดส่องใจแก่ปัญญาชนในยุคหนึ่งที่ว่า “ฉันเยาว์ ฉันเขลา ฉันทิ้งฉันจึงมาหาความหมาย ฉันหวังเก็บอะไรไปมากมาย สุดท้ายได้กระดาดแผ่นเดียว”

“อาจารย์จัดพบปะนักศึกษาเพื่ออภิปรายเรื่องมหาวิทยาลัยให้อะไรกับนักศึกษาบ้างทั้งที่หัวข้อน่าสนใจ แต่เมื่อถามว่า ทำไมต้องจัดคอนเสิร์ต เขาบอกต้องการต้อนรับนักศึกษาเป็นการต้อนรับมวลชน กลายเป็นกิจกรรมบันเทิง เรารู้สึกไม่ได้อะไรจากมหาวิทยาลัย เหมือนกับรุ่นพี่จากธรรมศาสตร์หรือจุฬาฯ พวกนั้นเรียนไม่กี่ปีออกไปทำนา เข้าป่า เพราะเขาเห็นว่ามหาวิทยาลัยไม่เคยให้อะไรกับเขา เราจะไม่รอให้ชีวิตต้องเป็นแบบนั้นก็เลยลาออก”

เมื่อลาออกแล้วก็กลับบ้าน แต่เราไม่ทอดทิ้งการศึกษาจึงตัดสินใจเรียนต่อทางด้านครุศาสตร์ ด้วยเห็นถึงความจำเป็นในการสร้างคนเพราะ “ไม่มีอะไรจะเปลี่ยนแปลงคนได้นอกจากการศึกษา”

“พ่อแม่อยากให้เป็นครู ไม่มีวิชาชีพใดที่จะสร้างประชาชาติที่ดีได้้นอกจากการเป็นครู เลยเข้าเรียน มสธ. คณะครุศาสตร์ เอกประถมวัย บุกรเรียนจนจบสองปีครึ่ง”

“พอแต่งงาน เรามีนโยบายจะเป็นภรรยาที่น่ารักในบ้าน จะดูแลเขาเหมือนองค์ชาย แต่ถ้าฉันออกจากบ้าน เธอต้องดูแลฉันเหมือนองค์หญิง เราวางไว้อย่างนั้น ไม่มีนโยบายจะทำงานนอกบ้าน เรากางตำราเลี้ยงลูก สองปีไม่ออกทำงานนอกบ้าน แต่บริหารงาน

โรงเรียนของเรา เมื่อลูกโตทำงานได้มากขึ้น”

เนื่องจากสามีของเธอได้รับใบอนุญาตเปิดโรงเรียนอาลาวิยะหิวิทยาลัยตั้งแต่อุนบาลจนถึงมัธยมปลาย เธอจึงสามารถนำความรู้ด้านครุศาสตร์ที่ร่ำเรียนมาใช้บริหารงานโรงเรียนของตนเอง แนวทางของโรงเรียนจะมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม โดยเฉพาะการเป็นคนที่มีความสุข สามารถพึ่งพาและรับผิดชอบตนเองได้

“ที่โรงเรียนจะไม่สอนให้ลูกๆ ออกไปเป็นมนุษย์เงินเดือน ไม่ต้องกลัวการเป็นนายตัวเอง ไม่ได้หวังว่าลูกจะเป็นข้าราชการ เพราะเราเชื่อว่าพระเจ้าให้ทุกคนเท่าเทียมกัน มีมือเท่ากัน ตาเหมือนกัน ถ้าเด็กมีคุณธรรม มีจริยธรรม เขาจะไม่ตกเป็นทาสคนอื่น แต่เป็นนายของตัวเอง”

“นโยบายเมื่อก่อน เก่งดีมีสุข อิสลามคือดี เก่ง มีสุข ดีเป็นประชาชาติที่ดี เก่งต้องเก่งด้วย ไม่เอาเหมือนกันที่เก่งอยู่ในมัสยิด นั่งสวดมนต์ ทั้งสังคมอยากคุณมีกำลัง เพราะศาสดาบอกว่าคนทั้งสังคมไม่ใช่คนในสังคม คนที่ดีที่สุดในหมู่สุเจ้าคือคนที่ทำประโยชน์ ลูกเราต้องสอนให้เขาเป็นคนดีต่อสังคม เข้าใจอิสลามที่เป็นวิถีชีวิต ขณะที่เขาต้องเก่งเพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมนี้ได้”

การแบ่งภาระหน้าที่ชัดเจนระหว่างชายหญิง ซึ่งหญิงต้องดูแลสามี เลี้ยงลูก และใช้ชีวิตอยู่ในบ้าน เธอไม่ได้มองว่า สิ่งนี้เป็นภาระและทำให้ผู้หญิงต้องเสียโอกาสในชีวิต แต่เธอกลับรู้สึกว่าเป็นภารกิจที่น่าภาคภูมิใจ ปัจจุบันมีลูก 5 คน และกำลังเตรียมตัวสำหรับอีก 2 คนข้างหน้า

“ทำด้วยความสุขไม่เป็นไร ไม่ใช่ทำด้วยความทุกข์ เรามีความสุขที่ได้แต่งตัวใส่รองเท้าให้สามี ความรู้สึกไม่ถูกบังคับ เวลาที่เราได้รับเชิญไปบรรยายจะหอบลูกไปกินนม ลูกไม่ได้เป็นภาระในการทำงาน ให้ลูกได้เห็นแล้วอยากทำงานเหมือนแม่ ไม่ใช่เห็นแม่ทำงานหนักแล้วไม่อยากทำ บอกลูกได้ว่าเรามีความสุขอย่างไร ลูกและครอบครัวไม่ใช่ภาระในชีวิต เปรียบเทียบกับการกินบุญที่โรงแรมซีเอส ไม่เจ็บปวด แต่กินบุญที่บ้าน เพราะไม่มีเงินซื้ออย่างอื่น มันเจ็บปวด ทั้งที่บุญด้วยเหมือนกัน ดังนั้นหากคิดว่ามันเป็นภาระ ก็จะเป็นภาระ แต่ถ้าคิดว่าเป็นภาระที่ยิ่งใหญ่ที่พระเจ้าได้มอบภาระบนटकของผู้หญิง เราจะมีสุขภูมิใจ”

“สามีบอกว่าเธอโชคดีที่มีลูก มือข้างหนึ่งไกวเปล อีกข้างไกวดาบ ผู้หญิงเป็นเสาหลักของชาติ พ่อแม่ที่เก่งมีลูกน้อย ซึ่งน่าเสียดาย ยิ่งพวกเราทำงานสาธารณะต้องมีลูกและมีกันเยอะๆ เพื่อเป็นทายาทสืบต่อการทำงาน เพราะงานตรงนี้สร้างคน และสร้างชาติ เคยดูรายการรักลูกให้ถูกทาง ซึ่งพ่อแม่ที่เป็นด็อกเตอร์ลาออกจากราชการออกมาเลี้ยงลูก เพราะการดูแลเด็กคนหนึ่งเพื่อให้เป็นคนดีของชาติ มันคุ้มค่า สร้างเด็กคนเดียวอาจยิ่งใหญ่กว่าสอนเด็กเป็นร้อยเป็นพันแต่เขาไม่ได้เป็นคนที่ดี”

เราให้ความสำคัญกับการเลือกคู่ครองมาก กว่าที่จะตกลงปลงใจผ่านการเลือกจนมาถึงคนที่สิบ เรบอกลูกว่า “กว่าจะเลือกพ่อเขามา เราตั้งใจเลือก ไม่ใช่อุบัติเหตุ แม้ว่าเราอาจไม่ใช่พ่อแม่ที่ดีที่สุด แต่เราจะเป็นให้ดีที่สุด จึงตั้งประเด็นและเงื่อนไขคัดกรองคนที่จะเป็นสามี และพ่อของลูกเรา”

การเลือกคู่ครองเป็นไปตามแนวทางที่ทานศาสดาได้ชี้แนะไว้เรื่องการเป็นผู้มีศรัทธากับมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม

“เรื่องบุคลิกภาพพิจารณา 3 ลักษณะ หนึ่ง ผู้ชายที่ดี เขาจะไม่อยู่ติดกรรมกับภรรยาแม้กระทั่งคำพูด เช่นทำกับข้าว แม้ว่าจะทำไม่ได้เรื่อง ผู้ชายที่ดีต้องบอกว่าดีแล้วแต่ลดเค็มหน่อย ไม่ใช่ประชดว่า ทำน้ำปลาหกหรืออย่างไร สอง ถามคนในหมู่บ้านถึงชาวบ้านเป็นพวกปากตกราน ปากกว้าง จะรู้เรื่องหมด หรือถามคนที่เดินทางร่วมกับพวกเขา พอเดินทางร่วมกันเป็นอย่างไร แย่งที่นั่ง ไม่ช่วยถือของ เห็นแก่ตัวหรือไม่ และสาม ถามคนที่เคยยืมเงินเขา ผู้ชายเวลาชี้เหนียวน่าเกลียด ให้ยืมแล้วไปเที่ยวป่าวประกาศ ดีไม่ดีจริงๆ ดูตรงนี้ รวมเรียกว่าบุคลิกภาพซึ่งเขาเหมาะสมจะเป็นโซเฟอร์แห่งชีวิต เป็นฮีโร่ของลูกเราได้ไหม”

“พอเราเลือก พระเจ้าจะไม่เปลี่ยนแปลงประชาราชาชาติใด ยกเว้นเขาจะเปลี่ยนแปลงตัวเอง เราอยากได้คนอย่างไรก็ได้ อย่างนั้น หญิงดีได้ชายดี หญิงชั่วได้ชายชั่ว หญิงโง่ได้กับชายโง่ คนเลือกเราก็อาจจะเสี่ยงเหมือนกันว่า เราจะจุมกแบน ปากแห้งหรือเปล่า แต่สำคัญที่เขาต้องรักเพราะเราเป็นเรา พอจะตกลงกันถึงจะเปิดดูหน้ากัน เรื่องความเหมาะสม ทั้งหน้าตา นิสัยใจคอ หรือการเรียนเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาด้วย ทุกครั้งที่มีการดูตัว เราจะละหมาดขอพระเจ้า ขอพระองค์เลือกสิ่งที่ดีให้แก่บ่าว บ่าวไม่ใช่คนที่เก่ง

แต่ขอส่งคนดีมาเพื่อการสร้างเด็ก อย่าให้เกิดกรรมแก่เด็กที่ได้คนไม่ดี”

แต่การเลือกที่ดีที่สุดก็ได้รับการทดสอบ

“เราเองถูกทดสอบ มีผู้หญิงมาเสนอตัวให้แก่สามี เป็นแม่หม้ายที่อยู่ในกลุ่มซึ่งเราให้การดูแลเยียวยา สุดท้ายเขาเสนอตัวเป็นภรรยาของสามี เราอาการหนักมากกว่าจะปรับได้ อยากจะบอกว่าเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นในชีวิตมีสิ่งที่ดีในนั้น เพราะพระเจ้าจะให้สิ่งที่ดีแก่บ่าวของพระองค์ แต่ต้องหาโอกาสในวิกฤต มองผ่านความมืดให้เห็นแสงสว่าง ตอนหายังไม่เจอมันก็ทุกข์ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นจะเป็นองค์ความรู้ ทุกครั้งที่เกิดบททดสอบ พระเจ้ากำลังให้องค์ความรู้แก่บ่าวของพระองค์ ใจต้องเข้มแข็งอันดับแรก ผู้หญิงเข้มแข็ง ลูกจะเข้มแข็ง เพราะผู้หญิงจะเป็นคนปลอบลูก แต่เมื่อไหร่แม่อ่อนแอ ลูกจะอ่อนแอ เราถือว่าเอาวิกฤตเป็นโอกาส มองทุกอย่างในแง่ดีจะมีกำลังใจ มองทุกอย่างในแง่ร้าย ชีวิตก็โหดร้าย”

เราให้กำลังใจแก่แม่หม้าย และผู้สูญเสีย ด้วยความเชื่อมั่นและศรัทธาที่มั่นคง สิ่งนี้จะเป็น “องค์ความรู้” ที่จะฉายแสงสว่างส่องทางมืดมิดให้อีกหลายคน ซึ่งอาจกำลังเผชิญทุกข์ และมีชีวิตเสี่ยงต่อการเผชิญทุกข์

“วันนี้เรามีสามี พรุ่งนี้สามีเราอาจโดนยิงก็ได้ ณ วันนี้ทำตัวเองดีที่สุด ดูแลสามีดีที่สุด และตระหนักถึงภารกิจของผู้หญิงเรา ซึ่งกำลังสร้างผู้นำในอนาคตคือลูก ไม่ว่า จะเกิดอะไรขึ้น ขอให้คุณยืนหยัดด้วยความเข้มแข็ง ดังคำพูดที่พระเจ้าบอกไว้ ‘สุเจ้าจงอย่าท้อ สุเจ้าจงอย่าระทม สุเจ้าจะเหนือกว่า ถ้าสุเจ้าเป็นผู้ศรัทธา’”

✧ ลม้าย มานะการ ✧
อาสาสมัครเยียวยาหัวใจ

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : จิตต์ปภัสสร บัตรประโคน

“

งานของพวกเรา...ใช้สามัญสำนึกระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เป็นตัวนำ
ไม่ใช่องค์ความรู้ แต่ใช้หัวใจ

”

ฟ้องมุสลิมเป็นผู้สูญเสียกลุ่มใหญ่ในสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยิ่งเกิดเหตุการณ์รุนแรงไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้ที่มีสยดหรือชนะ และการล้อมปราบที่หน้าสภ. ตากใบ ทำให้พวกเขากลายเป็นเหยื่อของความยุติธรรม แต่ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจดังกล่าวบดบังความจริงว่า คนพุทธนั้นเป็นกลุ่มผู้สูญเสียเช่นเดียวกัน และสถานะของพวกเขายังเป็นเพียงคนกลุ่มน้อยในพื้นที่

ลม้าย มานะการ ศูนย์ประสานงานอาสาสมัครเพื่อประชาชนจังหวัดชายแดนใต้ บอกเล่าถึงภาพที่หายไปในกลุ่มผู้สูญเสีย ซึ่งสถานการณ์ความรุนแรง ประวัติศาสตร์และการเมืองจากอดีตถึงปัจจุบัน ทำให้เห็นแต่มีลายมุสลิมผู้ถูกกระทำ จนละเลยคนกลุ่มน้อยในพื้นที่อย่างคนพุทธผู้ได้รับผลกระทบ

“ไม่ใช่เพราะเป็นคนพุทธจึงทำงานเยียวยาแก่คนพุทธ จริงๆ ก็ไปเยี่ยมเยียนครอบครัวที่ได้รับผลกระทบ ไม่ได้เลือกว่าใครเป็นใคร แต่ช่วงแรกๆ จะเห็นคนมุสลิมออกมาทำงานกับผู้สูญเสียค่อนข้างมาก คนพุทธที่เป็นอาสาสมัครในงานนี้จะน้อย พอทำไปเราพบว่า คนพุทธสูญเสียมากขึ้นเรื่อยๆ แต่การที่ทีมเยียวยาส่วนใหญ่เป็นมุสลิมเกิดช่องว่างที่ไม่กล้าไปเยี่ยมบ้าน เพราะมีกระแสความไม่พอใจเกิดขึ้น ดังนั้นการที่เราเป็นคนพุทธจึงน่าจะเข้าถึงคนพุทธด้วยกันได้มากกว่า”

“หลายครั้งได้ยินชาวพุทธที่สูญเสียเล่าว่า เขาถูกทำร้ายโดยคนพูดภาษามลายูท้องถิ่นที่เกิดเหตุ เขาไม่อยากอยู่กับคนมุสลิม คล้ายกลัวไปหมด เมื่อเราพยายามเชื่อมให้เพื่อนที่เป็นอาสาสมัครมุสลิม เข้ามาเยี่ยมเยียน ก็จะถูกขอร้องว่าอย่าเพิ่งมาเลย เขาไม่สบายใจ คนพุทธมาเยี่ยมเขาสบายใจมากกว่า พวกเราเลยกลายเป็นอาสาสมัครชาวพุทธ”

ความรู้สึกของคนพุทธได้รับการอธิบายว่าเหมือนถูกตะขบกัด ซึ่งได้ทิ้งรอยแผลไว้ทั้งร่างกายและจิตใจ

“คนพุทธถูกทำร้าย และรู้ว่าใครทำร้ายเขา จากภาษาที่ใช้ หน้าตา และท่าทาง มันแยกกันได้ระหว่างมุสลิมกับพุทธ ไม่ได้หมายความว่ามุสลิมทุกคนเกี่ยวข้อง แต่ความรู้สึกคนถูกทำร้ายเหมือนถูกตะขบกัด ถึงไม่ใช่ตะขบตัวเดิมก็รู้สึกกลัว เป็นความรู้สึกหวาดผวาลึกๆ ในเมื่อเขารู้สึกว่าใครทำร้ายเขา ก็ขอออกมาห่างๆ ดีกว่า แต่หลายคนก็

เหมารวม จะถามว่าเขาผิดไหม พุดยาก เมื่อเขาถูกกระทำ”

ย้อนกลับไปก่อนที่ลม้ายจะมาทำงานเยียวยา เธอทำงานพัฒนาร่วมกับชาวบ้าน กลุ่มประมงพื้นบ้าน ภายใต้โครงการพื้นที่ชุ่มน้ำของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (มอ.ปัตตานี) แต่หลังจากฟ้าเปลี่ยนสีที่สามจังหวัดภาคใต้ ชีวิตจึงเริ่มรับบทบาทที่ต่างออกไป

“เกิดเหตุการณ์ใหม่ๆ เรามีความกลัวกันทุกคน แต่พวกเรากลัวน้อยกว่าคนอื่น คิดว่าเราจะทำอะไรได้บ้าง ก็ออกไปเยี่ยมเยียน ช่วงแรกไปตามบ้านครอบครัว กรณีใหญ่ๆ เช่น กรือเซะ ตากใบ ตอนนั้นการเยียวยาของรัฐไม่เปิดกว้าง กว่ารัฐจะตื่นตัวกำหนดหลักเกณฑ์การเยียวยา เราไปทำมาเป็นปีแล้ว”

“ปีแรกไม่ได้ทำงานฐานทรัพยากรเลย มันทนไม่ได้ พี่น้องกำลังเดือดร้อน ทำอะไรได้ทำเลย ใช้เงินเก็บส่วนตัวจนเกลี้ยง พอปี 2550 ได้รับทุนสนับสนุนการทำงาน ก็ไม่ได้หักไว้ ได้มาเท่าไรใช้จ่ายไปข้างหน้า ทั้งค่าเดินทาง อาหารการกิน ของฝาก สงเคราะห์ช่วยเหลือครอบครัวบ้าง ห่มเทพอสสมควร เพราะทนไม่ได้ มีรถกระบะหนึ่งคันที่ได้รับบริจาคมา ใช้รดคันนี้ไปเยี่ยมเยียนเพื่อนที่เดือดร้อนเป็นทุกข์”

การถูกจัดอยู่ในกลุ่มคนทำงานเยียวยา สร้างความระแวกกระอักกระอ่วนใจแก่ลม้าย ด้วยเหตุว่า เธอเพียงไปเยี่ยมเยียนครอบครัวผู้สูญเสียเหมือนเยี่ยมเพื่อน หรือญาติมิตร เพราะได้รับทราบข่าวร้าย และต้องการจะไปให้กำลังใจ มีอะไรที่เพื่อนจะช่วยให้ได้ ก็รับมาเป็นธุระเพื่อคลายความทุกข์

“สิ่งที่เราทำถูกเรียกว่า การเยียวยา มันเป็นคำใหญ่เกินกว่าการไปเยี่ยมเยียนแบบเครือญาติ แนะนำสิ่งที่ประโยชน์ ส่วนตัวคิดว่า น่าจะมีความหมายที่ลึกซึ้งกว่านั้น เป็นเรื่องเชิงสังคม เป็นภารกิจต้องอาศัยองค์ความรู้ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น จิตวิทยา ในความรู้ลึกของเราคิดว่า การเยียวยาต้องใช้หลักวิชา แต่งานของพวกเราไม่ต้องทำอย่างนั้น ใช้สามัญสำนึกระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เป็นตัวนำ ไม่ใช่องค์ความรู้ แต่ใช้หัวใจ”

นับตั้งแต่วันแรก รูปแบบการเยียวยาได้รับการพัฒนาให้เป็นระบบมากขึ้น ลม้ายได้ขยับงานของกลุ่มไปอีกก้าว เพื่อสมานสายสัมพันธ์ระหว่างคนพุทธและมุสลิม

“เมื่อไปเยี่ยมในชุมชนพุทธที่อยู่ร่วมกับมุสลิม เราได้ยินถึงความไว้วางใจมันลดต่ำลง สามารถสัมผัสได้ เหลือบางคนที่ยุกัน และวางใจได้ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธมุสลิมมีปัญหาแน่นอน จึงคิดว่าจะทำงานที่ทำให้เขาเกิดปฏิสัมพันธ์กัน คิดโครงการเสนอต่อหน่วยงานด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สนับสนุนการพัฒนาในพื้นที่ที่คนสองศาสนาอยู่ร่วมกันประมาณ 13 หมู่บ้านในสามจังหวัด แบ่งงานกันกับเพื่อนที่เป็นอาสาสมัครดูแลรับผิดชอบ”

แนวทางการดำเนินโครงการเน้นไปที่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา ซึ่งในกระบวนการจะค่อยๆ ถักทอสายใยระหว่างผู้คนขึ้นมาใหม่

“พยายามสร้างกลไกในท้องถิ่นดูแลกันเอง เพราะไม่มีใครจะดูแลคนในชุมชนได้ดีกว่าชุมชน ต้องสร้างความเข้าใจกันภายใน เป็นงานออกแบบใหม่ แต่ไม่ใช่เรื่องใหม่ เป็นส่วนที่หายไปเพราะแรงกระแทกจากภายนอก ทำให้ต่างคนต่างอยู่ เมื่อเกิดความแตกแยก สิ่งที่ต้องทำคือการรวมตัวกันให้ได้”

“เราเป็นตัวกลางช่วงแรกๆ เข้าไปสร้างโอกาสให้ชาวบ้านพุทธและมุสลิมได้เจอกัน มีพื้นที่ร่วมพูดคุยถึงปัญหา ระดมศักยภาพ พัฒนาโครงการซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน แต่บางชุมชนปฏิเสธการประชุมร่วมกัน ขอแยกพื้นที่ เพราะไม่สบายใจ กลุ่มนี้จะเป็นหมู่บ้านที่คนพุทธน้อยและถูกกระทำมาเกือบยี่สิบครั้ง หลายชุมชนว่าดีเหมือนกันนะ ห่างเหินกันไปไม่นานแล้ว เราไม่บังคับ ไม่ฝืน แล้วแต่ธรรมชาติ พบว่าคนที่อ่อนไหวหนักๆ กลุ่มใหญ่จะเป็นชาวพุทธ”

การทำงานพัฒนาในหมู่บ้าน 13 แห่งประสบความสำเร็จบ้าง ล้มลุกคลุกคลานบ้าง ตามศักยภาพของคนและพื้นที่ บางแห่งทำโครงการเลี้ยงปลา ขายปลาแบ่งกันก็จบไป ขณะที่บางหมู่บ้านได้พัฒนาโครงการต่อเนื่อง เช่น การปลูกผักสวนครัว ลดการเดินทางออกนอกหมู่บ้าน แต่ลม้ายเห็นว่า ได้บรรลุผลที่ทำให้คนได้หันหน้ามาคุยกัน จากนั้นเป็นเรื่องของแต่ละหมู่บ้านจะคิดอ่านกันต่อไป

“รัฐทำหน้าที่หลักด้านการเยียวยาแก่ชาวบ้าน เราก็ถอย เพราะภารกิจหลักของเราไม่ใช่งานนี้ เดิมทำงานกับประมงพื้นบ้านและงานสิ่งแวดล้อม แต่เกิดเหตุการณ์ใหม่

คิดว่าไม่มีคนหรือไม่มีคนทำงานช่วยเหลือผู้สูญเสีย ต่อมาคนเยอะ งบประมาณเยอะ มีหลายองค์กรหน่วยงาน แต่งานสิ่งแวดล้อมไม่มีคนทำ จึงลอบทบทวนเรื่องการเยียวยา กลับไปทำเรื่องประมงพื้นบ้าน ลงสนามในพื้นที่เดิมของเรา”

“เรายังไม่ทั้งหมด เพราะมีการกิจการเยี่ยมเยียนผู้สูญเสียคนเก่า และคนใหม่ ที่เพิ่งได้รับข้อมูลข่าวสาร การไปเยี่ยมเยียนตลอดกลายเป็นพี่น้อง และยังช่วยประสานงาน ให้แก่หน่วยงานองค์กรต่างๆ ที่ต้องการมาพัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุนชาวบ้าน ถ้ามีอะไรที่เป็นประโยชน์จะนึกถึงก่อน เพราะถือว่าเป็นกลุ่มที่ได้รับโอกาสการพัฒนาน้อยกว่า กลุ่มอื่นๆ เช่น กลุ่มด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ”

การถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นสิ่งที่เลี่ยงไม่ได้ แต่การติดกรอบทางทฤษฎีมากเกินไป ทำให้ข้อสรุปและข้อเสนอไม่สะท้อนความจริงในพื้นที่ โดยเฉพาะการทำงานเยียวยา

“การเยียวยาเป็นการทำงานเชิงรุก ซึ่งเราเข้าไปเยี่ยมเยียนผู้สูญเสีย ชาวบ้านไม่รู้ข้อมูล เราวิ่งไปหาข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์กับชาวบ้าน ช่วยเหลือบ้างตามสมควร แต่งานนี้ไม่เพียงพอต่อการบอกถึงความเข้มแข็งของประชาสังคม งานวิจัยบางชิ้นบอกว่า ปัญหาความรุนแรงแก้ไม่ได้เพราะภาคประชาสังคมไม่เข้มแข็ง เราอยากถามว่า ภาคประชาสังคมคือใคร ทำไมต้องเข้มแข็ง และต้องเข้มแข็งมากแค่ไหน ทำไมจึงไม่นับว่างานเราเป็นภาคประชาสังคม”

ตลอดระยะเวลาห้าปีที่ผ่านมา จากจุดเริ่มต้นที่ศูนย์จนถึงวันที่คนและงบประมาณได้หลังไหลไปยังสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จนแน่นขนัด ลม้ายมองเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและปัญหาที่ตามมา

“ตัวเลขงบประมาณมากมายท่วมลงมาที่นี่ แต่มีเสียงชาวบ้านว่า เขาไม่ได้รับผลประโยชน์ งานแก้ไขปัญหา งานเยียวยาช่วยเหลือต้องทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่ควรมีเรื่องผลประโยชน์ เพราะเราทำงานกับคนที่สูญเสียโอกาส ไม่ใช่ยิ่งทำ ยิ่งมีโครงสร้างใหญ่โต และงบประมาณจำนวนมาก ขณะที่ปัญหาชาวบ้านยังคงไม่ได้รับการแก้ไข แล้วยังถูกใช้เสนอทางออกและวิธีการแก้ไขเพื่อให้ได้งบประมาณลงมาอีก”

“การรับฟังเสียงผู้สูญเสีย ถึงวันนี้เราฟังเสียงกันมาก จนประเมินกันได้แล้วว่า ความต้องการของเขาคืออะไร ถ้าใครให้มาประสานงาน จัดเวทีรับฟังความคิดเห็น

คงจะพอแล้ว คนที่มีความทุกข์ คงไม่มีความเจ็บปวดที่ไปไกลกว่าที่เราได้ฟังมา ข้อมูลที่มีอยู่แล้วเพียงพอที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ต้องคิดทำการใหญ่ในคราวเดียว แต่ทำงานเล็กๆ รักษาความสัมพันธ์ของผู้คนเอาไว้”

❖ อลิสา หะสาเมาะ ❖ ในอ้อมกอดพ่อ

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : จิตต์ปภัสร์ บัตรประโคน

“

ท้ายที่สุด เขา (เขาวชน) จะเป็นกำลังสำคัญที่จะต้องดูแลชุมชนและ
แก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดสันติภาพด้วยตัวของเขาเอง

”

❖ พ่อเป็นคนที่มีรือเสาะ มีญาติพี่น้องอยู่ที่นั่น ปู่ทวดมีลูกสิบแปดคน ลูกหลานเยอะเลยมีญาติพี่น้องทั่วสามจังหวัดภาคใต้ พ่อได้เข้ามาเรียน ทำงานและแต่งงานมีครอบครัวที่กรุงเทพฯ แต่ก็ยังไปๆ มาๆ กลับไปเยี่ยมบ้าน ญาติพ่อเขารักกันมาก เป็นคำสั่งเสียของปู่ทวดก่อนตายว่า ทุกปีหลังออกบวชจะนัดเจอกันทุกคน ถือเป็นการประชุมเครือญาติ

อลิสา หะสาเมาะ อาจารย์แผนกพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (มอ.ปัตตานี) เริ่มเปิดประเด็น ถ้าไม่เห็นนามสกุล “หะสาเมาะ” ก็ยากจะหาจุดเกาะเกี่ยวความเป็นมลายูมุสลิมจากหน้าตาที่ปรากฏอย่างที่เธอพูดติดตลกว่า “หน้าตาเราเหมือนเด็ก (กรุง) เทพฯ”

“พอปิดเทอมจะมางานเลี้ยงรวมญาติข้างพ่อที่ภาคใต้ สนุกมาก คนเยอะจนจำได้ไม่หมด เราคุยด้วยกันไม่รู้เรื่อง เพราะยาพูดมลายู คุยกันได้อย่างเดียวคือ กินข้าว เมื่อก่อนเวลามาเที่ยวบ้านย่าที่ภาคใต้ มีรถกระบะสี่ล้อคันเดียว เวลาไปไหนจะขนไปทั้งครอบครัว รอให้พร้อมแล้วไปเที่ยวด้วยกันหมด พอต่างคนต่างมีรถ การรวมกลุ่มกันก็น้อยลง”

อลิสาได้รับการเลี้ยงดูและเติบโตขึ้นในเมืองหลวง การเรียนรู้ถึงความเป็นมุสลิมในชีวิตประจำวันได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัว ซึ่งได้สั่งสมความเข้าใจเพิ่มขึ้นตามกาลเวลา

“อยู่กรุงเทพกับญาติข้างแม่ก็เป็นครอบครัวใหญ่เพราะแม่มีพี่น้อง 9 คน และบ้านอยู่ในบริเวณใกล้กัน ยายนับถือศาสนาพุทธ จัดเลี้ยงปีใหม่ทีก็มีการอย่างคอบหมุ่ย่างกินกันแก้มเหล้า แต่น้ำๆ ก็ซื้ออาหารจากร้านมุสลิมมาให้และจัดสำหรับพิเศษให้เลย เขารู้ว่ากินร่วมกันกับเขาไม่ได้ หรือเวลาเข้าแถวหน้าเสาธงที่โรงเรียน เพื่อนสวดมนต์ไหว้พระเราก็ยืนเฉยๆ เพื่อนถาม ก็บอกว่าทำไม่ได้ เราเป็นมุสลิม”

ภายใต้บริบทชีวิตที่มีความหลากหลาย การเติบโตในครอบครัวและเครือญาติต่างวัฒนธรรม ส่งผลต่อตัวตนของ อลิสาที่เปิดเผย ยึดหยุ่น และผสมผสาน แต่รากเหง้าฝ่ายพ่อที่ยังรากลึกและมั่นคงในตัวตนมากกว่า ทำให้เธอกลับคืนสู่อ้อมแขนของพี่น้องรือเสาะ สมครเป็นอาจารย์ที่ มอ.ปัตตานี

“พอเกิดเหตุการณ์ภาคใต้เมื่อปี 47 ตอนรู้ข่าวก็ตกใจมาก เหมือนใครมากระชากจินตนาการที่สวยงามในวัยเด็กของเราไป ตอนนั้นยังไม่ได้เป็นอาจารย์ แต่กำลังจะไปอะเจห์เพราะได้ทุนปัญญาชนสาธารณะ (API) อยากไปศึกษาชุมชนมุสลิมในประเทศอื่นๆ บ้างก่อนจะไปกลองสมัครเป็นอาจารย์ มหาวิทยาลัยก็รับ รู้สึกดีใจ เพราะอยู่กรุงเทพไกลมากและไม่เคยสบายใจเลยเวลาที่ข่าวออกมาแต่ละครั้ง ก็เลยมาเป็นอาจารย์ได้ครึ่งเทอม แล้วไปทำวิจัยที่อินโดฯ อีก 6 เดือน ลดลงจากเดิมที่ตั้งใจไป 1 ปี”

แม้อลิสจะเป็นอาจารย์ แต่เธอมีบทบาทมากกว่านั้น ด้วยบุคลิกส่วนตัว ประสพการณ์การทำงาน ความสนใจประเด็นทางสังคมและปัญหาชายขอบ เธอบอกว่า “ถ้าไม่มาอยู่ที่นี้ก็คงไปอยู่กับเพื่อนที่เดือดร้อนที่อื่น เช่น ภาคเหนือมีปัญหาเรื่องป่าและชาติพันธุ์ หรือไม่ก็ไปอีสาน ไปช่วยเพื่อนเรื่องเขื่อนปากมูล” นอกจากนี้ เธอยังร่วมเผชิญกับสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้น เธอจึงเป็นทั้งเพื่อน พี่น้อง เครือญาติ และ “บรรเทาสาธารณภัย” แก่นักศึกษา และทุกคนที่ได้ร่วมงานด้วย

“ติสสองติสสามนักศึกษามีปัญหา สถานการณ์ปัจจุบันไม่มีใครช่วยใครหรอก ต้องรอเข้า มีนักศึกษาโทรฯ มาบอกว่าพ่อขับรถตกคูตอนติสสอง ไม่มีใครไปช่วย เราเกณฑ์เด็กจำนวนหนึ่งออกไปช่วยกัน เด็กนักศึกษาตกเลือดตอนติสสองในหอพัก แท้งลูกตามธรรมชาติ โทรฯ หาเราก็อพาไปส่งโรงพยาบาล ทั้งที่แม่ห้ามเราไว้ทุกครั้ง แต่ไม่ค่อยได้ผลหรอก (หัวเราะ) พลั่ม่ายรถชนตรงมาeweมาวี่ที่เดียวกับลูกศิษย์เคยถูกยิงเสียชีวิต เราก็อเหยียบมิดไปหาทันที อยู่ที่นี่มีเรื่องแบบนี้เยอะมาก ทำให้รู้สึกเครียด แต่มันไม่คิดถึงอันตราย ไม่ช่วยก็ไม่ได้ สถานการณ์ความไม่สงบที่นี้ทำให้เด็กและผู้คนอยู่กันอย่างน่าสงสาร”

เนื่องจากการเรียนในแผนกพัฒนาสังคม นักศึกษาควรได้ลงพื้นที่สัมผัสกับชีวิตและสังคม เพื่อให้เห็นสภาพความเป็นจริงเพื่อนำไปสู่ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ถึงการพัฒนาที่เหมาะสมต่อชุมชน และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ แต่เมื่อเกิดสถานการณ์ความไม่สงบ การลงฝึกภาคสนามเช่นที่เคยปฏิบัติมาต้องถูกระงับไป เพื่อความปลอดภัยของนักศึกษา อย่างไรก็ตามเป็นโชคดีของนักศึกษาที่อาจารย์อลิสยังพาไปได้บ้าง

“เด็กเอกพัฒนาพวกนี้บางคนเท่าที่เคยคุยรู้สึกว่าคุณเองมีปมด้อยว่าเข้าคณะอื่น

ไม่ได้ต้องเข้าพัฒนาสังคม แต่บางคนก็ตั้งใจเลือกเอกพัฒนาสังคมเป็นอันดับหนึ่ง เพื่อให้เขาเข้าใจว่าวิชาพัฒนาสังคมสำคัญอย่างไร ประสบการณ์หลักจะต้องได้จากการฝึกงานภาคสนาม ก่อนเกิดสถานการณ์ความไม่สงบมีวิชาที่เป็นวิชาบังคับ ให้นักศึกษาไปอยู่ร่วมกับชาวบ้านในชุมชนเพื่อฝึกให้เด็กเข้าใจวิถีชุมชน แต่ปัจจุบันมีปัญหาเพราะทางมหา'ลัยห่วงความปลอดภัย เราเลยพาไปนอกพื้นที่”

เมื่อไม่ได้รับการสนับสนุนจากทางมหาวิทยาลัย การสร้างเสริมประสบการณ์จึงต้องควักเงินของอาจารย์และลูกศิษย์ลงขันกัน แต่ผลที่ได้คุ้มค่าอย่างยิ่ง

“เราออกเงินให้ส่วนใหญ่ และส่วนหนึ่งนักศึกษาช่วยออกเอง ไม่บังคับแต่ส่วนใหญ่อยากไปเพราะบางคนไม่เคยไปไหนไกลๆ จาก 3 จังหวัด การไปก็เช่ารถบัสดันไป ปีนั่นไปอยุธยา เด็กตื่นเต้นมากที่ได้เจอกับมุสลิมที่พูดมลายูไม่ได้ ถึงแม้ว่าในอดีตมีรากเหง้าเป็นเขลมาจาจากปัตตานีและภาคใต้ ไปดูงานที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดให้เขาได้เห็นการพัฒนาของจริง การพัฒนาที่มีหลากหลายมุมมีทั้งผลบวกและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากด้วย ดังนั้นเขาจะเป็นนักพัฒนาที่เสนอแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมต่อชุมชน และเน้นการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญ”

จากการทำงาน อธิสาพบปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักศึกษา ซึ่งปัญหาหลักๆ ตอนนั้นคือ ผลการเรียนที่อ่อนมาก เมื่อขึ้นชั้นปีที่สอง เด็กนักศึกษาจะหายออกไปจากระบบกว่าครึ่ง เธอเคยเสนอเอกสารทางมหาวิทยาลัยเพื่อพิจารณาปรับหลักสูตรเป็นระดับอนุปริญญา ให้นักศึกษาที่เรียนอ่อนอย่างน้อยยังได้วุฒิบางอย่าง ซึ่งเป็นรูปแบบที่ได้ผลดีในประเทศอินโดนีเซีย แต่เรื่องก็เงียบไป

“ได้แนวคิดนี้มาจากอะเจห์ ในประเศอินโดนีเซีย ซึ่งมีปัญหาความขัดแย้งมากกว่า 30 ปี ตอนทำวิจัยในอะเจห์ไปอยู่กับนักศึกษาในมหาวิทยาลัย Syiah Kuala ซึ่งมหาวิทยาลัยประสบปัญหาเช่นเดียวกันกับภาคใต้เหมือนกัน คือ ก่อนมีความขัดแย้งมีนักศึกษาจากหลายจังหวัดทั่วอินโดนีเซียมาเรียน แต่พอมีเหตุการณ์ความรุนแรง นักศึกษาที่เรียนเก่งก็ไม่มาเรียน แต่ส่วนหนึ่งก็ทำให้คนอะเจห์ซึ่งเป็นคนท้องถิ่นมีโอกาสเรียนมากขึ้น นอกจากนี้ ปัญหาเรื่องผลการเรียนอ่อน ทางมหาวิทยาลัยก็เลยต้องมีหลักสูตรการสอบเข้าอีกรูปแบบหนึ่ง คือ เปิดรับนักศึกษาที่ไม่สามารถสอบเข้าได้ในช่วง

เวลาปกติ ให้มาสอบใหม่ในระดับอนุปริญญา แล้วถ้าหากว่านักศึกษามีผลการเรียนตั้งแต่ 3.5 ขึ้นไป จะสามารถเลื่อนชั้นไปเรียนในระดับปริญญาตรีได้ แก้ปัญหาเด็กเรียนอ่อนต้อง ถูกรีไทร์ตอนปี 3 และปี 4 หรือยังได้วุฒินุปริญญาติดตัวไป”

นอกจากการเรียนการสอนตามหน้าที่ในมหาวิทยาลัยแล้ว อลิสายังเป็นแรงงานที่ เรียกว่า “กรรมกรวิชาการ” อีกด้วย

“ตอนนี้ภาคใต้มีงานวิจัยให้ชาวบ้านทำเยอะมาก โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ ปฏิสัมพันธ์ของคนต่างวัฒนธรรมต่างศาสนา และประเด็นด้านการพัฒนา เราก็เข้าไป ช่วยวิเคราะห์ให้ บางโครงการขอให้อยู่ในประเด็นต่างๆ เช่น งานวิจัย การออกแบบ สอบถาม ถอดบทเรียน เป็นคณะกรรมการกองทุนการศึกษาและกองทุนอาชีพ ฯลฯ บางโครงการเงินน้อยหรือไม่มีเงิน แต่อยากให้อยู่ เราก็ช่วย ได้เงินบ้าง ไม่ได้บ้าง ก็ ไม่เป็นไร เราคิดว่าเป็นกลับมาทำงานรับใช้บ้านของตน เรื่องเงินจึงไม่ใช่เรื่องใหญ่”

อลิสานั่นว่า ผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญของงานวิจัย ต้องได้ประโยชน์แก่ชาวบ้าน เปิด ให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วม

“ผลของการวิเคราะห์ก็ได้รับการตอบรับที่ดีจากชาวบ้าน เพราะใช้กระบวนการมี ส่วนร่วมทุกขั้นตอน เวลาเขียนก็จะใช้ภาษาที่อ่านให้่ง่ายที่สุด ทุกประเด็นสำคัญเท่ากันหมด จะต้องไม่ตกหล่น และที่สำคัญเมื่อเขียนเสร็จแล้วจะส่งคืนให้กับชาวบ้านเพื่อตรวจสอบว่า เป็นการวิเคราะห์ที่ถูกต้องหรือไม่ เพราะบางประเด็นเป็นเรื่องละเอียดอ่อน เขาเล่าให้ฟัง เจๆ แต่ยังไม่อยากให้ออกสู่สาธารณะ หรือเรื่องบางเรื่องเราเห็นว่าเป็นประเด็นที่ดี ก็ต้องใช้ภาษาที่เจ้าของเรื่องยอมรับให้ได้ แต่ก็เหนื่อยมากเหมือนกัน เพราะการให้ความ เอาใจใส่กับทุกๆ ขั้นตอนทำให้ต้องใช้เวลามาก เหมือนกับการช่างตีทอง ที่ต้องใช้ความ ประณีตในการทำงาน”

ตั้งแต่ตอนเรียนปริญญาโทเมื่อปี 2541 อลิสาให้ความสนใจประเด็นเกี่ยวกับมุสลิม และวัฒนธรรมของภาคใต้มาโดยตลอด และทำวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตเรื่อง “ความ สำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของมุสลิมในชุมชนรือเสาะ” ประกอบกับประสบการณ์ ที่ได้จากภาคสนามที่อะเจห์ การเป็นอาจารย์ และการทำงานวิจัยในพื้นที่ ทำให้เห็น ประเด็นเปรียบเทียบที่น่าสนใจเกี่ยวกับสังคมและชุมชนมุสลิมมากมาย ตอนนี้ก็ริเริ่มโครง

การเล็กๆ ที่เกี่ยวข้องกับเขาวนกับการสื่อสารเพื่อสันติภาพ และอีกหลายเรื่องที่จะ
ขับเคลื่อนต่อไป

แต่ไม่ว่าจะสำเร็จหรือล้มเหลว อลิซาบอกว่า “รู้สึกดีที่ได้ทำ ถ้าเรามีโอกาสที่
จะทำ ก็จะทำต่อไป เรารู้ว่าเราทำดี แม้จะไม่มีใครเห็นก็ตาม โดยเฉพาะประเด็นที่
เกี่ยวข้องกับเขาวน เพราะในท้ายที่สุด เขาจะเป็นกำลังสำคัญที่จะต้องดูแลชุมชนและ
แก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดสันติภาพด้วยตัวของเขาเอง”

กัลยา จันทศรี
ใจเกลี้ยง เลี้ยงใจกัน

สัมภาษณ์/เรียบเรียง : จิตต์ปภัสตร์ บัตรประโคน

“

คนอื่น ๆ จากที่เคยเรารักใคร่กันเต็มร้อย พอเกิดเหตุการณ์ คนที่ถูก
ทำร้ายก็รักกันลดลงเหลือห้าสิบ...แต่เราไม่รู้สึกรูปแบบนั้นนะ ต้องทำใจ
ไม่หวาดระแวง ทำให้เราสบายใจ ...ทุกวันนี้ก็เหมือนเดิม

”

๙ อยู่มานานตั้งแต่บรรพบุรุษ เกิดมาก็เห็นปู่ย่าอยู่ที่นี่” กัลยา จันทรศรี วัย 63 ปี

ย้อนอดีตความผูกพันที่มีต่อหมู่บ้านเนินงาม อ.รามัน จ.ยะลา อย่างยาวนานจนสามารถใช้ภาษามลายูได้อย่างคล่องแคล่ว แม้ว่าจะเป็นชาวพุทธกลุ่มน้อยท่ามกลางเพื่อนบ้านชาวอิสลาม แต่นั่นไม่ได้ทำให้เธอรู้สึกหวาดกลัวจนอยากละทิ้งแผ่นดินเกิดไปอยู่ที่อื่นเหมือนอีกหลายครอบครัวชาวพุทธ ตรงกันข้ามกลับยังคงใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเหมือนที่เคยเป็นมาในอดีตอย่างไม่รู้สึกละแวกแตกต่าง พิสูจน์ได้จากปัจจุบันเธอได้รับเลือกเป็นประธานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นชาวไทยพุทธหนึ่งเดียวเท่านั้น

“เราสบายใจ บริสุทธิใจ อยู่กับเขาได้ เป็นไทยพุทธคนเดียว แต่เป็นหัวหน้า เพราะเขานับถือ มีอะไรกินด้วยกัน เรารู้ว่าประเพณีของเขาเป็นแบบไหน”

ศูนย์แห่งนี้เป็นแหล่งเรียนรู้การใช้วิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) เน้นการพึ่งพาตนเองด้วยการปลูกพืชผักสวนครัว ไม่ต้องซื้อกินให้เปลืองเงิน แลกผักที่นี้จึงเต็มไปด้วยผักหลายชนิด เพื่อให้สมาชิกได้ทดลองปลูก ผลผลิตที่ได้จัดสรรแบ่งกันไป ส่วนที่เหลือจากกินค่อยนำไปขายสร้างรายได้อีกต่อหนึ่ง โดยเงินที่ได้จะนำมารวมเป็นกองทุนเพื่อซื้อเมล็ดพันธุ์สำหรับปลูกรุ่นต่อไป

“ปลูกผักเป็นตัวอย่างให้ชุมชนนำไปทำที่บ้าน จากเสียงบ่นว่ายากจน ก็นำแนวเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงมาแก้ไขปัญหา วิธีการฝึกอบรมมีทั้งบรรยายและปฏิบัติ ไม่ใช่แค่เรื่องการปลูกผักเท่านั้น แต่ยังสอนทำบัญชีรายรับรายจ่าย เช่น เคยซื้อกระเพรา 5 บาท เมื่อไม่ต้องซื้อเอาไปหยอดกระปุกออมสินไว้ แล้วมารวมว่าได้เงินเท่าไร ที่ดินตรงนี้เหมือนเป็นครอบครัวหนึ่ง แบ่งพื้นที่ปลูกผัก เลี้ยงปลาในบ่อปลาเล็กๆ มีผักอย่างละนิด ช่วยลดค่าใช้จ่าย ไม่ต้องซื้อ”

สมาชิกของศูนย์ฯ ทั้งหมดเป็นชาวมุสลิมที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบ และผู้ที่มีฐานะลำบากยากจน ซึ่งแต่ละคนจะได้รับค่าตอบแทนคนละ 4,500 บาท ต่อเดือน ภายใต้การดูแลของกัลยาซึ่งเป็นชาวบ้านตัวอย่างที่ใช้ชีวิตอยู่อย่างพอเพียงด้วยบุคลิกเป็นความเป็นคนชอบเรียนรู้ ทั้งจากตำรา การสังเกต และการลงมือทดลองจากต้นไม้และพืชผักเต็มสวนในบ้าน กัลยาจึงได้รับการยอมรับเลือกให้เป็นประธาน

ศุณย์ฯ แห่งนี้

“เราขอถ่ายทอดความรู้ อยากให้เขาได้เอาไปทำที่บ้านกันต่อ เป็นหัวหน้าต้องคิดวางแผน และเตรียมการทุกอย่าง สมาชิกจะรับฟังและทำตามคำสั่ง ถ้าไม่สั่ง เขาก็ทำไม่เป็น เคยไปอบรมที่พัทลุงด้วยกัน สิ่งงานให้เขาแยกต้นพริกลงถุง กลับมาปรากฏว่าตายเรียบ เพราะผสมดินไม่ได้ส่วน และต้นพริกยังเล็กเกินไป ต้องมาเริ่มสอนกันใหม่ที่ละชั้น”

การต้องสอนอย่างละเอียด บอกทุกขั้นตอน และต้องเจอกับการทำผิดซ้ำๆ ทำให้บางครั้งหญิงสูงวัยผู้เริ่มรู้สึกท้อแท้เช่นกัน

“ร่างกายยังทำไหว แต่มั่นเหนียวใจ เหมือนสอนเปิดให้ชันไก่อ สอนทุกอย่าง สอนวันนี้ทำได้แล้ว พรุ่งนี้ลืม แม่แต่ของใช้ จอบ เสียม หมวก พลั่ว ไข้ตรงไหน ทั้งตรงนั้นเราเป็นหัวหน้าที่เป็นตั้งแต่ภารโรงคอยเก็บกวาด จนถึงสอนทุกอย่าง เวลาที่ประชุมกันขอให้เก็บของใช้เป็นที่ เวลาหายก็รู้ และเป็นระเบียบ พูดไปก็เหมือนเดิม พูดยากมากจนเราเหนื่อย”

ในความคิดเห็นของกัลยา โครงการที่นำเข้ามาในชุมชน จะประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับความตั้งใจและเอาจริงเอาจังของสมาชิก รวมถึงการสนับสนุนของผู้นำด้วย

“ถ้าผู้นำท้องถิ่นไม่สนับสนุนก็กันไปไม่ได้ เหมือนดำนํ้าพริกละลายแม่น้ำ ยิ่งสามจังหวัดงบประมาณลงมาเยอะ ถ้าบริหารจัดการไม่เป็นจะเสียมากกว่าได้ เช่น ขอเงินทำปุ๋ยหมัก คนรับเงินสนับสนุนเอาไปซื้อเครื่องอบทำปุ๋ย แต่ไม่มีใบเสร็จ ไม่มีเงินเหลือทำโรงเรือน ไปดูงานก็ไม่ได้ เงินหมด มันเกิดการเอาเปรียบกันขึ้น”

โครงการประเภทหนึ่งซึ่งเป็นที่นิยมดำเนินการ แต่กลับได้ผลน้อยในความคิดเห็นของเธอคือการพาไปเที่ยวเพื่อสร้างความสมานฉันท์

“มีคนพาทัวร์ไปต่างจังหวัด ให้เราพาผู้ได้รับผลกระทบในหมู่บ้านที่เป็นคนไทยพุทธไป กลับมาท้อใจ เราอุตส่าห์พาไป แทนที่เขาจะไปอยู่กับกลุ่มใหญ่ ไปหาคนกึ่งหันหน้าหาคน คอยกันอยู่หาคนนั้น ไม่ได้มีการแลกเปลี่ยนกับคนอื่นเลย ไม่ไปอีกแล้วแบบนี้”

ผลกระทบจากเหตุการณ์คนพุทธในหมู่บ้านถูกทำร้ายทั้งชาวบ้านและเจ้าหน้าที่รัฐหลายคนทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านต่างศาสนาเปลี่ยนแปลงไป จนเธอสัมผัสได้

ถึงความไม่เหมือนเดิม

“คนอื่น ๆ จากที่เคยเรารักใคร่กันเต็มร้อย พอเกิดเหตุการณ์ คนที่ถูกทำร้ายก็รักกันลดลงเหลือห้าสิบ แม้ว่าจะคุยกันปกติ แต่ก็ไม่จริงใจ ยังมีความหวาดระแวงกันอยู่ แต่เราไม่รู้ลึกแบบนั้นนะ ต้องทำใจไม่หวาดระแวง ทำให้เราสบายใจ เคยทำอะไร ทำไปอย่างนั้น ตอนเย็นเคยนั่งคุยกันที่บ้าน ทุกวันนี้ก็เหมือนเดิม”

“เราอยู่ได้กับทั้งพุทธ-มุสลิม ที่หมู่บ้านคนไทยพุทธโดนแปดคน แต่เรายังอยู่ได้ เพราะเราศึกษาหาข้อมูลว่ามีสาเหตุมาอย่างไร จะไปเหมารวมว่าคนทำเป็นมุสลิม บอกว่าเขาเป็นคนไม่ดีทั้งหมดไม่ได้ ต้องดูการกระทำ การวางตัวของเรากับ การอยู่ก็ต้องเอื้ออาทรกับเขา ไม่แบ่งพุทธ-มุสลิม จะไปว่ามุสลิมร้ายไม่ได้”

ขณะที่หลายคนรักษาระยะห่างกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพราะเกรงว่าจะตกเป็นเป้าหมายของกลุ่มผู้ก่อการ แต่กลับกลายมีความใกล้ชิดกับคนกลุ่มนี้ เพราะรู้สึกเหมือนกับลูกหลาน

“ช่วงเหตุการณ์ความไม่สงบมีทหารเข้ามาประจำการ เลย์เปิดบ้านขายของ อะไรที่เขาหาซื้อไม่ได้ จะหามาไว้ให้ เราบริสุทธิ์ใจ ถือว่าทหารมาปกป้องเรา พวกเขามาจากถิ่นอื่น พลัดบ้านไกลจากภาคอีสาน ภาคเหนือ อยู่กันเหมือนกับลูกหลานที่ต้องคอยดูแลกัน เจอกันก็ถามสารทุกข์สุกดิบ แต่ถ้าเขามาถามว่าใครเป็นโจร เราก็ไม่รู้ ให้ทำตัวเสมอต้นเสมอปลาย เทียบปากมากพูดไปไม่ดี เขาว่าที่นี่มีคนไทยพุทธเอื้อเพื่อเขาก็มีแค่เราคนเดียว ติดต่อกับคนอื่นเขาไม่ค่อยจะพูด แต่เราคุยด้วยเป็นกันเอง ไม่ว่าจะเป็นทหาร ตำรวจ คนต่างถิ่นมา เราก็ต้องดูแล เป็นเพื่อนคอยปรับทุกข์”

เจ้าหน้าที่ทหารไม่ใช่มีแต่ไทยพุทธเท่านั้นที่ได้รับความเอื้อเฟื้อจากหญิงวัยเกษียณ แต่เจ้าหน้าที่อิสลามก็ได้รับการดูแลเช่นกัน

“ทหารชุดก่อนมีคนอิสลามด้วย ช่วงเทศกาลเดือนสิบ ตรงกับรายของเขา แต่เขาไม่ได้กลับบ้าน เราทำของจะไปวัด เขาเห็นแล้วหิว อยากจะกิน เราบอกว่าให้รอเดี๋ยว จะทำให้ใหม่สำหรับเขา มีอะไรแบ่งให้กินตลอด ตอนที่ต้องย้ายไป ทหารอิสลามตัวใหญ่ๆ เขากอดเราร้องไห้โฮเลย”

แม้ว่าการเป็นไทยพุทธจำนวนน้อยและใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่รัฐ ทำให้กลายกลายเป็นกลุ่มเสี่ยง แต่เธอก็มิได้หวั่นไหว หรือหวาดกลัวแต่อย่างใด

“ทำให้ใจให้เกลี้ยง อย่าไปเครียด พวกที่โดน (ทำร้าย) วิเคราะห์ได้ว่าสาเหตุมาจากอะไร ถ้าเป็นข้าราชการไม่ถูกกับแนวร่วม ส่วนชาวบ้านธรรมดาที่โดนไปก็มีสาเหตุ เรา จะรู้ บางอย่างก็เป็นเรื่องส่วนตัว มีที่มาที่ไปของมัน น้องชายถูกทำร้าย แต่ไม่เสียชีวิต เราเตือนแล้ว บอกให้รู้จักวางตัวดีๆ เพราะคนนี้เขาขายเหล้าขายเบียร์”

บ้านเรือนของคนไทยพุทธในปัจจุบันลดลงเหลือยี่สิบสองหลัง และมีแนวโน้มจะลดลงอีก ส่วนใหญ่คนที่เหลืออยู่จะเป็นคนแก่กับเด็ก บ้านไหนมีลูกหลานเป็นข้าราชการจะ ไปอยู่กันในเมือง ไม่เว้นแม้แต่ลูกสาวลูกชายของเธอที่ออกไปทำมาหากินไกลจากหมู่บ้าน โดยเฉพาะลูกชายสองคนที่เป็นทหาร ได้รับการขอร้องจากผู้เป็นแม่ว่า ที่นี้อันตรายเกินกว่า จะมาประจำการ

“ลูกชายเป็นทหาร ห่วงลูก เพราะเจ้าหน้าที่รัฐเป็นเป้าแน่นอนอยู่แล้ว บอกลูกชาย ว่าถ้าหน่วยให้มาประจำ ขอไปที่อื่นนอกพื้นที่ดีกว่า บ้านอื่นเขาก็ไม่ให้กลับมา เหลือแต่คนแก่ที่ลูกหลานส่งเงินมาให้ใช้ พวกที่ยังอยู่คือไม่รู้ว่าจะไปไหน”

ท่ามกลางสถานการณ์ที่ยากจะคาดเดาถึงจุดสิ้นสุดความรุนแรง เธอจึงกังวลใจว่า ความสัมพันธ์ระหว่างไทยพุทธและมุสลิมที่ผูกพันมานานหลายชั่วอายุคนในหมู่บ้านแห่งนี้ อาจจางหายไปไม่นานเช่นเดียวกับเสียงกระซิบแผ่วเบาที่เกือบหายไปในลำคอของเธอ เมื่อเอ่ยถึงเรื่องนี้

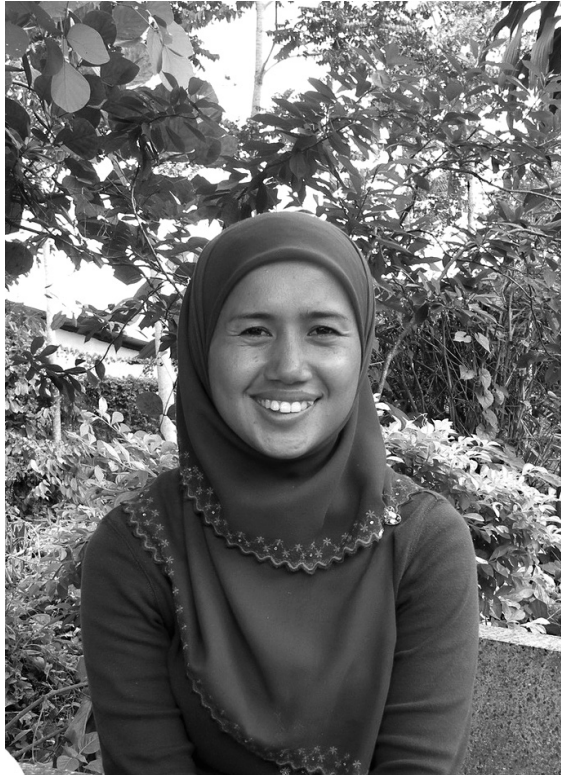
“หมดคนรุ่นนี้ก็คงไม่มีใครอยู่ที่นี้อีกแล้ว”

๙๙ ปัทมา หีมมิหน๊ะ ๙๙

เสียงเพรียกหาแสงหิ่งห้อย

สัมภาษณ์ : งามศุภร์ รัตนเสถียร

เรียงเรียง : วันดี สันติวุฒิเมธี

“

เราอยากสู้ เราไม่ได้นั่งรอความหวัง เพราะรอไปก็ไม่มีประโยชน์
ถ้าเทียบกับคนอื่น เหมือนสิ่งที่เราโดนยังน้อยเทียบไม่ได้ทางอื่น
...อยากช่วยคนที่ลำบาก ไม่อยากให้คนอื่นมาตกนรกแบบเรา

”

▼ ‘แนวร่วม’ คำนี้มีความหมายอย่างไร บัทมา ทิมมิทนี๊ะ หญิงสาววัย 34 ปี

ไม่เคยเข้าใจมาก่อน จนกระทั่งชีวิตแต่งงานเพียงแค่สองเดือนของเธอต้องเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิงเพียงเพราะสามีถูกกล่าวหาว่าเป็น “แนวร่วม” เธอจึงได้รู้ซึ่งถึงคำนิยามที่ทำให้เธอทั้งเจ็บปวดและตั้งคำถามกับมันไปพร้อมๆ กัน

“พอแฟนถูกจับจึงเริ่มศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้มากขึ้น อยากรู้แนวร่วมมีจริงไหม อ่านหนังสือที่เกี่ยวข้องกับแนวร่วมต่างๆ เพราะเราไม่รู้ว่าแนวร่วมเป็นยังไง”

บัทมา เกิดที่อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา เป็นลูกสาวคนเล็กของบ้านและเป็นน้องเล็กของพี่สาวอีกสี่คน พ่อแม่จึงค่อนข้างตามใจ ชีวิตวัยเด็กอาศัยอยู่กับครอบครัวในบ้านพักครูโรงเรียนประถมจึงไม่ค่อยมีโอกาสปะทะสังสรรค์กับคนอื่นในชุมชนทำให้พูดภาษาอังกฤษไม่ได้ ประกอบกับทางบ้านมีความรู้เกี่ยวกับศาสนาค่อนข้างน้อยเพราะไม่ได้เรียนศาสนาและอัลกุรอาน หลังจากจบชั้นประถม 6 ได้ย้ายออกไปใช้ชีวิตอยู่ที่จังหวัดอื่น

แม้ว่าพ่อจะจากไปตั้งแต่อายุ 5 ขวบ แต่แม่ซึ่งจบเพียงอนุปริญญาและมีรายได้ค่อนข้างต่ำกลับดิ้นรนส่งลูกทุกคนจนเรียนจบปริญญาตรี โดยตัวเธอเรียนจบจากภาควิชาวนผลิตภัณฑ์ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ในช่วงวัยเรียนบัทมาไม่ได้ยุ่งเกี่ยวทำกิจกรรมอะไรเลย มุ่งหน้าเรียนหนังสือให้จบเพียงอย่างเดียว หลังจากเรียนจบ เธอเริ่มต้นทำงานในฐานะลูกจ้างของกรมป่าไม้ แต่ด้วยความคิดถึงแม่ เธอจึงทำอยู่ได้ไม่นานก็ตัดสินใจกลับมาทำงานในโรงงานใกล้บ้าน หลังจากทำอยู่ห้าปีเธอก็เริ่มเบื่อ จึงร่วมกันลงทุนเปิดร้านซ่อมรถกับพี่สาวจนได้พบกับแฟนหนุ่มจากหมู่บ้านเปียน ตำบลเปียน อำเภอสะบ้าย้อย ด้วยเพราะเขามีความรู้ทางศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี จึงเป็นความหวังให้กับครอบครัวของเธอได้เข้าใจศาสนามากขึ้น แต่ยังไม่ทันที่เธอจะได้ลิ้มรสความหอมหวานจากช่วงเวลาดีมน้ำผึ้งพระจันทร์เหมือนคู่แต่งงานทั่วไป สิ่งที่ไม่คาดฝันก็เกิดขึ้นเมื่อสามีถูกตั้งข้อหาว่าเป็นแนวร่วม

“แฟนถูกจับเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2551 วันนั้นเราทำอะไรไม่ถูก ได้แต่ยืนเกาะลูกกรง ร้องไห้อย่างเดียว ตำรวจไม่เข้าใจสงสัยว่ามายืนเกาะลูกกรงร้องไห้ทำไม บางทีก็พูดจาไม่ติดบอกว่าทางบ้านไม่รู้หรือว่าลูกตนเองเป็นแนวร่วม พูดเหมือนกับว่าครอบครัวของเราโง่

“เราอยู่ด้วยกันตลอด ถ้าคนเป็นแนวร่วมจะต้องมีพิธีให้เห็น เช่น เขาต้องหายไป ปฏิบัติงานหรือประชุมบ้าง แต่เขาไม่ได้หายไปไหนเลย เขาทำงานและอยู่ด้วยกันกับเราตลอด หรือไม่ก็ไปบ้านแม่ แล้วก็กลับบ้าน ไม่เคยออกไปไหนเลย”

หลังจากสามีของเธอถูกจับ ชีวิตก็เริ่มตกต่ำจนถึงขีดสุดและยังไม่มีวี่แววว่าจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ความฝันอยากได้ชีวิตธรรมดาที่เคยปกติสุขกลับคืนมาจึงดูเหมือนยังอยู่อีกไกลแสนไกล

“เราอยากอยู่ปกติ เหมือนเมื่อก่อนที่ไปไหนมาไหนได้โดยไม่ต้องมีใครจับตามอง อยากอยู่แบบมีความสุข ทำงานเก็บเงินไปเที่ยวกันบ้าง อยากเก็บเงินให้แม่ไปทำพิธีฮัจญ์บ้าง เมื่อก่อนไม่ต้องรับผิดชอบอะไร มันเทียบไม่ได้กับตอนนี้ ชีวิตมันพลิกผันไม่เหลือความสุขอีกแล้ว

“พอไปตลาดคนก็จะพูดว่า ถ้าแกล้างอัดฉีดเป็นแนวร่วม คนก็เลยไม่กล้ามาใช้บริการที่อุ้งของเรา โดยเฉพาะคนไทยไม่กล้ามาเลย เพราะเขากลัว ยิ่งตำรวจในโรงพักไปบอกว่าสามีเป็นแนวร่วมหนักดีมาจากปัตตานี คนก็ยิ่งเชื่ออีก

“มันเจ็บปวดเหมือนตัวเองตกอยู่ในนรก บางทีคนที่อยู่ข้างในยังไม่ทุกข์ทรมานเท่ากับคนที่อยู่ข้างนอก เราเคยคิดว่าถ้าเขาตายอาจดีกว่าอยู่เพราะเราจะได้ทำมาหากินเป็นเรื่องเป็นราว แต่นี่ทำงานอาทิตยหนึ่ง เราต้องเก็บเงินไปเยี่ยมเขา คำนำนันรถคันหนึ่งซื้อของกินไปเยี่ยมเขาอีกคันหนึ่ง เพราะเขาอยู่ร่วมกันหลายคน สองพันบาทกับแคสสินาที่ให้เราไปคุยผ่านกระจก มันไม่คุ้มเลย ก็ลองคิดดู เวลาไปเยี่ยมทุกอาทิตย์สองพันเดือนหนึ่งก็แปดพัน เราต้องทำงานหนักขนาดไหนที่จะไปเยี่ยมเขา”

ถึงแม้การไปเยี่ยมสามีแต่ละครั้งจะใช้เวลาจำนวนไม่น้อยและทำให้เธอต้องทำงานหนักมากขึ้นเพื่อให้รายได้เพียงพอกับรายจ่าย แต่เธอก็ไม่เคยปล่อยให้สามีรู้สึกโดดเดี่ยวลำพังในคุก

“เราต้องหาเงินเพื่อไปเยี่ยมเขาให้ได้ ต้องไปเป็นกำลังใจให้เขา ถ้าไม่เจอเรา เขาก็ไม่สบายใจ เขาเองก็กังวลไม่รู้ว่าจะอนาคตจะเป็นยังไง เราเองก็ต้องเจอทั้งปัญหาล้างคมรอบข้างและเศรษฐกิจ”

ปัทมาเคยพยายามเดินทางไปติดต่อกับผู้มีอำนาจและหน่วยงานต่างๆ เพื่อเรียกร้อง

หาความยุติธรรมให้กับครอบครัวของเธอ แต่ก็ต้องคว้าน้ำเหลวมาตลอด

“รัฐบาลไม่ได้ให้ความช่วยเหลือคนอย่างเรา เขาบอกว่าไปช่วยทำไมพวกโจร
เมียโจร เขาช่วยเฉพาะพวกเจ้าหน้าที่ ไม่ใช่ชาวบ้านตาสีตาสา เคยไปเจอรองผู้ว่า
จังหวัดยะลา ก็โยนเรื่องไปให้ ศอ.บต. พอไปหา ศอ.บต. ก็โยนเรื่องไปที่อื่นอีก

“เราเห็นพวกเขาเป็นห่วงในความมืด คิดว่าพวกเขาจะเป็นแสงสว่างให้กับเรา
อย่างน้อยองค์กรใหญ่ๆ ที่ขอเสนอข่าวว่าช่วยเหลือคนได้น่าจะช่วยให้ความยุติธรรม
กับเราได้บ้าง แต่ปรากฏว่า ครั้งแรกเขาก็รับฟัง แต่พอครั้งที่สองบอกว่า เมียแนวร่วม
มาแสดงละครเก่งได้รางวัลออสการ์ มาเรียกร้องความเห็นใจ ตอนนั้นไม่เชื่อเจ้าหน้าที่คนไหน
แล้ว ขนาดส่งหนังสือไปให้พรรคประชาธิปัตย์ และเจอท่านชวน หลีกภัยที่สนามบิน
ท่านก็ให้ส.ส. ในพื้นที่รับเรื่องไป แต่เรื่องก็เงียบหายไปเหมือนเดิม ตอนนั้นไม่รู้ว่าจะลง
กับอะไร หมดหนทางแล้ว รอแค่ขึ้นศาลสู้คดี หวังแค่นั้นเอง หวังเรื่องประกันตัวแต่ก็
ไม่มีใครมาให้หลักทรัพย์ค้ำประกันเพราะเขาก็ไม่ยอมปล่อยตัว”

จนถึงวันนี้ เธอยังไม่เข้าใจว่าแนวร่วมคืออะไร รวมทั้งสโลแกนที่ทหารนำมาใช้ว่า
“เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” แท้จริงแล้วมันมีความหมายว่าอย่างไร เพราะเธอยังคงเชื่อว่า
ข้อมูลที่เจ้าหน้าที่รัฐได้รับเกี่ยวกับสามีของเธอเป็นข้อมูลที่ผิดพลาดเพราะคนที่ทำผิดจริงๆ
ยังไม่ได้ถูกนำตัวมาลงโทษและยังคงกระทำความผิดซ้ำ

“ในเมื่อจับคนในคดีแนวร่วมไม่ได้ก็ไม่ควรจะหาคดีส่วนตัวมาเพื่อจะจับคนนี้ แล้ว
ยึดข้อหาให้เป็นแนวร่วมให้ได้ ส่วนคนที่ยิ่งจริงๆ กลับไม่ถูกจับและยังสามารถไปมาคน
ได้อีก คนที่รับผิดชอบคดีควรจะกระตือรือร้นจับตัวคนผิดมาลงโทษ ต้องออกไปสืบหา
ความจริงในพื้นที่ แต่กลับไม่มีใครลงพื้นที่

“หากต้องการแก้ปัญหาแนวร่วมก็ต้องเรียกมวลชนให้มาอยู่ฝ่ายรัฐบาลให้มากที่สุด
ไม่ใช่บีบให้เขาไปเป็นแนวร่วม หลายคนที่เขาไม่รู้กฎหมาย เขาต้องหนีโดยไม่ได้ทำผิดอะไร
หากเขาหนีเข้าไปอยู่ในป่า เขาจะทำมาหากินอะไร เขาก็ต้องไปอยู่กับแนวร่วม สุดท้าย
เขาก็กลายเป็นแนวร่วมจริงๆ

เป้าหมายยังไม่เข้าใจถึงระบบการหาข่าวและการกล่าวหาแนวร่วมของเจ้าหน้าที่รัฐ

“แล้วอะไรคือแนวร่วม นี่คือนิยามที่ไม่เข้าใจ หากสายข่าวแจ้งมาว่าคนนี้เป็นแนวร่วม

เจ้าหน้าที่ก็บอกว่าคนนี้เป็นแนวร่วมทันทีโดยไม่มีใครคิดทำงานด้วยการไตร่ตรอง เรา มองว่าสายข่าวไม่มีความน่าเชื่อถือ หลายคนติดยา เล่นยา และเป็นพวกขี้ยา แต่พวกนี้ กลับได้รับความน่าเชื่อถือสูงจากเจ้าหน้าที่ ส่วนชาวบ้านถูกมองว่าเป็นพวกไม่น่าคบ ไม่น่าเชื่อถือ”

แม้ว่าจะต้องเผชิญกับภาระหนักหลายด้าน แต่ปีทมาก็ยังพร้อมจะสู้เพื่อเรียกร้อง ความยุติธรรมให้กับครอบครัวของเธอ และเห็นอกเห็นใจผู้ทุกข์ยากมากกว่าเธอ

“เราอยากสู้ เราไม่ได้นั่งรอความหวัง เพราะรอไปก็ไม่มีความหมาย ถ้าเทียบกับ คนอื่น เหมือนสิ่งที่เราโดนยังน้อยเทียบไม่ได้ทางอื่น บางคนมีพี่น้องเจ็ดคน มีผู้ชายสี่คน ถูกจับไปสาม มีเมียมีลูกหลายคนต้องดูแล แล้วผู้หญิงที่ไม่เคยทำงาน บางคนตอนนี้ เริ่มมีอาการทางประสาท เครียด เพราะต้องดูแลลูก แต่เรายังมีเงินเกษียณของแม่ แม้ จะน้อยนิด และเราก็มีอาชีพ อยากช่วยคนที่ลำบาก ไม่อยากให้คนอื่นมาตกนรกแบบเรา โชคดีที่ไม่มีลูกและพอมิทรัพย์สินที่แม่สร้างไว้ แต่คนอื่นไม่มี ยิ่งชาวบ้านทั่วไปเขาไม่มี ความรู้อะไรเลย เราเห็นเขาทุกข์กว่าเราอีก

จามรี อนุรัตน์ สื่อสารเพื่อมิตรภาพ

สัมภาษณ์ : จามสุกร์ รัตนเสถียร

เรียงเรียง : วันดี สันติภูมิเมธิ์

“

วันนี้ไม่ว่าโทรศัพท์สายไหนเข้ามา เราจะเกิดความใส่ใจมากขึ้นว่า...มีสายไหนที่มีความคิดขัดแย้งที่จะนำไปสู่ความรุนแรง ถึงแม้เราไม่สามารถโน้มน้าวใจใครได้ แต่เราขอเพียงให้เขาได้ถูกคิดก็ถือว่าคุ้มแล้ว

”

ท่ามกลางสถานการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การสื่อสารผ่านรายการวิทยุ นับเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะนอกจากจะเปิดพื้นที่ให้ผู้จัดรายการและคนฟังได้พูดคุยกันแล้ว ยังช่วยให้คนในพื้นที่ได้ผ่อนคลายความเครียดจากสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น รวมทั้งความเครียดอื่นๆ ที่ร่ายล้อมอยู่ในชีวิตประจำวัน จามรี อนุรัตน์ หรือ จำ สาวขาวพุทธวัย 45 ปี จากอำเภอเบตง จังหวัดยะลา หัวหน้าฝ่ายข่าวผู้ร่ำหวอดอยู่ในวงการสื่อสารมวลชนอยู่เกือบ 25 ปี ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นนักสื่อสารมวลชนชำนาญการของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดยะลา

ทุกคืนวันจันทร์-ศุกร์ เวลาประมาณ 20.30-21.00 น. คนในพื้นที่จังหวัดยะลา นราธิวาส ปัตตานี สงขลา และมาเลเซีย จะได้ยินเสียงของเธอออกอากาศทางคลื่น FM 92 เมกะเฮิรตซ์ เสน่ห์เสียงที่หวานและนุ่มนวลทำให้ทั้งเด็ก เยาวชนและคนแก่ที่นั่นติดตามรายการของเธอกันงอมแงม แม้แต่เจ้าหน้าที่ทหารและตำรวจก็ยังเป็นแฟนคลับรอฟังรายการของเธอเช่นกัน

หลังเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงปี 2547 ทำให้คนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่ไม่กล้าออกจากบ้านตอนกลางคืน รายการของเธอจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่เปิดพื้นที่ให้คนฟังได้พูดคุยและผ่อนคลายความเครียด

จามรีเล่าถึงรายการที่เธอเป็นผู้ดำเนินรายการว่า “รายการคลื่นไสววิทยิน เป็นรายการสำหรับวัยรุ่น เพื่อช่วยไม่ให้เยาวชนตกเป็นเครื่องมือของแนวร่วม หรือเด็กแนว แต่ไม่เหมือนกับเด็กแนวที่กรุงเทพฯ หรอกนะ เราได้ใช้จิตวิทยามวลชนให้เด็กเข้ามามีความรู้สึกที่ดีกับเรา ด้วยการสื่อสารกับเขา เราสร้างความรู้สึกผูกพันให้เกิดขึ้นเหมือนพี่เหมือนน้อง”

แม้ว่าเธอพูดภาษามลายูไม่ได้ แต่นั่นไม่ใช่อุปสรรคสำคัญ เพราะหากน้องๆ มุสลิมซึ่งพูดภาษาไทยไม่ชัดโทรเข้ามาในรายการ เธอก็สามารถสื่อสารกับเขาได้ เธอยกตัวอย่างว่า “เมื่อเร็วๆ นี้มีเพลงนางฟ้ากับยาพิษดังมาก เด็กๆ ก็บอกว่าขอเพลงนางฟ้ากับน้ำพริก ถึงคนอื่นจะฟังไม่รู้เรื่อง แต่เราก็เข้าใจสิ่งที่เขาต้องการสื่อสาร บางครั้งเด็กๆ จะสอนภาษามลายูให้เราด้วยชื่อเพลง เช่น เพลงฉันรักเธอ ในภาษามลายูก็คือ

‘กาเซะซาฮัง’ เขาสอนให้เราพูดเป็นคำ เราก็ได้เรียนรู้จากเขา จริงๆ แล้วเราไม่ได้คาดหวังว่าจะใช้ภาษาได้ แต่มันเป็นภาษาเพื่อการสื่อสาร”

เธอพูดติดตลกเมื่อพูดถึงรายการตัวเองว่า “มันเหมือนกับรายการดิงตองไร้สาระ แต่เราก็นึกไม่ถึงว่าในความดิงตอง เราก็สามารถดิงให้เขามีส่วนร่วมกับเราได้เหมือนกัน ไม่ใช่เรื่องเฉพาะสถานการณ์เท่านั้น แต่รวมไปถึงเรื่องปัญหาเสพติดด้วย”

น้ำเสียงของหญิงสาวนักจัดรายการวิทยุยามถ่ายทอดถึงงานที่ทำอยู่นับเป็นกระจกสะท้อนให้เห็นว่า เธอมีความสุขและภาคภูมิใจกับสิ่งที่ทำมากมายเพียงใด

“เราสังเกตว่าเวลาออกไปถ่ายทอดนอกสถานที่ หรือมีโอกาสดูไปพบปะชาวบ้าน อย่างเป็นพิธีกร เป็นวิทยากร รู้สึกว่าเราเป็นคนหนึ่งในครอบครัวเขา ซึ่งเอื้อต่อการลงพื้นที่อย่างอบอุ่น เราารู้สึกปลอดภัย เวลาไปสถานที่ซึ่งมีชาวบ้านที่เราไม่เคยรู้จัก อย่างเช่นวันสตรีสากลที่ผ่านมา มีน้องๆ ผู้หญิงมาขอถ่ายรูปและลายเซ็น ไม่นึกว่าในพื้นที่เราจะมีแบบนี้ บางครั้งใครไปไหนก็ซื้อของมาฝาก ชาวบ้านจะเอาของมาให้ รู้สึกว่ามันเป็นภาพของความรู้สึกดีๆ ถึงแม้เราเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ แต่ไม่ได้ทำให้รู้สึกแปลกแยก เหมือนกับเจ้าหน้าที่รัฐจากหน่วยงานอื่นที่มีความรู้สึกแบ่งแยกกับชาวบ้าน เรารู้สึกเป็นน้ำเดียวกับเขา”

สิ่งสำคัญที่ทำให้นักจัดรายการวิทยุคนนี้สามารถมั่งใจชาวบ้านในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ด้มาจากความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีของเธอนั่นเอง

“เราเป็นคนยิ้มเก่ง ยิ้มง่าย มองโลกในแง่ดี ทำให้คนอื่นรู้สึกกล้าเข้ามาใกล้ เหมือนเวลาที่เราไปบรรยายให้กับเด็กๆ เยาวชนทั้งไทยพุทธและมุสลิม เราสังเกตว่าเขากล้าพูดกับเราในเรื่องที่ไม่คิดว่าเขาจะกล้าพูด”

เมื่อถามถึงความแตกต่างระหว่างการจัดรายการวิทยุช่วงก่อนและหลังเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ เธอบอกว่า

“ถ้ามองถึงรูปแบบการโฟนอินมันไม่แตกต่าง แต่วิธีการสื่อสารกับผู้ที่โฟนอินเข้ามาของเราจะเพิ่มความใส่ใจมากขึ้น จากเมื่อก่อนแค่คุยเพื่อให้เขารับรู้สาระและความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเขา แต่ ณ วันนี้ไม่ว่าโทรศัพท์สายไหนเข้ามา เราจะเกิดความใส่ใจมากขึ้นว่ามีสายไหนที่มีปัญหาบ้าง หรือมีความคิดขัดแย้งที่จะนำไปสู่ความรุนแรง

ถึงแม้เราไม่สามารถโน้มน้าวใจใครได้ แต่เราขอเพียงให้เขาได้ถูกคิดก็ถือว่าคุ้มแล้ว”

“ในส่วนของการใช้ภาษาสื่อสารเราก็ต้องระมัดระวังมากขึ้น อย่างเวลาที่เราจะทักทาย เราก็คงไม่ใช่คำว่า สวัสดีค่ะท่านแขกผู้มีเกียรติทั้งหลาย เราจะเลี่ยงมาใช้ สวัสดีค่ะท่านผู้มีเกียรติแทน เพราะถ้ามีคำว่าแขก อาจจะไปกระทบความรู้สึกของผู้ฟังที่เป็นมุสลิม เราก็คงต้องเลี่ยงใช้นี้ ทั้งๆ ที่ก็รู้กันว่าเป็นคำทักทายที่สุภาพ”

เธอได้สะท้อนเหตุการณ์ที่ยืดเยื้อในพื้นที่ผ่านสายตาของเธอและผู้ฟังว่า

“พวกเขายังสะท้อนภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่ สะท้อนภาพชุมชนที่เกิดความระแวงกัน เพราะว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมันค่อยๆ ทำให้ความรู้สึกของเขาเปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อก่อนพวกเขาเคยไปไหนด้วยกัน กินข้าวด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นไทยพุทธและมุสลิม แต่พอเกิดเหตุการณ์ที่ยังไม่มีใครแก้ไขความไม่สงบนี้ได้ ความรำแวนก็ค่อยๆ เพิ่มมากขึ้น ในความรู้สึกของทั้งสองฝ่าย

“แม้ว่าเวลาเจอหน้ากันระหว่างคนไทยพุทธและมุสลิมจะยิ้มแย้มพูดคุยกันได้ แต่ในห้วงลึกที่กันบึ้งเราต่างรู้ซึ่งกันและกันว่า ถ้าพุทธคุยกับพุทธก็จะคุยถึงมุสลิม และถ้ามุสลิมคุยกับมุสลิมก็จะคุยถึงพุทธ ซึ่งมันเป็นความขัดแย้งทางความรู้สึกโดยที่มันค่อยๆ ซึมซับ คือจริงๆ เราไม่ได้โกรธเคืองกัน แต่ด้วยข่าวสารความไม่สงบที่มันเกิดขึ้นในทุกวันนี้ ทำให้มีการวิเคราะห์ข้อมูลที่สงสัยกันว่า เป็นเรื่องแบ่งแยกดินแดนหรือเปล่า จึงทำให้เกิดความรู้สึกแบ่งพรรคแบ่งพวกเกิดขึ้น และพอแบ่งแล้ว มันก็สามารถเห็นได้ชัดเจน เนื่องจากภาพลักษณะภายนอกมีความแตกต่างกันอยู่แล้ว เช่น การแต่งกาย และการคลุมศีรษะของคนมุสลิม ซึ่งเมื่อก่อนเราไม่ได้ใส่ใจ แต่พอมีข้อมูลซึ่งชวนให้คิดต่างฝ่ายต่างก็คิดกันไปในหมู่ของตัวเอง แต่ไม่ได้มานั่งคิดร่วมกัน

“มันเหมือนกีดเซาะสภาพจิตใจมาเรื่อยๆ แล้วประกอบกับมีเหตุการณ์อื่นๆ ที่ไม่ได้รับความรู้สึกที่ดีที่ได้รับการปฏิบัติต่อกัน เช่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐ เมื่อก่อนส่วนใหญ่ก็จะเป็นพุทธ แต่อาจจะมาจากพื้นที่อื่น จึงไม่เข้าใจพื้นที่ เวลาชาวบ้านไปติดต่อก็ใช้ภาษาสื่อสารกันไม่เข้าใจ”

แม้ว่าความรุนแรงยังคงมีอยู่ต่อเนื่องในพื้นที่ แต่ขวัญใจแฟนรายการวิทยุคนนี้ก็ไม่ได้หวั่นไหว และยังคงมีกำลังใจทำงานเพื่อชาวบ้านอยู่เสมอ

“เหตุผลหนึ่งเป็นเพราะว่าเราอยู่ในพื้นที่ รู้ว่าตรงจุดเสี่ยงที่เราไป มันไม่ได้อันตราย และอีกเหตุผลหนึ่งเรามั่นใจว่า งานที่เราทำเป็นประโยชน์ต่อชุมชน มีแต่ช่วยชาวบ้าน เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารเข้าถึงชุมชน เรามีความรู้สึกว่าเราไม่ใช่คุณกรณิของความขัดแย้ง เราไปพบปะกับชาวบ้านเพื่อพูดคุย อย่างเช่นเวลาที่ลงไปถ่ายทอดรายการในหมู่บ้าน เราก็ให้ชาวบ้านซึ่งเป็นผู้นำชุมชน เป็นกำนันผู้ใหญ่บ้าน หรือเป็นชาวบ้านธรรมดาแต่มีบทบาทในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพูดคุย”

อย่างไรก็ตาม ความไม่ประมาทย่อมเป็นสิ่งที่ทุกคนพึงตระหนัก เธอจึงใช้ชีวิตในพื้นที่ที่เสี่ยงด้วยความระมัดระวังเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ

“เราต้องทำตามที่คนอื่น ๆ เขาปฏิบัติกัน อย่างเช่น ช่วงหกโมงเย็นไม่ควรขับรถไปอำเภอยะหา ซึ่งมันทำหายเกินไป”

ด้วยสำนึกรักบ้านเกิดอย่างเต็มเปี่ยมทำให้จามรีเลือกยื่นหยัดทำงานอยู่ที่นี้โดยไม่คิดหนีไปไหน

“เราเป็นคนพื้นที่อยู่แล้ว และมีความรู้สึกที่ว่าถ้าเราไม่ช่วยบ้านเรา แล้วจะรอให้ใครมาช่วย”

เมื่อถูกถามถึงมุมมองที่มีต่อคนนอกที่เข้ามาปฏิบัติงานในพื้นที่ เธอมองว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นที่ผ่านมา คือ การสร้างความไว้วางใจกับชาวบ้านซึ่งเป็นเรื่องต้องใช้เวลา แต่พอชาวบ้านเริ่มไว้วางใจ เจ้าหน้าที่ก็ต้องเปลี่ยนชุดปฏิบัติงานใหม่ และก็ต้องเริ่มสร้างความไว้วางใจกันใหม่อีก วนเวียนเป็นวัฏจักรเช่นนี้ทำให้การแก้ปัญหาไม่ต่อเนื่อง

“ชาวบ้านมักจะบ่นว่า ทหารที่ลงมาเป็นชุดๆ แต่ละหน่วยบางครั้งประจำอยู่ 6 เดือน นานสุด 1 หรือ 2 ปี ในบางครั้งชาวบ้านก็ออกมาเรียกร้องไม่ให้หน่วยทหารย้าย เพราะถ้ามีการย้ายก็ต้องมารู้จักกันใหม่ เรียนรู้พื้นที่ใหม่ เจ้าหน้าที่อาจแค่คิดว่าลงมาปฏิบัติหน้าที่ราชการ แต่หารู้ไม่ว่าสิ่งเหล่านี้สร้างความผูกพันให้กับชาวบ้าน แล้วเกิดความไว้วางใจ ถ้ามีเบาะแสะอะไรเขาก็อยากบอกเจ้าหน้าที่ แต่พอมีการผลัดเปลี่ยนหน่วยใหม่เข้ามา ชาวบ้านก็ไม่ว่าไว้วางใจหรือบอกข้อมูลได้ไหม”

หลาย ๆ คนอาจจะมองความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นวิกฤต แต่จามรีกลับมองเห็นโอกาสใหม่ๆ ในอีกมุมหนึ่งเช่นกัน

“ตอนที่ยังไม่เกิดเหตุการณ์ หลายคนไม่มีวิสัยทัศน์ที่จะให้เด็กเยาวชนของเราได้มีโอกาสออกไปดูโลกภายนอก พอมีเหตุการณ์ก็มีโครงการให้เด็ก ไม่ว่าจะให้เด็กถิ่นนี้ไปอยู่โฮมสเตย์กับชุมชนมุสลิมในพื้นที่อื่น หรือทุนการศึกษาที่ให้เด็กไปเรียนต่อต่างประเทศ ในขณะนี้มีเยอะมาก ซึ่งเมื่อก่อนก็มีอยู่แล้วแต่ไม่ได้เยอะมากเหมือนตอนนี้ หรือโครงการงานอาชีพแม่บ้าน เขาอาจจะเป็นพื้นเพองเล็กๆ ที่ไม่ได้มีบทบาท แต่วิกฤตตรงนี้ทำให้แม่บ้านได้ออกไปดูโลกภายนอก หลังกลับจากการอบรมเขาก็เอาสิ่งที่เรียนรู้ไปสั่งสอนบุตรหลาน”

แม้กระทั่งบทบาทของผู้หญิงก็เปลี่ยนไปเช่นกัน

“เนื่องจากวัฒนธรรมของสังคมมุสลิม ผู้ชายเป็นใหญ่มีอำนาจสูงสุดในบ้าน แต่พอเกิดวิกฤตทำให้ผู้หญิงกลายเป็นหญิงหม้ายและเข้ามามีบทบาทในสังคมมากขึ้น เราจะเห็นชมรมหญิงหม้ายในพื้นที่หลายๆ แห่งออกมารวมกลุ่มสร้างอาชีพ ทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น พลังสตรีที่เกิดขึ้นนี้สามารถทำงานเพื่อชุมชนได้อีกมากมาย”

ในความคิดของเธอ “พลังของผู้หญิงมาจากการปกป้องตามสัญชาตญาณความเป็นเพศแม่ ไม่ว่าลูกจะผิดหรือถูก แม่ต้องปกป้องโดยไม่คำนึงว่าถูกต้องหรือไม่ ผู้หญิงบางคนทำงานเหนื่อยมากกว่าสามี ก็เพื่อต้องการปกป้องคนในครอบครัว กลัวลูกลำบาก ต้องการให้เขาสบาย”

✧ รอชิดะห์ ปูตู ✧
นักข่าวสายเอ็นจีโอ

สัมภาษณ์ : งามสุกร์ รัตนเสถียร

เรียงเรียง : วันดี สันติภูมิเมธิ์

“

เราควรใช้โอกาสนี้ช่วยเหลือสังคมในระดับหนึ่งที่เราทำได้ เราพอใจ
กับสิ่งที่ทำในขณะนี้ อัลเลาะห์ได้ให้สติปัญญาและให้โอกาสมาก
กว่าอีกหลายคน

”

อาจกล่าวได้ว่า อาชีพนักข่าวเปรียบเสมือนนักรบแนวหน้าที่มีปลายปากกาเป็นอาวุธ และพื้นที่ทำข่าวก็คือสนามรบของนักข่าวที่มีตึกความเสี่ยงแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ในแต่ละพื้นที่ เจกเชนกับสถานการณ์ความรุนแรงในภาคใต้ นักข่าวต้องเผชิญกับความเสี่ยงในทุกวินาทีที่ปฏิบัติงานเพื่อนำข้อมูลออกมาเผยแพร่สู่ประชาชนภายนอกให้ได้มากที่สุด

รอชิตะห์ ปูชู อายุ 36 ปี มุสลิมมะห์จากตำบลสะตาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี จัดเป็นนักข่าวมุสลิมหญิงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้รุ่นบุกเบิกและมีประสบการณ์ทำข่าวอย่างโชกโชนผ่านสายตาผู้อ่านหนังสือพิมพ์หลายฉบับตลอดระยะเวลา 17 ปีที่ผ่านมา นอกจากงานข่าวแล้ว เธอยังเป็นนักกิจกรรมทางสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย โดยเป็นอาสาสมัครในโครงการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูป่าชายเลนที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และยังทำงานให้กับโครงการกองทุนชุมชน หรือ กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม มีชื่อย่อภาษาอังกฤษว่า SIF (Social Investment Fund) จนถูกเพื่อนๆ ล้อว่าเป็น ‘นักข่าวสายเอ็นจีโอ’

ในวัยเด็ก เธอจัดเป็นเด็กเรียนเก่งจึงใฝ่ฝันอยากเป็นหมอและพยาบาล แต่เนื่องจากความสูงไม่ถึงและฐานะทางบ้านไม่ดี จึงเบนเข็มไปเรียนด้านวารสารที่มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

“เราค่อนข้างเป็นเด็กเรียนดีของชุมชน เพราะตั้งใจและขยันอ่านหนังสือ รุ่นนั้นเราเป็นคนเดียวที่จบประถมหกแล้วเรียนต่อสายสามัญ ไม่ได้เรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามหรือเรียนปอเนาะเหมือนกับเพื่อนมุสลิมส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นเรื่องค่อนข้างท้าทายคนในชุมชนและครอบครัว เพราะเขากลัวว่า หากเรียนสายสามัญอย่างเดียวแล้วจะรับวัฒนธรรมไทย และลืมวัฒนธรรมตัวเอง โดยเฉพาะหลักการทางศาสนาอิสลาม”

แม้ว่าคนรอบข้างจะแสดงความกังวลใจกับการเข้าเรียนโรงเรียนสายสามัญที่มีชื่อเสียงอย่างโรงเรียนเคหะปัตตานยานุกูล ซึ่งถือเป็นโรงเรียนที่สอบเข้ายากในสมัยนั้น แต่รอชิตะห์ก็พิสูจน์ให้ทุกคนเห็นว่า เธอสามารถเป็นมุสลิมที่เคร่งครัดได้ท่ามกลางข้อจำกัดมากมาย

“การจัดการเรียนการสอนที่โรงเรียนไม่เอื้อกับเด็กมุสลิม เนื่องจากเราต้องหาละหมาดซุบซุขช่วงบ่ายโมงถึงก่อนบ่ายสามโมงครึ่ง หลายคนไม่กล้าออกจากห้องเรียนเพื่อ

ไปทำละหมาด แต่เรารู้ขึ้นทำความเคารพอาจารย์ แล้วแวบไปทำละหมาด 15 นาที เพราะเราต้องทำหน้าที่ในส่วนนั้น”

นอกจากนี้ เธอยังพิสูจน์ให้ครูและเพื่อนเห็นว่า การใช้เวลาทำละหมาดไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนของเธอ

“เราจบ ม.6 ในฐานะนักเรียนทุน อยากเรียนต่อในระดับปริญญาตรี แต่ไม่มีเงินเรียน ทั้งๆ ที่ครอบครัวสามารถส่งให้เรียนได้ เพราะพ่อแม่มีสวนแต่ก็ไม่ได้ขายเพื่อส่งเราเรียน เราต้องพยายามหาทางเรียนต่อด้วยตนเองให้ได้ เลยตัดสินใจไปเรียนภาคเสาร์อาทิตย์ที่ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา โดยทำงานหาเงินส่งตัวเองเรียน”

หลังจากนั้นมีโอกาสได้ทำงานช่างเรียงตัวอักษรให้กับหนังสือพิมพ์ “สิทธิชน” ซึ่งเป็นหนังสือท้องถิ่นของจังหวัดปัตตานี ทำให้เธอใกล้ชิดกับงานสิ่งพิมพ์มากขึ้น เมื่อเห็นหนังสือพิมพ์ข่าวสดประกาศรับนักข่าว เธอจึงไปสมัคร และด้วยผลการทำงานอันโดดเด่น ทำให้หนังสือพิมพ์หลายฉบับติดต่อให้ช่วยเขียนข่าวให้ ไม่ว่าจะเป็นสยามรัฐ ฐานเศรษฐกิจ สืบดาห์ ประชาชาติธุรกิจ ผู้จัดการภาคใต้ ทิวช่อง 9 ปัจจุบันเธอเป็นผู้สื่อข่าวพิเศษของ นสพ. ข่าวสด, นสพ. แนวหน้า, นสพ. ประชาชาติธุรกิจ, สำนักข่าวไทยและศูนย์ข่าวอิศรา

ขณะเดียวกัน เธอยังได้ทำงานเป็นอาสาสมัครโครงการการมีส่วนร่วมชุมชนเพื่อฟื้นฟูป่าชายเลนอยู่สามปี รวมทั้งได้ทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ภาคสนามของซิบ (SIF) เป็นเวลา 5 ปี ระหว่างปี 2540-2545 พร้อมๆ กับการเป็นผู้สื่อข่าวพิเศษให้กับหลายหนังสือพิมพ์ ทำให้มีโอกาสดำรงงานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นงานสร้างองค์กรชุมชนทำให้เธอมีประสบการณ์ทำงานกับชุมชนและเป็นที่รู้จักของชาวบ้านมากขึ้น

“จุดเด่นของเราคือ คลุมฮิญาบตั้งแต่ต้น ทั้งๆ ที่รุ่นนั้นเขายังไม่คลุมกัน ทำให้เราสามารถร่วมงานกับหลายๆ ส่วน และเพื่อนร่วมงานค่อนข้างจะให้ความนับถือและเชื่อถือ รวมทั้งชาวบ้านก็มีความศรัทธาต่อเรา”

หลังจากมีครบครันปี 2545 รอชิตะห์ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานใหม่โดยต้องสร้างความสมดุลระหว่างการทำงานและครอบครัวในฐานะภรรยาและแม่ของลูกๆ ทั้งสี่คน ไม่ให้ขาดตกบกพร่อง

“เราเริ่มปรับงานตัวเอง จากที่เคยตะลอนๆ ลงพื้นที่ออกเข้ากลับคำก็หันมาทำงานที่เน้นหนักด้านการให้ความช่วยเหลือผู้หญิงกับเด็กมากขึ้น จัดตั้งเครือข่ายผู้หญิง ยุติความรุนแรงแสงสันติภาพชายแดนใต้โดยเราทำหน้าที่ประธาน แล้วก็ติดต่อกับแกนนำผู้หญิงเป็นหลัก ส่วนผู้ชายก็เริ่มลดน้อยลง เพราะการติดต่อกับคนที่ไม่ใช่สามี จะมีข้อจำกัดเยอะ เช่น ต้องปิดหน้า และคุยแบบสองต่อสองไม่ได้

“นอกจากนี้ ยังต้องปรับตัวในแง่ของเวลาการทำงานให้น้อยลง เพื่อจะเอาเวลาไปดูแลครอบครัว แต่ยังทำงานช่วยเหลือชุมชนเหมือนเดิม ส่วนภาระในบ้าน ลูกสี่คนเลี้ยงเองหมดเลย การทำงานข่าวยังทำได้ตามปกติ ไม่ได้ทั้งส่วนนี้ แต่อะไรที่ขัดกับหลักการทางศาสนาเราจะปฏิเสธ เราจะทำงานที่ส่งเสริมพัฒนาคน เราเป็นมุสลิมมะห์หรือผู้หญิงที่คลุมฮิญาบ เรามีจุดยืนของตัวเองชัดเจน

“หลังแต่งงานจะไปไหนมาไหนต้องขออนุญาตจากสามี ถือเป็นข้อบังคับ ถ้าสามีไม่อนุญาต เราไม่มีสิทธิไป แม้แต่ออกจากบ้าน เป็นหลักข้อหนึ่งที่ผู้หญิงมุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติ แต่ถ้าเราเห็นว่าเป็นความจำเป็น เช่น เรื่องงาน ไม่ได้ไปเกล่เกล่ เราก็ควรจะได้รับการอนุญาตให้ออกมา ในขณะที่ลูกเราจัดการให้มีคนดูแลลูก ไม่ใช่ไปแล้วทิ้งขว้างหรือปล่อยให้อามีเลีย เราก็กล้าออกจากบ้าน อย่างเช่น ตอนตัดสินใจไปอเมริกา เราเป็นผู้หญิงคนเดียวที่ได้รับการคัดเลือกให้ไปในฐานะที่เป็นคนทำงานประเด็นการค้ามนุษย์และนักข่าวในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เราทำใจแล้วว่า ถ้าสามีไม่อนุญาตก็จะไป และพร้อมที่จะรับในสิ่งที่เกิดขึ้น แต่เมื่อกลับมาทุกอย่างราบรื่น สามียังไปรับที่สนามบินเลย”

สิ่งที่ทำให้มุสลิมมะห์คนนี้ทำงานเสียสละเพื่อส่วนรวมมาโดยตลอดเป็นเพราะเธอเชื่อว่าอัลเลาะห์ได้มอบภารกิจนี้ให้กับเธอ และเธอก็พยายามจะทำให้ดีที่สุดเช่นกัน

“เราควรใช้โอกาสนี้ช่วยเหลือสังคมในระดับหนึ่งที่เราทำได้ เราพอใจกับสิ่งที่ทำในขณะนี้ อัลเลาะห์ได้ให้สติปัญญาและให้โอกาสมากกว่าอีกหลายๆ คน โชคดีกว่าหลายคนในเมื่ออัลเลาะห์ให้มา เราก็จะต้องนำความรู้ประสบการณ์ เงินทองที่มีเอื้อประโยชน์ให้กับสังคม โดยเฉพาะคนที่ยากไร้กว่าเรา เลยคิดว่าน่าจะทำตรงนี้

“ตอนนี้เดินทางมาครึ่งชีวิต เห็นเพื่อนที่เป็นไทยพุทธรักแล้วมากเวลาพูดถึงเรื่องความตาย กลัวว่าชีวิตจะสั้น แต่คนมุสลิมกลับคิดว่า ความตายเกิดขึ้นได้ทุกๆ วินาที ยิ่งมีอายุยืนยาวต้องขอบคุณต่อพระเจ้า ทุกวินาทีที่ผ่านมา ความตายมาเยือนได้ทุกเมื่อ เราจึงต้องใช้ทุกวินาทีที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ เวลาที่เหลือจึงพยายามคิดกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม ทั้งในเชิงสงเคราะห์ มิติเชิงการพัฒนา เราพยายามคิดเท่าที่โอกาสและกำลังจะมี ที่สำคัญต้องขอพรจากอัลเลาะห์ให้อายุยืนยาวให้เวลาในการทำงานมากกว่านี้ แต่คิดว่าเรายังทำได้น้อยอยู่ ยังต้องทำอีกเยอะ

“ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ภาคใต้ คนในพื้นที่ต้องลุกขึ้นมาร่วมมือกันคิดทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ไม่ต้องรอให้รัฐช่วยเหลืออย่างเดียว ยิ่งมองในแง่ผู้หญิง ยิ่งจำเป็นที่จะต้องออกมา ถึงแม้จะมีหลักการศาสนาค้ำอยู่ แต่เชื่อว่ามันมีทางออกอยู่ คุณสามารถออกมาข้างนอกโดยที่คุณยังอยู่ในหลักการได้ เราสามารถทำได้เพราะเราอยู่ในประเทศไทย ใช้กฎหมายไทย ไม่ใช่ในประเทศซาอุดีอาระเบียที่ห้ามผู้หญิงทำงานนอกบ้าน ในบริบทของสังคมไทยผู้หญิงมุสลิมยังออกมาทำงานได้เท่าเทียมกับผู้ชาย แต่ต้องแยกแยะบทบาทไหนที่ควรทำและไม่ควรทำ”

*** อัจฉรา เล่าเลิศ ***

หญิงแกร่งแห่งบ้านเกาะสะท้อน

สัมภาษณ์ : งามสุกร์ รัตนเสถียร

เรียงเรียง : วันดี สันติภูมิเมธี

“

ถ้ามาทำงานตรงนี้จะต้องเป็นคนเสียสละจริงๆ ถ้าคิดหวังประโยชน์
ข้างหน้า จะทำงานไม่ได้ เข้าถึงชาวบ้านก็ไม่ได้

”

ในขณะที่คนภายนอกอาจมองว่าชาวบ้านไทยพุทธและมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีอคติต่อกันจนเป็นสาเหตุของไฟความรุนแรงที่ยังคุกรุ่น แต่สำหรับ อัจฉรา เล่าเลิศ หรือ พร ชาวไทยพุทธจากตำบลเกาะสะท้อน อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส กลับรู้ว่าแท้จริงแล้ว ทั้งสองฝ่ายต่างพึงพาอาศัยกันมาตั้งแต่อดีตโดยไม่แบ่งแยกศาสนา ทว่านับตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา เหตุการณ์ความรุนแรงภายนอกได้สร้างมานอคติขึ้น ขวากันจนทั้งสองฝ่ายมองไม่เห็นสายใยที่เคยมีให้กัน หญิงชาวไทยพุทธวัย 52 ปีคนนี้ จึงพยายามฉีกมานอคติดังกล่าวทิ้งไปเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายมองเห็นหัวใจของกันและกันอีกครั้ง

พรเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนในพื้นที่ หลังจากนั้นครอบครัวไม่สามารถส่งเสียให้เรียนต่อได้ เธอจึงออกจากบ้านไปอยู่กับยายที่ตัวเมืองนราธิวาส ด้วยความอยากรเรียนต่อ เธอจึงออกไปทำงานรับจ้างคืบย่างในตอนกลางวัน และใช้เวลาตอนกลางคืนเรียนหนังสือด้วยตนเองแบบสอบเทียบจนจบมัธยมปลาย หลังจากนั้นจึงย้ายกลับมาอยู่ในหมู่บ้าน เพื่อสานต่องานช่วยเหลือชุมชนจากพ่อจนเธอกลายเป็นขวัญใจของพี่น้องทั้งพุทธและมุสลิมในเวลาต่อมา เธอได้รับกำลังใจทั้งจากพ่อและแม่ ซึ่งทำงานเพื่อชุมชนมาตลอด และกำลังใจจากชาวบ้านในชุมชนของเธอเอง

“ตอนที่เพิ่งกลับมา พ่อได้รวมกลุ่มชาวบ้านในหมู่บ้านเพื่อทำโครงการบัตรสุขภาพ ได้เงินมาจากสมาชิก 19 คน ตอนแรกไม่รู้ว่าจะทำอะไร ได้รับคำแนะนำจากหมอให้เปิดร้านขายของในหมู่บ้าน โดยให้พ่อเป็นคนจัดการ ผลปรากฏว่าขายดีเลยมีคนที่คิดจะเอาไปทำเอง แล้วกลั่นแกล้งหาว่าพ่อยกยอกเอาเงินไปหมด ตอนนั้นตรงกับปี 2534 ตัวเองยังอยู่ที่ตัวเมืองนราธิวาส แล้วกลับมาเยี่ยมบ้าน พอรู้เรื่องจึงขอให้พ่อหยุดทำ แล้วอาสาทำเอง ก็เลยเริ่มงานช่วยชาวบ้านตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

“ช่วงนั้นมีร้านค้าสหกรณ์หมู่บ้านที่พ่อได้เริ่มทำไว้แล้วและมีกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งทำเฉพาะกลุ่มไทยพุทธ ต่อมารวมกลุ่มแม่บ้านทำขนมขาย จัดทะเบียนชื่อ ‘กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร’ เจริญรุ่งเรืองมาก ส่งประกวดได้ที่หนึ่งทุกรอบ ในกลุ่มมีสมาชิกทั้งหมด 24 ราย ผสมกันทั้งไทยพุทธและมุสลิม ไปอบรมที่อำเภอจะนะ กินนอนด้วยกัน ทำขนมด้วยกัน ขายดีมาก เพราะมีคนอิสลามร่วมทำอยู่ด้วยทำให้ขายขนมให้ชาวบ้านอิสลาม ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของที่นี่ได้เยอะ”

พริยอนอดีตถึงช่วงเวลาที่ย้ายโยระหว่างชาวไทยพุทธและมุสลิมยังคงแนบแน่น เป็นหนึ่งเดียว แต่ทว่านับจากปี 2547 เป็นต้นมา สายสัมพันธ์ก็เริ่มร้าวฉานจนแทบ มองหน้ากันไม่ติด

“ตอนปี 2546 เรายังทำงานอยู่ด้วยกันดี แต่พอปี 2547 หลังเกิดเหตุการณ์ ความรุนแรง กลุ่มก็เริ่มแตกกัน เพราะต่างคนต่างไม่กล้าไปส่งขนม ฝ่าฝืนอิสลามที่มาทำด้วยกันไม่กล้ามาทำต่อเพราะกลัวเพื่อนจะมองว่าคบกับไทยพุทธ ก็เลยต้องเลิกกลุ่มไป”

แม้ว่าพระจะเป็นชาวไทยพุทธแต่ด้วยเพราะเติบโตมาในชุมชนที่มีชาวมุสลิมอาศัย อยู่ร่วมกันมาแต่ดั้งเดิม ทำให้เธอไม่ได้รู้สึกถึงความแปลกแยกแตกต่างทางศาสนา ระหว่างคนในชุมชนและพร้อมจะสานสัมพันธ์อันดีให้กลับคืนมา

“พอเริ่มเกิดเหตุการณ์ ชาวบ้านเริ่มแตกกัน เราก็คิดว่าจะทำยังไงดี บังเอิญ สำนักงานเกษตรมีโครงการทำนาเข้ามาจึงไปสอบถามว่ามีใครอยากทำบ้าง จากนั้นก็หันมา จัดกลุ่มทำนา เพราะมันเป็นอาชีพหลักของเรา และได้ตั้งเป็นศูนย์ผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน ขึ้นมาโดยจังหวัดเข้ามาสนับสนุน

“เริ่มหาสมาชิกตอนแรกได้ 28 ราย เป็นไทยพุทธทั้งหมด เริ่มตั้งกลุ่มขึ้นมาเมื่อปี 2546 สมาชิกเข้าหุ้นคนละ 100 บาท ทางจังหวัดเข้าช่วยเหลือปุ๋ย พันธุ์ข้าว ให้มาเป็น สิ่งของ ไม่ได้ให้เงิน”

“หลังจากนั้นปี 2547 ทหารชุดแรกที่เข้ามาประจำในหมู่บ้านเห็นว่าเราทำงาน เพาะเห็ดเป็นอาชีพเสริม จึงอยากให้เราสนับสนุนชาวบ้านเพาะเห็ดบ้าง เลยจัดเวที ประชาคมขึ้นที่วัดเพื่อถามความเห็นจากไทยพุทธและมุสลิม ปรากฏว่าทุกคนเห็นร่วมกัน ที่จะทำเห็ด มีสมาชิกทั้งไทยพุทธและมุสลิมรวม 36 คน เราทำในหมู่บ้านของเรา ไม่ต้องไปขายข้างนอก คนจะได้มีงานทำในหมู่บ้าน”

“ในช่วงปีเดียวกัน ศูนย์ผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนที่เคยก่อตั้งไว้เริ่มได้ผลดี ทำให้ชาว ไทยมุสลิมเริ่มมาถามว่าจะเอาปุ๋ยและพันธุ์ข้าวไปใช้จะต้องทำอย่างไร เพราะเขาไม่มีเงิน ซึ่งการจะเอาปุ๋ยและพันธุ์ข้าวไปใช้นั้นจะต้องมาสมัครเป็นสมาชิกก่อน สมาชิกสามารถ ยืมไปใช้ได้ก่อนแล้วค่อยนำมาคืนหลังจากเก็บเกี่ยวเสร็จ ถ้าไม่เป็นสมาชิกก็ให้ไม่ได้ ทำให้กลุ่มข้าวเริ่มมีสมาชิกผสมทั้งไทยพุทธและมุสลิม ตอนเริ่มแรกมีแค่สองคน หลัง

จากนั้นพอเขาเห็นว่า เราทำจริงๆ ชาวมุสลิมคนอื่นๆ ก็เริ่มทยอยมาสมัครสมาชิก ในปี 2550 มีสมาชิกทั้งไทยพุทธและมุสลิม 60 ราย เป็นมุสลิม 15 ราย ทำให้เราเริ่มทำงานและเข้าไปในหมู่บ้านมุสลิมได้

“ก่อนหน้านี้มันทำท่าจะแตก พอกลุ่มทำนาเข้ามาก็ช่วยได้มาก สามารถติดต่อกันได้ เพราะอาชีพหลักของเราคือทำนา ก็เลยยึดเอาอาชีพทำนาเป็นตัวเชื่อมประสาน ส่วนการทำเห็ดตอนแรกๆ ทำได้ดี แต่แบ่งสรรปันส่วนมันน้อย แต่ละคนต้องหาอาชีพอื่นมาเสริม

“หลังจากนั้นก็มีการเย็บผ้าคลุมศพของอิสลามเข้ามา สมาชิกก็เห็ดก็หันไปเย็บผ้า เพราะเย็บผ้าได้เยอะกว่าทำเห็ด ถ้าเย็บร้อยผืนก็ได้สองร้อย ใช้เวลาเย็บแป็บเดียว เพราะเย็บริมอย่างเดียว สมาชิกจึงพากันเปลี่ยนไปเย็บผ้ากันหมด แต่ทำผ้าอยู่ไม่ได้นาน ก็กลับมาทำเห็ดเหมือนเดิม เพราะการเย็บผ้า เราไปทำรับจ้างเขา ไม่ได้เป็นของเราเอง แต่ทำเห็ดเป็นของเราเอง”

ที่ผ่านมาพรต้องแบกรับภาระหลายอย่างจนทำให้บางครั้งเธอรู้สึกเครียดเพราะคิดและทำอยู่คนเดียว รวมทั้งไม่มีเวลาทำมาหากินเลี้ยงตัวเองจนเกือบไม่มีกิน แต่กำลังใจจากชาวบ้านก็เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เธอยังคงมุ่งมั่นทำงานเพื่อชุมชนต่อไป

“บางทีก็โมโห ไหนจะไปอบรม ไหนจะต้องกลับมาทำงาน มีเธออยู่คนเดียวทั้งหมู่บ้าน บางทีตัวเองก็เกือบไม่มีกิน ที่ทำแบบนี้ได้เพราะเรามีความตั้งใจบวกกับมีแรงใจในตอนแรกที่กลับมาอยู่บ้าน ชาวบ้านบอกว่า ถ้ามีงั้ม ภูก็ล้ม ล้มไปด้วยกัน ทำไปด้วยกัน

“สำหรับชาวบ้าน เราต้องมีความจริงใจกับเขา คือพูดแล้วทำ ไม่ใช่พูดแล้วก็หาย เราต้องทำให้เขาเห็นว่าเราทำจริงๆ เรื่องหาผลประโยชน์เข้าตัวไม่เคยคิด ส่วนมากจะหมดในส่วนของตัวเองมากกว่า ถ้ามาทำงานตรงนี้จะต้องเป็นคนเสียสละจริงๆ ถ้าคิดหวังประโยชน์ข้างหน้า จะทำงานไม่ได้ เข้าถึงชาวบ้านก็ไม่ได้ ชาวบ้านยอมรับเราเพราะเราไม่ได้หวังประโยชน์จากเขา ทางฝ่ายมุสลิมก็เหมือนกัน เราช่วยเหลือในส่วนที่เขาทำไม่ได้ เช่นเรื่องติดต่อกับทางราชการ เราช่วยติดต่อประสานงานให้เขา เขาก็ยอมรับเรา

จนถึงวันนี้ พรได้พิสูจน์ให้เห็นว่า สายใยระหว่างคนไทยพุทธและมุสลิมยังไม่ได้ขาดสะบั้นลงไปเหมือนที่คนภายนอกเข้าใจ และเธอยังหวังจะให้สายสัมพันธ์แนบแน่น

มากขึ้นไปเรื่อย ๆ โดยใช้ความปรารถนาของเธอเป็นยาประสานรอยร้าว

“อยากส่งเสริมอาชีพเพื่อให้ชาวบ้านทำงานกันอยู่ในหมู่บ้าน ไม่ต้องออกไปข้างนอก
อยากให้ชาวบ้านไทยพุทธและมุสลิมไม่ทะเลาะกัน เวลาจะออกไปทุ่งนาเราไม่ต้องกลัว
อยากให้เขาอยู่ด้วยกันได้”

*** กาญจนา เด่นอุดม หอมชื่น ***
แม่ครูผู้ปูทางความรู้ควบคู่ศรัทธา

สัมภาษณ์ : งามสุกร์ รัตนเสถียร

เรียงเรียง : วันดี สันติภูมิเมธี

“

อัลเลาะห์ไม่ได้ปิดประตูโอกาสสำหรับผู้หญิง ถ้าผู้หญิงที่เก่งและมี
ความสามารถอัลเลาะห์ก็จะสนับสนุนให้เป็นผู้นำ

”

❖ มุสลิมทั้งชายและหญิงจะต้องศึกษาตั้งแต่อยู่ในเปลจนถึงหลุมฝังศพ” เป็นคำสอนจากฮาดิสที่เป็นแรงบันดาลใจให้ กาญจนา เต้นอุดม หอมชื่น ก้าวเดินบนเส้นทางการศึกษามาตลอดเวลากว่าสี่สิบปีที่ผ่านมา จนได้รับการยกย่องให้เป็น “แม่ครู” และได้รับพระราชทานปริญญาศุภศาสตรเกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ปัจจุบันแม่ครูท่านนี้ดำรงตำแหน่งผู้จัดการและผู้บริหารโรงเรียนอามานะศักดิ์ โรงเรียนเอกชนแห่งแรกในจังหวัดปัตตานีที่เปิดสอนหลักสูตรสามัญและศาสนาพร้อมกัน

แม่ครูบอกเล่าถึงแรงบันดาลใจในการเปิดโรงเรียนแห่งนี้ว่า ต้นตระกูลของเธอได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาและศาสนามาโดยตลอด เริ่มมาตั้งแต่สมัยปู่ถูกจับไปเป็นเชลยที่สี่แยกบ้านแขก กรุงเทพฯ ท่านเป็นผู้บุกเบิกการเรียนการสอนแบบผสมผสานระหว่างศาสนาและสามัญที่นั่น พอมาถึงรุ่นพ่อแม่ สายเลือดแห่งการเรียนรู้ก็ได้รับการถ่ายทอดและสืบต่อมาถึงรุ่นของแม่ครูโดยไม่ได้เจือจางลงแม้แต่น้อย

“พ่อแม่เป็นมุสลิมคนแรกๆ ที่จบอนุปริญญาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านเป็นคนเรียนหนังสือ มีโอกาสไปเรียนบัญชีจากลอนดอน”

แม้ว่าจะเป็นเด็กผู้หญิงมุสลิมจากจังหวัดเกือบปลายสุดด้านขวาน แต่ความรักเรียนก็ส่งผลให้แม่ครูได้รับโอกาสสำคัญทางการศึกษาที่ผู้หญิงมุสลิมน้อยคนจะได้รับ

“เราได้รับทุนการศึกษาจากกระทรวงศึกษาไปเรียนที่วิทยาลัยครูสวนสุนันทา และเป็นหนึ่งเดียวของผู้หญิงมุสลิมในสี่จังหวัดภาคใต้ที่ได้รับทุนการศึกษานี้”

แม่ครูบอกเล่าเคล็ดลับความสำเร็จว่า “เราเป็นหนอนหนังสือ อย่างเช่นหนังสือพิมพ์ อ่านจนรู้หมดทั้งข่าวในและต่างประเทศ บางครั้งยังรู้สึกที่เรารู้มากกว่าเด็กกรุงเทพฯ บางคนเสียอีก”

หลังจบจากวิทยาลัยครูสวนสุนันทาแม่ครูแสวงหาประสบการณ์สอนหนังสืออยู่ในกรุงเทพฯ เป็นเวลากว่า 10 ปี ก่อนจะตัดสินใจมุ่งหน้ากลับบ้านเกิดเพื่อตามหาความฝันของตนเอง

“เราเคยสงสัยว่า ทำไมที่ปัตตานีซึ่งมีมุสลิมเกือบ 90 เปอร์เซ็นต์ถึงไม่มีโรงเรียนที่เปิดสอนทางศาสนาและสามัญไปพร้อมๆ กัน เด็กจะต้องมีทั้งคุณธรรมจริยธรรม และควรเรียนรู้เรื่องศาสนาตั้งแต่เล็กๆ เพราะเด็กเปรียบเสมือนผ้าขาว ตั้งแต่แรกเกิดถึง

หกขวบเป็นวัยที่เด็กจะจดจำได้ง่าย และสามารถจดจำได้เยอะ ถ้าเราปล่อยให้ช่วงวัยเด็กผ่านไปโดยไม่เรียนเฉพาะสายสามัญอย่างเดียว หลังจากจบชั้นประถมขึ้นชั้นมัธยมค่อยให้เรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา พอถึงตอนนั้น เด็กก็โตเป็นไม้แข็งดัดยากแล้ว”

ด้วยเหตุนี้ โรงเรียนอามานะศักดิ์ซึ่งเปิดสอนทั้งหลักสูตรสามัญและศาสนา แห่งแรกของปัตตานีจึงถือกำเนิดขึ้นเมื่อปี 2532 โดยได้รับความร่วมมือสนับสนุนก่อตั้งโรงเรียนจากบุคคลสำคัญในท้องถิ่นหลายคน อาทิเช่น นักการเมืองท้องถิ่น นายทหารระดับสูง คณาจารย์รวมทั้งองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น

ความสำเร็จของโรงเรียนพิสูจน์ได้จากปริมาณนักเรียนที่เพิ่มขึ้นทุกปี โดยในปีแรกเริ่มก่อตั้งเปิดสอนเฉพาะชั้นอนุบาล 1 เพียง 24 คน หลังจากนั้นจึงค่อยๆ ขยายชั้นปีละชั้นจนถึง ป.6 ในปี 2541 ปัจจุบันมีเด็กนักเรียนทั้งหมด 1,780 คน ภาษาที่ใช้สอนในโรงเรียนมีทั้งภาษามลายู ภาษาไทย ภาษาอาหรับและภาษาอังกฤษ

ตลอดเวลาหลายปีที่ผ่านมา โรงเรียนอามานะศักดิ์ได้กลายเป็นต้นแบบและเป็น ที่ศึกษาดูงานโรงเรียนอนุบาลสอนศาสนาและสามัญให้กับนักการศึกษาทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ ซึ่งสร้างความภาคภูมิใจให้กับแม่ครูกาญจนาเป็นอย่างมาก

แม่ครูเล่าถึงความท้าทายของการเป็นนักการศึกษาผู้หญิงว่า “เราเป็นหนึ่งในเดียว ในสมัยนั้น เวลาที่มีการประชุมคณะทำงานในโรงเรียนก็เป็นผู้หญิงที่นั่งอยู่คนเดียวในที่ประชุม มีบางคนบอกว่าผู้หญิงมุสลิมเป็นผู้ตาม และควรจะได้รับภาระที่หนักหน่วง แต่ในทางกลับกันนักการศึกษาจากประเทศซาอุดีอาระเบีย เขาบอกว่าเราประทับใจในตัวคุณมาก เพราะว่างานเพื่อสังคมไม่ใช่หน้าที่ของผู้หญิงมุสลิม แต่คุณกล้ามารับผิดชอบ แทนผู้ชายได้ เราชื่นชมอย่างยิ่ง

เนื่องจากในสังคมมุสลิมชุมชนหนึ่งจะต้องมีผู้รู้ศาสนาอย่างน้อยหนึ่งคน ถ้าไม่มีผู้รู้ทางศาสนาเลย ก็ถือว่ามุสลิมทั้งชุมชนนั้นได้รับบาปร่วมกันทั้งหมดเพราะฉะนั้นการเปิดโรงเรียนศาสนาและสามัญพร้อมกันไปจึงเป็นสิ่งจำเป็น

“ถ้าเราไม่ทำโรงเรียนอย่างนี้ เด็กๆ ก็จะเรียนแต่ทางโลกอย่างเดียว แทนที่จะได้เรียนรู้ศาสนา ซึ่งจะทำให้ทุกคนในชุมชนต้องบาป”

แม่ครูเล่าถึงแรงขับที่ทำให้เธอมีความกล้าหาญและแตกต่างจากผู้หญิงมุสลิมคนอื่น ๆ ว่า “เป็นเพราะเรารู้และเราได้มีโอกาสเรียนประวัติศาสตร์ ทำให้เห็นว่าปัตตานีเป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่มาก่อนในอดีต ผู้หญิงของเราเก่งมีความสามารถ และเมื่อไรก็ตามที่ผู้หญิงขึ้นครองเมืองก็จะเป็นที่ประจักษ์ไปทั่วโลก เราเห็นว่าผู้หญิงคนอื่นทำได้ ตัวเราเองก็ต้องทำได้เหมือนกัน อัลเลาะห์ได้ตั้งให้เหมือนกัน ภรรยาท่านนบีก็เก่งสามารถออกรบซึ่งทำให้เห็นว่าอัลเลาะห์ไม่ได้ปิดประตูโอกาสสำหรับผู้หญิง ถ้าผู้หญิงที่เก่งและมีความสามารถอัลเลาะห์ก็จะสนับสนุนให้เป็นผู้นำ”

จากการซึมซับประวัติศาสตร์ แม่ครูไม่เพียงเก็บงำไว้คนเดียว เธอยังได้ถ่ายทอดไปยังลูกศิษย์และเพื่อนครู “ถ้าเราปล่อยไปเด็กจะยิ่งโง่ อดีตที่เคยยิ่งใหญ่ก็จะหายไป เรามักจะพูดกับเด็กๆ ว่า เธออย่าขี้เกียจ และอย่าขี้ลาด บรรพบุรุษของเราเคยกล้าหาญและมีความขยันขันแข็ง อาณาจักรปัตตานีดารุสลามจึงได้เป็นที่รู้จักไปทั่ว”

การสอนให้เด็กๆ รู้จักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทำให้เธอถูกกล่าวจากเพื่อนครูว่าเป็นผู้ปลุกกระดมและต้องการแบ่งแยกดินแดนจนต้องมีการสอบสวนจากทางจังหวัดทั้งๆ ที่ความจริง แม่ครูไม่เคยคิดถึงเรื่องการแบ่งแยกเลยสักนิดเดียว

“เราไม่เคยคิดเรื่องแบ่งแยกดินแดนเลย สิ่งที่เราต้องการคือเสรีภาพ ความเสมอภาค เราต้องการเสรีภาพในการปฏิบัติศาสนกิจ และต้องการการศึกษาที่มีคุณภาพทัดเทียมกับส่วนกลาง นอกเหนือจากสองเรื่องที่ว่า เราก็ต้องการความเสมอภาคในเรื่องเศรษฐกิจ ทุกศาสนาและเชื้อชาติจะต้องอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้ ในปัจจุบันนี้ที่อยู่กันไม่ได้เพราะไม่มีความเสมอภาคและความยุติธรรม”

ไม่เพียงแต่เรียกร้องการศึกษาที่ทัดเทียมกับส่วนกลางแล้ว แม่ครูได้ผลักดันให้โรงเรียนตั้งโครงการเด็กกำพร้า โดยให้โอกาสเด็กกำพร้าที่สูญเสียพ่อแม่ ฐานะยากจน และจากสถานการณ์ความรุนแรง

“เราสอนให้เด็กๆ ในโรงเรียนว่า อย่าไปรังเกียจเด็กกำพร้า เพราะเขาเป็นผู้ถือกุญแจสวรรค์ ในอิสลามถือว่าเด็กกำพร้าเป็นบุคคลพิเศษ ต้องให้การเอื้อเฟื้อและอุปการะ คนที่ดูแลและอุปการะเด็กกำพร้าจะได้ผลบุญมากมาย และเป็นการเปิดประตูสวรรค์”

นอกจากนี้ เธอยังได้เรียนรู้ความสำคัญในการช่วยเหลือเด็กกำพร้าจากเจ้าอาวาส วัดศรีสุข เขตมีนบุรี จากคำสอนที่ว่า “เด็กกำพร้าเขามีหัวใจคนเดียว เราต้องนึกถึงเขาก่อน อย่าทำให้เขาเสียใจ”

แม้ในวันนี้ แม่ครูจะผ่านร้อนผ่านหนาวมากกว่า 65 ปี แต่เธอกลับยังคงดูแข็งแรง และมีกำลังใจในการทำงานเพื่อเด็กๆ อยู่เสมอ ดังคติประจำใจที่ติดไว้บนผนังในห้องทำงาน ซึ่งเป็นเสมือนนำหล่อเลี้ยงจิตใจในยามอ่อนล้าที่ว่า “โอ้อัลเลาะห์แท้จริง ฉันขอความคุ้มครองจากพระองค์ให้พ้นจากความอ่อนแอและความเกียจคร้าน”

✧ การมีะห์ สร้าง ✧
เปลี่ยนความกลัว เป็นความเห็นใจ

สัมภาษณ์ : งามศุกร์ รัตนเสถียร

เรียงเรียง : วันดี สันติวุฒิเมธี

“

ขนาดเขาเป็นคนกรุงเทพฯ จากนอกพื้นที่ยังไม่กลัว เราเป็นคนพื้นที่
ทำไมจะต้องกลัว...เวลาที่ไปในพื้นที่จริง สิ่งที่กลัวไม่ใช่อย่างที่คิดเลย
มันมีอะไรดีๆ มากกว่านั้น

”

ว่า หนู่มสาวขึ้นชื่อว่าเป็นวัยแห่งการแสวงหาและมีพลังมุ่งมั่นในการทำตามความฝันของตนเองให้เป็นจริง การีมะห์ สารีระ หรือ จัส หญิงสาวมุสลิมวัย 24 ปี จากอำเภอสุไหงปาดี จังหวัดนราธิวาส เป็นหนึ่งในคนรุ่นใหม่ที่มีจิตอาสามุ่งมั่นอยากช่วยเหลือผู้อื่นที่มีความทุกข์ยากมากกว่าแสวงหาความสุขสบายให้ตนเอง เธอเดินทางไปยังพื้นที่เสี่ยงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อทำค่ายกับเด็กๆ และเดินทางไปเยี่ยมหมู่บ้านผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงเพื่อรับฟังความทุกข์ยากจากปากของผู้สูญเสียด้วยตนเอง แม้ว่าครั้งหนึ่งเธอจะเคยรู้สึกหวาดกลัวกับสถานการณ์ความรุนแรงเช่นเดียวกับคนทั่วไป แต่หลังจากเธอได้สัมผัสถึง ‘หัวใจ’ ของผู้คนในพื้นที่ด้วยตนเองแล้ว ความหวาดกลัวก็แปรเปลี่ยนเป็นความเห็นใจและพลังแห่งความมุ่งมั่นเพื่อช่วยเหลือผู้คน whom เธอได้พบเจออย่างสุดความสามารถ

จัสเติบโตมาในครอบครัวชาวมุสลิมในฐานะพี่สาวคนโตของน้องๆ ที่คลานตามกันมาอีกสามคน แม้ว่าสังคมมุสลิมจะให้สิทธิเสรีภาพเพศชายมากกว่าเพศหญิง แต่ในสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น เธอกลับรู้สึกโชคร้ายที่ได้เกิดมาเป็นลูกผู้หญิง เพราะทำให้เธอไม่ต้องตกไปอยู่ในบัญชีดำของทางการไทยเช่นเดียวกับผู้ชายมุสลิมจำนวนมากที่จบจากโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม

หลังเรียนจบโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม จัสเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เอกภาษามลายู โดยได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษาจากมูลนิธิออมสิน เธอใช้ชีวิตช่วงแรกในรั้วมหาวิทยาลัยร่วมกิจกรรมกับชมรมมุสลิม โดยจัดค่ายอบรมจริยธรรมภาคฤดูร้อนให้กับเด็กๆ ในหมู่บ้านมุสลิม เธอจำได้ว่ามีอยู่ครั้งหนึ่ง她去ทำค่ายฯ ที่จังหวัดตรัง เธอรู้สึกเสียใจเพราะมุสลิมที่นั่นกลัวคนจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แม้ว่าจะเป็นมุสลิมเหมือนกันก็ตาม เหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้เธอเกิดคำถามขึ้นในใจว่าเพราะเหตุใดคนมุสลิมด้วยกันจึงไม่เข้าใจกัน

ทว่าเมื่อนึกย้อนถึงเหตุการณ์ปล้นปืนที่ค่ายทหารปิเหล็งเมื่อปี 2547 ตัวเธอเองก็ยังรู้สึกหวาดกลัวสถานการณ์ในบ้านเกิดตัวเองเช่นเดียวกัน

“ตอนนั้นสถานการณ์ในนราธิวาสวิกฤตและน่ากลัวมาก เพราะสถานที่ปล้นปืนอยู่ห่างจากบ้านเราประมาณ 30-40 กิโลเมตรเท่านั้น ทำให้หมู่บ้านของเราถูกปิดล้อม

และชาวบ้านถูกจับกุมประมาณ 12 คน นอกจากนี้ รอบๆ หมู่บ้านยังเป็นพื้นที่สีแดง และหมู่บ้านโอบาตุ ซึ่งอยู่ติดกันก็มีเหตุการณ์อุสตาซโดนยิงอีกด้วย”

ช่วงเวลานั้น จัสกำลังเรียนหนังสือที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต ปัตตานี ชั้นปีที่หนึ่ง เธอจึงใช้ชีวิตส่วนใหญ่ในรั้วมหาวิทยาลัย เพราะรู้สึกว่าร่ปลอดภัย

“เวลาเรากลับบ้าน พอมีดคำ ทุกคนจะปิดบ้านเงียบ ทั้งๆ ที่บ้านอยู่ใกล้อำเภอ แต่ก็ยังกลัว ไม่มีใครกล้าออกไปไหน แม้ว่าเราจะกลับบ้านเดือนละครั้ง แต่ก็ไม่อยากอยู่บ้าน นานๆ แคว้นสองวันเท่านั้น เราจึงไม่ได้สัมผัสกับเรื่องราวเหล่านั้นเท่าไร แต่เท่าที่ได้ยินมา ชาวบ้านอยู่กันด้วยความกลัว ตั้งแต่มีการใช้พระราชกำหนดฉุกเฉินและกฎอัยการศึก

“ช่วงระหว่างปี 2547-2548 บางทีไม่อยากกลับบ้าน เพราะกลับไปทีไรก็จะรู้สึกกลัว เวลากลางคืนกลัวร่ววังผ่านหน้าบ้าน ถ้าเป็นรถตำรวจทหารก็รู้ว่ากำลังจะเกิดเหตุการณ์ขึ้น แต่คิดอีกทีหนึ่งพ่อแม่พี่น้องเราอยู่ที่นั่น ถ้าเราหนีมาตัวคนเดียวคงไม่ดี”

หลังจากมุ่งหน้าร่ำเรียนหนังสือจนถึงปลายปีที่สี่ เธอมีโอกาสดำเปิดโลกออกไป ทำกิจกรรมในพื้นที่เสี่ยงสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยได้ลงพื้นที่ร่วมกับคณะทำงาน ยุติธรรมเพื่อสันติภาพ สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย และสหพันธ์นิสิตนักศึกษา ชายแดนใต้ไปเยี่ยมเยียนหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง นับจากวันนั้นความ หวาดกลัวจึงเริ่มแปรเปลี่ยนเป็นความสนใจและความทุ่มเทร่างกายแรงใจเพื่อช่วยเหลือ ผู้ทุกข์ยากมาจนถึงทุกวันนี้

“เมื่อก่อนเวลาเห็นชื่อ ‘บันนังสตา’ จะรู้สึกไม่อยากไปเพราะเป็นพื้นที่เสี่ยง แต่พอ ไปจริงๆ แล้วรู้สึกว่ามันคือชุมชนของเราเหมือนกัน เรามีเพื่อนไทยพุทธคนหนึ่งบอกว่านี่ พ่อแม่มาลงพื้นที่ เขาบอกว่า ‘ถ้าเขามาตายที่นี่ก็ไม่เสียดาย’ ขนาดเขาเป็นคนกรุงเทพฯ จากนอกพื้นที่ยังไม่กลัว เราเป็นคนพื้นที่ ทำไมจะต้องกลัว เราารู้สึกว่าไปด้วยใจ

“เวลาที่ไปในพื้นที่จริง สิ่งทีกลัวไม่ใช่อย่างที่คิดเลย มันมีอะไรดีๆ มากกว่านั้น ในช่วงปิดเทอมมีการไปทำค่ายที่หมู่บ้าน หมู่บ้านที่เลือกส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้านชนบท ห่างไกลจากเมือง ขาดการพัฒนาคุณภาพชีวิต และไม่ค่อยได้สัมผัสกับสังคมภายนอกสักเท่าไร

“อีกส่วนหนึ่งเป็นหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันด้วย

ดังนั้นพอเราไปเห็นเด็ก ๆ หรือผู้ใหญ่ในชุมชน ทำให้เราได้เห็นภาพจริง ๆ ที่เกิดขึ้นกับพวกเขา ได้พูดคุย สัมผัส และรู้จักกลุ่มคนเหล่านี้อย่างใกล้ชิด การที่เขาอยู่ในชุมชนที่ห่างไกลทำให้เขาไม่ค่อยมีโอกาสเหมือนเรามากนัก พอเราได้เข้าไปทำกิจกรรมจึงเป็นเหมือนการเปิดช่องทางหรือเปิดเวทีให้เขาได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกับเราว่า เขาอยู่ตรงนั้นเป็นยังไงบ้าง

“เราเคยได้พูดคุยกับแม่ผู้สูญเสียลูกเพราะถูกยิงหรือโดนจับ เขาเหมือนไม่มีที่พึ่งไม่รู้ว่าจะไปปรึกษาใคร เวลาได้พูดคุยกับเรา เขานั่งร้องไห้ต่อหน้าเรา เรารู้สึกว้าวคงทั้งเขาไม่ได้”

จับบอกเล่าถึงเหตุผลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับงานสังคมและชุมชนว่า

“เพราะเราเข้าถึงชุมชน เราได้ เห็นและได้ยินมานาน ก็เลยทำให้จิตใจเราถูกหล่อหลอมไปอยู่ในเรื่องนั้น”

ทว่าเมื่อนักย้อนไปถึงสมัยเรียนปีหนึ่งปีสอง เธอบอกว่าเวลานั้นเธอยังไม่ได้สนใจในความทุกข์ยากของคนอื่นมากนัก แม้จะรู้ว่าสถานการณ์ทางบ้านเดือดร้อนก็ตาม

“ตอนนั้นคิดว่าเอาตัวเองให้รอดก่อน คิดว่าเรียนไปก่อนเถอะ ยังไงเราก็ทำอะไรไม่ได้ คิดว่าเราไม่ได้เป็นจิ๊กซอว์ที่ทำให้ส่วนประกอบเขาครบ เราเป็นแค่เด็กคนหนึ่งคงทำอะไรไม่ได้มาก แต่จริงๆ แล้ว มันไม่ใช่อย่างนั้น”

จากประสบการณ์การลงพื้นที่ที่ผ่านมาทำให้เธอเริ่มมองเห็นปัญหาหลายอย่าง โดยเฉพาะปัญหาการศึกษาของเด็กและผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ

“สิ่งที่เป็นกังวลคือ การศึกษาของเด็กๆ บางคน พ่อเสียชีวิตหรือโดนจับ แม่ทำงานเลี้ยงตัวเองเลี้ยงลูกๆ สี่ห้าคนในวัยเรียน แล้วคนในชนบทเขาไม่มีอาชีพเป็นหลักแหล่งยกเว้นคนที่มีสวนก็โชคดีไป แต่สำหรับคนที่ไม่มีสวน สามีเคยทำงานหาเลี้ยงเขา พอสามีโดนจับหรือเสียชีวิต เหลือแต่ภรรยาต้องทำงานเล็กน้อยๆ ได้วันละ 50-60 บาท แค่อื้อข้าวกินยังไม่พอแล้วจะส่งลูกเรียนได้อย่างไร รายได้ของแม่กับการศึกษาของลูกมันเป็นเรื่องเชื่อมโยงกัน แม้ตอนนั้นรัฐบาลจะให้เรียนฟรี แต่พอเอาเข้าจริงมันมีค่าใช้จ่ายมากกว่านั้น

“บางทีถ้าลูกไปโรงเรียน แล้วแม่ต้องไปทำงานที่สวนยางคนเดียวก็ลำบาก เพราะ

ต้องไปตั้งแต่หัวรุ่ง ถ้าไม่มีพ่อไปด้วย แม็กก็ไม่กล้า เขาก็ต้องพาลูกไปด้วย พอเกิดเหตุการณ์ผู้ชายไม่กล้าเอาตัวเองมาให้คนภายนอกเห็น เพราะเสียงถูกจับตัว ผู้หญิงจึงต้องออกมาต่อสู้เพื่อความอยู่รอด เพื่อลูกๆ เวลาทำงาน มีการเรียกร้องอะไรผู้หญิงต้องออกมาต่อสู้ด้วยตัวเอง เพราะผู้ชายกลายเป็นกลุ่มเสียง

“เมื่อก่อนสังคมมุสลิมจะถือว่า ผู้หญิงอยู่หลังม่าน ผู้ชายจะทำงานอยู่หน้าม่าน แบ่งหน้าที่กันชัดเจน ผู้ชายเป็นคนหาเงินเลี้ยงครอบครัว ผู้หญิงเป็นคนดูแลบ้าน แต่ปัจจุบันเมื่อผู้ชายไม่สามารถออกมาทำตรงนั้นได้ ก็คงต้องเป็นผู้หญิงทำแทน เสียงชาวบ้านส่วนใหญ่จากกลุ่มสตรีบอกว่า เขาอยากมีรายได้ ถึงแม้วันนี้สามีไม่อยู่ เขาก็อยากมีรายได้เลี้ยงลูก อยากให้มืองค์กรที่ช่วยเหลือด้านอาชีพ

“ชาวบ้านอยากได้ตรงนั้นเขาไม่ได้จิตใจที่สามีเขาเสียชีวิต หรือว่าสามีเขาไปโดนอะไร แต่เขาจิตใจเรื่องอนาคตของเขามากกว่า คนที่ตายไปเราทำอะไรได้ไม่มาก แต่คนที่ยังอยู่ยังต้องเดินต่อไป ตามหลักคำสอนศาสนา การตายเป็นเรื่องที่คนมุสลิมรับได้ใครๆ ทุกคนต้องตาย อันนี้เหมือนเป็นอุปสรรคของคนมุสลิมที่ไม่ต้องการต่อสู้”

สิ่งที่หญิงสาวรุ่นใหม่นี้ฝันอยากเห็นคือ การส่งเสริมโอกาสดีๆ ให้ผู้หญิงได้พึ่งพาตนเองต่อไป แม้ว่าจะไม่มีเสาหลักของครอบครัว

“เราจะเห็นว่าผู้หญิงไม่มีทางออกให้ตัวเอง เขาอยู่ในสังคม ไม่มีความรู้ ไม่มีประสบการณ์ ไม่รู้ว่าภายนอกเป็นยังไง อยากหาโอกาสดีๆ ให้เขาด้วย”

นอกจากลงพื้นที่รับฟังปัญหาด้วยตนเองแล้ว จัสยังพยายามวิ่งเต้นหาทุนจ้างครูมาสอนพิเศษให้กับเด็กๆ โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอธารโต และอำเภอสายบุรี เพื่อสร้างอนาคตทางการศึกษาให้กับเด็กๆ ด้วยเช่นกัน

“พอเกิดเหตุการณ์ ครูก็คงกลัวเหมือนกัน ส่งผลกระทบต่ออนาคตของชาติทำให้เด็กๆ บางโรงเรียนที่อำเภอธารโตได้เรียนหนังสือแค่สองคาบ เข้าหนึ่งคาบและเย็นหนึ่งคาบ ครูก็สอนไม่ได้เต็มที่ เด็กจะมาหรือไม่ก็ขำ ทำให้เด็กบางคนอยู่ ป.6 ยังเขียนชื่อตัวเองไม่ได้ เราจึงพยายามหาทุน เพื่อช่วยสนับสนุนอุปกรณ์การเรียน สามารถช่วยเหลือครูให้ค่าตอบแทนเล็กๆ น้อยๆ กับครูบ้าง”

เมื่อถามถึงความหวังของสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นจะยุติลงเมื่อใด เธอมองว่า

“ถ้าจะให้สถานการณ์กลับมาสันติ ก็คงต้องทำในหลายๆ ด้าน รัฐต้องเปลี่ยนนโยบายบางอย่างที่แข็งต่อประชาชน ต้องสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นก่อน”

*** นารี เจริญผลพิริยะ ***
ผู้บ่มเพาะความรุนแรงด้วยสันติวิธี

สัมภาษณ์ : งามศุกร์ รัตนเสถียร

เรียงเรียง : วันดี สันติภูมิเมธี

“

ความเป็นมนุษย์มีความสำคัญที่ต้องถูกรักษาเอาไว้ เพราะมันมี
ศักยภาพบางอย่างที่สำคัญ ไม่ควรตายจากการใช้ความรุนแรง

”

❖ เราเป็นคนประเภททนเห็นความรุนแรงไม่ได้ ถ้าเห็นก็ต้องเข้าไประงับยับยั้งหรือว่า ยุติมัน เพราะชีวิตเป็นสิ่งสำคัญและมีค่า ความเป็นมนุษย์มีความสำคัญที่ต้องถูกรักษาเอาไว้ เพราะมันมีศักยภาพบางอย่างที่สำคัญ ไม่ควรตายจากการใช้ความรุนแรงไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม ดังนั้นเวลามีเหตุอะไรที่ทำให้ชีวิตต้องตาย เราารู้สึกว่าเราต้องมีส่วนในการช่วยระงับยับยั้ง เพราะคนทุกคนมีค่า มีความหมายต่อโลก มนุษย์สามารถเป็นคนดีงามได้

“สิ่งที่พึงกระทำคือต้องรักษาชีวิตเขาไว้ พอเวลาที่เราได้ยินเรื่องมีการตาย มีการเบียดเบียน ไม่ใช่เฉพาะภาคใต้ที่เราารู้สึกต้องช่วยเหลือ ตั้งแต่สมัยที่รู้เรื่องอัฟกานิสถานหรืออิรัก แม้ไม่ได้รู้จักกันแต่ไม่อยากให้คนที่นั่นตาย เราจึงต้องทำอะไรบางอย่าง เพราะฉะนั้นสามจังหวัดอยู่ใกล้กันแค่นี้ไม่มาไม่ได้”

นารี เจริญผลพิริยะ หรือ คุ้ง สาวไทยพุทธ วัยสี่สิบปลายๆ จากจังหวัดนนทบุรี บอกเล่าถึงแนวคิดหลักของการดำเนินชีวิตซึ่งนำพาเธอเข้าสู่เส้นทางการทำงานด้านสันติวิธีมาตั้งแต่สมัยเรียนมหาวิทยาลัยจนกลายมาเป็นวิทยากรอบรมสันติวิธี ซึ่งเป็นที่รู้จักทั้งในแวดวงองค์กรพัฒนาเอกชนและภาครัฐ เธอมักจะแนะนำตัวเองเวลาเป็นวิทยากรอบรมว่า “คุ้งบางกรวย” ตามชื่อเขตจังหวัดนนทบุรีที่เธออาศัยอยู่ หลังเกิดเหตุการณ์มัสยิดกรือเซะเมื่อต้นเดือนพฤษภาคม 2547 เธอมุ่งหน้าสู่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อค้นหาความจริงด้วยตัวเอง นับจากวันนั้นเป็นต้นมา เธอยังทำงานอยู่ในพื้นที่แห่งนี้เพื่อร่วมยุติความรุนแรงและเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์จนได้รับฉายาใหม่จากชาวบ้านในพื้นที่ว่า “คุ้งเยียวยา”

คุ้งเป็นหนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้งกลุ่มสตรีสานสัมพันธ์สู่สันติสุข หรือสอชิก (ส.6) ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของผู้หญิงที่ถูกชาย สามี พ่อ หรือญาติเสียชีวิตในเหตุการณ์ตากใบและเหตุการณ์รุนแรงอื่น นอกจากนี้ยังเป็นหนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้งเครือข่ายผู้หญิงเพื่อสันติภาพ รวมทั้งเคยเป็นคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ และปัจจุบันเธอเป็นที่ปรึกษาโครงการสันติอาสาสมัครพิชิต

เมื่อนึกย้อนถึงวันที่เดินทางมายังดินแดนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ครั้งแรก เธอบอกว่า ภาพที่เห็นแตกต่างจากที่จินตนาการไว้ลิบลิบ

“ไม่นึกไม่ฝันว่าจะต้องมาแถวนี้ ไม่นึกว่าคนที่นี้เป็นคนมลายู คิดว่าคนที่นี้เป็นคนไทยไกลปืนเที่ยง เป็นชาวบ้านที่อยู่ใกล้ศูนย์อำนาจ กริตยาง ยากจน ซึ่งเป็นภาพที่เคยเห็นนักศึกษานำเสนอทางภาคใต้ แต่ไม่เคยนึกเรื่องชนชาติที่แตกต่าง

“มาสามจังหวัดภาคใต้ครั้งแรกเมื่อต้นเดือนพฤษภาคม 2547 หลังเกิดเหตุการณ์มัสยิดกรือเซะประมาณสองสามวัน เราไปที่มัสยิดเจอคนเต็มเลย เริ่มรู้สึกแปลกใจที่มีคนตายอย่างรุนแรงแต่ทำไมในมัสยิดคนเดินกันแน่นมาก มีคนมานั่งขายของเหมือนงานวัด แล้วคนที่มาก็แต่งตัวสีล้นสวยงาม หลายเรื่องที่เราพบไม่เป็นอย่างที่เราคิด ดังนั้นวิธีคิดที่เรามีอาจไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นจริงๆ ในพื้นที่ จึงเริ่มตั้งคำถามว่า ทำไมมีคนตายเยอะ แต่เขากลับเฉยๆ ไม่โศกเศร้า อาจจะมีบางคนดูท่าทางแค้นเคือง บางคนมาภาวนา แต่ดูไม่เหมือนงานศพ เราพยายามทำความเข้าใจกับสิ่งที่เห็น แล้วจึงเริ่มเข้าใจมากขึ้นว่ามุสลิมไม่ถือว่าความตายเป็นเรื่องโศกเศร้า ความตายคือการคืนสู่พระเจ้า

“วิธีคิดในตอนแรก คือตั้งคำถามว่าทำไมเขาถึงทำ เราต้องรู้เบื้องหลังก่อน ไปถามคนในนั้นคนนี้ เรียนรู้จากทุกคน ตั้งคำถามเดียวกันกับคนหลายๆ คน โดยไม่ได้คิดว่าคนๆ หนึ่งเป็นเจ้าของความจริงในเรื่องหนึ่ง ทำให้เริ่มมีความรู้ในวัฒนธรรมที่แตกต่างมากขึ้นเรื่อยๆ

“ตอนเริ่มงานไม่รู้ว่าจะมาทำอะไร แต่เห็นว่าผู้ขายตายในกรือเซะตั้ง 106 คน คิดว่าเขาต้องมีญาติพี่น้อง มีเมีย และสังคมมุสลิมมีลูกเยอะ ดังนั้นน่าจะมีเด็กๆ ที่ได้รับผลกระทบไม่น้อย พอผู้ขายตายไปเยอะ เราคิดว่ากลุ่มผู้หญิงสำคัญ น่าจะไปติดตามผู้หญิงจากครอบครัวที่เสียชีวิตและต้องไปดูแลเด็กๆ ถ้าเข้าไม่ถึงกลุ่มนี้ เด็กๆ ต้องกลายเป็นปัญหาในอนาคต ครอบครัวคนพวกนี้ต้องถูกเป็นผู้ร้ายในสถานการณ์แบบนี้ แล้วก็เป็นอย่างนั้นจริงๆ”

หลังจากมุ่งประเด็นไปที่การทำงานกับผู้หญิง คงจึงร่วมกับมูลนิธิผู้หญิง และคนที่สนใจเรื่องสันติภาพ ซึ่งก็เป็นผู้หญิงล้วนๆ ตั้งเครือข่ายผู้หญิงเพื่อสันติภาพเพื่อภารกิจภาคใต้ขึ้น

“เราไปเยี่ยมกลุ่มคนรู้จักที่กิ่งอำเภอกรงปินัง และตำบลห้วยกระทิง (จังหวัดยะลา) ไปเห็นสภาพบ้าน ได้พูดคุยกับเขา ยิ่งเห็นเด็กเยอะมากขึ้นไปอีก เมียผู้ตายท้องอยู่

หลายคน มีคนท้องใกล้คลอด ที่คลอดออกมาแล้วตัวแดงๆ หำเดือนเป็นลูกผู้ตาย เห็นสภาพแล้วตั้งคำถามว่ามันเกิดขึ้นได้อย่างไร บางบ้านไม่เหลือผู้ชายเลย หรือเหลืออยู่คนเดียวก็เพี้ยน ที่บ้านเหลือแต่แม่ที่อายุมากแล้ว ลูกสาวซึ่งสามีตาย ลูกสะใภ้ เด็กเล็กๆ บางบ้านก็จนมากอยู่กัน 9 คนในบ้านขนาดไม่เกินเก้าตารางเมตร เราพบว่ากลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์มัสยิดกรือเซะมีปัญหาเศรษฐกิจชัดเจน”

ในช่วงแรกของการลงพื้นที่ ชาวบ้านต่างสงสัยว่าผู้หญิงจากเมืองกรุงคนนี้เป็นใคร แต่เมื่อเวลาผ่านไป ความจริงใจของเธอก็ได้รับการพิสูจน์และยอมรับจากคนในพื้นที่ในที่สุด

“มาแรกๆ เขาสงสัยว่าเราเป็นใคร เขาคิดว่าเราเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ ถึงทุกวันนี้บางคนก็ยังงงๆ ว่าเป็นใคร เพียงแต่ว่าเขาไม่ได้รู้สึกเป็นศัตรู เขาไม่ได้รู้สึกว่าเราอันตรายกับเขา เขาเลยไม่ตั้งคำถามว่าเราเป็นใครกันแน่ มีความรู้สึกในฐานะที่เป็นมนุษย์ด้วยกัน เป็นความรู้สึกที่ดีต่อกัน ช่วยเหลือกันได้ไม่ว่าคุณจะเป็นอะไร

“ชาวบ้านไม่ซับซ้อน เขาอยู่กับเราแค่หนึ่งวันหรือสองวันก็รู้สึกสนิทกันมาก คุยกันได้เยอะ เราสัมผัสได้ถึงความหวาดระแวงที่หายไป ทั้งๆ ที่ดูปัญหาแล้ว มันรุนแรงมาก พอไว้วางใจก็คุยกันไปได้ เขาอาจจะมีความระมัดระวังในบางเรื่องที่ยากสงวนไว้บ้าง

“ตอนแรกชาวบ้านอำเภอดากใบก็ไม่ไว้วางใจ พูดเลยว่าไม่ไว้วางใจ แต่ก็น่าแปลกเราใช้เวลาแค่สองวัน พอวันจะกลับเขาเข้ามาอดเรา ซึ่งเราไม่ถือว่าเป็นความสามารถของเขา แต่กลับเห็นว่าคุณภาพทางจิตใจของชาวบ้านไม่ซับซ้อนมากนัก ถ้าแสดงความจริงใจให้ไป ก็ได้รับการยอมรับทันที”

คู่แข่งแสดงความจริงใจด้วยการพูดความจริงกับชาวบ้านตั้งแต่แรก ทั้งการชี้แจงเหตุผลของการเดินทางมาที่นี่ และหากเธอรับปากว่าจะทำอะไร เธอก็จะทำตามที่ได้รับปากไว้ทุกเรื่อง ไม่ปล่อยยให้ชาวบ้านตั้งความหวังแล้วไม่ทำ เพราะนั่นหมายถึงความจริงใจจะถูกบั่นทอนลงไป

“เราต้องบอกชาวบ้านตั้งแต่ต้นว่า หนึ่ง เราไม่มีเงิน ไม่ได้แจกเงิน แต่ทำเรื่องเกี่ยวกับจิตใจ อยากให้เราฟื้นความรู้สึกเศร้าหมองกลับมาปกติได้ แต่ถ้าเป็นเรื่องของสิทธิ ถ้าเรามีสิทธิ เราก็จะไปช่วยกันทวงสิทธิ สอง อะไรที่ทำได้ รับปากว่าจะทำก็ต้องทำอะไรที่ทำไม่ได้จะไม่รับปาก อะไรที่บอกว่ายากก็จะพยายามทำให้ พูดกันตรงๆ จะ

ไม่รับปากทุกเรื่อง

“สำหรับชาวบ้าน พอเป็นมิตรแล้ว อะไรก็ให้หมด ตอนมาทำงานช่วงแรกๆ ไปเยี่ยมชาวบ้านที่ทรงปิ่นขนาดใหญ่เขาอยากจนก็ยังไปซื้อน้ำหวานมาต้อนรับ บอกว่าเป็นวัฒนธรรมของเขา คนมาถึงบ้านไม่ต้อนรับไม่ได้ ต้องหาน้ำหาท่ามาให้กิน มีลองกองกำลังออกก็เก็บให้ เป็นอุปนิสัยพื้นฐานพร้อมจะให้แกผู้อื่นถ้าเขามี ซึ่งเป็นพื้นฐานที่ดี ไม่ใช่คนโหดร้ายอย่างที่ภาพโดยทั่วไปมี

“พอมายู่ต่างวัฒนธรรม จากมีตบอดเรื่องอิสลามก็รู้จักอิสลามมากขึ้น น่าสนใจมากที่อิสลามก็มีหลายอย่างใกล้เคียงพุทธถ้าชาวพุทธเป็นชาวพุทธจริงๆ ตอนนี้ปัญหาคือเป็นชาวพุทธแต่เพียงในนามเท่านั้น ถ้าชาวพุทธเป็นนักปฏิบัติธรรมทั้งหลายมาอยู่กับพวกอิสลามไม่เป็นปัญหา เพราะเหมือนพวกเดียวกันคือนักบวช

“ถ้าเป็นชาวพุทธที่ดีดีทำต้องตื่นมานั่งสมาธิ อิสลามก็ต้องตื่นมาละหมาด ผู้ปฏิบัติธรรมแบบพุทธมาอยู่กับอิสลามไม่มีปัญหาคอนเซ็ปต์อันเดียวกัน อาจใช้ภาษาต่างกัน ใช้ท่าทางต่างกัน จริงๆ แล้วเป้าหมายอันเดียวกัน ถ้าเป็นชาวพุทธที่ดีเขาจะไม่ปฏิเสธคุณ อยู่ในศีลครบ ไม่ดื่มสุรา”

หลังจากศึกษาวัฒนธรรมของชาวมุสลิมมากขึ้น คงจึงตั้งข้อสังเกตว่า ปัญหาของความแตกต่างระหว่างชาวพุทธและมุสลิมไม่ใช่เรื่องศาสนา แต่เป็นเพราะมาจากทั้งสองฝ่ายไม่ได้ปฏิบัติตามหลักการศาสนาของตนเองอย่างพอดี บางคนก็มากเกินไป บางคนก็น้อยเกินไป

“ถ้าทั้งสองฝ่ายพยายามมองแต่ส่วนไม่ดีจะทะเลาะกัน แต่ถ้าพยายามเข้าใจแก่นหลักกันจริงๆ ยิ่งอยู่ด้วยกันก็จะส่งเสริมทำให้เข้าใจศาสนาตัวเองมากและลึกซึ้งขึ้นยังสามารถหยิบยืมแบบการปฏิบัติบางอย่างของอีกพวกหนึ่งมาใช้ได้ เพราะมันเป็นคอนเซ็ปต์เดียวกัน อย่างเช่นขณะทำกิจกรรมกลุ่ม พอได้ยินเสียงอาซานหรือเรียกไปละหมาดก็ต้องหยุดทำกิจกรรม เพื่อฟังเสียงอาซานก่อน การหยุดทำให้เราต้องกลับมาสู่การมีสติ ซึ่งเป็นแบบปฏิบัติที่ชาวพุทธควรจะเป็น แต่ปัญหาที่คุยเรื่องศาสนาไม่ได้เพราะส่วนใหญ่มองคนเอาัดตาไปผูกกับศาสนาตัวเอง พยายามจะบอกว่าศาสนาของตัวเองดีที่สุดในโลกเวลาเปรียบเทียบไม่ได้เพื่อสร้างความเข้าใจ แต่เปรียบเทียบเพื่อการเหน็บว่า”

จากประสบการณ์ทำงานกับชาวบ้านมุสลิมในช่วงหลายปีที่ผ่านมาทำให้คุ้นสัมผัส
ได้ว่า แท้จริงแล้วพุทธและมุสลิมมิได้แตกต่างกัน

“มาที่นี่ทำให้เข้าใจศาสนาอิสลามมากขึ้น ทำให้รู้สึกถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
ของมนุษยชาติมากขึ้น เวลาที่เรารู้สึกมีติดกับอะไรบางอย่าง เราก็อาจรู้สึกว่าเรากับ
ตรงส่วนนั้นอาจไม่ได้เป็นเนื้อเดียวกัน เพราะเราไม่รู้ว่สิ่งนั้นคืออะไร แต่พอเรารู้จัก มัน
กระจ่างชัดมากขึ้น เราก็รู้สึกว่ไม่มีความแตกต่างกัน แต่กลับรู้สึกว่เป็นหนึ่งในเดียวกัน
มากกว่า”

✧ รอสะนิง สาและ ✧
จากผู้สูญเสียสู่ผู้เสียสละ

สัมภาษณ์ : งามศุกร์ รัตนเสถียร

เรียงเรียง : วันดี สันติภูมิเมธิ

“

เราไม่ได้เป็นผู้หญิงเก่ง ชีวิตดำเนินตามทางของมันเอง ไม่ได้วางแผน
ล่วงหน้า แต่พอถึงทางตัน เราก็สามารถตัดสินใจฟันฝ่าอุปสรรคไปได้
ถ้าใจเราเข้มแข็งและเชื่อมั่นในศาสนา

”

๒
ฝ
ญ

หญิงทุกคนล้วนต้องการมีครอบครัวที่อบอุ่น อยากเป็นเมียและแม่ที่ดีของลูก แต่บางครั้งโชคชะตาดูเหมือนจะกลั่นแกล้งให้ผู้หญิงบางคนต้องเป็นหม้ายตั้งแต่วัยสาว และปล่อยให้เธอแบกรับภาระเลี้ยงดูลูกน้อยเพียงลำพัง ดังเช่นชีวิตของ รอสะนิง สาและ หรือ รุสนานีย์ วัย 26 ปี หลังจากแต่งงานได้เพียงสามปี เธอต้องสูญเสียสามีในเหตุการณ์มัลลิสยิดกรือเซะเมื่อปี 2547 ขณะนั้นลูกชายคนโตอายุได้เพียงขวบกว่าๆ ส่วนลูกคนเล็กยังอยู่ในครรภ์ได้เพียง 2 เดือน แม้ว่าเธอต้องเผชิญกับสิ่งที่ไม่คาดฝันและแบกรับภาระอันหนักอึ้งด้วยวัยเพียง 21 ปี แต่นั่นกลับไม่ได้ทำให้ความเข้มแข็งถูกบั่นทอนและการคิดถึงผู้อื่นลดน้อยลงเลย ตรงกันข้ามเธอกลับเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมมากมายโดยมิได้นึกน้อยเนื้อต่ำใจในชะตากรรมอันพลิกผันที่เคยเกิดขึ้นกับเธอเลย

หญิงสาวผู้เข้มแข็งย้อนอดีตเมื่อครั้งเริ่มต้นชีวิตคู่ให้ฟังว่า

“เราไม่เคยรู้จักสามีมาก่อน เขาอายุมากกว่า 11 ปี พ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายรู้จักกัน เพราะเป็นญาติห่างๆ ตอนนั้นเพิ่งเรียนอยู่ชั้น ม.4 ความตั้งใจของเราอยากเรียนให้จบ ม.6 แต่พ่อบอกให้แต่งงานก็คิดว่า ท่านคงคิดดีแล้ว และคงถึงเวลาของเราแล้วมั้ง เพราะศาสนาสอนว่า คู่ครองไม่รู้ว่าจะมาเมื่อไร ที่ดินที่ฝั่งศพไม่รู้ว่าจะอยู่ที่ไหน การแต่งงานไม่รู้ว่าจะแต่งเมื่อไร ถึงเราจะหนีก็หนีไม่พ้น

“สมัยก่อนผู้ใหญ่จะจัดการเรื่องแต่งงานให้เป็นเรื่องปกติ ตอนนั้นอายุแค่ 18 ปี เราจะรู้อะไร ชีวิตอยู่กับครอบครัวตลอด พ่อแม่อยากจะได้คนแบบนี้ เขาเป็นคนไม่ชอบเที่ยว ชอบอยู่กับครอบครัว เราโชคดีที่ได้แต่งงานกับคนดี สามีจบป.6 จากโรงเรียนปอเนาะ เคยไปทำงานที่กรุงเทพฯ ตอนหลังเบื่อก็เลยกลับมาทำงานที่บ้านเป็นคนตำบลเดียวกันแต่อยู่คนละหมู่บ้าน

“เขาไม่ได้มาดูแล แค่ดูรูปถ่าย แล้วผู้ใหญ่ก็จัดการให้ ตามปกติเราไม่ค่อยรู้จักคน ต้องพยายามปรับตัวมาก สามีเป็นคนโรแมนติก ชอบเอาใจ แต่ขี้หึง จะสอนอะไรหลายอย่าง ทั้งเรื่องศาสนาและการปฏิบัติตัว เช่น ปกติเราจะใส่เสื้อแขนสั้น สามีก็ขอให้ใส่เสื้อแขนยาวเวลาออกนอกบ้าน เพราะถ้าทำตัวไม่เหมาะสม เขาก็ต้องรับผลจากการกระทำของเรา เขาเลยต้องสอนเรา

“เราจะขอคู่อาร์หรือขอพรจากอัลเลาะห์ว่า ถ้าคนนี้เป็นคนดีจริงๆ ให้เป็นไปตาม

อัลเลาะห์ และสิ่งที่เราขอก็เป็นจริง พ่อแม่สามีดีกับเรา พ่อแม่เรารักเรา เราสบายใจ ช่วงสามปีมีความสุข มีการทะเลาะกันบ้างเพราะวัยต่างกัน เราเป็นเด็กก็อยากอยู่กับเพื่อนบ้าง ถ้าอยากจะไปต้องขออนุญาต ถ้าทะเลาะกันก็จะรอให้อารมณ์เย็นก่อนแล้วค่อยพูดกัน เพราะถ้าอารมณ์ร้อนก็ยิ่งต่อปากต่อคำกัน ถ้าเราไม่รับฟังกันและกันจะอยู่กันไม่ได้ จะทะเลาะกันตลอด เราต้องรับฟังเหตุผลและให้เกียรติซึ่งกันและกัน”

หลังจากความสุขในชีวิตคู่อยู่กับเธอได้เพียงสามปี เธอก็ต้องเผชิญกับชะตากรรมที่พลิกผันกลายเป็นหญิงหม้ายในรุ่งขึ้นของวันที่ 28 เมษายน 2547 สามีของเธอเป็นหนึ่งในผู้ขาย 106 คนที่เสียชีวิตจากเหตุการณ์ครั้งนั้น แม้ว่าจนถึงวันนี้เหตุการณ์ได้ผ่านไปห้าปีแล้ว แต่คำถามในใจของเธอก็ยังไม่มีใครตอบได้

“เราไม่รู้ว่าสามีเข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นี้ได้อย่างไร มารู้อีกเมื่อเขาเสียชีวิตไปแล้ว หลังจากสามีเสียชีวิตเปลี่ยนไปเยอะ ก่อนหน้าที่ทำอะไรไม่เป็นเลยและไม่เคยออกไปทำงานข้างนอกก็ต้องหัดเริ่มทำงาน จากงานเบาเป็นงานหนัก”

แม้ว่าการสูญเสียสามีจะเป็นเรื่องใหญ่ในชีวิตของลูกผู้หญิง แต่รุสนานียังกลับไม่ได้ปล่อยตัวเองให้จมปลักอยู่กับความทุกข์ระทม ตรงกันข้ามเธอลุกขึ้นมาพัฒนาตนเองให้ก้าวเดินต่อไปบนเส้นทางที่ไม่มีสามีเคียงข้างได้อย่างเข้มแข็งและน่าชื่นชม

รุสนานีย่เริ่มต้นชีวิตการศึกษาอีกครั้งด้วยการเรียนการศึกษานอกเรียน (กศน.) จนจบชั้นมัธยม 6 ในปี 2551 โดยใช้เวลาเรียนเพียงแค่สองปี และในปีเดียวกันนั้น เธอเข้าศึกษาต่อในระดับอนุปริญญาที่วิทยาลัยชุมชนปัตตานี เอกปฐมวัย โดยได้รับการช่วยเหลือทุนการศึกษาจากมูลนิธิผู้หญิง และต่อมาได้รับทุนจากมูลนิธิพิทักษ์ประชาชาติร่วมสนับสนุนอีกทางหนึ่ง

ตลอดเวลาห้าปีที่ผ่านมา เธอได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ กับองค์กรพัฒนาเอกชนหลากหลายหน่วยงาน ทั้งกิจกรรมฝึกอาชีพ กิจกรรมอบรมจริยธรรม และกิจกรรมด้านส่งเสริมสิทธิสตรี ส่งผลให้เธอกลายเป็นหนึ่งในผู้หญิงที่ทำงานเพื่อสังคมที่ได้รับการชื่นชมจากผู้คนที่ได้พบเจอ เพราะเธอได้พิสูจน์ให้ทุกคนเห็นแล้วว่า ความสูญเสียไม่อาจบั่นทอนศักยภาพของผู้หญิงให้ลดน้อยลงเลย ตรงกันข้ามกลับเป็นแรงเสริมให้เธอได้ค้นพบเพชรเม็ดงามที่ซ่อนอยู่ในใจ รวบรวมเปล่งประกายจรัสแสงให้ผู้คนที่ชื่นชม รวมทั้ง

ให้ตัวเธอได้พบกับภาคภูมิใจในตัวเอง

“เราไม่ชอบไปประชุม นั่งฟังอยู่กับที่แล้วเครียด ชอบลงพื้นที่ทำกิจกรรมช่วยเหลือคนมากกว่า อยากทำงานแบบนี้มานานแล้ว เมื่อมีโอกาสได้ทำก็ดีใจ”

แม้ว่าเธอจะมีภาระต้องเลี้ยงดูลูกทั้งสองคน แต่ความรักที่เธอมีให้กับเด็กๆ กลับไม่ได้จำกัดอยู่ที่สายเลือดในอก หากยังเอื้อเฟื้อไปถึงเด็กกำพร้าและเด็กยากจนอีกมากมาย ในชุมชนของเธออีกด้วย ปัจจุบันรุดสนานี้ทำงานกับเครือข่ายเยาวชนในโครงการคิดมิติ ซึ่งเป็นโครงการที่ช่วยเหลือเด็กกำพร้า ถึงแม้ว่าโครงการนี้จะเสียเงินดำเนินโครงการอีกเพียงไม่กี่เดือน แต่เธอก็ยังมีความฝันที่จะทำงานช่วยเหลือเด็กๆ เหล่านี้ต่อไปเท่าที่ สองมือเล็กๆ ของเธอจะทำได้

“ความตั้งใจตอนนี้คือ ในหมู่บ้านมีเด็กกำพร้า 11 คน อยากขอเงินบริจาคจากเพื่อนๆ คนละร้อยต่อเดือนให้ได้อย่างน้อยเดือนละสามพันบาทหรือมากกว่านั้นและหาหนังสือมาบริจาคให้เด็กๆ เหล่านี้ รวมทั้งหาทุนการศึกษาให้เด็กที่ครอบครัวยากจน มัน เป็นกิจกรรมเฉพาะหน้าที่เราอยากทำให้มันเกิดขึ้น

“มีกิจกรรมหลายอย่างที่เคยทำกับเด็กๆ มาแล้ว เช่น ขวนเด็กกำพร้า 20 คน มากินข้าวต้ม ไม่ได้คิดว่ามันจะต้องอร่อย เห็นเด็กมีความสุขก็พอใจแล้ว เราทำข้าวต้ม ปิละ 2-3 ครั้ง ถ้าเราทำทานให้คนอื่นได้กินอาหารอย่างความสุข เราก็จะได้บุญ อยากให้ผู้นำคนอื่นๆ สนใจกิจกรรมเล็กๆ น้อยๆ ให้เด็กได้สนุกและมีความสุข ไม่ต้องเน้น เด็กกำพร้าก็ได้”

ทุกวันนี้ ลูกชายของเธอคนโตอาศัยอยู่กับพ่อแม่ของสามี ส่วนคนเล็กอาศัยอยู่กับ พ่อแม่ของเธอเอง โดยเธอยังได้ไปมาหาสู่ลูกทั้งสองอย่างสม่ำเสมอ แม้ว่าชีวิตที่ผ่านมา จะต้องเผชิญกับความสูญเสียครั้งใหญ่ของลูกผู้หญิง แต่รุดสนานี้ในวัยเพียง 26 ปีวันนี้ กลับก้าวเดินไปข้างหน้าได้อย่างเข้มแข็งบนเส้นทางแห่งการช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น โดยไม่ปล่อยให้ความทุกข์ระทมเป็นหมอกหนาบดบังเส้นทางก้าวเดินไปข้างหน้าแม้แต่น้อย

“เราไม่มีเวลานั่งเสียใจ คิดตลอดว่าถ้าเราเสียใจมากเกินไปก็จะเป็นอันทำงาน เราต้องดูแลลูกและต้องหาเงินเพราะโลกปัจจุบันต้องมีเงินมันเป็นปัจจัยที่ทำ เราไม่ได้เป็นผู้หญิงเก่ง ชีวิตดำเนินตามทางของมันเอง ไม่ได้วางแผนล่วงหน้า แต่พอถึงทางตัน เรา

ก็สามารถตัดสินใจฟันฝ่าอุปสรรคไปได้ถ้าใจเราเข้มแข็งและเชื่อมั่นในศาสนา”

หลังจากใช้ชีวิตเพียงลำพังอยู่นานห้าปี เมื่อต้นเดือนกรกฎาคมที่ผ่านมา รุสนาเนีย ได้เริ่มต้นชีวิตคู่อีกครั้งกับชายที่ดูใจกันมากกว่าสองปีแล้ว การคืนกลับสู่ชีวิตคู่ทำให้เธอ รู้สึกได้รับของขวัญล้ำค่ากลับคืนมาอีกครั้ง นั่นคือการได้มีคนข้างกายคอยให้คำปรึกษา และอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขในบ้านหลังเดียวกัน นอกจากนี้เธอยังอยากเพิ่มเสียงสดใสจาก เจ้าตัวเล็กมาเติมเต็มสีสันให้ครอบครัวใหม่ของเธอด้วยเช่นกัน

“อยากมีลูกเยอะๆ เพราะทำให้เรามีความสุข”

อภิธานศัพท์

หมวดคำศัพท์ทั่วไป

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้	หมายถึง	พื้นที่ภาคใต้ที่เกิดสถานการณ์ความไม่สงบ ประกอบด้วย ปัตตานี ยะลาและนราธิวาส
พื้นที่จังหวัดชายแดนใต้	หมายถึง	พื้นที่ภาคใต้ที่เกิดสถานการณ์ความไม่สงบ ประกอบด้วย ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และ 4 อำเภอในจังหวัดสงขลา ได้แก่ อ.เทพา อ.จะนะ อ.นาทวี และ อ.สะบ้าย้อย
ผู้ก่อความไม่สงบ	หมายถึง	ผู้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ชายแดนภาคใต้
กลุ่มดาวะห์หรือดะวะฮ์	หมายถึง	กลุ่มที่ออกไปเผยแพร่ศาสนา
แนวร่วม	หมายถึง	บุคคลหรือกลุ่มที่ให้การสนับสนุนแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติมาลายูปัตตานี

หมวดคำย่อ

กอ.รมน.	ย่อมาจาก	กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน
ชรบ.	ย่อมาจาก	เจ้าหน้าที่ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน
พตท.	ย่อมาจาก	กองบัญชาการผสม พลเรือน ตำรวจ ทหาร
ศวชต.	ย่อมาจาก	ศูนย์ประสานงานวิชาการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบจังหวัดชายแดนใต้
สบ. ชต.	ย่อมาจาก	สำนักงานบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้

หมวดคำศัพท์มุสลิม

กะ	หมายถึง	พี่สาว
ซีแย	หมายถึง	สยาม, ประเทศไทย, คนไทยพุทธ
ดูอาร์	หมายถึง	การวิงวอนจากพระผู้เป็นเจ้า
บ่าว	หมายถึง	ผู้รับใช้
ประชาชาติ	หมายถึง	พี่น้อง
มาลาอิกัต	หมายถึง	บ่าวของพระเจ้าประเภทหนึ่ง มีคุณสมบัติแตกต่างออกไปจากมนุษย์ ถูกสร้างขึ้นโดยมีชื่อและทำหน้าที่ต่างๆ กัน เช่น ญีรออีล มีหน้าที่นำโองการจากพระผู้เป็นเจ้ามาถ่ายทอดให้แก่ท่านศาสดา หรือรกีบ-อดีด ที่ทำหน้าที่บันทึกความดีความชั่วของมนุษย์ ซึ่งการศรัทธาต่อมาลาอิกัตเป็นหนึ่งในหลักศรัทธา 6 ประการของศาสนาอิสลาม
มุสลิมมะห์	หมายถึง	ผู้หญิงมุสลิม
ริสกี	หมายถึง	สิ่งที่พระผู้เป็นเจ้า (อัลเลาะห์) ประทานให้แก่มนุษย์
ละหมาดซุบฮฺ	หมายถึง	การมนัสการพระผู้เป็นเจ้า ก่อนแสงรุ่งอรุณขึ้น (ประมาณช่วงเวลา 4.00 น. - 5.30 น.)
ละหมาดมักริบ	หมายถึง	การละหมาดในช่วงเวลา 18.30 น.
ละหมาดฮายัต	หมายถึง	ละหมาดอันเนื่องมาจากมีจุดประสงค์ใดจุดประสงค์หนึ่งเป็นการเฉพาะ
สลาม	หมายถึง	ขอความสันติจงมีแต่ท่าน
หมวกกอปิเยาะ	หมายถึง	หมวกสำหรับผู้ชายที่ใช้ใส่เวลาละหมาด
อัลกุรอาน	หมายถึง	คัมภีร์ของศาสนาอิสลาม
อาซาน	หมายถึง	การเรียกร้อง/เชิญชวนให้คนมาสู่การละหมาด
ฮาดีส	หมายถึง	พระวจนะของท่านศาสดามูฮัมหมัด (ซ.ล.)

